

Reykjavík 06.06.2018

Borgarráð Reykjavíkur
Tjarnargötu 11
101 Reykjavík

Hér með sendist útskrift úr gerðabók umhverfis- og skipulagsráðs frá 6. júní 2018 varðandi eftirfarandi mál.

Vesturlandsvegur

Að lokinni auglýsingu er lögð fram að nýju tillaga umhverfis- og skipulagssviðs og Vegagerðarinnar um nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Afmörkun fyrirhugaðs deiliskipulags er frá sveitarfélagsmörkum við Mosfellsbæ að afleggjaranum inn í Hvalfjörð. Um er að ræða ca. 14 km kafla og helgunarsvæði hans. Markmið framkvæmda og skipulagsins er að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi og greiða fyrir umferð. Stefnt er að 2+1 vegi á stærstum hluta deiliskipulagsins og fækkun tenginga við þjóðveginn með gerð hliðarvega. Með skipulaginu þá næst jafnframt yfirlit yfir tengingar fyrir hliðarvegi, stíga og reiðleiðir auk fleiri umferðaröryggismála sem þarf að útfæra í skipulagi, skv. uppdr. Eflu og Landslags dags. 6. mars 2018 br. 31. maí 2018. Einnig er lögð fram greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla dags. 16. mars 2018 br. 31. maí 2018, fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. 1. mars 2018. Tillagan var auglýst frá 28. mars 2018 til og með 9. maí 2018. Eftirtaldir aðilar sendu athugasemdir/ábendingar: bókun hverfisráð Kjalarness frá 30. apríl 2018, Sigríður Pétursdóttir form. f.h. hverfisráðs Kjalarness dags. 6. maí 2018, Ásthildur Skjaldardóttir og Birgir Aðalsteinsson dags. 6. maí 2018, Erlendur S. Þorsteinsson dags. 7. maí 2018, Lögmenn Lækjargötu f.h. Hjördísar Gissurardóttur og Geirs Gunnars Geirssonar dags. 9. maí 2018, Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganeftnd í Kjalarnesþingi hinu forna dags. 9. maí 2018, Árni Þór Halldórsson dags. 9. maí 2018. Einnig eru lagðar fram umsagnir frá eftirfarandi: Vegagerðin dags. 17. apríl 2018, Skógræktin dags. 7. maí 2018 og Veitur dags. 9. maí 2018. Jafnframt er lögð fram umsögn skipulagsfulltrúa dags. 31. maí 2018.

Samþykkt með þeim breytingum sem fram koma í umsögn skipulagsfulltrúa dags. 31. maí 2018.

Vísað til borgarráðs.

F.h. umhverfis- og skipulagssviðs

Erna Hrönn Geirsdóttir

Fylgiskjöl: uppdr. Eflu og Landslags dags. 6. mars 2018 br. 31. maí 2018, greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla dags. 16. mars 2018 br. 31. maí 2018, fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. 1. mars 2018, innsendar thugasemdir/ábendingar, umsagnir Vegagerðinnar dags. 17. apríl 2018, Skógræktinnar dags. 7. maí 2018, Veitur dags. 9. maí 2018 og umsögn skipulagsfulltrúa dags. 31. maí 2018.

USK Skipulag

Frá: USK Þjónustu netfang
Sent: 4. maí 2018 08:58
Til: USK Skipulag
Afrit: Þór Steinarsson
Efni: FS: Eftirfarandi bókun var gerð á fundi VHerfisiráðs Kjalnesinga

Sjá erindi hér fyrir neðan.

Bestu kveðjur,

Hera Elfarsdóttir
Fulltrúi í skjaladeild
Skrifstofa þjónustu- og reksturs
Skjalaver/Höfðatorg – Borgartúni 12-14
hera.elfarsdottir@reykjavik.is
Sími: 411-1185

From: Margrét Richter
Sent: 3. maí 2018 16:28
To: Þór Steinarsson; USK Þjónustu netfang
Subject: Eftirfarandi bókun var gerð á fundi VHerfisiráðs Kjalnesinga

30. apríl síðastliðinn. Óskað er eftir að svör berist fyrir 18. maí

Umræða um deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Eftirfarandi bókun var gerð af hverfisiráði Kjalarness:

Hverfisiráð Kjalarness telur að verði farið í framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg um Kjalarnes verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og jafnframt greiðari en nú er. All flestir bæir verða þá tengdir við innansveitarveg sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og Klébergssvæðið sem er miðpunktur opinberrar þjónustu og félagsstarfs á Kjalarnesi.

Hverfisiráðið telur æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd með öruggum innansveitarvegi. Óskað er eftir að endurskoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Á skipulaginu er gert ráð fyrir tengingu í norðurátt frá afleggjara að bænum, í átt frá Grundarhverfi/Klébergssvæði þannig að t.d. stórir bílar með aðföng fyrir búið og mjólkurbílar munu þá þurfa að taka töluverðan krók miðað við núverandi vegstæði. Ekki er gert ráð fyrir tengingu í suður og við samfélagið á Kjalarnesi nema með því að fara upp á þjóðveginn. Einnig bendir hverfisiráðið á að mikil mengun, bæði loftmengun og hljóðmengun, fylgir fjölförnum vegi eins og Vesturlandsveg. Vakin er athygli á að samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt verður að gera viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfolk og skepnur. Mikilvægt er að verkþættir verða unnir samhliða þar sem mikil umferð er stórra flutningabifreiða er um svæðið.

Bestu kveðjur,

Margrét Richter

deildarstjóri stoðþjónustu og rekstrar

Miðgarður – Þjónustumiðstöð Grafarvogs og Kjalarness

Gylfaflöt 5

112 Reykjavík

Sími 411-1400

[Reglur um trúnað í tölvupóstsamskiptum: http://www.reykjavik.is/trunadur](http://www.reykjavik.is/trunadur)

Leiddu hugann að umhverfinu áður en þú prentar út þennan tölvupóst. Prentaðu á báðar hliðar í svarthvítu ef nauðsyn krefur.

USK Skipulag

Frá: Árni Þór Halldórsson <arnithor@gmail.com>
Sent: 9. maí 2018 20:36
Til: USK Skipulag
Efni: Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag: Athugasemdir

Góðan daginn,

Mig langar að koma á framfæri eftirfarandi ábendingum/athugasemdum vegna auglýsingar um nýtt deiliskipulag á Kjalarnesi.

<https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/vesturlandsvegur-nytt-deiliskipulag>

Ég mjög ánægður með að vinna sé hafin við úrbætur á veginum um Kjalarnes. Að jafnaði hef ég keyrt þessa leið nokkrum sinnum í viku, til og frá vinnu, síðan Hvalfjarðargöngin voruð opnuð sumarið 1998.

Eins og fram kemur í auglýsingu á nýju skipulagi er markmið framkvæmda og skipulags að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi og greiða fyrir umferð.

Það sem truflar mig við þetta nýja deiliskipulag er að það eiga að koma 4 ný hringtorg frá Hvalfjarðargöngum að Esjumelum.

Hringtorgin verða öll fjögurra arma með eina akrein fyrir akstur. Í gögnunum kemur ekki fram hvort hringtorgin verði upplýst.

Ég óttast að:

- 1) Hringtorgin fjölgi slysum og eignatjóni á þessari leið, sbr. bls. 28 í greinargerð sem fylgir auglýsingunni um breytt deiliskipulag.
- 2) Snjór safnist fljótt í hringtorgin þegar einhver snjór er og/eða skafrenningur. Ég reikna með að hringtorgin verði uppbyggð í miðjunni og óttast að þetta verði því miður óhjákvæmilegt.
- 3) Hringtorgin skapi hættu á veturna í hálfu, myrkri og þegar skyggni er lélegt vegna ofankomu/skafrennings, Bæða þegar bílar koma í hringtorgin og eins þegar þeir hægja á sér í aðdragandanum.
- 4) Hringtorgin hægi á allri umferð - sem er andstætt einu helsta markmiði framkvæmda og skipulags.

Mig langar til að eftirfarandi verði skoðað gaumgæfilega:

- 1) Sleppa hringtorginu næst Hvalfjarðargöngunum og hafa samskonar gatnamót og eru þar nú þegar. Ég tel að umferð inn í Hvalfjörð og út úr Hvalfirði sé mjög lítil um þessi gatnamót.
- 2) Fækka hinum hringtorgunum eins og hægt er. T.d. með mislægum gatnamótum.

--

Kveðja / Regards,
Árni Þór Halldórsson, kt 070870-5419
Baugalundur 28
300 Akranesi

LÖGMENN|LÆKJARGÖTU

Reykjavíkurborg.
Umhverfis- og skipulagssvið.
B.t. Björns Inga Edvardssonar,
verkefnisstjóra.
Borgartún 12 - 14.
105 Reykjavík.

BOÐSENT

Reykjavík 9. maí 2018.

Varðar: Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi.

Ágæti Björn Ingi.

Til skrifstofu minnar hafa leitað hjónin Geir Gunnar Geirsson, kt. 070845-2619, og Hjördís Gissuraradóttir, kt. 171250-2269, bæði til heimilis að Vallá, Kjalarnesi. Hafa umbj. mínir falið mér að koma á framfæri athugasemdum við fyrirbyggjandi tillögur að nýju deiliskipulagi, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi, að því marki sem tillögurnar varða jörðina Vallá á Kjalarnesi og réttindi umbj. minna á þeirri jörð.

--- --- ---

Umbj. mínir eru þinglýstir eigendur jarðarinnar Vallár og hafa raunar verið um langa hríð. Landamerki jarðarinnar má sjá á fyrirbyggjandi skipulagstillögu.

Lögheimili umbj. minna hefur um áratuga skeið verið á jörðinni en jafnframt hafa þeir stundað þar landbúnað, svo sem undir merkjum félaganna Stjörnueggja hf. og Stjörnugríss hf., sem eru í þeirra eigu og barna þeirra.

Landbúnaðarframleiðsla umbj. minna sætir ströngu eftirliti opinberra aðila, einkum Matvælastofnunar, sem gerir ríkar kröfur til umbj. minna um aðbúnað, heilbrigðis- og hollustuhætti í þeirri starfsemi sem þar fer fram.

Að auki hafa umbj. mínir stundað umfangsmikla skógrækt á jörð sinni svo sem glögglega má sjá þegar farið er á vettvang.

--- --- ---

Athugasemdir umbj. minna við fyrirbyggjandi deiliskipulagstillögu varða fyrst og síðast legu reiðleiðar um hluta jarðar þeirra eins og hún birtist tillögunni.

Er þar átt við reiðleið þá sem tillagan gerir ráð fyrir að liggi austan Esjuvegur og meðfram honum.

Svo sem sjá má af tillögunni þá gerir hún ráð fyrir að reiðleiðin komi inn á jörð umbj. minna við syðri landamerki hennar og liggi meðfram og samhliða safnveginum Esjuvegi, austan hans.

Af hálfu umbj. minna er í sjálfu sér ekki gerð athugasemd við legu reiðleiðarinnar norður um land jarðarinnar.

Athugasemdir umbj. míns lúta hins vegar að legu reiðvegarins þegar kemur að afleggjara af Vesturlandsvegi og inn á innkeyrslu umbj. minna, eða heimreiðina, að íbúðarhúsum þeirra á jörðinni og þeim landbúnaðarhúsum sem þar eru, sem umbj. mínir skilgreina sem heimaland jarðarinnar.

Samkvæmt tillögunni er gert ráð fyrir að umrædd reiðleið fylgi heimreiðinni, austan megin, og liggi meðfram henni samhliða í heimalandi jarðarinnar þar til vegurinn beygir til hægri, í austur í átt að íbúðarhúsum umbj. minna. Þar er gert ráð fyrir að reiðleiðin þveri heimreiðina, sem er lögð bundnu slitlagi, í átt að Vesturlandsvegi og liggi svo meðfram honum norður fram.¹

--- --- ---

Umbj. mínir byggja á því að núverandi tillaga að deiliskipulagi sé að þessu leyti afar þýngjandi fyrir þau.

Hún feli í sér skerðingu á eignarrétti þeirra sem varinn er, s.s. samkvæmt stjórnarskrá. Verði tillagan samþykkt muni svo breytt deiliskipulag auk þess hafa í för með sér veruleg óþægindi fyrir þau, bæði sem íbúa og eigendur jarðarinnar, en einnig þess atvinnurekstrar sem þau starfrækja á jörðinni.

Krafa umbj. minna er sú tillögunni verði breytt á þann hátt að sá hluti reiðleiðar þeirrar sem um ræðir, sem samkvæmt tillögunni fer um heimaland jarðar þeirra, eins og það er skilgreint hér að framan, austan heimreiðar að íbúðar- og atvinnuhúsnæði hennar, verði færður.

Nánar tiltekið gera umbj. mínir þá kröfu að framangreindur hluti reiðleiðarinnar verði færður niður fyrir Esjuveg, þ.e. í vestur, áður en komið er að afleggjaranum af Vesturlandsvegi og inn á heimreiðina á jörð þeirra, þannig að reiðleiðin liggi frá þeim gatnamótum meðfram Vesturlandsvegi en fari ekki um heimaland þeirra og meðfram heimreiðinni eins og tillagan mælir fyrir um.

Byggja umbj. mínir á því að með þeirri breytingu á tillögunni verði hagsmunum þeirra sem nýta munu reiðleiðina í framtíðinni, þ.e. einkum hestamanna, með engum hætti raskað. Ekki verði séð að neinu máli skipti fyrir hestamenn hvort reiðleiðin liggi meðfram Vesturlandsveginum á þessum kafla eða um heimaland umbj. minna meðfram heimreiðinni að heimili þeirra og atvinnuhúsnæði.

Á hinn bóginn hafa umbj. mínir verulega hagsmuni af því að fyrirliggjandi tillögu verði breytt á framangreindan hátt.

---

¹ Bréfi þessu fylgir uppdráttur af fyrirliggjandi skipulagstillögu, en skalið er merkt „Vesturlandsvegur, Saltvík – Grundarhverfi, Deiliskipulag – Tillaga“, Teikn nr.: 4 af 5. Sá hluti legu reiðleiðarinnar sem umbj. mínir gera athugasemdir við er auðkenndur á meðfylgjandi uppdrætti.

Vísa umbj. mínir í því sambandi fyrir það fyrsta liggur fyrir að tillagan gerir ráð fyrir að hluti lands sem er sannarlega í eigu umj. minna verði einhliða lagður undir reiðleiðina, án þess að nokkuð endurgjald komi fyrir.

Af hálfu umbj. minna verði ekki séð að umbj. mínum beri nein skylda að lögum til þess að leggja land sitt, umfram það sem skipulagstillagan gerir að öðru leyti ráð fyrir, undir fyrirhugaða reiðleið með þeim hætti sem lagt er til þar sem hvorki verði séð að fyrirhuguð lega hennar byggi á sjónarmiðum um almannahagsmuni né sé henni ætlað að sinna almannapörfum í skilningi 39. gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Sé reiðleiðinni miklu fremur ætlað að skapa aðstöðu til tómstundaiðkunar hestamanna.

Í annan stað sé ljóst að verði tillagan samþykkt óbreytt þá sé fyrirséð að umferð hesta og manna um heimaland jarðar umbj. minna muni stóraukast.

Byggja umbj. mínir á því að við blasi að þeirri auknu umferð um heimalandið fylgi átroðningur á landinu og ónæði. Að sama skapi blasi við að hestaumferð fylgi verulegur óþrifnaður og að engar líkur séu á því að þeir hestamenn sem fari um land þeirra hirði upp það hrossatað sem eðli málsins samkvæmt fellur til vegna umferðar hesta um land þeirra.

Þá sé viðbúið að þar sem umferð er um heimreiðina að heimili umbj. minna, öðru íbúðarhúsnæði á jörðinni og því húsnæði sem hýsir landbúnaðarstarfsemi umbj. minna, muni hrossatað dreifast að einhverju marki um jörðina og jafnvel berast inn í landbúnaðarhúsin svo sem vegna umferðar bifreiða. Slíkt væri ákaflega bagalegt fyrir umbj. mína enda sætir sú landbúnaðarframleiðsla sem umbj. mínir starfrækja á jörðinni ströngu eftirliti opinberra aðila sem gera ríkar kröfur um heilbrigðis- og hollustuhætti á búinu enda fer þar fram matvælaframleiðsla. Af þeim ástæðum er ekki útilokað að sú hestaumferð um heimaland umbj. minna sem fyrirliggjandi skipulagstillaga mælir fyrir um kunni að valda umbj. mínum tjóni berist hestatað inn á bú þeirra.

Slíkt tjón megi augljóslega fyrirbyggja með því að fallast á kröfur umbj. minna um fæslu reiðleiðarinnar niður fyrir heimaland umbj. minna og að Vesturlandsvegi.

Í þriðja lagi vísa umbj. mínir til þess að alþekkt sé að eigendur bifhjóla, hvort sem er hefðbundinna mótorhjóla, fjórhjóra eða annars konar ökutækja, nota gjarnan reiðleiðir og reiðvegi við ástundun áhugamála sinna, hvort sem þeim er það heimilt lögum samkvæmt eða ekki.

Verði fyrirliggjandi skipulagstillaga samþykkt eru allar líkur á því að sú reiðleið sem tillagan mælir fyrir um verði nýtt í framangreindu skyni með tilheyrandi átroðningi og ónæði fyrir umbj. mína.

--- --- ---

Umbj. mínir byggja á því að kröfur þeirra séu í ljósi allra aðstæðna málefnalegar og sanngjarnar, enda varða þær einungis legu örlítils hluta þeirrar reiðleiðar sem tillagan mælir fyrir um.

Eins og áður segir eru umbj. mínir þinglýstir eigendur jarðarinnar Vallár á Kjalarnesi. Þeir hafa búið á jörðinni og stundað þar landbúnað um áratuga skeið.

Af framangreindu má ráða að verði fyrirbyggjandi deiliskipulagstillaga samþykkt óbreytt mun sú breyting sem í henni felst leiða til þess að hagsmunir umbj. minna raskist og að gengið verði gegn stjórnarskrárvörðum eignarrétti þeirra, friðhelgi og öðrum réttindum.

Byggja umbj. mínir á því að meginreglur stjórnarsýsluréttarins um meðalhóf leiði til þess að fallast beri á kröfur þeirra um færslu þessa hluta reiðleiðarinnar nær Vesturlandsvegi með framangreindum hætti.

Í því sambandi vísa umbj. mínir til þess að verði á kröfur þeirra fallist verði ekki séð að þeim markmiðum sem tillögunni er ætlað að ná gagnvart hestamönnum verði með neinum hætti raskað.

Skipulagstillagan hafi á hinn bóginn verulega þýðingu gagnvart hagsmunum umbj. minna, líkt og hér hefur verið rakið.

Þá telja umbj. mínir að við meðferð krafna þeirra verði einnig að horfa til þess að hestamönnum er þegar tryggð reiðleið austar í landi umbj. minna, þ.e. samkvæmt svokallaðri „Þjóðleið“ meðfram Esjurótum.

Telja umbj. mínir að skipulagsyfirköld væru að ganga lengra en þörf krefði í því að skerða eignarréttindi umbj. minna með því að tryggja hestamönnum umferð um land þeirra með framangreindri „Þjóðleið“ en einnig með reiðleið í gegnum heimaland þeirra.

--- --- ---

Umbj. mínir lýsa sig reiðubúna til samstarfs við Reykjavíkurborg og skipulagsyfirköld borgarinnar um útfærslu þeirrar breytingar sem þeir gera kröfu um að gerð verði á fyrirbyggjandi deiliskipulagstillögu.

Lýsa þeir sig jafnframt reiðubúna til þess að mæta til fundur hjá umhverfis- og skipulagsráði Reykjavíkur eða hjá öðrum stofnunum borgarinnar til þess að reifa kröfur sínar og útskýra með nánari hætti.

Óski Reykjavíkurborg eftir nánari upplýsingum varðandi þau atriði sem að framan greinir er þess óskað að slíkum erindum verði beint til undirritaðs.

Áskilja umbj. mínir sér jafnframt allan rétt til að leggja fram frekari gögn við meðferð skipulagstillögunnar á vettvangi Reykjavíkurborgar.

Að lokum áskilja umbj. mínir sér allan rétt verði ekki við kröfum þeirra og óskum orðið.

Virðingarfyllst,
f.h. Hjördísar Gissurardóttur
og Geirs Gunnars Geirssonar,

Sigurður Kári Kristjánsson hrl.

Hjálagt:

1. Vesturlandsvegur, Saltvík – Grundarhverfi, Deiliskipulag – Tillaga, Teikn nr: 4 af 5, dags. 06.03.2018, með merkingum umbj. minna.
2. Bréf umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkurborgar til Geirs Gunnars Geirssonar, dags. 26.3.2018.

Reykjavíkurborg Umhverfis- og skipulagssviðs,
Borgartúni 12-14
101 Reykjavík
skipulag@reykjavik.is

09.05.2018

Efni : Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag

Fyrir hönd Samgöngunefndar Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefndar í Kjalarnesþingi hinu forna eru eftirfarandi athugasemdir gerðar við nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng við Móaberg.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng við Saltvíkurveg.

Vantar að sýna tengingu á reiðleið milli vegar að Vallá og norður að vegi sem liggur að Litlu Vallá.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng vestan Arnarhamars.

Óskað er eftir að reiðleið við Arnarhamar verði færð fjær vegi.

Allar breytingar á reiðvegum, tilfærslur og tengingar við undirgöng vegna breikkunar Vesturlandsvegur skulu kostaðar af framkvæmdafé viðkomandi hluta Vesturlandsvegur.

Virðingarfyllt

Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga

Haldór H. Halldórsson formaður

bilamalunh@gmail.com

gsm 892 8678

Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna

Sæmundur Eiríksson formaður

klopp@simnet.is

gsm 699 7747

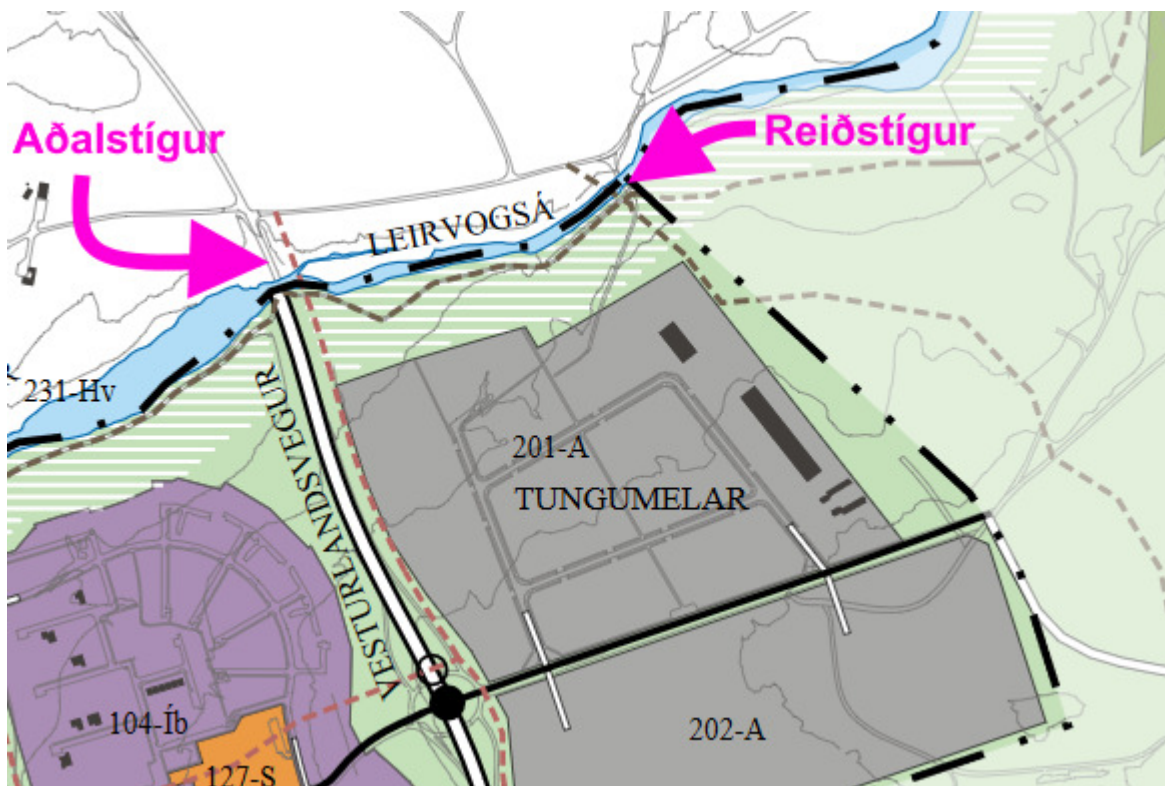
USK Skipulag

Frá: erlendur@gmail.com fyrir hönd Erlendur S Þorsteinsson <esth@erlendur.com>
Sent: 7. maí 2018 18:53
Til: USK Skipulag
Efni: Athugasemd við "Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag" - tenging hjólastígs við Mosfellsbæ

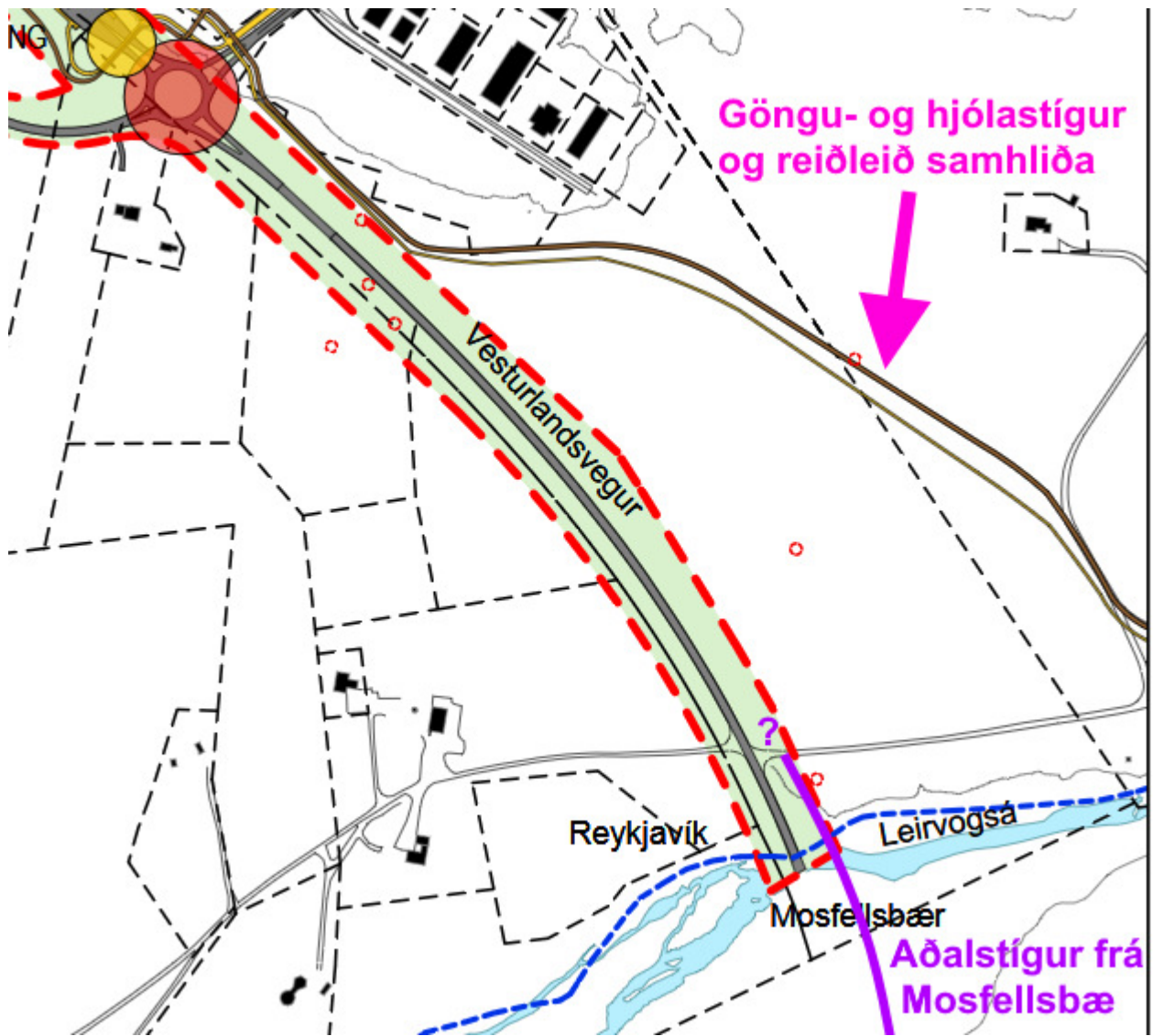
Góðan daginn,

Með vísan til <https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/vesturlandsvegur-nytt-deiliskipulag> þá langar mig að benda á að eitthvað misræmi virðist vera á milli þessarar tillögu og gildandi aðalskipulags í Mosfellsbæ.

Skv. aðalskipulagi Mosfellsbæjar fer aðalstígur meðfram Vesturlandsvegi yfir Leirvogsa, vestan megin við Tungumela. Reiðstígur fer hins vegar austan megin við Tungumela og þar yfir Leirvogsa:

Í deiluskipulagstillögunni fara göngu- og hjólastígur og reiðleið hins vegar samhliða í átt að tengingunni austan megin við Tungumela? Það vantar reyndar aðeins á teikninguna þarna allra austast en ekki verður séð annað en að tengingin sé á röngum stað.

Ætti ekki göngu- og hjólastígurinn annars vegar og reiðleiðin hins vegar að aðskiljast skömmu eftir hringtorgið og stefna að sitthvorri tengingunni við Mosfellsbæ?

Reiðleiðin færi þá leið sem teiknuð er að hér að ofan en göngu- og hjólastígurinn haldi áfram meðfram Vesturlandsvegi til Mosfellsbæjar (þar sem ég bætti "?" á teikn.)?

Erlendur S. Þorsteinsson

USK Skipulag

Frá: Sigríður Pétursdóttir <sigridu@hi.is>
Sent: 6. maí 2018 20:05
Til: USK Skipulag
Efni: Vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur_umsögn hverfisráðs Kjalarness

Til umhverfis- og skipulagssviðs, vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur.

Hverfisráð Kjalarness telur að verði farið í framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg um Kjalarnes verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og jafnframt greiðari en nú er. All flestir bæir verða þá tengdir við innansveitarveg sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og Klébergssvæðið sem er miðpunktur opinberrar þjónustu og félagsstarfs á Kjalarnesi.

Hverfisráðið telur æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd með öruggum innansveitarvegi. Óskað er eftir að endurskoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Á skipulaginu er gert ráð fyrir tengingu í norðurátt frá afleggjara að bænum, í átt frá Grundarhverfi/Klébergssvæði þannig að t.d. stórir bílar með aðföng fyrir búið og mjólkurbílar munu þá þurfa að taka töluverðan krók miðað við núverandi vegstæði. Ekki er gert ráð fyrir tengingu í suður og við samfélagið á Kjalarnesi nema með því að fara upp á þjóðveginn.

Einnig bendir hverfisráðið á að mikil mengun, bæði loftmengun og hljóðmengun, fylgir fjölförnum vegi eins og Vesturlandsveg. Vakin er athygli á að samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt verður að gera viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfólk og skepnur.

Einnig bendir ráðið á að mikilvægt er að verkþættir verði unnir samhliða þar sem mikil umferð stórra flutningabifreiða fer um svæðið til þauleldisbúa og fari þeir út af þjóðveginum verður góður innansveitarvegur að vera til staðar til að bera þá umferð.

Virðingarfyllst,

fyrir hönd hverfisráðs Kjalarness,
Sigríður Pétursdóttir formaður

Bakki 06.05 2018

Athugasemdir við : Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag

Við ábúendur á Bakka gerum athugasemdir við eftirfarandi:

1. Tengingu við hringtorg við Dalsmynni. Þessi tenging virkar mjög öfugsnúin þar sem öll okkar þjónusta er í hina áttina. Hvort sem við erum að fara til Mosfellsbæjar, Reykjavíkur eða í Grundarhverfi. Auk þess lengir hún hverja ferð frá enda afleggjarans okkar sem eru tveir km um ca. 3 km aðra leiðina. Þannig að ferð fram og til baka lengist um ca. 6 km í heildina og munar um minna. Það sem síðan er afleitt er að við komust ekki á innansveitarveg öðrvísi en að þurfa að fara út á Vesturlandsveginn og aka að næsta hringtorgi til að komast inn á hann aftur.
2. Við viljum benda á að Blikdalsáin er mikil náttúruperla og nauðsynlegt að vanda vel til verka, svo raskið verði sem minnst. Það er lax í ánni og þarf hann að komast sína leið upp að Mannskaðafossi. Á uppdrætti er gert ráð fyrir að reiðleið liggji yfir ána og þveri Ártúnslandið fyrir ofan veg. Við erum algjörlega á móti því að farið verði yfir ána á þessum stað og í gegnum Ártúnið. Við bendum á að við gáfum leyfi fyrir að færa girðingu ofar til þess að þar opnast leið yfir ána, erum við tilbúin að færa girðingu frekar frá veginum ef þörf er á til að það opnast reiðleið án þess að farið verði inná Ártúnslandið. Við getum heldur ekki séð á uppdrætti hvernig við eigum að komast þarna inn frá veginum en við þurfum að geta komist á farartækjum inn á þetta land, þar sem við þurfum að halda við girðingum, erum að reyna að koma trjágróðri á legg og auk þess eru bestu veiðistaðirnir í ánni fyrir ofan veg og þar er einnig berjaland sem við nýtum fyrir okkur.
3. Við eigum líka land fyrir ofan Vesturlandsveg Bakka megin og er þar orðin mikil umferð útivistarfólks sem gengur á Esjuna og inn Blikdalinn þar megin frá. Einnig er þar mikið berjaland (krækiber) sem er nýtt af borgarbúum . Það er nauðsynlegt að gera ráð fyrir þessari umferð því að hún á bara eftir að aukast. Við getum ekki nýtt okkur landið fyrir ofan veg þess vegna leigjum við beutiland af Reykjavíkurborg. Tvennt kemur til umferðin hefur aukist svo gríðarlega að ekki er forsvaranlegt að fara með

skepnur yfir Vesturlandsveginn og svo er ekki hægt að treysta fólki sem gengur um landið til að loka hliðum. Við höfum boðið Reykjavíkurborg skipti á þessu landi, fyrst fyrir 18 árum , einfaldlega af því að okkur þótti eðlilegra að borgin ætti leiðina inn í Blikdalinn, en það reyndist ekki vera áhugi fyrir því.

4. Við erum sammála að það skiptir öllu máli að umferðin verði sem öruggust í gegnum Kjalarnesið og að innansveitarvegur kemur til með að gera samfélagið betra, öruggara og skemmtilegra. En það verður að gæta þess að allir hafi aðgang að sínu landi og sitji við sama borð hvað varðar aðgengi að innansveitarveginum. Umferðin um Kjalarnesið er alltaf að aukast og það er óásættanlegt að þurfa að fara upp á Vesturlandsveginn til að ferðast innan sveitar.

Með ósk um að vel verði vandað til verka.

Ásthildur Skjaldardóttir

Birgir Aðalsteinsson

Bakka

Anna Lía Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 189

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði

Anna Lía Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 189

Unnið að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Ábyrgðarmaður: María Karen Sigurðardóttir, deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur.

© Borgarsögusafn Reykjavíkur

Anna Lís Guðmundsdóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir

Mynd á forsiðu: Brýrnar yfir Ártúnsá árið 1948, ljósmyndari: Geir Gunnar Geirsson Zoëga.
Þjóðminjasafn Íslands (GZ2-27-d23).

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Skýrsla nr. 189

Reykjavík 2018

Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	1
Formáli	3
1 Inngangur	4
2 Almennt um verndun menningarminja	6
3 Tilgangur og aðferðafræði skráningar fornleifa	7
4 Skrá yfir fornleifar og yngri minjar	9
4.1 Fitjakot 125678-275	9
4.1.1 Fitjakot, saga, minjar og örnefni	9
4.1.2 Fornleifaskrá Fitjakots vegna breikkunar Vesturlandsvegur	11
4.2 Kollafjörður 125707-282	15
4.2.1 Kollafjörður saga, minjar og örnefni	15
4.2.2 Fornleifaskrá Kollafjarðar vegna breikkunar Vesturlandsvegur	17
4.3 Mógilsá 125733-283	17
4.3.1 Mógilsá, saga, minjar og örnefni	17
4.3.2 Fornleifaskrá Mógilsár vegna breikkunar Vesturlandsvegur	20
4.4 Esjuberg 181191-284	24
4.4.1 Esjuberg, saga, minjar og örnefni	24
4.4.2 Fornleifaskrá Esjubergs vegna breikkunar Vesturlandsvegur	26
4.5 Móar 125724-287	29
4.5.1 Móar, saga, minjar og örnefni	29
4.5.2 Fornleifaskrá Móa vegna breikkunar Vesturlandsvegur	31
4.6 Sjávarhólar 125750-289	33
4.6.1 Sjávarhólar, saga, minjar og örnefni	33
4.6.2 Fornleifaskrá Sjávarhóla vegna breikkunar Vesturlandsvegur	36
4.7 Vallá 125762-291	39
4.7.1 Vallá, saga, minjar og örnefni	39
4.7.2 Fornleifaskrá Vallár vegna breikkunar Vesturlandsvegur	41
4.8 Arnarholt 125651-304	42
4.8.1 Arnarholt, saga, minjar og örnefni	42
4.8.2 Fornleifaskrá Arnarholts vegna breikkunar Vesturlandsvegur	45
4.9 Ártún 125653-308	48
4.9.1 Ártún söguágrip	48
4.9.2 Fornleifaskrá Ártúns vegna breikkunar Vesturlandsvegur	51
4.10 Saurbær 125746-309	64
4.10.1 Saurbær, saga, minjar og örnefni	64
4.10.2 Fornleifaskrá Saurbæjar vegna breikkunar Vesturlandsvegur	68

5	Niðurstöður og varðveislumat	80
5.1	Fornleifar, innan framkvæmdarsvæðisins	81
5.2	Yngri minjar innan framkvæmdarsvæðisins.....	85
5.3	Niðurlag.....	86
6	Heimildaskrá	87

Formáli

Hér fer á eftir rannsókn og skrá yfir fornleifar og yngri minjar á deiliskipulagssvæði sem fylgir Vesturlandsvegi frá sveitafélagsmörkum við Mosfellsbæ við Leirvogsa að Hvalfirði. Fornleifaskráningin er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Ákvæði um skráningu menningarminja er að finna í **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** sem tóku gildi 1. janúar 2013. Fjallað er um skráningu vegna skipulags í 16. gr. þar sem segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi og að skráning skuli „ætíð fara fram á vettvangi“ áður en deiliskipulag er afgreitt.¹ Samkvæmt lögnum eru allar fornleifar, hús og mannvirki sem eru 100 ára og eldri friðuð.² Jafnframt er kveðið á um að eigendum: „...húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.“³

Borgarsögusafn Reykjavíkur, áður Minjasafn Reykjavíkur, hefur um árábil gert fornleifaskráningu en fornleifaskráning er „[F]orsenda þess að geta verndað fornleifar og koma í veg fyrir að framkvæmdaaðilar brjóti óafvitandi lög með því að skemma fornleifar er að hafa vitneskju um tilvist og staðsetningu fornleifanna“.⁴ Fornleifaskráning felur í sér skráningu fornleifa eftir heimildum og yfirborðskönnun en minjar geta einnig leynst undir yfirborði. Þegar fornleifaskráning er unnin fyrir hefðbundið deiliskipulag eru gerðar auknar kröfur „um uppmælingu minja og ítarlegri leit að fornleifum á framkvæmdarsvæðum“.⁵

Mars 2018,
María Karen Sigurðardóttir,
deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur

¹ Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012. Tóku gildi 1. janúar 2013.

² Lög um menningarminjar – nr. 80 – 29. júní 2012, 1. kafli, 3. gr. og 7. kafli, 29. gr.

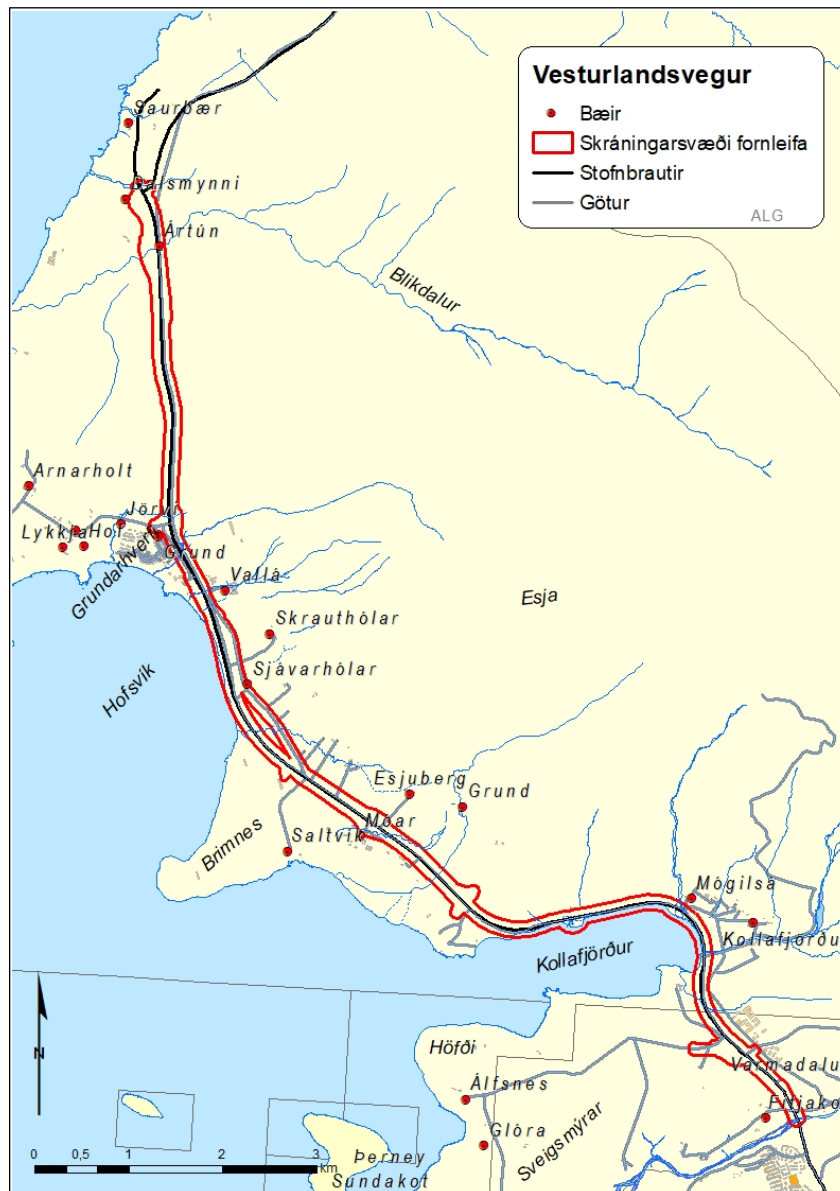
³ Lög um menningarminjar – nr. 80 – 29. júní 2012, 7. kafli, 30. gr.

⁴ Vefur Minjastofnunar Íslands. Vefslóð: <http://www.minjastofnun.is/> → Minjar → Skráning fornleifa. Sótt 22. mars 2018.

⁵ Skráningarstaðlar fornleifa, bls. 2. Minjastofnun Íslands 2013. Vefur Minjastofnunar Íslands. Vefslóð: <http://www.minjastofnun.is/> → Minjar → Skráning fornleifa → Skráningarstaðlar. Sótt 22. mars 2018.

1 Inngangur

Borgarsögusafn Reykjavíkur heldur utan um skráningu fornleifa í Reykjavík. Í þessari skýrslu er greint frá fornleifum og yngri minjum á úttekarsvæði sem nær yfir deiliskipulagssvæði og áætlað framkvæmdarsvæði við breikkun á Vesturlandsvegi frá sveitarfélagsmörkum við Leirvogsa að Hvalfirði. Deiliskipulag Vesturlandsvegar liggur um land 18 jarða: Fitjakots, Álfsness, Kollafjarðar, Mógilsár, Esjubergs, Móa, Saltvíkur, Sjávarhóla, Skrauthóla, Vallár, Jörfa, Hofs, Króks, Lykju, Arnarholts, Bakka, Ártúns og Saurbæjar. Fornleifar og yngri minjar voru skráðar undir 10 jarðir en engar minjar fundust á 8 jörðum: Álfsnesi, Saltvík, Skrauthólum, Jörfa, Hofi, Króki, Lykkju og Bakka. Alls voru skráðir 87 minjastaðir innan úttekarsvæðisins sem nær 50 m frá ystu brún fyrirhugaðs Vesturlandsvegar 2+1, hliðavega eða annarra stiga.⁶ Úttekarsvæðið var allmennt frá 200 – 300 m breitt.

Mynd 1. Úttekarsvæði menningarminja er afmarkað með rauðri línu.⁷

⁶ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

⁷ Grunnur úr Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Borgarvefsjá. Vefslóð: <http://lukr-01.reykjavik.is/borgarvefsja/>. Sótt 29.9. 2017. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lísu Guðmundsdóttir.

Í þessari skýrslu er **ekki greint frá fornleifum sem eru á eða við áætlaðar hjóla- og reiðleiðir sem eru utan marka deiliskipulagsins. Það er reið- og hjólaleið frá Leirvogsa að Mógilsá. Ný reiðleið í hlíðum Esju frá Mógilsá að Arnarhamarsrétt. Auk nýrrar reiðleiðar frá Arnarhamarrétt og austur fyrir bæjarstæði Ártúns að Tíðarskaði.**⁸

Skrá yfir fornleifar og yngir minjar birtist hér undir hverri jörð ásamt staðsetningarkortum og í viðauka er allar upplýsingar settar fram í einni töflu, en þar er einnig greint frá hættumati. Í lok skýrslunnar er lagt fram mat á *gildi minjanna* sem framkvæmdin getur haft áhrif á og gerð tillaga um mótvægisáðgerðir.

Fornleifaskráningin byggir að hluta til á eldri skráningum frá árunum 2000-2005 en sú skráning miðaðist við deiliskipulagsstig og þjóðminjalög þess tíma. Skráningin hefur verið endurskoðuð miðað við lög um menningaminjar frá árinu 2012 og þær reglur sem gilda nú um skráningu fornleifa og skil á gögnum til Minjastofnunar Íslands.⁹

Eftir að Kjalanes var sameinað Reykjavík árið 1998 var gert átak í skráningu fornleifa árið 1999 í samvinnu við Þjóðminjasafnið. Þá skráðu Birna Gunnarsdóttir fornleifafræðingur og Gunnar Bollason sagnfræðingur minjar í gagnagrunninn Sarp eftir ritheimildum og örnefnaskrá. Á árunum 2002 og 2003 gerði Minjasafn Reykjavíkur, nú Borgarsögusafn, átak í vettvangsskráningu á Kjalarnesi. Þá skráðu fornleifafræðingarnir Sólborg Una Pálsdóttir og Jóna Kristín Ámundadóttir stóran hluta af Kjalarnesi undir stjórn Önnu Lísu Guðmundsdóttur. Árið 2015 vann Margrét Björk Magnúsdóttir meistararitgerðina „Fornleifar á Kjalarnesi, flokkun og greining á skráðum fornleifum“ og í þessari skýrslu er saga jarðanna sótt nánast óbreytt í hana.¹⁰ Þá hafa eftirtaldar fornleifaskráningar verið gerðar vegna skipulags:

- Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2001). *Fornleifaskráning jarðanna Mógilsár og Kollafjarðar*. Drög að skýrslu. Gögn Minjasafns Reykjavíkur.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. Reykjavík. 2003.

- Sólborg Una Pálsdóttir. (2004). *Fornleifaskráning Bakka og Bakkakots á Kjalarnesi*. Reykjavík.

- Elín Ósk Hreiðarsdóttir. (2006). *Fornleifaskráning í Varmadal á Kjalarnesi*. Reykjavík:

Fornleifastofnun Íslands.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2008). Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á framkvæmdasvæðinu. Reykjavík.

- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2010). *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Reykjavík.

- Birna Lárusdóttir. (2012). *Fornleifaskráning á Hrafnhólum á Kjalarnesi*. Reykjavík:

Fornleifastofnun Íslands.

- Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2014). *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir. (2014). *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir. (2015). *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2017). *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Reykjavík.

Skýrslan hefst á því að fjallað er almennt um verndun menningarminja og um tilgang og aðferðir. Þá er farið yfir sögu þeirra jarða sem liggja að Vesturlandsveginum á Kjalarnesi og birt skrá yfir fornleifar og yngri minjar innan áætlaðs framkvæmdarsvæðis og áhrifasvæðis þess. Aftast í viðauka er tafla með öllum skráðum minjastöðum á úttektarsvæðinu.

⁸ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

⁹ Sjá vef Minjastofnunar Íslands um skráningu fornleifa. http://www.minjastofnun.is/media/skjol-i-grein/skraningarstadlar_2013_fornleifar.pdf og Oddgeir Isaksen 2016. Skil á fornleifaskráningargögnum. Landupplýsingargögn: Punktaskrár, línu og flákagögn, bls. 9.

¹⁰ Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015.

Minjastofnun Íslands úthlutaði deiliskráningunni verkefnanúmerinu 1896. Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir unnu að vettvangsskráningu sem fór fram í nóvember og desember sl. og í febrúar. Samhliða var unnið að heimildavinnu, úrvinnslu gagna og skýrslugerð.

Skráðar voru búsetuminjar, gamlar leiðir, herminjar og yngri minjar samtals 87 minjastaðir eru á úttektarsvæðinu.

2 Almennt um verndun menningarminja

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 fer mennta- og menningarmálaráðherra með yfirstjórn verndunar og vörslu menningarminja í landinu. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Lögin eiga jafnframt að tryggja eftir föngum varðveislu menningarminja í eigin umhverfi.

Minjastofnun Íslands, sem er ríkisstofnun undir yfirstjórn ráðherra, annast framkvæmd laganna. Samkvæmt 16. gr. laganna skal skrá fornleifar, hús og mannvirki áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.¹¹

Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lögin taka einnig til staða sem tengjast menningarsögu.

Um friðun og friðlýsingu er fjallað í 5. gr. laganna:

Friðun felur í sér sjálfkrafa verndun fornminja, húsa og mannvirkja á grundvelli aldurs þeirra, samkvæmt nánari fyrirmælum laga þessara. ... Friðlýsing fornleifa, húsa og mannvirkja getur falið í sér kvöð sem þinglýst er á fasteign og hefur þann tilgang að tryggja sem best varðveislu menningarminja.

Friðlýsing er síðan nánar útfærð í 18. gr. laganna en samkvæmt þeim skal Minjastofnun Íslands hafa samráð við skipulagsyfyrvöld þess landsvæðis sem menningarminjar tilheyra þegar fjallað er um friðlýsingu þeirra.

Friðlýsa má fornleifar, skip og báta, svo og hús og mannvirki eða hluta þeirra, sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi. Friðlýsing getur náð til nánasta umhverfis hins friðlýsta minjastaðar, húss eða mannvirkis. Friðlýsa má samfelld svæði þar sem fleiri en einn minjastaður teljast hafa sérstakt menningarsögulegt gildi. Einnig má friðlýsa samstæður húsa sem hafa sama gildi og að framan greinir og gilda þá reglur friðlýsingar um hvert einstakt þeirra.

Samkvæmt lögum eru allar fornleifar friðhelgar og verndaðar gegn hvers kyns raski. Í 21. gr. laganna segir:

Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Þetta á við um allar fornleifar, kunnar sem ókunnar, samanber 24. grein:

¹¹ Lög um menningarminjar 2012 - nr. 80 - 29. júní. Tóku gildi 1. janúar 2013.

Finnist fornminjar sem áður voru ókunnar, t.d. undir yfirborði jarðar, sjávar, vatns eða í jökli, skal skýra Minjastofnun Íslands frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn.

Fornminjar njóta friðunar nema annað sé ákveðið af Minjastofnun Íslands. Fornminjar eru annars vegar forngríp og hins vegar fornleifar. Fornleifar eru skilgreindar svo samkvæmt 3. gr. laganna:

Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarmínjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Eitt markmið skráningar menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja, er að koma í veg fyrir að þær verði fyrir raski eða skemmdum að nauðsynjalaus. Það er hagar þeirra sem stýra framkvæmdum að til sé yfirlit yfir menningaminjar á tilteknum svæðum og það fæst með skráningu minjanna.

Fornleifaskráning minnkar líkur á því að óvænt finnist fornleifar á svæðinu sem nauðsynlega verður að rannsaka. Björgunaruppgröftur sem unninn er vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum er ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar því hagsmuni framkvæmdaraðila og fræðigreinarinnar. Almennt er æskilegast að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum, því að þeir sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum bera kostnað af fornleifarannsóknnum sem nauðsynlegar reynast þeirra vegna, samanber 28. grein:

Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknnum og vettvangsskráningu fornleifa.

3 Tilgangur og aðferðafræði skráningar fornleifa

Borgarsögusafn Reykjavíkur (áður Minjasafn Reykjavíkur) heldur skrár yfir menningarminjar í Reykjavík, fornleifaskrá og húsaskrá, sem eru rafrænar skrár. Fornleifaskrá Reykjavíkur var fyrst gefin út árið 1995 og þá voru um 200 minjastaðir skráðir. Stöðugt er unnið að endurskoðun hennar og nú (2018) eru um 3.400 minjastaðir skráðir. Fornleifaskráning er í raun skilyrði þess að hægt sé að vinna markvisst að varðveislu fornleifa.

Allar fornleifar eru skráðar í *Sarp* – menningarsögulegan gagnagrunn. Minjar eru skráðar eftir jörðum og þeirri jarðaskiptingu fylgt sem tíðkaðist um 1835-1845. Hver minjastaður fær þrískipt númer: í fyrsta lagi landsnúmer sem fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands úthlutar, í öðru lagi jarðarnúmer úr Jarðabók Johnsens frá 1847 og í þriðja lagi númer fornleifar hlaupandi tölu innan jarðar. Hér eru einungis notaðar tvær síðast nefndu.

Fornleifaskrá þessi er unnin eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands í samræmi við ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012. Minjastofnun úthlutar skráningaraðilum verkefnanúmeri og hefur þessi skráning hlotið númerið 1896, hér skammstafað MÍ- númer. Í skýrslunni fá allar fornleifarnar nafn jarðarinnar og tvö númer, annarsvegar verkefnanúmer Minjastofnunar og hlaupandi númer og hinsvegar tvær síðustu tölurnar í Sarpsnúmerinu. Til dæmis: **Fitjakot 1896-106 (275-20)**. Á rannsóknarsvæðinu sem hér um ræðir eru minjar skráðar undir 10 jarðir á Kjalarnesi.

Við skráningu fornleifa og annarra menningarminja er byrjað á að fara yfir ritheimildir og fyrri rannsóknir sem varða svæðið ásamt því að rýnt er í kort og loftmyndir sem vísað er til eftir því sem við á. Þessi skráning byggir að hluta til á eldri skráningum ásamt vettvangsrannsókn sem fólst í því að gengið var um viðkomandi svæði og minjar leitaðar uppi. Þar sem minjar eru sjáanlegar er staðháttum lýst, minjar mældar upp og ljósmyndaðar. Ef minjar finnast ekki á yfirborði eru þær skráðar sem **heimild**, en á þeim stöðum eru líkur á því að minjar sé enn að finna í jörðu og geti komið í ljós við jarðrask. Þá er reynt að áætla hvaða hlutverk minjar hafa haft yfirleitt út frá staðsetningu og lagt mat á ástand þeirra.

Lagt var mat á hættu sem minjar á úttektarsvæðinu eru í, út frá þessari tilteknu framkvæmd. Hættumatið miðast yfirleitt við fjarlægð minja frá framkvæmdum þannig að eftir því sem minjar eru nær því meiri líkur eru á að þær verði fyrir hnjaski en minjar sem eru fjær. Minjarnar voru flokkaðar samkvæmt Skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands í þrjá flokka: Engin hætta, lítil hætta og mikil hætta.¹²

Við staðsetningu á minjum er gömlum kortum og loftmyndum varpað (þær strekkar) á hnitsettan grunn sem sóttur er í Landsupplýsingakerfi Reykjavíkurborgar (LUKR) og þar eru minjarnar hnitsettar í kerfinu ISN 93 sem punktar, ef minjarnar er sýnilegar á yfirborði eru þær mældar inn á vettvangi.¹³

Minjar eru flokkaðar eftir aldri. Elstu minjarnar eru fornleifar í rauðum flokki og eru þær friðaðar. Yngri minjar eru merktar með gulum og grænum lit, en herminjar eru flokkaðar sérstaklega og merktar bláum lit. Aldur er áætlaður út frá útliti og upplýsingum um sögu byggðar.

Tafla 1. Minjaflokkar

Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár

Minjar innan og rétt við úttektarsvæðið voru skráðar og mældar upp með Trimble staðsetningartæki (þ.e.a.s. minjar á áhrifasvæði deiliskipulagsins). Öll kort í skýrslunni eru unnin á grunna Landsupplýsingakerfis Reykjavíkurborgar (LUKR) í tölvuforritinu ArcMap.

¹² Skráningarstaðlar.

¹³ Vefur Borgarvefsjái. Vefslóð: <http://borgarvefsja.is>.

4 Skrá yfir fornleifar og yngri minjar

Í þessum kafla er farið yfir sögu jarða og fornleifar sem eru skráðar á áhrifasvæði deiliskipulagsins, í landfræðilegri röð frá Leirvogsá að Hvalfirði (sjá mynd 1).

4.1 Fitjakot 125678-275

4.1.1 Fitjakot, saga, minjar og örnefni

Fitjakot er á norðanverðum bökkum Leirvogsár. Jörðin á mörk á móti Varmadal að austan en Víðinesi og Álfsnesi að vestan.¹⁴ Gamli bærinn í Fitjakoti stóð á Brunnhól um 70 metra suðaustan við núverandi íbúðarhús. Síðast stóð þar timburhús sem reist var um 1930 og þá lá þjóðvegurinn um hlaðið. Núverandi íbúðarhús, sem var byggt 1950, stendur aðeins vestar, á Húsaflötum, en þar voru áður fjárhús. Þar var Kaupfélag Kjalarnesþings stofnað 15. október 1950 og var þar fyrst til húsa.¹⁵ Athafnamennirnir Sturlubræður áttu Fitjakot um tíma og notuðu jörðina til sumarbeitar.

Fitjakot var áður nefnt Fitjar og var í eigu Viðeyjarklausturs 1395. Jörðin kemur fram undir eldra nafninu Fitjar, í skrá um kvikfé og leigumála á jörðum Viðeyjarklausturs 1395, en yngra nafninu Fitjakot í fógetareikningum frá 1548 til 1551.¹⁶ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarkirkju 1686 metin á 15 hundruð en á 10 hundruð 1695.¹⁷ Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin í eigu konungs en dýrleiki óviss. Ábúandi var einn. Kvaðir voru meðal annars um mannlán á vertíð. Hægt var að fódra þar fimm kýr og tíu lömb. Torfrista, stunga og mótak til eldiviðar var sæmilegt. Leirvogsá var bæði til gagns og ógagns. Þar var hægt að veiða bæði lax og silung en hún spillti engjum og braut af túni. Stórviðri brutu stundum hey og hús.¹⁸ Þegar Jarðatal Johnsens var gert 1847 var Fitjakot í eigu konungs metið á 10 hundruð.¹⁹ Árið 1855 var jörðin konungseign metin á 10 hundruð.²⁰ Samkvæmt manntölum frá 1703 var einn ábúandi í Fitjakoti nema 1850 voru tveir.²¹

¹⁴ Örnefnasafn, Fitjakot-1256755-275-2.

¹⁵ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 343. Samvinnan, 1977, bls. 56.

¹⁶ *Íslenskt fornbréfasafn*, III. b., bls. 598, XII. b., bls. 136, 151, 171, 398.

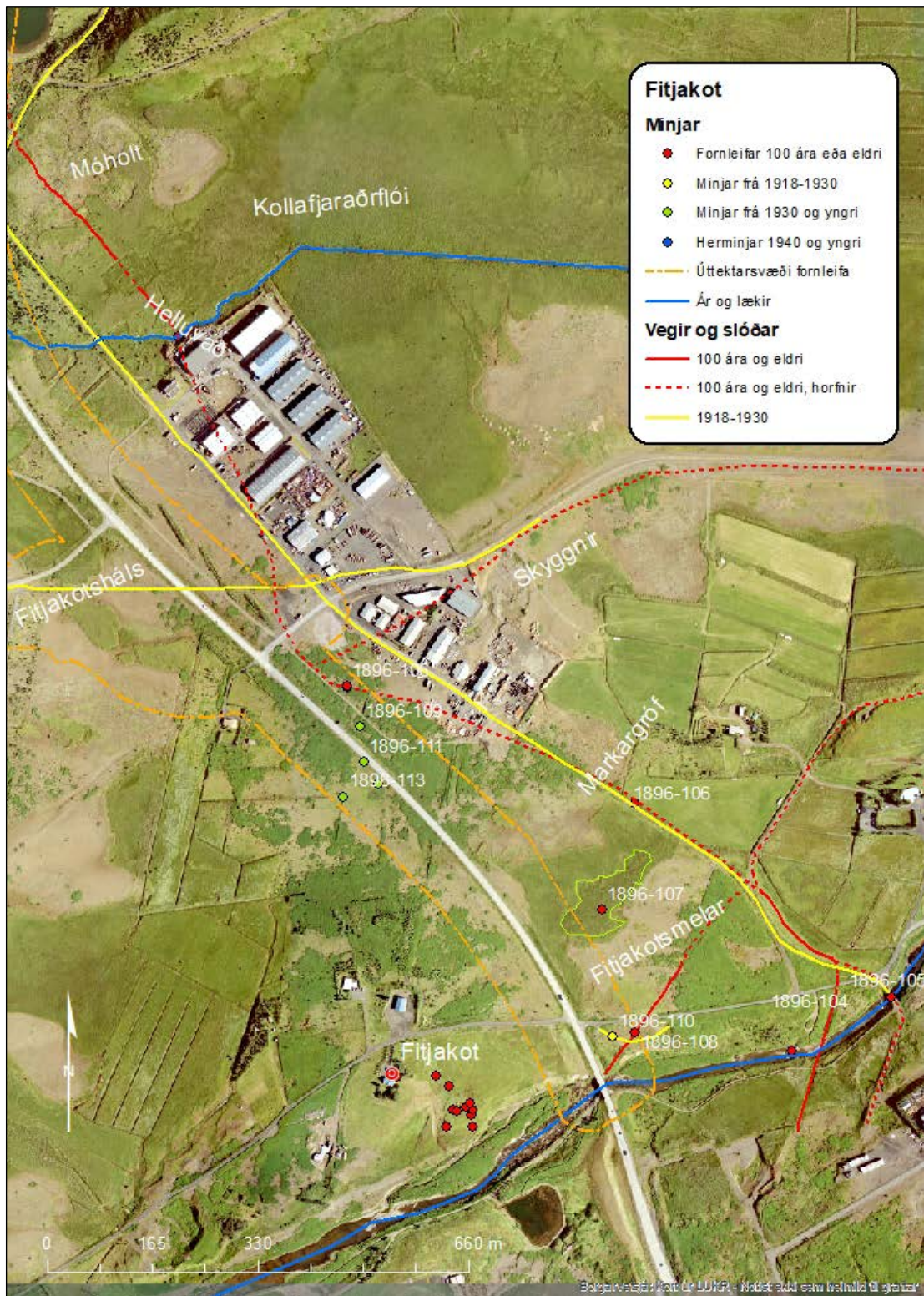
¹⁷ Björn Lárusson, 1967, bls. 131.

¹⁸ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 335.

¹⁹ Johnsen, 1847, bls. 97.

²⁰ Stefán Þorvaldsson, 2007, bls. 152.

²¹ Þí: Manntöl, *Fitjakot*.

Mynd 2. Staðsetning minja í landi Fitjakots.²²

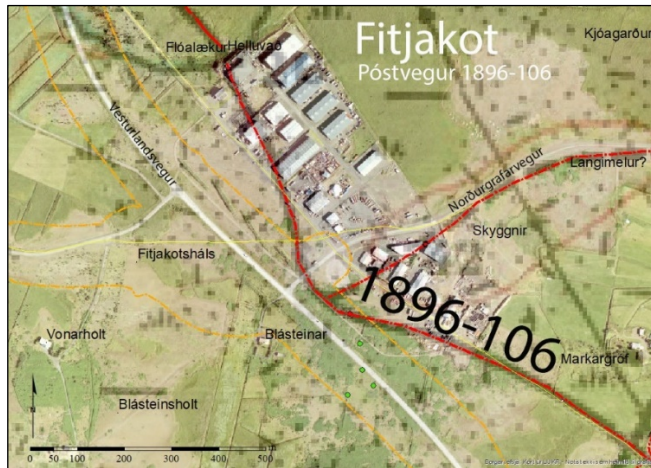
Bæjarhóll Fitjakots er í um 200 m fjarlægð frá framkvæmdarsvæðinu og framkvæmdir ættu ekki að hafa áhrif á hann.

²² LUKR. Loftljósmynd 2016.

4.1.2 Fornleifaskrá Fitjakots vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Fitjakot 1896-106 (275-20)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-106	275-20	Póstvegur	Vegur	Heimild	1890	369539	412749			Ómetið	Já

Mynd 3. Gamli póstvegurinn (1896-106) í landi Fitjakots, merktur sem rauð lína.

Staðhættir: Póstvegur um Esjumela lá frá vaðinu yfir Leirvogsa að Flóalæk. Hann er merktur inn á Herforingjaráðskort frá 1909 sem leið. Þegar nýr vegur var lagður á þessum slóðum um 1927-30 var hann lagður að hluta til í sama vegstæðið syðst og austast frá Leirvogsa að Esjumelum, um 800 m. Sunnan við Esjumela er vegurinn horfinn að Flóalæk.

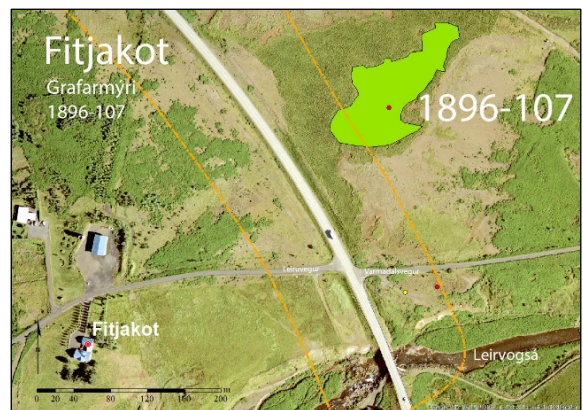
Lýsing: Vegurinn er horfinn á því svæði sem tilheyrir skráningu undir Fitjakot, en er sýnilegur í landi Varmadals frá Leirvogsa um 300 m í norðvestur að vegi heim að Varmadal 3.

Fitjakot 1896-107 (275-21)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-107	275-21	Grafarmýri	Mógröf	Mógröf	1900	369488	412584	165	75	Gott	Nei

Mynd 4. Horft yfir Grafarmýri (1896-107) í suðaustur.

Mynd 5. Kortið sýnir staðsetningu og umfang mógrafa í Grafarmýri.²³

Staðhættir: Grafarmýri er norðan Fitjakotsmela og sunnan Esjumela, þar má sjá merki um mótekju.

Lýsing: Mótekjusvæðið er nokkuð stórt eða um 165 x 75 m.

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð, framkvæmdir.

²³ LUKR. Loftljósmynd 2016.

Fitjakot 1896-108 (275-23)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-108	275-23	Fitjakotsvegur	Leið	Vegur	1900	369541	369541	266	3	Slæmt	Nei

Mynd 6. Vegur (1896-108) frá sýsluvegi að Fitjakoti, horft í suðvestur.

Mynd 7. Vegur (1896-108) frá sýsluvegi í austri að Leirvogsa og Fitjakoti.²⁴

Staðhættir: Slóði (1896-108) frá Fitjakoti yfir Fitjakotsmela að sýsluvegi (277 - 14) er merktur inn á herforingjaráðskort 1909.²⁵ Á kortinu er vegurinn teiknaður inn aðeins norðar.

Lýsing: Slóðinn er sýnlegur á háflugsmýnd frá árinu 2006, en er nú horfinn að hluta til undir gróður. Vegurinn er helst sýnilegur við Varmadalsveg.

Hættumat: Mikil hættu.

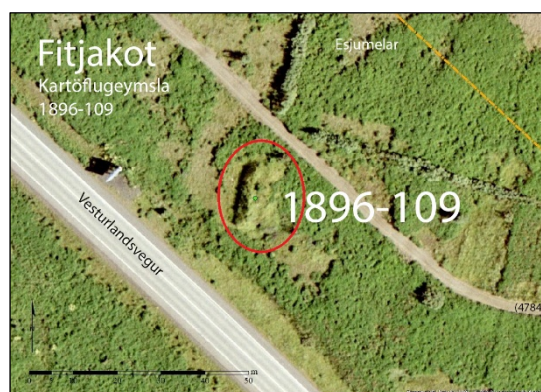
Hættuorsök: Vegagerð.

Fitjakot 1896-109 (275-22)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-109	275-22		Kartöflugeymsla	Hús	1946-1970	369110	412870	15	10	Gott	Nei

Mynd 8. Kartöflugeymsla (1896-109), horft í norður.

Mynd 9. Kartöflugeymsla við Vesturlandsveg.

Staðhættir: Kartöflugeymsla á Esjumelum 14 m norðaustan við Þjóðveg 1 á mótis við Esjumela 3, um 17 metra frá brún reiðvegjar og 135 metra suðvestur frá Esjumelum 3.

Lýsing: Grasi gróinn höll um 15 x 10 m að stærð. Talið er að burðagrind geymslunnar sé gamall strætó eða rúta frá fiskvinnslunni Júpíter og Mars á Kirkjusandi sem mokað var að.

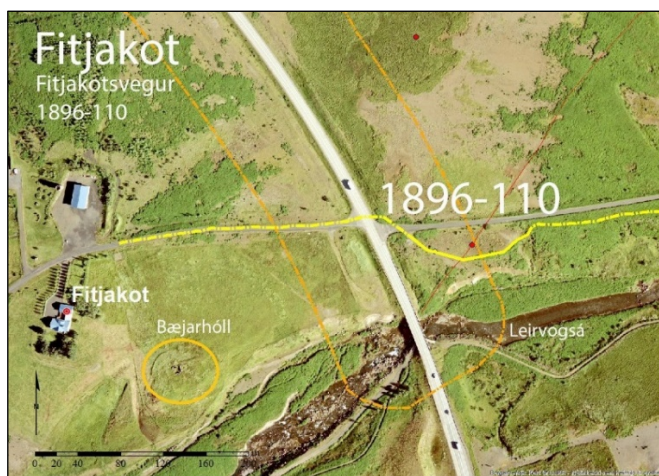
Hættumat: Mikil hættu. **Hættuorsök:** Vegagerð.

²⁴ LUKR. Loftljósmynd 2016.

²⁵ Herforingjaráðskort, 1909, 37 Hengill N.V.- Mosfellsheiði.

Fitjakot 1896-110 (275-27)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-110	275-27	Fitjakotsvegur	Vegur	Gata	1930	369506	412384	4250	40	Slæmt	Að hluta

Mynd 10. Vegur (1896-110), gulur, frá Fitjakoti að gömlu brúnni yfir Leirvogsa.²⁶

Staðhættir: Vegurinn (1896-110) lá frá Fitjakoti og í austur að gömlu brúnni yfir Leirvogsa (277-22).

Hægt er að greina hluta af honum fyrir sunnan við veginn heim að Varmadal. Vegurinn er greinilegur á loftmynd frá árinu 1946.²⁷

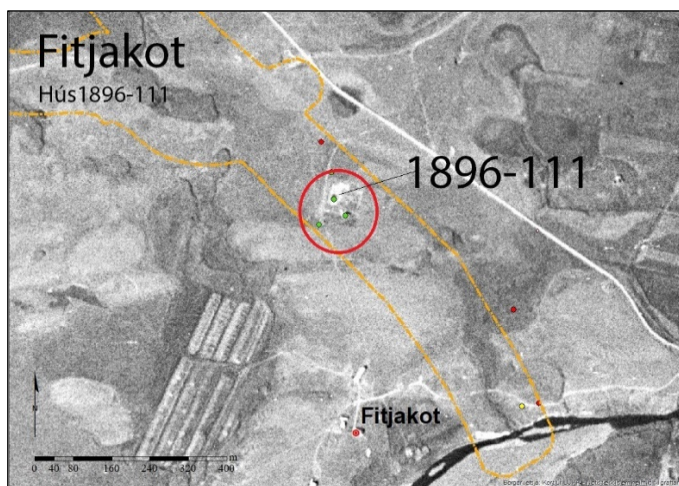
Lýsing: Malardreif er sjáanleg þar sem vegurinn var.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Fitjakot 1896-111 (275-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-111	275-24		Hús	Heimild	1946-1970	369116	412814			Ómetið	Já

Mynd 11. Staðsetning á húsi (1896-111) á hnitsettri loftmynd frá 1946.²⁸

Staðhættir: Um 200 m austan við Blásteina var ræktunarréttur og á honum stóðu tvö hús, þau er sjáanleg á loftmynd frá árinu 1946.

Ekki er vitað hvað þessi hús hafa verið nefnd, en þau hafa verið fjarlægð þegar ný Vesturlandsvegur var lagður upp úr 1970. Leifar af garði þessara húsa er sýnilegur vestan við vegöxlina.

Lýsing: Horfið.

Hættumat: Engin hætta.

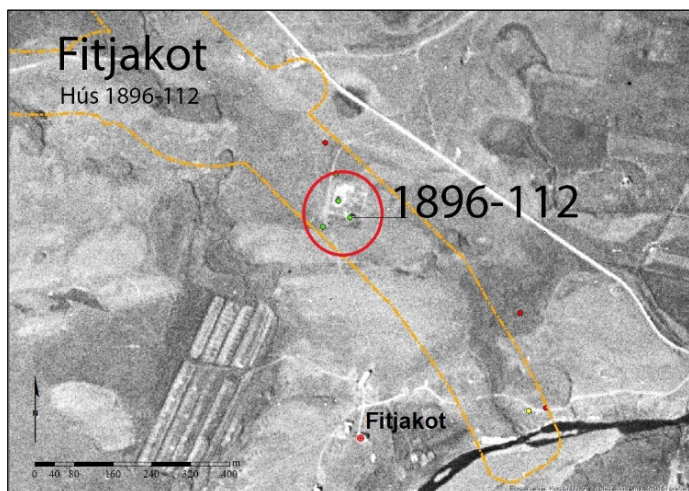
²⁶ LUKR. Loftljósmynd 2016.

²⁷ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

²⁸ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

Fitjakot 1896-112 (275-25)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-112	275-25		Hús	Heimild	1946-1970	369139	412780			Ómetið	Já

Staðhættir: Um 200 m austan við Blásteina var ræktunarreit og á honum stóðu tvö hús. Þau eru sjáanleg á loftmynd frá árinu 1946. Ekki er vitað hvað þessi hús hafa verið nefnd, en þau hafa verið fjarlægð þegar nýi Vesturlandsvegur var lagður upp úr 1970. Leifar af garði þessara húsa er sýnilegur vestan við vegöxlina.

Lýsing: Horfið.

Hættumat: Engin hætta.

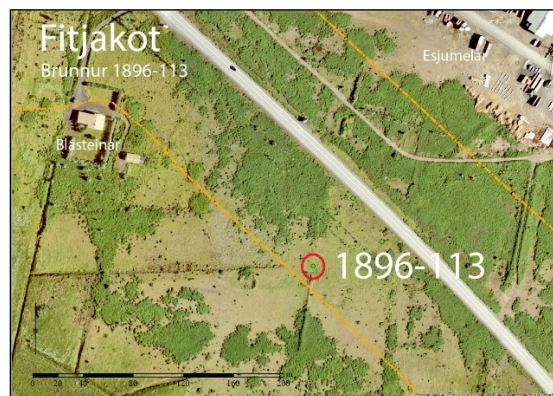
Mynd 12. Staðsetning á húsi (1896-112) á hnitsettri loftmynd frá 1946.²⁹

Fitjakot 1896-113 (275-26)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng cm	Breidd cm	Ástand	Horfin
1896-113	275-26		Brunnur	Steypa	1940	369084	412760	80	80	Sæmilegt	Nei

Mynd 13. Brunnhús (1896-113), horft í suður.

Mynd 14. Kortið sýnir staðsetningu brunns (1896-113).³⁰

Staðhættir: Í haga um 65 m suðvestur frá Vesturlandsvegi og 200 m suðaustur af Blásteinum er steyptur brunnur. Hann hefur líklega tilheyrt býli eða sumarhúsi sem var á þessum slóðum.

Lýsing: Brunnurinn er steyptur, hringlaga að innan en ferkantaður að utan.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²⁹ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

³⁰ LUKR. Loftljósmynd 2016.

4.2 Kollafjörður 125707-282

4.2.1 Kollafjörður saga, minjar og örnefni

Jörðin Kollafjörður er skammt upp frá fjarðarbotni Kollafjarðar. Bærinn stóð við samnefndan læk sem nefnist Kollafjarðará.³¹ Bæjarstæði síðasta torfbæjarins er sunnan undir Kollsgili en var jafnað við jörðu. Við vettvangskönnun 2001 var talið líklegt að bærinn hefði staðið á þeim stað að minnsta kosti frá því á miðöldum og líklegt að minjar leynist þar undir sverði því greina mátti litabreytingar á gróðri, sem er vísbending um minjar.³²

Landbúnaðarráðuneytið keypti jörðina 1961 fyrir tilraunastöð fyrir klak og eldi laxfiska.

Kollafjörður kemur fyrir í Kjalnesinga sögu, sem talin er rituð á síðustu áratugum 13. aldar. Þar segir frá því að skip kom á Leiruvog með írskum mönnum, þar á meðal Andriður ungur og ólofaður, mikill og sterkur, ekkjan Esja og maður sem nefndur var Kolli. Landnámsmaðurinn Helgi bjóla tók við þeim öllum og setti Kolla niður í Kollafjörð.³³

Kollafjörður er talinn upp í fjarðatali 1312.³⁴ Jarðarinnar er hinsvegar ekki getið fyrr en í fógætareikningum 1547 til 1553 en búseta hefur sennilega hafist þar fyrr.³⁵

Á árunum 1686 og 1695 var jörðin í eigu konungs og metin á 20 hundruð.³⁶

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin konungseign en dýrleiki óviss. Kollafjörður var þá ein af umboðsjörðum sem Margrét Pétursdóttir á Vallá, ekkja Daða Jónssonar sýslumanns, hélt ásamt Völlum og Gröf. Einn ábúandi var á heimajörðinni, tveimur þriðjungum, en einn þriðjungur nefndist Litli- Kollafjörður. Kvaðir voru um tvö mannlán í 5 ár, manns- og bátslán í 3 ár. Kostir voru fáir en torfrista og stunga var sæmileg. Mótak til eldiviðar var erfitt, silungsveiðivon lítill, rekavon nær engin, skelfiskfjara lítill og varla hægt að tala um heimræði því ekki var hægt að lenda nema á flóði. Landþröng var mikil, mikið af foræðum og skriður spilltu engjum.³⁷

Kaupverð Kollafjarðar var 804 ríkisdalir þegar jörðin var seld úr eigu konungs 1839.³⁸ Þegar jarðatal Johnsen var tekið saman 1847 var jörðin í bændaeign, með einum ábúanda, metin á 20 hundruð með Litla-Kollafirði.³⁹

Skriðuföll úr Esjunni hafa verið tíð og eftir aftaka rigningu 2. september 1886 urðu mikil skriðuföll á níu bæjum á Kjalarnesi eftir úrhellið. Í blaðagrein skömmu síðar var greint frá vatnsveðrinu og þeim skaða sem hlaut af því, þar segir um tjón á jörðinni : „Kollafjörður (17.4). Kýrvöllur farinn af túninu, í bráð að minnsta kosti, og nokkuð af engjum. Sextíu hestar af heyi á engjum urðu undir skriðu. Eyrarnar niður frá bænum allar huldar skriðu.“⁴⁰

Mannvirki sem teiknuð voru á túnakort Kollafjarðar 1916 hafa flest horfið vegna túnasléttunar eða undir yngri mannvirki.⁴¹

Litli- Kollafjörður var þriðjungur af heimajörðinni Kollafirði 1704.⁴² Árið 1916 var komið útihús þar sem bærinn Litli- Kollafjörður stóð áður sunnan Kollafjarðará.⁴³ Kolbeinn Kolbeinsson sem fæddur var í Kollafirði 1918 og var bóndi þar í nokkur ár, segir í örnefnalýsingu að hann muni eftir tóftum þar sem Litli- Kollafjörður stóð.⁴⁴ Við vettvangskönnun 2002 var ekki hægt að sjá neinar

³¹ Stefán Þorvaldsson, 1937-39, bls. 232.

³² BSSR-Kollafjörður-125707-282-1.

³³ *Íslensk fornrit* XIV. b., Kjalnesinga saga, bls. 5.

³⁴ *Íslenskt fornbréfasafn*, III. b., bls. 14. VII, bls. 189.

³⁵ *Íslenskt fornbréfasafn*, XII. b., bls. 117, 143, 157, 177, 404, 428, 589.

³⁶ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

³⁷ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 341-342.

³⁸ Johnsen, 1847, bls. 438.

³⁹ Johnsen, 1847, bls. 97.

⁴⁰ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1886.

⁴¹ Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lía Guðmundsdóttir, 2001. BSSR-Kollafjörður-125707-282.

⁴² Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 342.

⁴³ BSSR-Kollafjörður-125707-282-6.

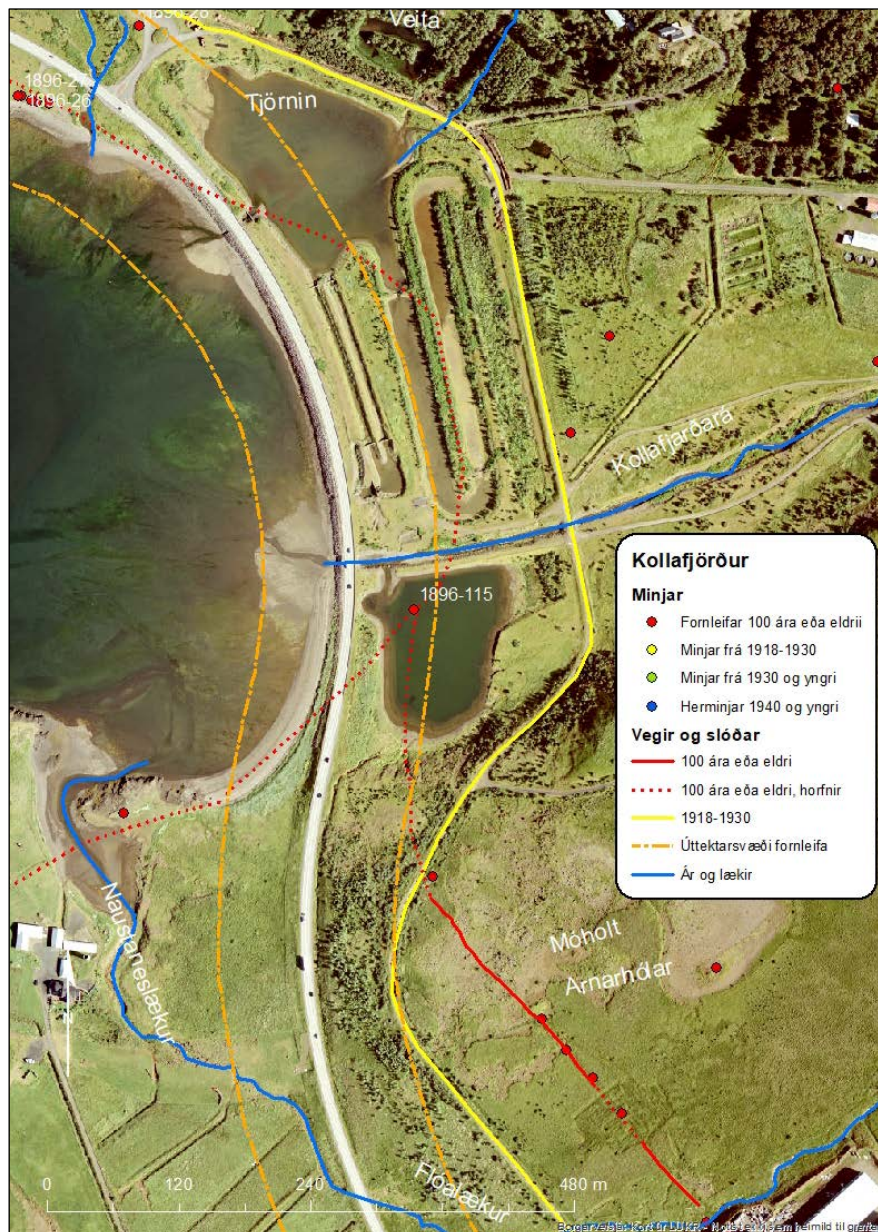
⁴⁴ Jón Sigurðsson, 2008. Þí: Örnefnasafn, Kollafjörður-125707-282-3.

bæjarleifar á staðnum. Þar stendur nú hús sem byggt er í gamla bæjarhólinn og var í fyrstu notað sem sumarhús en er nú heilsárshús, Arnarhóll.⁴⁵

Þegar Jarðatal Árna og Páls var gert 1704 var Litli Kollafjörður byggður sér með einum ábúanda. Þar voru kvaðir um eitt mannslán á vertíð. Þá var hægt að fóðra tvær kýr, 10 lömb og einn hest. Hættur voru eins og á heimajörðinni en við bættist að áin gróf undan húsunum og beitarátroðningur olli miklum skaða.⁴⁶

Þegar Jarðatal Johnsens var gert 1847 var Litli- Kollafjörður talinn með heimajörðinni með einum ábúanda.⁴⁷ Litli Kollafjörður er skráður sem fornleifar undir heimajörðina.⁴⁸

Engar sjáanlegar minjar eru innan úttektarsvæðis undir Kollafirði.

Mynd 15. Staðsetning fornleifa í landi Kollafjarðar.⁴⁹

⁴⁵ BSSR-Kollafjörður-125707-282-11. Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 378.

⁴⁶ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 341-343.

⁴⁷ Johnsen, 1847, bls. 97.

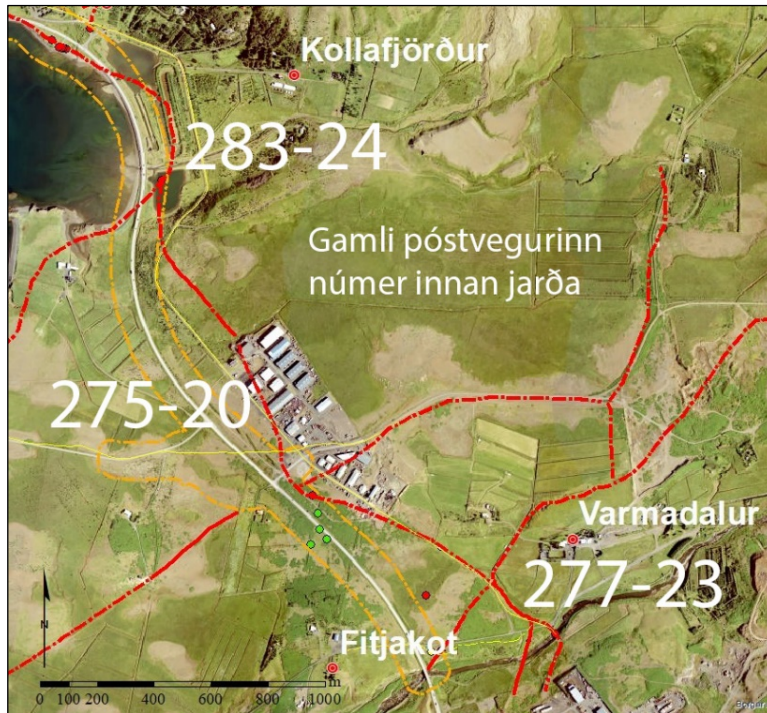
⁴⁸ BSSR-Kollafjörður-125707-282-11.

⁴⁹ LUKR. Lágflugsloftmynd 2016.

4.2.2 Fornleifaskrá Kollafjarðar vegna breikkunar Vesturlandsvegar

Kollafjörður 1896-115 (283-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-115	283-24	Póstvegur	Vegur	Heimild	1890	368558	414041			Ómetið	Já

Mynd 16. Sýnir staðsetningu (rauð lína) gamla póstvegarins og númer hans innan jarðanna Fitjakots, Varmadals og Kollafjarðar. Þar sem línan er heil er vegurinn sjáanlegur.⁵⁰

Staðhættir: Gamli póstvegurinn lá frá vaðinu (277-23) yfir Leirvogsa, neðan við gömlu brúna (277-22), í landi Varmadals og er skráður þar númer (277-14). Í landi Fitjakots er hann númer (275-20) og í landi Kollafjarðar númer (285-25). Þar sem leiðin kom niður skriðurnar (Urðina) að Kollafirði, sameinaðist hún annarri leið sem kom að vestan frá Álfsnesi, samanber kort Herforingjaráðs frá árinu 1909.⁵¹ Sjá má legu hans, rauð lína, mynd 15.

Lýsing: Vegurinn er horfinn á þessum slóðum.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

4.3 Mógilsá 125733-283

4.3.1 Mógilsá, saga, minjar og örnefni

Mógilsá er við Esjurætur innst í Kollafirði, við norðurhorn fjarðarins.⁵² Jörðin dregur nafn sitt af samnefndri bergvatnsá sem rennur vestan við bæinn. Kalksteinn var fluttur frá Mógilsá um 1870 og flutt til Reykjavíkur þar sem það var brennt í kalkofni við „Batterið“. Kalk þaðan var notað sem bindiefni á Lækjargötu 10 í Reykjavík.⁵³ Árið 1963 keypti íslenska ríkið jörðina og þar hefur Rannsóknarstöð Skógræktar ríkisins verið síðan en hún var byggð upp fyrir þjóðargjöf Norðmanna, 1 milljón norskra króna, sem Ólafur V Noregskonungur afhenti.⁵⁴ Bæjarstæðið var um 60 metra suðaustur af þjónustumiðstöð við Esjurætur. Við vettvangskönnun 2002 voru engar greinilegar leifar af bæjarstæðinu sem hafði verið sléttað og trjárækt á svæðinu en þó mátti greina vísbendingar um mannvist á litabreytingum í túninu.⁵⁵

Áin Mógilsá kemur nokkrum sinnum fyrir í Landnámu sem landamerki þegar sagt er frá landnámi Halls goðlausa, Helga bjólu Ketilssonar og Örylgs Hrappssonar. Hallur goðlausi nam land að ráði

⁵⁰ LUKR. Loftljósmynd 2016.

⁵¹ Herforingjaráðskort, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁵² Stefán Þorvaldsson, 1937-39, bls. 232.

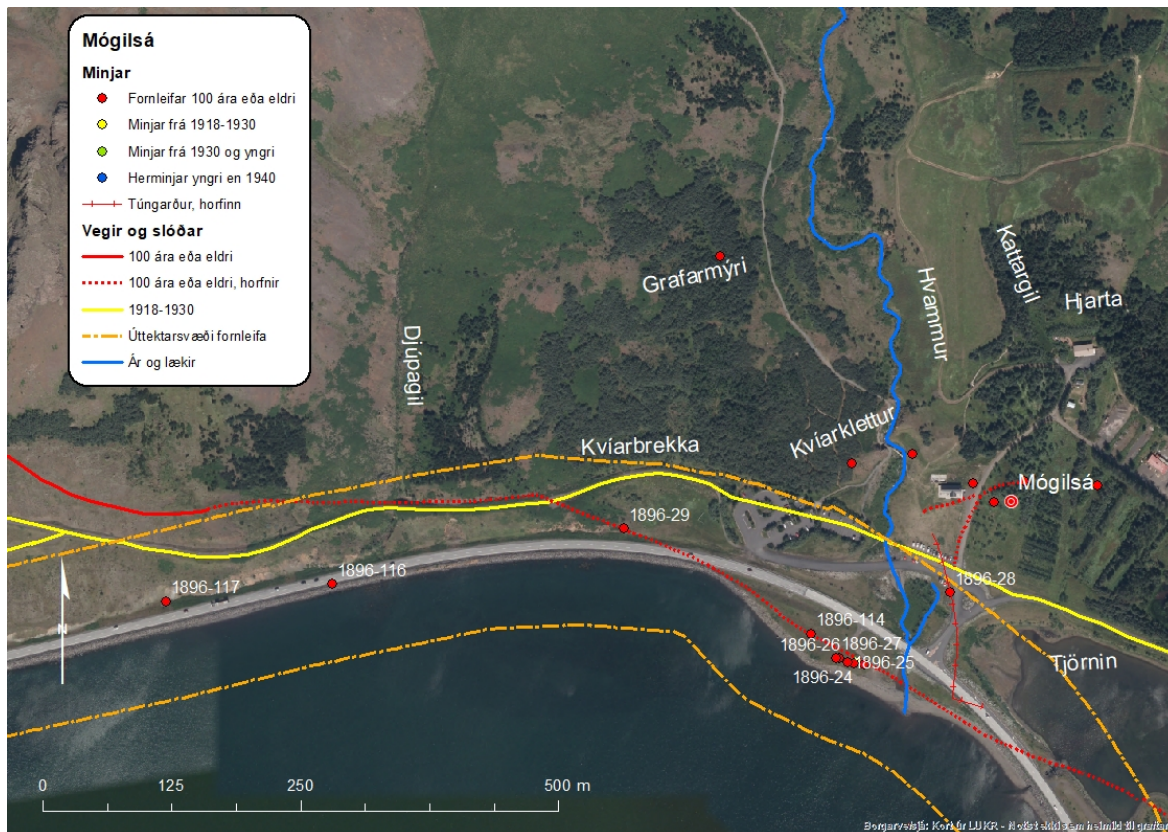
⁵³ Björn Kristjánsson, 1943, bls. 81-83.

⁵⁴ Einar Kristinn Guðfinnsson, 3.9.2007, 40 ára afmæli Rannsóknarstöðvar Skógræktar ríkisins á Mógilsá, 31. ágúst 2007.

⁵⁵ BSSR-Mógilsá-125733-1.

Ingólfs frá Leiruvogi til Mógilsár og bjó í Múla.⁵⁶ Helgi bjóla Ketilsson nam einnig land að ráði Ingólfs, „...Kjalarnes allt millim Mógilsár og Mýdalsár...“ og bjó að Hofi.⁵⁷ Helgi bjóla gaf síðan frænda sínum Örlygi Hrapssyni hluta af landnámi sínu, frá Mógilsá að Ósvíflæk en ekki er vitað hvaða lækur það er.⁵⁸

Jörðin var í eigu Viðeyjarklausturs 1395 og kemur þá fram í skrá um kvikfé og leigumála jarða klaustursins.⁵⁹ Jörðin hefur orðið konungseign við siðaskipti og er hennar getið í fógetareikningum frá 1547 til 1552 varðandi landskuld og leigu.⁶⁰ Árið 1581 var Mógilsá lénsjörð fátækra presta í Skálholtsbiskupsdæmi.⁶¹ Jörðin var kirkjujörð Viðeyjarklausturs 1686-1695, metin á 15 hundruð og 13 hundruð og 80 álnir.⁶²

Mynd 17. Staðsetning fornleifa við Mógilsá.⁶³

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jarðadýrleiki og jörðin í eigu konungs sem hafði lagt hana til upphalds prests á Mosfelli. Þá virðast gæði jarðarinnar hafa rýrnað frá því sem áður var og landskuld lækkað úr einu hundraði í 48 álnir. Skriður frá ánni Þverá og lækjum höfðu eyðilagt tún jarðarinnar. Kvaðir voru um eitt mannlán á vertíð en höfðu verið tvær tveimur árum áður og dagslættir tveir ef ábúendur voru tveir en þrír ef þeir voru þrír. Jörðin gat fóðrað sex kýr, tíu lömb og einn hest. Uppreksstur geldnauta og hesta var frír á Hvannavöllum á Mosfellsheiði. Torfrista og stunga var léleg og ekkert mótak var í landi jarðarinnar en mótak hafði verið nýtt í landi eyðijarðarinnar Háheiðar sem lá undir Álfsnesi. Lítil von var um selveiði og reka. Sölvafjara var engin og lítil hrognkelsafjara en skelfiskfjara var frí á grandanum Leiðvelli og hafði verið lengi eins og fleiri jarðir í

⁵⁶ Ari Þorgilsson, 1968, bls. 48-50.

⁵⁷ Íslensk fornrit I., Landnáma bók, bls. 50.

⁵⁸ Íslensk fornrit I., Landnáma bók, bls. 52-54.

⁵⁹ Íslenskt fornbréfasafn, III., bls. 597.

⁶⁰ Íslenskt fornbréfasafn, XII., bls. 109, 135, 151, 171, 396-397.

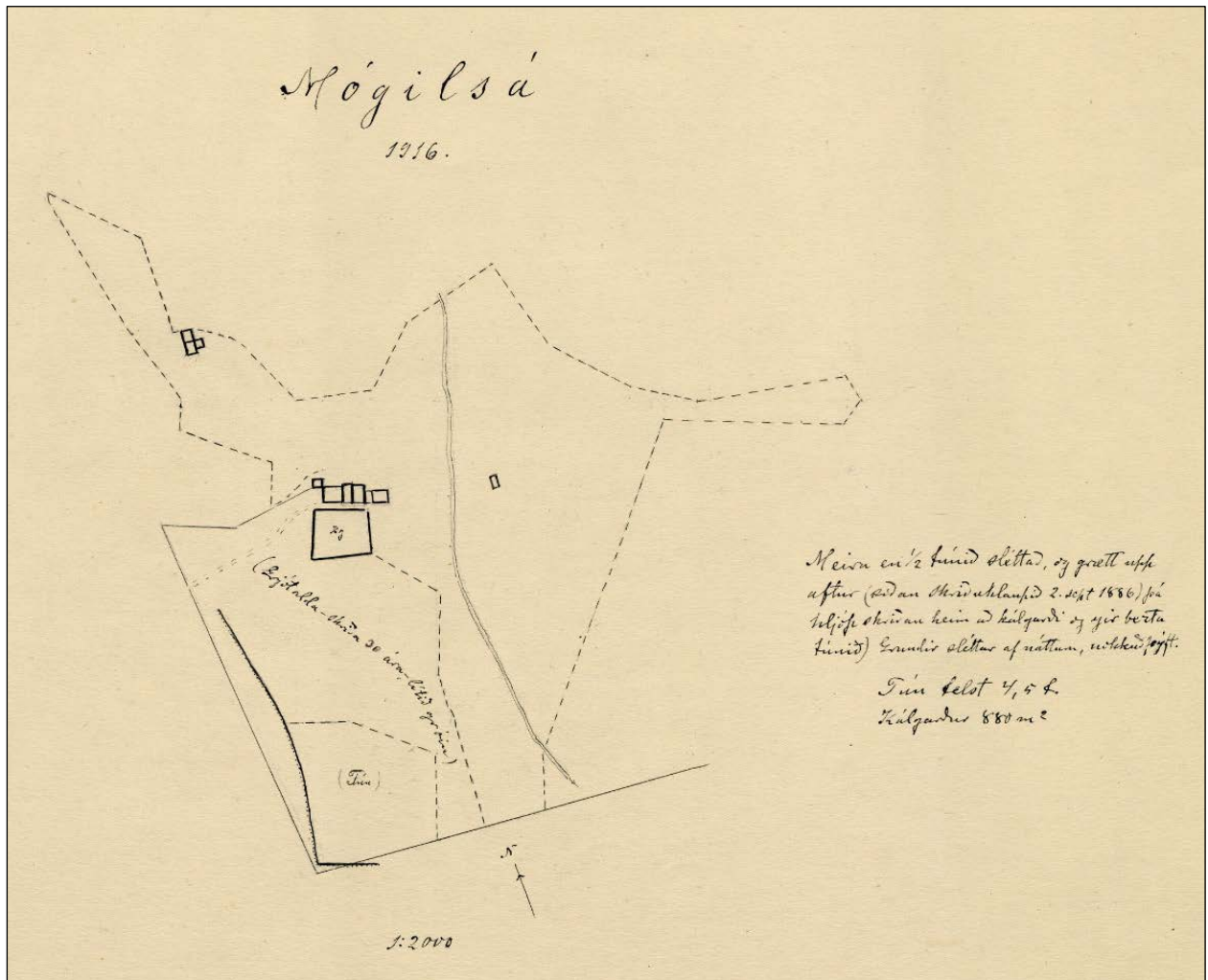
⁶¹ Jón Halldórsson, 1903, bls. 138.

⁶² Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

⁶³ LUKR. Lágflugsloftmynd 2012.

Kjalarneshreppi. Heimræði var ef fiskgengd var á sundin en aldrei verstaða fyrir aðkomufólk. Selstaða var í heimalandi. Vetrarpungt og veðrasamt var á Mógilsá.⁶⁴

Þegar Jarðatal Johnsen var gert 1847 var Mógilsá í eigu kirkjunnar með einum ábúanda og dýrleiki $13\frac{2}{3}$ hundruð en neðanmáls er þess getið að mat sýslumanns sé 15 hundruð.⁶⁵ Árið 1855 var Mógilsá metin á 15 hundruð og var nyrsta kirkjujörð Mosfells.⁶⁶

Mynd 18. Túnakort Mógilsá frá 1916.⁶⁷

Innan úttektarsvæðisins við Mógilsá er að finna fágætar sjávarútvegsminjar á rústasvæði á Eyrum neðan Vesturlandsvegur⁶⁸ aðrar minjar eru horfnar en skráðar eftir heimildum. Bæjarstæði Mógilsár er um 100 m norður af framkvæmdarsvæðinu.

⁶⁴ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III., 1704, bls. 343-344.

⁶⁵ Johnsen, 1847, bls. 97.

⁶⁶ Stefán Þorvaldsson, 2007, bls. 152.

⁶⁷ Þí: Túnakort, Mógilsá 1916.

⁶⁸ Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015, bls. 126-128.

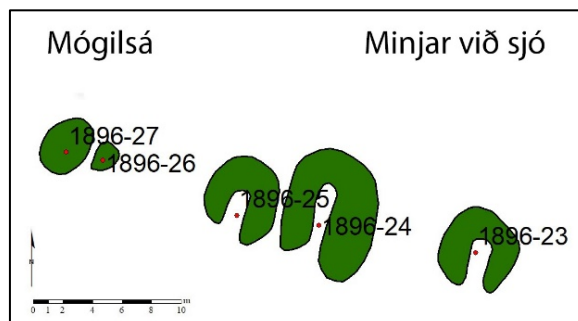
4.3.2 Fornleifaskrá Mógilsár vegna breikkunar Vesturlandsvegjar

Mógilsá 1896-23 (283-17)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-23	283-17		Naust	Tóft	1850-1950	368226	414502	6	5,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 19. Naust (1896-23), horft í norðnorðaustur.

Mynd 20. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minjar við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Tóft númer 1896-23 austast.

Lýsing: Tóftin er torf- og grjóthlaðin. Tóftin snýr nánast norður- suður og er opin að sunnanverðu út að sjó. Veggirnir eru um 4 m á lengd og 4 m á breidd. Hæð veggjanna er frá 20 til 50 cm. Hlutverk hennar er óvíst en ekki er ólíklegt að um naust eða bátaskýli sé að ræða.

Hættumat: Mikil hætta.

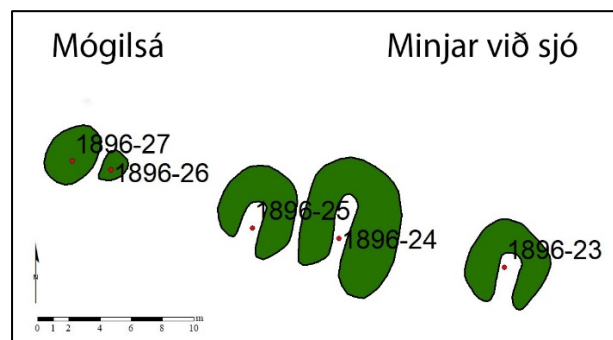
Hættuorsök: Rof, vegagerð.

Mógilsá 1896-24 (283-18)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-24	283-18		Naust	Hola	1850-1920	368155	414542	9	6	Slæmt	Nei

Mynd 21. Naust (1896-25) nær og (1896-24) fjær, horft í austur.

Mynd 22. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Leifar naustanna (1896-24 og 25) eru jarðlægar og vestan við tóft (1896-23).

Lýsing: Tvær samsíða rásir niðurgrafnar í mölina. Þó að ekki sé vitað um hlutverk þessara minja er mjög líklegt að um naust sé að ræða. Rústirnar snúa norður- suður og eru opnar í suður, að sjó. Breidd rústanna er um 14 m og lengd 7 m að utanmáli.

Hættumat: Mikil hætta.

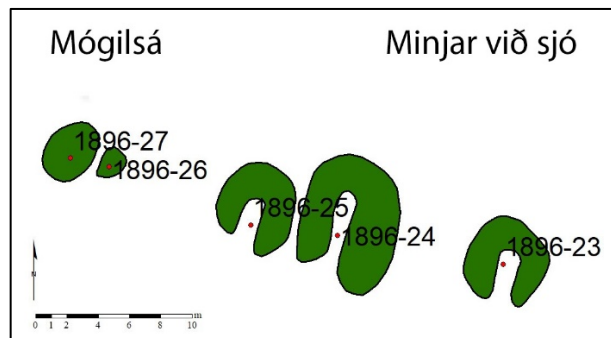
Hættuorsök: Vegagerð, rof.

Mógilsá 1896-25 (283-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-25	283-24		Naust	Hola	1850-1920	368210	414503	6	5	Slæmt	Nei

Mynd 23. Naust (1896-25) nær og (1896-24) fjær, horft í austur.

Mynd 24. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Tóftir (1896-24 og 25) eru jarðlægar og vestan við tóft (1896-23).

Lýsing: Tvær samsíða rásir niðurgrafnar í mölina. Þó að ekki sé vitað um hlutverk þessara minja er mjög líklegt að um naust sé að ræða. Rústirnar snúa norður- suður og eru opnar í suður, að sjó. Breidd rústanna er um 14 m og lengd 7 m að utanmáli.

Hættumat: Mikil hætta.

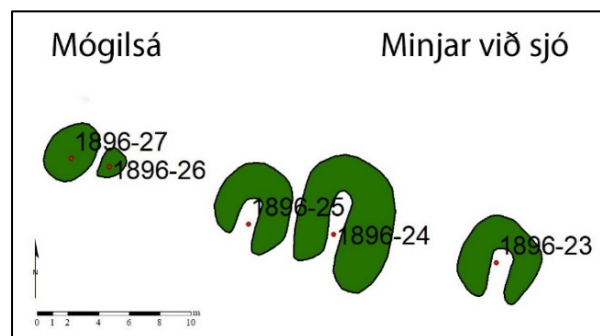
Hættuorsök: Rof og vegagerð.

Mógilsá 1896-26 (283-25)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-26	283-25		Siglingamerki	Varða	1800	368200	414509	1	1	Sæmilegt	Nei

Mynd 25. Leifar vörðu (1896-26), horft í suður.

Mynd 26. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Vestan við naust (1896-25), á grónum sjávarbakka við Kollafirði.

Lýsing: Fjórir steinar sem gætu hafa verið botn í vörðu.

Hættumat: Mikil hætta.

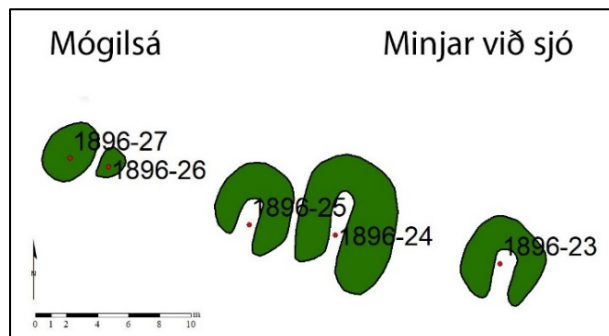
Hættuorsök: Rof og vegagerð.

Mógilsá 1896-27 (283-26)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-27	283-26		Hóll	Hóll	1800	368197	414510	2	2	Sæmilegt	Nei

Mynd 27. Rústalegur hóll (1896-27), horft í suður.

Mynd 28. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Vestan við naust (1896-25), á grónum sjávarbakka við Kollafjörð.

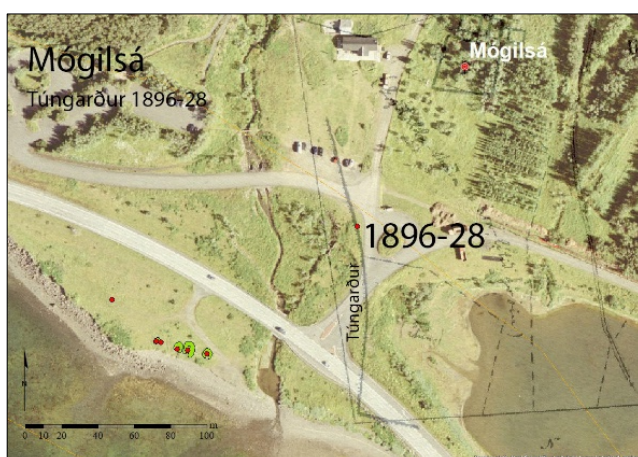
Lýsing: Grasi gróinn rústalegur hóll, hugsanlega leifar af mannvirki, óljóst.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Rof, vegagerð.

Mógilsá 1896-28 (283-5)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-28	283-5		Túngarður	Heimild	1900	368308	414573			Ómetið	Já

Mynd 29. Kortið sýnir staðsetningu túngarðs (1896-28) Mógilsár 1916 þegar túnakort hefur verið strekkt yfir.⁶⁹

Staðhættir: Á túnakorti Mógilsár 1916 liggur túngarður í norður- suður utarlega við jaðarinn vestanmegin, u.þ.b. 160 m langur. Við suðurendann er krappt horn á garðinum og liggur sá veggur í austur um 40 m leið.

Lýsing: Túngarðurinn er horfinn (2018). Við skráningu árið 2002 sást lítið af honum, aðeins að örloði fyrir hluta hans við suðurendann sem lá í austur- vestur.

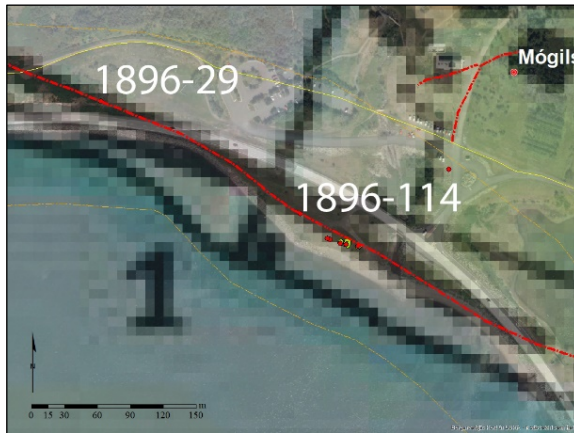
Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

⁶⁹ LUKR Lágflugsloftmynd 2016. Þí, túnakort, Mógilsá 1916.

Mógilsá 1896-29 (283-12)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-29	283-12	Tæpagata	Leið	Heimild	1900	367957	414643			Ómetið	Já

Mynd 30. Kortið sýnir staðsetningu Tæpagötu (1896-29) sem var hluti af gamla póstveginum.⁷⁰

Mynd 31. Hluti úr herforingjaráðskorti 1909.⁷¹

Staðhættir: „Út með sjó er þá fyrst eyrin utan við Mógilsá, sem heitir Eyrar. Þá er Tæpagata, þar sem gamli vegurinn lá áður á standklettabrún.“⁷² Þessi gata var hluti af gamla póstveginum, hann er merktur inn á kort frá árinu 1909.

Lýsing: Gatan er horfin.

Hættumat: Engin hætta.

Mógilsá 1896-114 (283-27)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-114	283-27	Gamli póstvegurinn	Vegur	Heimild	1900	368173	414532			Ómetið	Já

Staðhættir: Gamli Kjalarnesvegurinn lá í landi Mógilsár frá Kambinum sunnan við Tjörnina í vestur eftir Eyrinni, norðan við naustin. Síðan lá leiðin í vestur að Djúpagili, á þeim hluta er hún ekki lengur sýnileg. Fyrir vestan Djúpagil fer hún aftur að sjást við Kollafjarðarkleif að Markagili/ Stangargili/ Festargili, um 400 m. Sjá myndir 30-31.

Lýsing: Vegurinn er horfinn.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

Mógilsá 1896-116 (283-15)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-116	283-15	Stýrimannaklettur	Siglingamerki	Heimild	1900	367742	414576			Ómetið	Já

Staðhættir: „Þá er aftur tekið svæðið utan við Djúpagil með sjónum neðan vegarins. Fyrst er Stýrimannaklettur. Hann var bungumyndaður að ofan, en er nú (1967) að mestu hruninn.“⁷³

Lýsing: Kletturinn var gamalt siglingamerki en er horfinn. Sjá mynd 17.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

⁷⁰ LUKR. Dönsku herforingjaráðskortin, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁷¹ Dönsku herforingjaráðskortin, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁷² SÁM: Örnefnalýsing, 1967, Mógilsá.

⁷³ Örnefnasafn, 1967, Mógilsá.

Mógilsá 1896-117 (283-16)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-117	283-16	Hengingar- klettur	Aftaka	Heimild	1900	367738	414568			Ómetið	Já

Staðhættir: „Við sjóinn er Djúpagilsklettur. Utar er **Hengingarklettur**. Því miður er ekki hægt að nota hann á réttan hátt, sökum þess hve hruninn hann er.”⁷⁴

Lýsing: Hefur verið aftökustaður. Horfinn við framkvæmdir 1969. Sjá mynd 17.

Hættumat: Engin hættu. Horfinn.

4.4 Esjuberg 181191-284

4.4.1 Esjuberg, saga, minjar og örnefni

Bærinn á Esjubergi stendur á skriðuvæng upp undir rótum Esju. Mörk jarðarinnar eru á móti Skrauthólum að vestan og Mógilsá að austan. Á Esjubergi voru áður fyrr samþykktir og kveðnir upp dómar. Finna má dóm í Íslensku fornbréfasafni sem kveðinn var upp 1480 og þar var þingstaður 1541 og 1746 þegar Jón Oddsson Hjaltalín gerði *Lýsingu Kjósarsýslu*.⁷⁵ Örnefni Leiðhamar og Leiðvöllur, sem eru á mörkum Mógilsár og Esjubergs, benda til þess að þar hafi verið haldin leiðmót, leiðarþing eða héraðsþing sem haldið var að afloknu Alþingi þar sem greint var frá störfum þess og birtar tilkynningar. Fyrsta símsstöðin í Kjalarneshreppi var á Esjubergi, sennilega komin 1912.⁷⁶

Esjuberg var landnámsjörð Örlýgs gamla Hrappssonar Bjarnarsonar bunu. Landnámabók segir frá því að Helgi bjóla Ketilsson hafi gefið frænda sínum, bræðrungi, Örlýgi Hrappssyni hluta af landnámi sínu, frá Mógilsá að Ósvíflæk. Landnáma getur þess einnig að Örlýgur hafi búið á Esjubergi og látið gera þar kirkju sem fóstri hans Patrekur biskup í Suðureyjum hafði sagt fyrir um, en Patrekur hafði sent hann með kirkjuviði, járnklukku, plenáinum og vígða mold til að setja undir hornstafina.⁷⁷ Kirkjan gæti hafa verið tileinkuð heilögum Kolumba.

Kirkja Örlýgs er talin vera fyrsta kirkjan á Íslandi. Kirkjunnar er einungis getið í kirkjuskrá Páls biskups frá því um 1200.⁷⁸ Reyndar segir frá kirkjunni í Kjalnesinga sögu sem er talin rituð á tímabilinu 1300-1320. Þar segir frá því að Helga Þorgrímsdóttir, eiginkona aðalsöguhetjunnar Búa, hafi látið grafa hann undir syðri kirkjuveggnum og segir „[þ]á stóð enn kirkja sú at Esjubergi, er Örlýgur hafði látit gera“.⁷⁹ Eftir þessu að dæma hefur kirkjan ekki verið uppistandandi á ritunartíma sögunnar um 1300 og gæti hafa verið niðurlögð á fyrri hluta 13. aldar. Hvers vegna er ekki vitað og margt getur komið til greina. Kirkjur voru stöðutákn svo höfðingi gæti hafa dáíð eða misst stöðu sína til annars. Kirkjan gæti líka hafa verið lögð niður vegna skriðufalla.

Jarðarinnar er getið nokkrum sinnum í skjölum sem varða hvalreka Viðeyjarklausturs á milli Esjubergs og Valagnúpa, fyrst í skrá varðandi hvalskipti á Rosmhvalanesi um 1270, svo um 1270 í bréfi Runólfs ábóta í Viðey um hvalrekann, og aftur 1285 um skipti á hvalreka á milli Valagnúpa og Esjubergs.⁸⁰ Esjuberg kemur fram í skrá um kvikfé og leigumála á jörðum Viðeyjarklausturs frá árinu 1395.⁸¹ Esjuberg kemur fram í skýrslu Hannesar Pálssonar umboðsmanns og kapelláns Danakonungs, um allskonar óskunda og yfirgang, rán, vígaferli og löglausa verslun Englendinga á Íslandi á árunum 1420-1425.⁸² Árið 1480 var úrskurðað í Esjubergsdómi í eignarmálum Soffíu

⁷⁴ Örnefnasafn, 1967, Mógilsá.

⁷⁵ Íslenskt fornbréfasafn, VI., bls. 289. X. b., bls. 671-672. Jón Oddsson Hjaltalín, 1937-39, bls. 33.

⁷⁶ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 423. Íslenska alfræðiorðabókin.

⁷⁷ Íslensk fornrit I. b., Landnámabók, bls. 52-54.

⁷⁸ Íslenskt fornbréfasafn, XII. b., bls. 9.

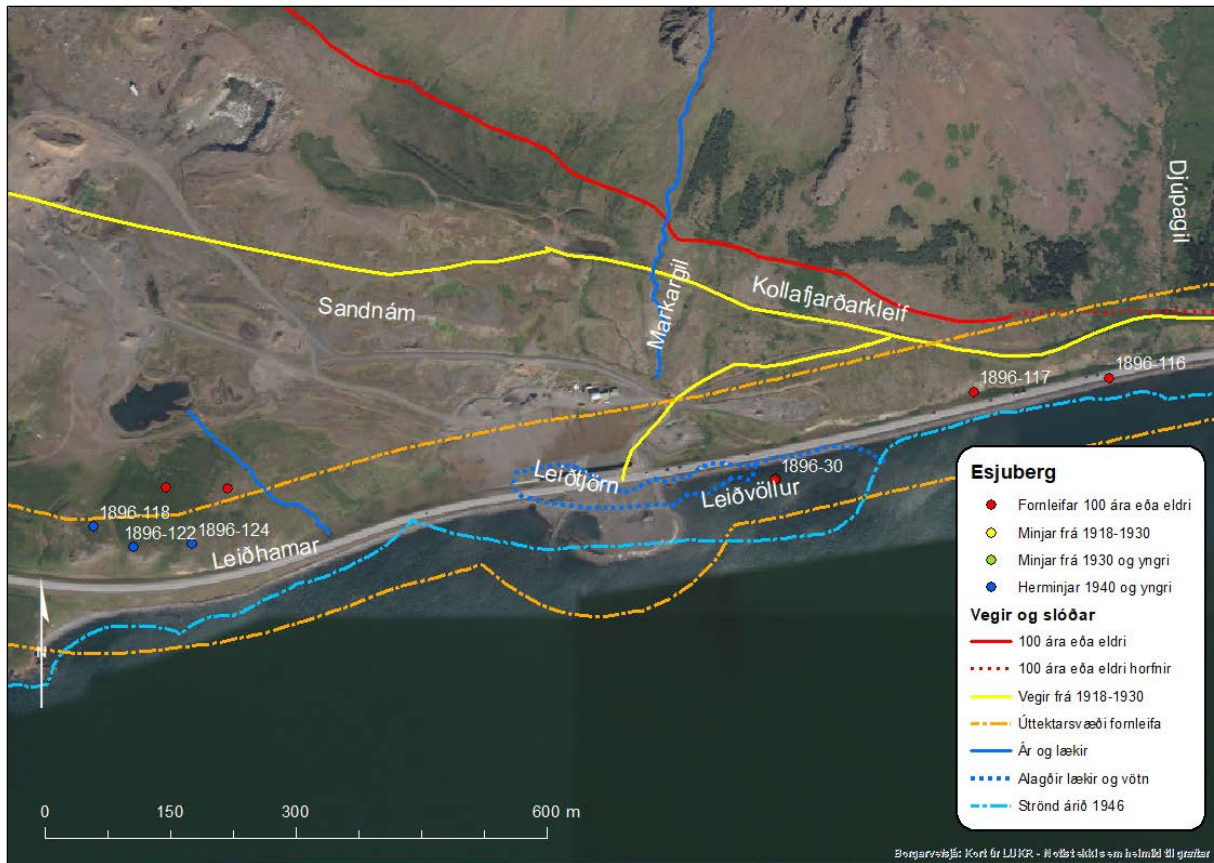
⁷⁹ Íslensk fornrit XIV. b., Kjalnesingasaga, bls. 43.

⁸⁰ Íslenskt fornbréfasafn, II. b., bls. 78, 80, 247, 278.

⁸¹ Íslenskt fornbréfasafn, III. b., bls. 598.

⁸² Íslenskt fornbréfasafn, VI. b., bls. 324.

Loftsdóttur og Gunnlaugs Teitssonar.⁸³ Árið 1497 gaf Böðvar prestur Jónsson vitnisburð um reka Viðeyjarklausturs á milli Klaufar og Esjubergs.⁸⁴ Á Esjubergsþingi þann 30. september 1541 var felldur dómur um lögmæti bréfs Alexíusar ábóta í Viðey um jarðirnar Skrauthóla og Bakka í Brautarholtssókn.⁸⁵ Þá kemur jörðin fram í fógetareikningum 1547-1552.⁸⁶ Á Esjubergi voru kveðnir upp dómar um beit og fjárrekstur 1565-1566.⁸⁷ Jarðarinnar er getið á minnisblöðum Vigfúsar Jónssonar sýslumanns Kjalarnesþings árið 1569 og þjófnaðardómur var kveðinn upp þar 14. janúar 1657.⁸⁸ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarklausturs 1686-1695 og þá metin á 40 hundruð.⁸⁹

Mynd 32. Staðsetning fornleifa í landi Esjubergs.⁹⁰

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var Esjuberg í eigu konungs en jarðardýrleiki óviss. Kvaðir voru meðal annarra um mannlán á vertíð suður á Stafnes. Þá var hægt að fóðra sjö kýr, tólf lömb og þrjá hesta. Jörðin hafði þá haft til langs tíma fría afrétt fyrir hesta og geldnaut á Mosfellsheiði. Torfrista og stunga var góð en mótak til eldiviðar slæmt. Silungsveiði hafði jörðin í Leirvogsa lengst af. Rekavon var nokkur og skelfiskjara var á Leirvallargranda. Selstöðu átti jörðin undir Svínaskarði að sunnan og þar var berjalestur nokkur. Helstu ókostir voru að úthey voru lítil og skriður ógnuðu bæði mönnum, húsum og skepnum. Stórviðrasamt var á Esjubergi og stóð mönnum og skepnum ógn af skriðum sem ollu þar tjóni.

⁸³ Íslenskt fornbréfasafn, VI. b., bls. 289.

⁸⁴ Íslenskt fornbréfasafn, VII. b., bls. 339.

⁸⁵ Íslenskt fornbréfasafn, X. b., bls. 672.

⁸⁶ Íslenskt fornbréfasafn, XII. b., bls. 109, 135, 150, 170, 396.

⁸⁷ Íslenskt fornbréfasafn, XIV. b., bls. 380-386.

⁸⁸ Íslenskt fornbréfasafn, XIV. b., bls. 566-567.

⁸⁹ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

⁹⁰ LUKR. Lágflugsloftmynd 2005.

Tvær hjáleigur voru þá á Esjubergi. **Litla Esjuberg** sagt afbýli heima við bæ og **Árvöllur** önnur hjáleiga og reiknaðist jarðardýrleiki beggja með heimajörðinni.⁹¹

Þegar Jón Oddson Hjaltalín gerði lýsingu Kjósarsýslu 1746 var þingstaður á Esjubergi.⁹²

Kaupverð Esjubergs með **Grund** (Austurbæ) og **Árvöllum** árið 1816 þegar jörðin var seld úr eigu konungs var 2100 ríkisdalir.⁹³

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var Esjuberg í bændaeigu, metið á 40 hundruð og með einum ábúanda. Í neðanmálgrein er sagt að jarðabækurnar geti ekki um hjáleigurnar nema árið 1802, en þá er getið Austurbæjar sem er líklega sama hjáleiga og sýslumaður og prestur kalla Grund. Jörðin var metin á 40 forn hundruð í Jarðarmati á Íslandi 1849-50.⁹⁴ Hjáleigurnar lögðust báðar af eftir mikið ofanflóðaveður 2. september 1886.⁹⁵

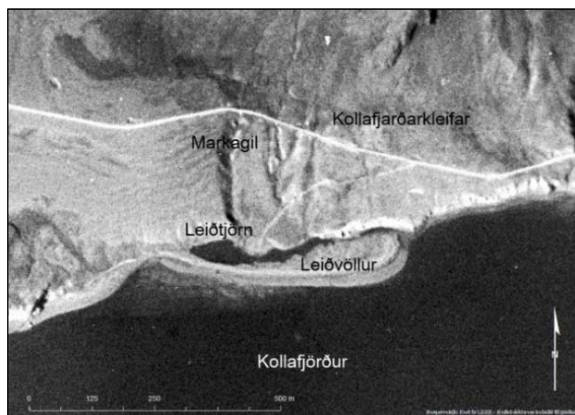
Innan úttektarsvæðisins sem skráð er undir Esjuberg er einstakur minjastaður sem var þingstaður en hann er horfinn. Aðrar minjar eru herminjar á Leiðhömrum, ekki er talið líklegt að þær verði fyrir áhrifum framkvæmdarinnar.

4.4.2 Fornleifaskrá Esjubergs vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Esjuberg 1896-30 (284-21)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-30	284-21	Leiðvöllur	Þingstaður	Heimild	930	367112	414427			Ómetið	Já

Leiðvöllur er örnefni sem var á malarkambi við Kollafjörð norðanverðan. Ef loftljósmynd frá 1946 er borin saman við nýlegar loftmyndir má sjá að á svæðinu hafa orðið miklar breytingar vegna landsígs, sandnáms og vegagerðar. Vegna þessara þátta hafa grjóteyrin og tjörnin horfið.

Mynd 33. Sýnir Leiðtjörn og Leiðvöll árið 1946.⁹⁶

Mynd 34. Sama svæði árið 2012.⁹⁷

⁹¹ Jarðabók, III, 1704, bls. 344-345.

⁹² Jón Oddsson Hjaltalín, bls. 33.

⁹³ Johnsen, 1847, bls. 438.

⁹⁴ Johnsen, 1847, bls. 97. Jarðamat á Íslandi, bls. 666.

⁹⁵ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1896, bls. 145-146.

⁹⁶ Loftljósmynd, AMS91000721 1946, LMÍ.

⁹⁷ LUKR. Loftljósmynd 2012.

Mynd 35. Þegar loftljósmynd frá 1946 var hnitsett (strekkt) yfir loftmynd frá 2012 má sjá breytingar sem hafa orðið á strandlínunni á þeim tíma líklega vegna landsigs, sandnáms og vegagerðar.

Staðhættir: „Vestar er Leiðvöllur, sem talinn er vera hinn gamli þingstaður Kjalarnesþings. Nú er þar aðeins malareyri, sem fellur yfir í flóðum. Ofar var Leiðtjörn, en sandnámið hefur nú eyðilagt hana nema austast. Í hana rann Markagil.“⁹⁸ Leiðvöllur er örnefni sem var á malarkambi niður við sjó út með Kollafirði norðanverðum, á mörkum jarðanna Esjubergs og Mógilsár.

Örnefnið bendir til þess að þarna hafi verið haldin *héraðsþing* að loknu alþingi. Ofar var Leiðtjörn og kirkjuflöt var ofan við hana en þar var sagt að hefði verið bænhús eða kirkja og viðirnir í hana verið fluttir um Leiðvöll. En talið hefur verið líklegra að sagnir eigi við um kirkjuna á Esjubergi.⁹⁹ Örnefni Leiðvöllur, Leiðtjörn og Leiðhamrar sem þarna eru gefa vísbendingar um að þarna hafi verið haldin leiðamót, leiðþing eða héraðsþing. Leiðvöllur er fornt nafn og merkir „völlur þar sem haldin eru leiðamót“.¹⁰⁰ Staðurinn gæti því hafa dregið nafn sitt af *leiðþingi* sem haldið var að loknu Alþingi til að greina frá störfum þess og birta tilkynningar.

Lengi hefur verið talið að *Kjalarnesþing*, sem var sett á fyrir stofnun Alþingis um 930, og talið undanfari þess, hafi fyrst verið á Leiðvelli. Fram kemur í Íslendingabók að fyrir stofnun Alþingis að áður „... vas þing á Kjalarnesi, þat es Þorsteinn Ingólfsson landnámamanns, faðir Þorkels mána lögsögumanns, hafði þar ok höfðingjar þeir es at því hurfu.“¹⁰¹ Í Landnámu er tekið í sama streng og staðkunnugur höfundur Kjalnesinga sögu virðist hafa horft á tóftir búðanna sem sáust enn suður við sjóinn um 1300.¹⁰² Þorsteinn Ingólfsson var útnefndur allsherjargoði á Alþingi og báru afkomendur hans titilinn eftir það svo það er ekki ólíklegt að hann hafi sett það. Þegar kristni var lögfest árið 1000 var Þormóður Þorkelsson sonarsonur hans allsherjargoði.¹⁰³

Þegar Kristian Kålund kom á Leiðvöll 1873 taldi hann staðinn svara til lýsinga í Kjalnesinga sögu um Kjalnesingaping, flöt og löng grasræma á norðurströnd Kollafjarðar. Eyrin var þá að mestu þakin sjávarmöl og sjór gekk stundum yfir hana. Kålund taldi lítil og óglögg merki búðartófta að sjá þar, helst vestast og innst á eyrinni undir hallanum. Þar voru ef til vill nokkrar lágar upphækkanir sem gátu líka verið grónar skriður eða þúfur.¹⁰⁴

Sigurður Vigfússon forngripavörður kom á Leiðvöll 20. júlí 1880. Þá blasti við honum breið grjóteyri sem gekk út í sjó með malarkamb fyrir framan og langs fyrir ofan eyrina lá síki. Austan og

⁹⁸ Örnefnasafn, Mógilsá, 1967.

⁹⁹ Þinghald að fornu. (e.d.). SÁM: Örnefnasafn, Mógilsá-125733-283. SÁM: Örnefnasafn, Esjuberg-181191-284-1.

¹⁰⁰ Snara.is, vefbókasafn

¹⁰¹ *Íslensk fornrit* I. b., Íslendingabók, bls. 8.

¹⁰² *Íslensk fornrit* I. b., Landnáma bók, bls. 46. *Íslensk fornrit* I. b., Kjalnesingasaga, bls. 8.

¹⁰³ *Íslensk fornrit* I. b., 46.

¹⁰⁴ Kristian Kålund, 1984, bls. 32-42.

uppaf því var lítill graseyri sem hét Kirkjuflöt og þar sáust leifar af lítilli tóft. Það var eina mannvirkið sem hann fann þrátt fyrir mikla leit.¹⁰⁵

Lýsing: Svæðið líklega komið á kaf í sjó og engar minjar sjáanlegar.

Hættumat: Engin hætta. Horfið.

Esjuberg 1896-118 (284-41)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-118	284-41		Herminjar	Niðurgröftur	1940	366658	414451			Sæmilegt	Nei

Mynd 36. Bysustæði (1896-122), horft í suðvestur.

Mynd 37. Hugsanleg ummerki, tvær lautir (nær) í tengslum við byssustæði (1896-122), horft í norðaustur.

Staðhættir: Fyrir ofan vestasta klettinn í Leiðhömrum er byssustæði. Um 65 m norður af Vesturlandsvegi og 52 m norðvestur af byssustæði (1896-122).

Lýsing: Grasi vaxið niðurgrafið hringlaga svæði sem mokað hefur verið upp í kring. Utanmál um 5 x 5 m og 50 cm á dýpt. Sunnan við eru tvö minni gróðursnauð hringlaga svæði, lautir, sem gætu hafa tengst byssustæðinu. Sjá fremst á mynd 40.

Hættumat: Lítil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Esjuberg 1896-122 (284-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-122	284-43		Herminjar	Niðurgröftur	1940	366543	414378			Gott	Nei

Mynd 38. Bysustæði (1896-122), horft í suðvestur.

Mynd 39. Bysustæði (1896-122), horft í austur.

Staðhættir: Utan í einum klettinum í Leiðhömrum, 40 m norðan við Vesturlandsveg, Þjóðveg 1, og 54 m suðaustur af byssustæði (1896-118), er annað byssustæði.

¹⁰⁵ Sigurður Vigfússon, 1880-1881, bls. 65-70.

Lýsing: Grasi gróid, niðurgrafið hringlaga svæði um 3 x 4 m og um 70 cm á dýpt og mokað upp í kring. Gott útsýni er frá byssustæðinu yfir mynni Kollafjarðar. Um 50 m austur af eru þrír steyptir fletir sem gætu hafa verið undirstöður (1896-124).

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

Esjuberg 1896-124 (284-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-124	284-44		Herminjar	Steypa	1940	366613	414382			Gott	Nei

Mynd 40. Steyptir fletir í röð (1896-124), horft í vestur.

Mynd 41. Miðjuflöturinn, horft í vestur.

Staðhættir: Fyrir ofan klett í Leiðhömrum um 37 m norðan við Vesturlandsveg og um 80 m austur af byssustæði (1896-122) eru þrír steyptir fletir í röð.

Lýsing: Fletirnir eru úr steinsteypu um 1 x 1 m og um 5 m á milli þeirra. Upp úr þeim vestasta standa fjórir jarnboltar og tvö steypustyrktarjárn. Í miðjum fletinum eru tveir jarnrammar steyptir ofan í sem skiptast í tvennt með jarnbolta í hverjum fleti, samtals fjórum. Sá austasti virðist vera eins og sá í miðjunni en meira grasi vaxinn. Gætu hafa verið undirstöður fyrir byssu eða mastur.

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.5 Móar 125724-287

4.5.1 Móar, saga, minjar og örnefni

Bærinn Móar stendur sunnan við Vesturlandsveg og neðan við Esjuberg. Á Móum bjó Sr. Matthías Jochumsson (1835-1920) þjóðskáld í sex ár. Það voru honum þungbær ár því á þeim tíma missti hann tvær eiginkonur í blóma lífsins. Hann flutti að Móum í júní 1867 með Elínu konu sinni sem lést einu og hálfu ári síðar á annan dag jóla 1868. Tveimur árum eftir það, 1870 gekk hann að eiga Ingveldi Ólafsdóttur en hjónaband þeirra varð mjög skammvinnu því hún dó úr lungnabólgu á annan í hvítasunnu 1871. Þriðja og síðasta eiginkona Mattíasar var ung heimasæta í Saurbæ Guðrún Runólfsdóttir sem hann giftist árið 1875 og lifði hún mann sinn. Á þeim tíma sem þau voru að draga sig saman var hún selráðskona í Saurbæjarseli á Blikdal sumarið 1872 en tóftir selsins standa vel ennþá. Þaðan sendi hún honum ber í fötu og nokkrar línur með. Hann brást við hin glaðasti og reið fram á dal til að þakka henni fyrir sendinguna.¹⁰⁶

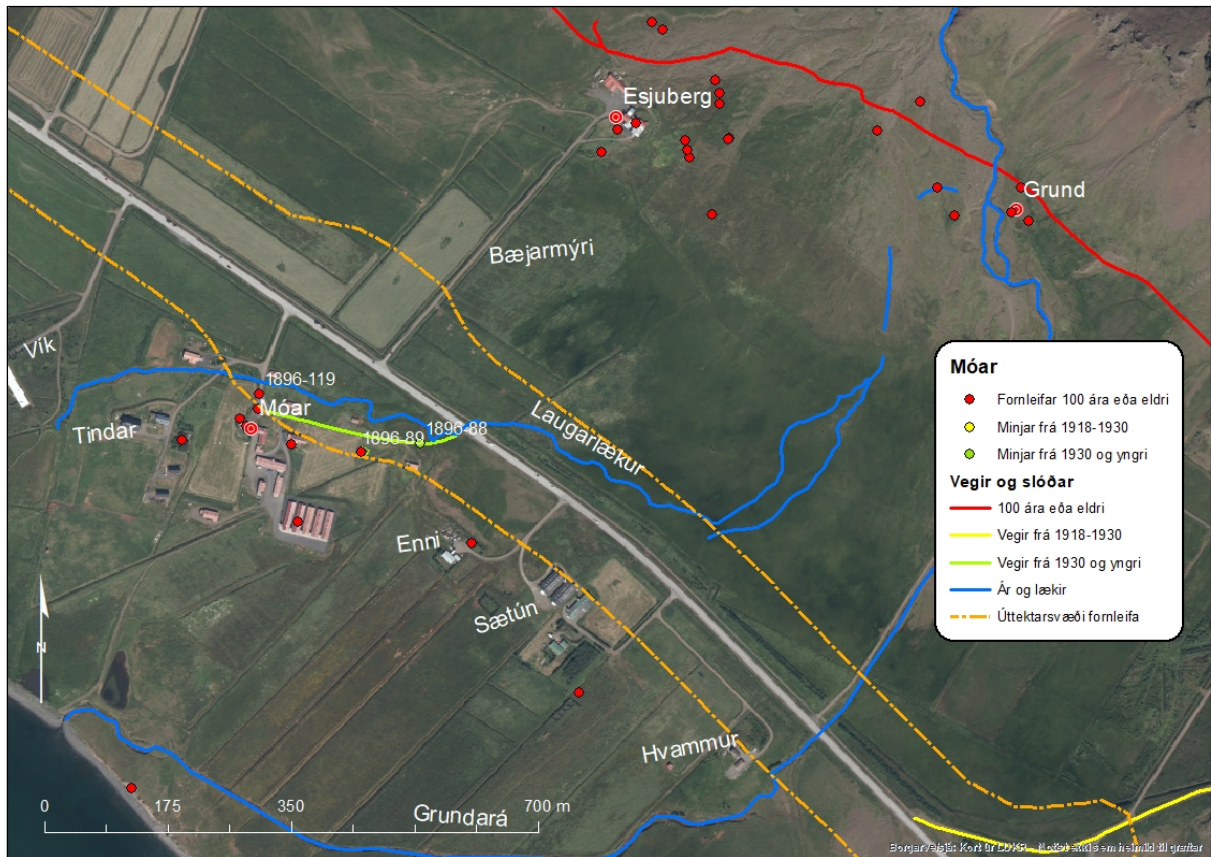
Á Móum bjuggu hjónin Teitur Guðmundsson og Unnur Ólöf Andrésdóttir, frá 1950 til 1985. Þau voru í forystu í alifuglarækt á landinu og ráku þar stórt kjúklingabú. Þau vélvæddu fóðrun fugla í varpi og uppeldi og komu sér upp aðstöðu og vélakosti til slátrunar.¹⁰⁷ Búið er elsta hænsnabú á Kjalarnesi

¹⁰⁶ Þórunn Erla Valdimarsdóttir, 2006, bls. 209-259.

¹⁰⁷ Jón M. Guðmundsson (3.12.1997). bls. 42.

og eitt af stærstu búum á landinu.¹⁰⁸ Á bæjarstæðinu stendur eitt af elstu íbúðarhúsum á nesinu sem Sigríður Jónsdóttir byggði 1910 að því er kemur fram í bókinni Kjalnesingum og því væntanlega sama hús og teiknað er á túnakort 1916.¹⁰⁹

Móar voru í eigu Viðeyjarklausturs árið 1395, þá getið í skrá um kvikfé og leigu mála klaustursins.¹¹⁰ Þeir komust síðar í eigu konungs og eru í fógetareikningum frá 1547-1552.¹¹¹ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarklausturs á árunum 1686 og 1695 metin á 20 hundruð.¹¹²

Mynd 42. Staðsetning fornleifa við Móa.¹¹³

Árið 1703 fékk Niels lögmaður Kier konungsbréf um að mega fá Kjósarsýslu eftir Jón Eyjólfsson tengdaföður sinn og fjórar jarðir sem Jón hafði haft frá 1684, Hrisbrú, Varmadal, Móa og Saltvík.¹¹⁴

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin í eigu konungs og var leigð til sýslumannsins Jóns Eyjólfssonar, dýrleiki var óviss. Þá var tvíbýli á jörðinni til helminga. Kvaðir voru um tvö mannlán á vertíð árlega frá því Jón Eyjólfsson tók við (1684) en hafði verið eitt áður ásamt öðrum kvöðum sem Jón hafði ekki kallað eftir. Á jörðinni var hægt að fóðra sex kýr, tíu lömb og tvo hesta. Uppreksur geldnauta og fjár var á Hvannavelli á Mosfellsheiði. Mótak til eldiviðar frá Esjubergi minnkandi notað. Nokkur von var um reka, hrognkelsa- og skelfiskfjöru. Heimræði var allt árið en verstaða hafði aldrei verið. Mjög stórviðrasamt var sem spillti túnnum ásamt vatni. Selstöðu hafði jörðin hjá Esjubergsseli að eign eða láni.¹¹⁵

¹⁰⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 347.

¹⁰⁹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 343.

¹¹⁰ Íslenzkt fornbréfasafn, III., bls. 598.

¹¹¹ Íslenzkt fornbréfasafn, XII., bls. 109, 134-136, 151, 171, 397.

¹¹² Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

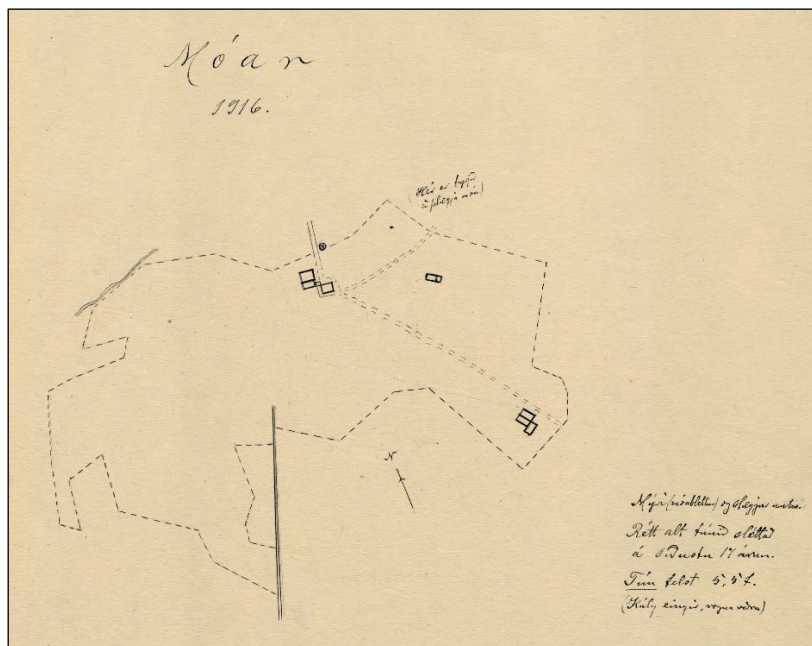
¹¹³ LUKR. Milliflugsmýnd 20012.

¹¹⁴ Safn til sögu Íslands, II., bls. 151.

¹¹⁵ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 347-348.

Með konungsráskurði 26. apríl 1756 fékk Þórður Þórhallsson prestur í Saurbæ og Brautarholti Móa frítt til búsetu í staðinn fyrir Skrauthóla sem urðu fyrir stórskaða af skriðu 1748.¹¹⁶ Þegar Jarðatal Johnsen var gert 1847 var jörðin enn lénsjörð fyrir prestinn, metin á 20 hundruð.¹¹⁷

Mynd 43. Túnakort Móa frá 1916.¹¹⁸

Innan úttektarsvæðis á Móum er hluti af gömlu túni, tröð, leifum af útihúsi og aflagður vegur. Vegna mikillar nálægðar við bæjarstaðið má búast við óþekktum fornleifum við framkvæmdir.

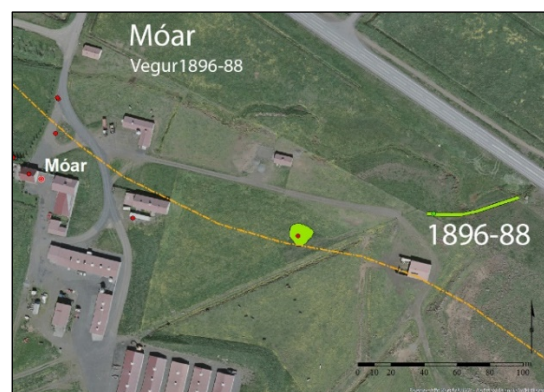
4.5.2 Fornleifaskrá Móa vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Móar 1896-88 (287-16)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-88	287-16		Leið	Vegur	1950-1970	365087	415309	300	4	Gott	Nei

Mynd 44. Vegur (1896-88), horft í austur.

Mynd 45. Kortið sýnir staðsetningu vegar (1896-88) sem er teiknaður eftir uppmælingu.

¹¹⁶ Lovsamling for Island, III. b., 1853, bls. 234-235.

¹¹⁷ Johnsen, 1847, bls. 97.

¹¹⁸ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Móa 1916.

Staðhættir: Gróinn vegur fyrir austan Móa. Liggur frá Þjóðvegi, við steypnan dæluskúr, til vesturs í átt að Móum. Er aflagður afleggjari heim að Móum og hluti af vegi sem liggur nú að hvíttri skemmu.

Lýsing: Malarvegur, upphækkaður, grasi gróinn.

Hættumat: Mikil hætta, vegna vegagerðar.

Móar 1896-89 (287-17)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-89	287-17		Útihús	Þúst	1850	365005	415296	15	14	Slæmt	Að mestu

Mynd 46. Rústalegur hóll (1896-89) austur af Móum, horft í suðaustur.

Mynd 47. Kortið sýnir staðsetningu rústar (1896-89) austan Móa.

Staðhættir: Í túni um 150 m austur af gamla íbúðarhúsinu á Móum.

Lýsing: Rústalegur hóll í grónu túni. Sennilega leifar af útihúsi eða fjárborg.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Móar 1896-119 (287-19)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-119	287-19		Tröð	Heimild	1900	364860	415379			Ómetið	Já

Mynd 48. Sýnir staðsetningu á tröð (1896-119) þegar túnakort hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹¹⁹

Staðhættir: Norðan við gamla íbúðarhúsið á Móum var tröð sem teiknuð var á túnakort Móa 1916 á svipuðum slóðum og núverandi heimreið er.

Lýsing: Tröðin er horfin undir núverandi veg.

Hættumat: Engin hætta.

¹¹⁹ LUKR. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Móa 1916.

4.6 Sjávarhólar 125750-289

4.6.1 Sjávarhólar, saga, minjar og örnefni

Bærinn á Sjávarhólum stendur um 200 m ofan við austanverða Hofsvík á einu af þremur berghlaupum á Kjalarnesi, Sjávarhólshlaupinu sem féll úr Esjunni fram í Hofsvík á tímabilinu 9000 - 5000 f. Kr. Jörðin dregur nafn sitt af urðarhólum við ströndina og á nafnið vel við landslagið á þessum slóðum.¹²⁰ Núverandi íbúðarhús var byggt 1923 á bæjarstæðinu.¹²¹

Sjávarhólar koma fyrir í Kjalnesingasögu undir nafninu Hólar. Sögupersónan Búi kom þar á leið sinni heim á Esjuberg eftir að hafa vegið Þorstein á Hofi og lagt eld að hofinu og lýsti þar víginu á hendur sér.¹²²

Árið 1536 voru gerð arfskipti eftir séra Brynjólf Gizurarson og erfðu fjórar systur hans sex hundruð og áttatíu álnir í jörðinni, sem Alexíus ábóti í Viðey keypti. Í Sjávarhólabréfi frá 1537/8 er greint frá kaupum Alexíusar ábóta í Viðey á parti í Sjávarhólum.¹²³ Klaustrið hefur selt jörðina fyrir siðaskipti því hún kemur ekki fyrir í fógetareikningum. Á Esjubergsþingi 1541 var útnefndur dómur af Pétri Einarssyni umboðsmanni konungs í Kjalarnesþingi um bréf Viðeyjarklausturs fyrir jörðunum Skrauthólum, Bakka og Sjávarhólum. Niðurstaða dómsins var að bréf Alexíusar fyrir jörðunum voru lögleg og gild.¹²⁴

Jörðin var í einkaeign metin á 20 hundruð 1686 en 10 hundruð 1695.¹²⁵

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin metin á 10 hundruð með einum ábúanda, eigandanum Þórunni Sigurðardóttur prestsekkju. Kvaðir voru þá engar en áður, þegar jörðin var leigð, var eitt mannlán á vertíð eða tvö ef ábúendur voru tveir. Þá var hægt að fódra sex kýr, eitt ungneyti, tíu lömb og einn hest á jörðinni. Torfrista var lítil en mótak til eldiviðar nægilegt. Rekavon var nokkur svo og hrognkelsafjara en skelfiskfjara var að mestu eydd en sölvatekja var næg fyrir heimamenn. Heimræði var allt árið en verstaða hafði aldrei verið fyrir aðkomuskip eða sjófólk nema stundum tveggja manna far frá Öfugskeldu sjálfskyldu frítt. Talið var að veiða mætti sel ef vildi. Landþröng var mikil og fé var mjög flæðihætt. Stórviðrasamt og lækjarskriða grandaði engjum.

Í maí 1748 féll mikil aurskriða úr Esjunni sem aftók mikinn part af landi Öfugskeldu og Sjávarhóla. Eggert og Bjarni voru á ferð á Kjalarnesi 1752 og nefna skriðuhlaupið og segjast þá hafa séð birkilurka sem voru sverari en stærstu tré í Húsafells- og Fnjóskadalsskógum. Talið er að skriðan hafi átt upptök neðan undir Gleið og fallið fram á milli Skrauthóla og Sjávarhóla.¹²⁶ Mestu skriðuföll sem heimildir eru um á svæðinu urðu eftir úrhelli sem varði í rúmar þrjár klukkustundir 2. september 1886. Blaðið Ísafold greindi frá tjóni sem skriðan olli rúmri viku síðar: „Sjávarhólar (19.1 hdr. Jörð). Þriðjungur af túninu undir skriðu eða leir og 2/5 af engjum.“¹²⁷

Sjávarhólakot var hjáleiga Sjávarhóla 1704 en aðrar heimildir geta ekki um kotið. Kotið hefur sennilega verið niður við sjóinn þar sem sjór braut af túninu 1704 svo það gæti hafa verið þar sem voru útihús frá Sjávarhólum 1916 (BSSR-Sjávarhólar-125750-289-2).¹²⁸

Þegar Jarðabókin var gerð 1704 reiknaðist jarðadýrleiki með heimajörðinni. Landskuld átti að greiðast með því sem ábúandi megnaði að gjalda og skyldi jarðeigandi leggja að mestu leyti við til húsabóta. Þá var hægt að fódra þar eina kú og torfrista, stunga og eldiviðartak var í heimalandi en sjór braut af túninu. Kvaðir voru engar og mátti ábúandinn fleyta hálfum báti sínum að vild.¹²⁹

¹²⁰ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 27.

¹²¹ BSSR-Sjávarhólar-125450-289.

¹²² Íslensk fornrit XIV. b., Kjalnesinga saga, bls. 13.

¹²³ Íslenskt fornbréfasafn, X. b., bls. 14.

¹²⁴ Íslenskt fornbréfasafn, X. b., bls. 672.

¹²⁵ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹²⁶ Tómas Jóhannesson o.f.l., 2010, bls. 64-65.

¹²⁷ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1886.

¹²⁸ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 351.

¹²⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 351.

Engar fornleifar eru skráðar á býlið en það er skráð eftir heimild undir Sjávarhóla.¹³⁰

Öfugskelda var býli sem var sennilega um 30 metra suðaustur af Skrauthólum III og um 570 m norðaustur af Sjávarhólum. Þar er túnblettur sem nefnist Öfugskelda sem hafði fylgt Sjávarhólum en var lagður til Skrauthóla 1918.¹³¹ Þar eru minjar sem talið er að gætu hafa verið hluti af býlinu skráðar undir Sjávarhóla, rúst, gerði og hlaðinn garður að lítilli keldu sem kallast Ófeigskelda.¹³² Býlið tók af í skriðuföllum 1748 og var sennilega ekki byggt upp aftur eftir það. Samkvæmt bréfi sem séra Þórður Þórhallsson prestur í Saurbæ og Brautarholti sendi konungi 1754 segir að skriða 1748 hafi skemmt hús og tún svo mikið í Öfugskeldu að ekki sé hægt að byggja þar upp aftur.¹³³

Mynd 49. Staðsetning fornleifa við Sjávarhóla.¹³⁴

Býlið tók af í skriðuföllum 1748 Jarðarinnar er getið 1510 í dómi um eignaskipti Gríms Pálssonar og Þorvarðs Erlendssonar lögmanns þar sem Grímur selur Þorvarði meðal annars fjórar jarðir á Kjalarnesi. Í Sáttarbréfi bænda 1515 kemur fram að Grímur og Þorleifur sonur hans eiga Arnarholt og

¹³⁰ BSSR-Sjávarhólar-125450-289-13.

¹³¹ Fasteignabók Kjósarsýslu 1918, bls. 63.

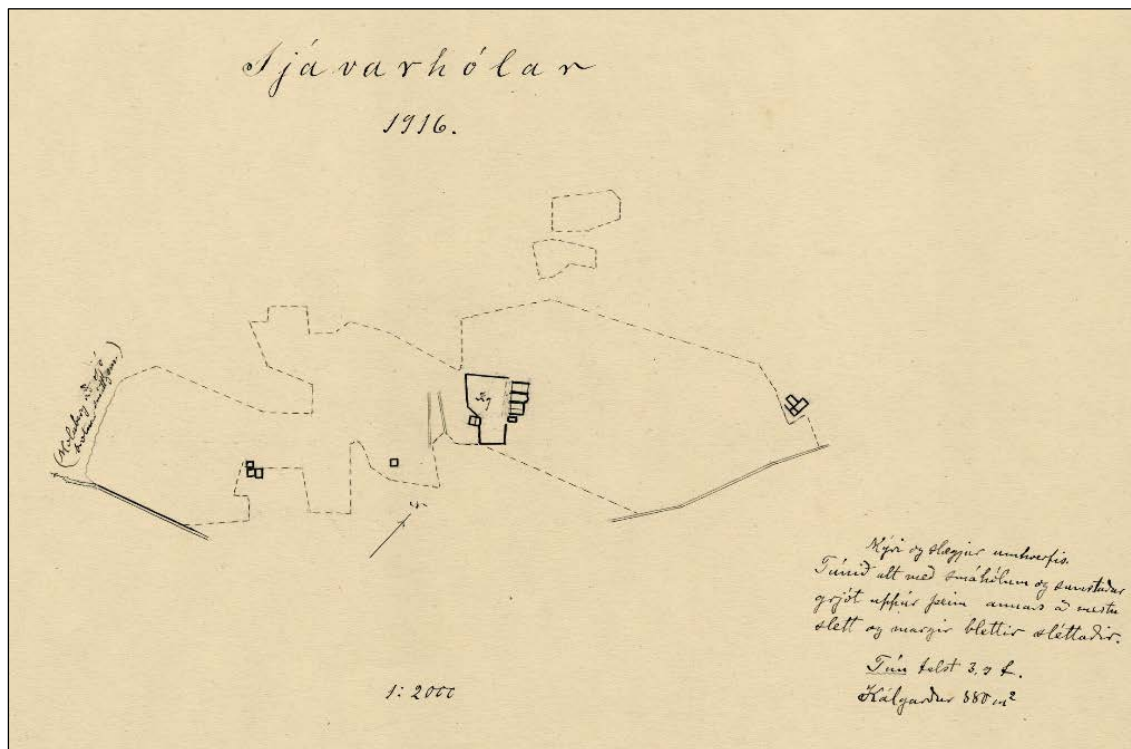
¹³² BSSR-Sjávarhólar-125750-289-10, 11.

¹³³ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 65.

¹³⁴ LUKR. Milliflugsloftmynd 2012.

Öfugskeldu. Í júlí sama ár kemur fram að þeir feðgar fá Öfugskeldu og Arnarholt af Hólmfríði Erlendsdóttur í skiptum fyrir Sandgerði á Miðnesi.¹³⁵ Árið 1549 var kveðinn upp alþingisdómur og Sandgerði var dæmt eign Þorleifs Grímssonar en Öfugskelda og Arnarholt dæmd af honum.¹³⁶ Jörðin var í einkaeigu metin á 15 hundruð 1686 en 10 hundruð 1695.¹³⁷

Öfugskelda var bújörð 1704 metin á 10 hundruð og var í eigu fimm aðila. Þórunn Sigurðardóttir prestsekkja á Sjávarhólum átti mest, þrjú hundruð og fjörutíu álnir en hinir eitt hundrað og áttatíu álnir hver. Ábúandi var einn og var eigandi að einum lægri hlutanna. Þá var þar hægt að fóðra þar sex kýr, tvö ungnaut, tíu lömb og einn hest. Kvaðir voru engar. Torfrista og stunga voru sæmilegar en mótak þurfti að kaupa annars staðar. Landþröng var mikil og skriða spillti túnum og engjum. Stórviðrasamt mjög.

Mynd 50. Túnakort Sjávarhóla 1916.¹³⁸

Öfugskelda hefur sennilega farið í eyði eftir skriðufall 1748. Ölfusvatnsannáll 1747 segir frá því að fallið hafi mikilfengleg skriða eða jarðarumrótan úr Esjunni sem tók af mikinn part af landi Öfugskeldu og Sjávarhóla en af bréfum frá þessum tíma kemur fram að skriðan hefur fallið í maí 1748 frekar en 1747. Fram kemur í bónarbréfi séra Þórðar Þórhallssonar í Saurbæ til konungs frá 10. júlí 1754 að „skriðan hafi skemmt hús og tún á Öfugskeldu, svo þar megi ekki aftur upp byggja, og að skriðan hafi stórskemmt tún og úthaga bæði á Skrauthólum og Sjávarhólum.“¹³⁹

Öfugskeldu er ekki getið í Jarðatali Johnsens 1847 en í neðanmálgrein við Sjávarhóla kemur fram að jarðabækur nefni jörðina en hennar sé ekki getið í jarðabók 1802 og virðist hún þá hafa verið orðin partur af Sjávarhólum. Jarðadýrleiki hennar var 10 hundruð eins og Sjávarhóla.¹⁴⁰

Engar minjar eru skráðar á Öfugskeldu en býlið er skráð undir Sjávarhóla og þar eru tvennar minjar (BSS-Sjávarhólar-125750-289-10, 11) sem tengjast sennilega býlinu.

¹³⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 322, 560-562.

¹³⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, XI. b., bls. 717.

¹³⁷ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹³⁸ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹³⁹ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 32.

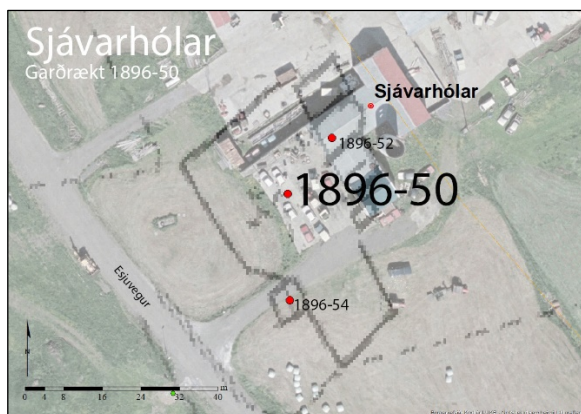
¹⁴⁰ Johnsen, 1847, bls. 97.

Innan úttektarsvæðis við Sjávarhóla þvera bæði Esjuvegur og Vesturlandsvegur heimatúnið. Esjuvegur er aðeins um 45 m frá bæjarstæðinu en þar gæti verið að finna fornleifar. Um 25 m austan við Vesturlandsveg eru fornleifar, rúst af útihúsi (1896-56) sem deiliskípulagið nær yfir og er hún í bráðri hættu vegna framkvæmdanna.

4.6.2 Fornleifaskrá Sjávarhóla vegna breikkunar Vesturlandsvegar

Sjávarhólar 1896-50 (289-5)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-50	289-5		Garðrækt	Heimild	1900-1950	363630	416926	55	27	Ómetið	Já

Mynd 51. Kortið sýnir staðsetningu kálgarðs (1896-50) þegar túnakort frá 1916 hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴¹

Staðhættir: Kálgarður Sjávarhóla var 880 m² samkvæmt Túnakorti frá 1916. Garðurinn var um 55 x 27 m vestan og sunnan við bæinn. Fast uppvið kálgarðinn, þar sem hann mjókkar suðvestan megin, var útihús (1896-54). Steypt plan sem er fyrir framan núverandi íbúðar- og útihús er í hluta af kálgarðinum.

Lýsing: Horfinn en minjar gætu leynst undir sverði.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð, framkvæmdir.

Sjávarhólar 1896-52 (289-1)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur frá ár	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-52	289-1	Sjávarhólar	Bústaður	Heimild	1850-1923	363639	416938			Ómetið	Já

Mynd 52. Kortið sýnir staðsetningu bæjarins (1896-52) samkvæmt túnakorti 1916 þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴²

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti sem var gert af Sjávarhólum 1916 mun bústaðurinn hafa staðið norðaustur af kálgarði og mun hafa verið 26 m á breidd. Samanstóð bústaðurinn af þremur húsum og einu hliðarhúsi. Mælast hólfin 7 x 10 m, 6 x 10 m, og 7 x 8 m, en hliðarhúsið mælist 4 x 5 m og er það 2 m suðaustur af hinum eiginlegu bæjarhúsum.

Lýsing: Miðað við túnakort þá hefur gamli bærinn staðið þar sem nú eru íbúðar- og útihús. Núverandi íbúðarhús, sem er steypt, var byggt árið 1923 samkvæmt upplýsingum frá Ólafi Guðbjartssyni ábúanda á Sjávarhólum.

Hættumat: Mikil hætta.

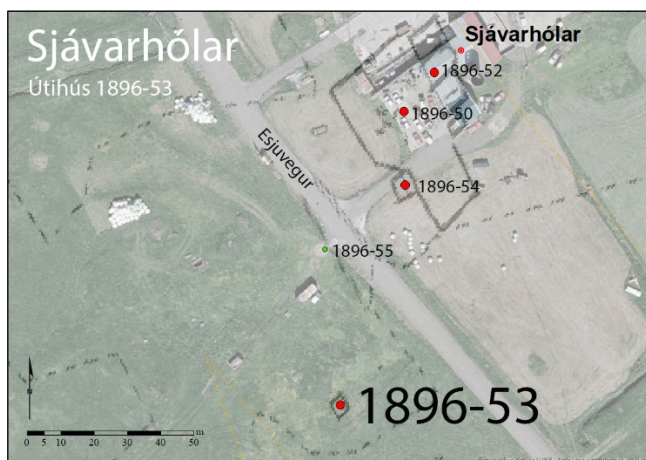
Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

¹⁴¹ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹⁴² LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

Sjávarhólar 1896-53 (289-3)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-53	289-3		Útihús	Heimild	1900	363611	416838	4	4	Ómetið	Að hluta

Mynd 53. Kortið sýnir staðsetningu útihúss (1896-53) samkvæmt túnakorti þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴³

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti voru óskilgreind útihús 100 m suðsuðvestur af bænum og mældust þau 4 x 4 m.

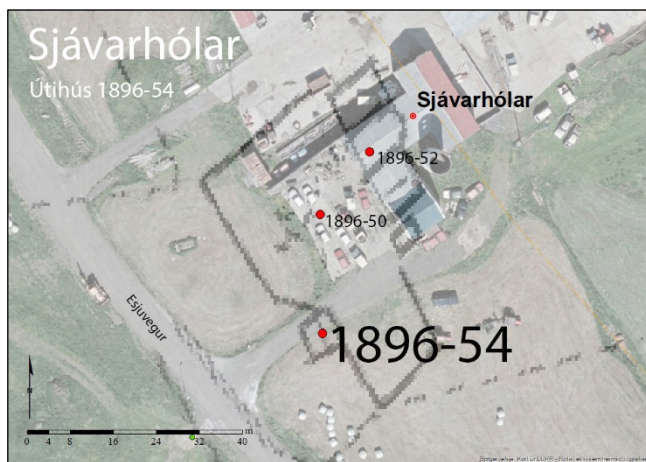
Lýsing: Fannst ekki á yfirborði vegna túnasléttunar og verklegra framkvæmda. Gætu komið í ljós við jarðrask.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

Sjávarhólar 1896-54 (289-7)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-54	289-7		Útihús	Heimild	1900	363630	416904	5	4	Ómetið	Að hluta

Mynd 54. Kortið sýnir staðsetningu útihúss (1896-54) samkvæmt túnakorti þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴⁴

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti voru útihús 20 m beint suður af bænum, alveg upp við kálgarð bæjarins. Sneru í norður- suður með tveimur hólfum og mældust þau saman 6 x 5 m.

Lýsing: Horfin vegna túnasléttunar og verklegra framkvæmda. Gætu komið í ljós við jarðrask.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

¹⁴³ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹⁴⁴ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

Sjávarhólar 1896-55 (289-12)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-55	289-12		Leið	Vegur	1900	363606	416885	127	5	Gott	Nei

Mynd 55. Vegur (1896-55) frá bænum að sjó, horft í norðaustur.

Mynd 56. Vegur (1896-55) teiknaður eftir uppmælingu.

Staðhættir: Vegur sem liggur í norðaustur, suðvestur frá Esjuvegi við afleggjarann að Sjávarhólum, niður að núverandi þjóðvegi. Hefur legið frá hlaðinu á Sjávarhólum og alveg niður að sjó. Er ennþá notaður neðan núverandi vegar við útskot þar sem eru upplýsingaskilti. Vegurinn er ekki merktur inn á túnakortið, en líklega er þetta leið í vör bóndans.

Lýsing: Vegurinn er um 5 m breiður og upphækkaður um 60-70 cm sumstaðar að vestanverðu en að norðanverðu fellur hann inn í landslagið.

Hættumat: Mikil hætta.

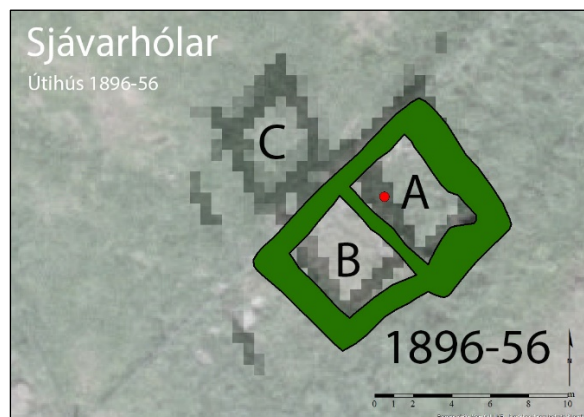
Hættuorsök: Vegagerð.

Sjávarhólar 1896-56 (289-2)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-56	289-2		Útihús	Tóft	1900	363552	416766	11	7	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 57. Útihús (1896-56), horft í norðaustur.

Mynd 58. Teikning af útihúsi (1896-56) eftir uppmælingu. Undir er hnitsett túnakort.

Staðhættir: Utan í hól, um 25 m austan við þjóðveg 1 og um 175 metra suðvestur af núverandi íbúðarhúsi á milli tveggja hóla. Samkvæmt túnakorti var þarna hús með þremur hólfum en aðeins tvö syðri hólfin eru greinileg nú.

Lýsing: Rústin er grasi gróin og liggur í norðaustur, suðvestur, tveggja hólfa. Nyrðra hólfið A er um 5,3 x 3,6 m að innanmáli, niðurgrafið mest um 1,5 m. Veggir aðallega úr grjóti, nokkuð hrúnið úr þeim, garðlög átta til níu og dýpst um 1,50 m, grasi gróin í botninn.

Syðra hólfið B er ekki niðurgrafið, með steyptri plötu sem er mosavaxin. Suðvesturveggur er mjög óljós, jarðlægur grasi gróinn rétt um 20 cm á hæð. Á norðvesturvegg er nýleg girðing. Þriðja hólfið C var norðvestan við hólfið B en er horfið og engin ummerki sjáanleg.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.7 Vallá 125762-291

4.7.1 Vallá, saga, minjar og örnefni

Vallá er austan og ofan við Hofsvík. Lögbýli um aldir og þar voru ýmist eitt eða tvö býli fram til 1800, sem voru aðgreind með austur, vestur, eystri, vestri, stóra, minni, innri, ytri og Syðsta Vallá kemur einnig fyrir. Bæði býlin eru skráð undir Vallá. Samkvæmt túnakorti frá 1916 var bæjarstæði **Vallár vestri** þar sem nú stendur bygging, tvær hæðir og ris með þremur kvistum, sem byggð var 1958 við steinsteypt íbúðarhús sem reist var um 1923. Bæjarstæði **Vallár eystri** var samkvæmt túnakorti og örnefnalýsingu í suðaustur frá því vestara, steinsnar austan við eldri farveg Vallárlækjar á milli bæjanna sem var þá á mörkum jarðanna. Vallá eystri fór í eyði um aldamótin 1800 og var pörtuð niður. Túnið gekk þá undir heimajörðina en annað var keypt af bændum í Hofshverfi.¹⁴⁵ Farvegi Vallárlækjar var breytt einhvern tíma á milli 1900 og 1916 af Benedikt Magnússyni bónda á Vallá og eftir það rann lækurinn norðan og vestan við bæinn. Þegar Guðrún Bjarnadóttir, sem bjó á Vallá frá 1925-1957, skráði örnefni fyrir Vallá, sennilega á tímabilinu 1950-57, hét ávöl bunga suðaustur heiman frá „Gamli bær“ og þá hafði sést móta fyrir bæjarrústum til skamms tíma.¹⁴⁶ Vitað er um tvö önnur býli byggð í landi jarðarinnar, hjáleigan Grund var byggð frá því um 1684 fram undir 1704 og býlið Litla Vallá var byggt úr landi jarðarinnar nokkru fyrir aldamótin 1900.¹⁴⁷

Fyrsta rafstöðin í Kjalarneshreppi var reist á Vallá þegar Vallárlækur var virkjaður 1930. Stöðin var eingöngu notuð til ljósa og sá hún þremur bæjum fyrir rafmagni, Vallá, Litlu Vallá og Skrauthólum ásamt skólanum á Klébergi. Stöðvarhúsið stóð við lækinn fyrir austan Fólkvang, því hefur verið rutt um koll einhvern tíma og sjá má steypuleifar hússins á lækjarbakkanum.¹⁴⁸

Benedikt Steinar Magnússon (1929-1970) stofnandi steypustöðvarinnar B. M. Vallá í Reykjavík var fæddur og uppalinn á Vallá. Hann lagði grunninn að fyrirtæki sínu í fjörunni á Vallá þar sem hann mokaði upp steypuefni. Síðar flutti hann inn tæki og stofnaði fyrirtækið Steypumöl hf. til malarnáms í Álfsnesi. Steypuverksmiðjan B. M. Vallá reis svo í Krossamýri við Elliðavog.¹⁴⁹

Vallá er í landnámi Helga bjólu en ekki er vitað hvenær jörðin byggðist en Vallá er til umfjöllunar í bréfi frá 5. maí árið 1377 þegar Brynjólfur Bjarnason seldi Valgarði Loftssyni jörðina „Syðstu- Vallá“ á Kjalarnesi.¹⁵⁰ Þremur árum síðar, í júlí 1380, lét Valgarður Pál ábóta í Viðey hafa jörðina gegn því að hann kenndi syni hans í sex ár.¹⁵¹ Í skrá frá 1395 um kvikfé og leigumál á jörðum klaustursins eru tveir bæir á Vallá. Frá sama ári er skrá yfir jarðir sem fóru undir Viðeyjarklaustur frá því að Páll ábóti kom þangað og þar er Vallá talin upp og metin á 20 hundruð.¹⁵² Í Fógetareikningum frá 1547 til 1552 er talað um Stóru- Minni, Innri- og Ytri Vallá. „Sterrewalde og Minnewalde, Stere Walde og Mijnder Walde, Sterre Waldo og Mijnde Waldo, Inderreuatle og Ittherwasde“ varðandi landskuld.¹⁵³

¹⁴⁵ Vallá og Litla Vallá 1916, túnakort. Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁶ Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁷ *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín* III. b., bls. 354. Þí: Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 301.

¹⁴⁹ Guðmundur Magnússon, Hlynur Þór Magnússon. (1971, 24. febrúar). Minning Benedikt Magnússon frá Vallá..

¹⁵⁰ *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 316.

¹⁵¹ *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 354-355.

¹⁵² *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 598.

¹⁵³ *Íslenzkt fornbréfasafn*, XII., bls. 108, 135, 150, 170, 396.

Mynd 59. Staðsetning fornleifa við Vallá.¹⁵⁴

Eystri og Vestri Vallá voru báðar metnar á 20 hundruð á árunum 1686 og 1695 í einkaeigu og konungs.¹⁵⁵

Þegar Árni Magnússon og Páll Vídalín unnu að gerð Jarðabókarinnar sumarið 1704 voru þeir í tjöldum á Vallá dagana 26.-28. júní.¹⁵⁶ Þá voru tvö býli á jörðinni, Eystri- og Vestri Vallá hvort um sig metið á 20 hundruð. Kvaðir voru um eitt mannlán á vertíð af allri jörðinni. Þá var hægt að fóðra sjö kýr, tíu lömb og einn hest á allri jörðinni sem hafði haft fría hesta- og nautagöngu á sumrin á Hvannavöllum á Mosfellsheiði. Torfristu og stunga höfðu býlin í sínu landi en mótak var í landi Vestri Vallár. Þá var nokkur rekavon. Heimræði var allt árið og gengu skip heimamanna eftir hentugleikum en engin verstaða hafði verið fyrir aðkomufólk. Landþröng mikil og hætt við skriðum og vatnságangi á tún. Mjög stórviðrasamt.

¹⁵⁴ LUKR. Lágflugsloftmynd 2017.

¹⁵⁵ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹⁵⁶ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 329. Már Jónsson, 1998, bls. 376.

Vallá var í bændaeign þegar Jarðatal Johnsen 1847 var tekið saman með einum ábúanda, metin á 20 hundruð. Neðanmáls segir að sýslumaður telji jörðina aðeins 12 hundruð. Í viðauka er eyðihjáleigan Grund sögð með Vallá.¹⁵⁷

Grund hafði verið hjáleiga Vallár vestri í nokkur ár 1704, þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð. Hún hafði þá byggst fyrst rúmum tuttugu árum áður, eða um 1684, og var byggð í nokkur ár en var farin í eyði þegar Jarðabókin var gerð og ekki var talið að hægt væri að byggja hana aftur nema til skaða fyrir heimajörðina.¹⁵⁸ Hjáleigan virðist ekki hafa verið byggð aftur. Í örnefnalýsingu Vallár segir að „Í norður frá bænum í um 500 m fjarlægð er slétt flöt harðlend, ílöng frá austri til vesturs. Hún nefnist Grundir. Þar var býli fyrir löngu. Garðlag heita vel sjáanlegar túngarðsleifar vestarlega á Grundunum.“¹⁵⁹ Grundir er enn örnefni á túni austan við íbúðarhúsið Gil en leifar túngarðs voru ekki sjáanlegar. Engar fornleifar eru skráðar undir býlið sem, ásamt túngarði, er skráð sem fornleifar undir Vallá.¹⁶⁰

Litla- Vallá var byggð rétt fyrir aldamótin 1900 á Hjallhól, um 200 m norðvestan við eldra bæjarstæðið á Vallá.¹⁶¹ Á túnakorti kemur fram að: „Litla Vallá [var] byggð fyrst nokkru fyrir aldamótin að sögn. Afgirti bletturinn tekin til ræktunar og sléttaður að nokkru af húsmanni þeim sem þar er enn. Slægjur víða umhverfis.“¹⁶² Býlið var sameinað heimajörðinni þegar ábúð lauk þar 1960 en húsin seld, ásamt 1 hektara lands, sem sumarbústaður.¹⁶³ Þar standa nú (2018) íbúðarhús og hlaða frá 1936 á bæjarstæðinu.¹⁶⁴ Engar fornleifar eru skráðar undir býlið sjálft sem er, ásamt kálgarði og útihúsum, skráð eftir túnakorti sem fornleifar undir Vallá.¹⁶⁵

Innan úttektarsvæðis á Völlum eru tvennar yngri minjar, leifar af rafstöð og vegur. Ekki er talin þörf á aðgerðum vegna framkvæmdanna.

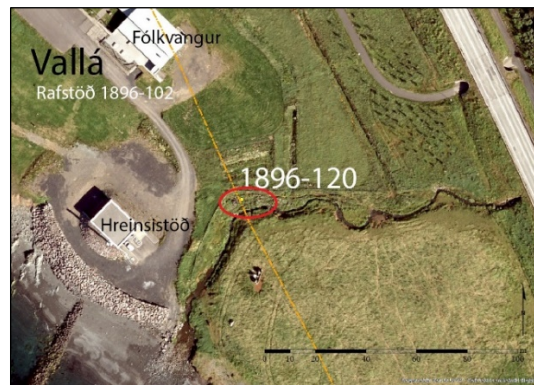
4.7.2 Fornleifaskrá Vallár vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Vallá 1896-120 (291-10)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-120	291-10		Rafstöð	Rúst	1930-1952	363043	417913			Slæmt	Nei

Mynd 60. Leifar rafstöðvar (1896-120), horft í austur.

Mynd 61. Kortið sýnir staðsetningu leifa rafstöðvar (1896-120), horft í austur.

Staðhættir: Við Vallárlæk að norðanverðu eru leifar af rafstöð um 40 m austur af hreinsistöð við Kollagrund 3. Steypubrot sem eru að öllum líkindum leifar af stöðvarhúsi sem var byggt þegar

¹⁵⁷ Johnsen, 1847, bls. 97;460.

¹⁵⁸ Jarðbók, 1923-1924, bls. 353-354.

¹⁵⁹ Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁶⁰ BSSR-Vallá-125762-291-12; 13.

¹⁶¹ Örnefnasafn, Vallá 125762-291. LUKR.

¹⁶² Vallá og Litla Vallá, 1916, túnakort.

¹⁶³ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 289.

¹⁶⁴ Þjóðskrá Íslands, Fasteignaskrá, Litla- Vallá.

¹⁶⁵ BSSR-Vallá-125762-291-6: 7: 8.

lækurinn var virkjaður 1930. Þetta var fyrsta vatnsvirkjunin í Kjalarneshreppi og teljast leifar rafstöðvarinnar til nýminja. Þær eru vitni um upphaf rafvæðingar í sveitum landsins. Stöðin var eingöngu notuð til ljósa á þrem bæjum Vallá, Litlu Vallá, Skrauthólum og í skólanum á Klébergi.¹⁶⁶

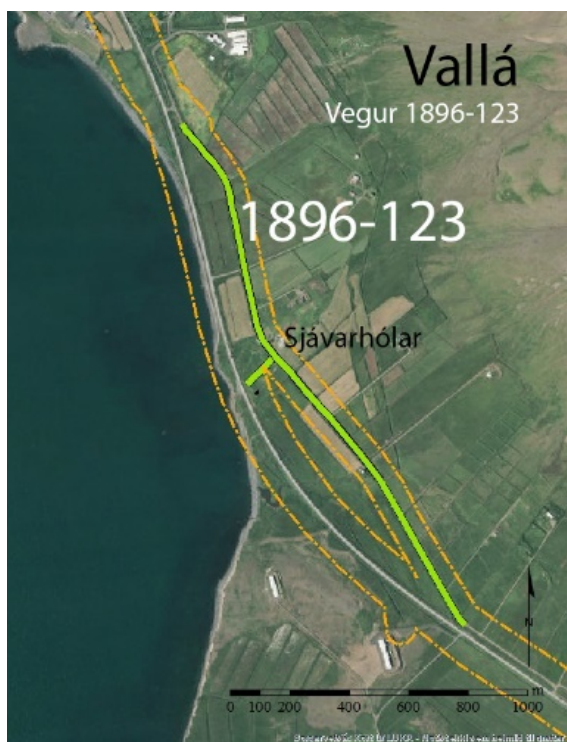
Lýsing: Stöðvarhúsinu hefur verið rutt niður, þar eru nú (2018) steypubrot í hrúgu á lækjarbakkanum.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Vallá 1896-123 (291-23)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-123	291-23		Vegur	Vegur	1927	363310	417649	2 km	5,5 m	Gott	Nei

Mynd 62. Kortið sýnir staðsetningu vegarins (1896-123) á hnitsettri loftmynd. Gula brotalínan sýnir afmörkun úttektaarsvæðis.

Staðhættir: Samhliða Þjóðvegi 1, Vesturlandsvegi, austan við, frá afleggjara að Saltvík að afleggjara að Vallá er eldri Þjóðvegur, gamli Vesturlandsvegurinn. Vegurinn er notaður sem innansveitarvegur og nefnist Esjuvegur (4560).

Lýsing: Malarvegur 5,5 m á breidd og um 2 km að lengd.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.8 Arnarholt 125651-304

4.8.1 Arnarholt, saga, minjar og örnefni

Jörðin Arnarholt á land upp í Esjuhlíðar og gamla bæjarstæðið var undir Bergi, að nokkru leyti á Krosshól sem er stór hóll með pöllum, líkt og tröppum. Býlið Brekka var þar norðvestan í hólum og niður af bænum voru bakkar með sjónum sem hétu Húsabakkar.¹⁶⁷ Arnarholt var komið í eyði 1908 þegar gerð var bæjateikning af Brautarholtshverfi sem taldi þá tíu bæi.¹⁶⁸ Á túnakorti frá 1916 kemur fram að jörðin hafi verið lögð undir Brautarholt 10-20 árum fyrr og að þar sé hvorki kálgarður né bæjarhús eftir. Samt sem áður eru þar teiknuð fimm hús, tvö voru orðin tóftir, þrjú með veggjum af

¹⁶⁶ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 301, 415.

¹⁶⁷ Örnefnasafn, Arnarholt-125651-304.

¹⁶⁸ H. Jörgensen, 1908, Bæjarteikningar B27L025.

grjóti og torfi þar af eitt með standpili.¹⁶⁹ Hefðbundinni búsetu á gamla bæjarstæðinu virðist hafa lokið 1906 þegar Sturlubræður eignuðust jörðina en þeir voru einnig eigendur að Brautarholti þar sem þeir ráku stórt kúabú og fluttu mjólkina sjóleiðis til Reykjavíkur og eftir það fylgdi Arnarholt Brautarholti¹⁷⁰ þar til 1927 að Thor Jensen stórkaupmaður keypti Arnarholt, Brekku og Holt af Ólafi Bjarnasyni í Brautarholti. Thor nýtti landið til sumarbeitar fyrir nautgripi sína og byggði mikið fjós og íbúðarhús á Árnamel.¹⁷¹ Þegar hernámliðið nam hér land hreiðruðu þeir um sig í fjósinu og innréttuðu það sem klúbb og mótuneyti og reistu skálahverfi norðan við byggingar í Arnarholti á Árnamel. Þegar skipti urðu á herliði 26. janúar settust 485 menn úr fótgönguliðssveit Bandaríkjahers að í Arnarholti.¹⁷² Árið 1943 keypti Reykjavíkurbær jarðirnar af Thor Jensen og kom á fót vistheimili fyrir skjólstæðinga sína.¹⁷³

Arnarholt kemur fyrst fyrir í máldaga Brautarholtskirkju 1491 varðandi jarðamörk og næst í jarðaskiptabréfi Þorvarðs lögmanns Erlendssonar og Gríms bónda Pálssonar á Möðruvöllum árið 1501 þar sem Grímur lét meðal annars eftirtaldir jarðir á Kjalarnesi, Hof á 60 hundruð, Arnarholt fyrir 40 hundruð, Skrauthóla fyrir 20 hundruð og Öfugskeldu fyrir 10 hundruð.¹⁷⁴ Árið 1506 seldi Stefán Jónson biskup Bjarna Jónssyni Bæ í Lóni fyrir Arnarholt á Kjalarnesi.¹⁷⁵ Sumarið 1510 var jörðin til umfjöllunar í Tyllfardómi vegna eignaskipta Gríms Pálssonar og Þorvarðs Erlendssonar.¹⁷⁶ Árið 1515 kemur jörðin fram í sáttargjörðarbréfi bænda þar sem fram kemur að Grímur bóndi Pálsson og sonur hans Þorleifur eigi Arnarholt og Ögurskeldu á Kjalarnesi.¹⁷⁷ Síðan kemur Arnarholt fram í fógætareikningum frá 1547 til 1550 varðandi landsskuld og leigukúgildi.¹⁷⁸

Konungur fékk einn þriðja af Arnarholti 1641 og á árunum 1686 til 1695 var það í eigu konungs og einkaaðila metið á 40 hundruð.¹⁷⁹

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1705 var jarðardýrleiki Arnarholts 40 hundruð með þremur ábúendum. Eigandinn bjó á stærsta partinum tuttugu og sjö og hálfu hundraði, annar ábúandi á sjö og hálfu hundraði og sá þriðji bjó á parti sem metinn var á fimm hundruð, hjáleiga kölluð Sigurðarhús. Kvaðir voru um skipsróður allt árið af hverjum ábúanda og ef einhver þeirra væri hæfur sem formaður átti hann að vera það kauplaust. Á tveimur fyrrnefndu pörtunum var hægt að fóðra átta kýr, tólf lömb, fimmtíu ásauði og geldfé, og fimmtán hesta. Fjárupprekstur var átölulaus og frír upp á Esju ásamt öðrum jörðum á Kjalarnesi. Útigangur á vetrum var góður og brást yfirleitt ekki. Skógarítak í Stórabotnsskógi við Hvalfjörð til raftviðar og kolgjörðar uppá þrjá hesta til samans árlega sem Sigurður Núpsson hafði gefið til jarðarinnar 1690. Torfrista og stunga var jörðinni hjálpleg og reiðingsrista var góð. Móskurður til eldiviðar var nægur og góður sem leiguliðar gátu brúkað að vild. Sölva- og hrognkelsafjara var lítil en þangtekja var talin næg til eldiviðar en lítið notuð. Rekavon var góð fyrir landi jarðarinnar. Skipsuppsátur var gott og heimræði var árið um kring og lending var óbrigðul á meðan útsjór er fær. Engjar voru litlar og snöggar, vatnsból var slæmt og þraut oft. Þá braut sjór smám saman land af túninu.

Hjáleigur Arnarholts voru fjórar 1705 samkvæmt Jarðabókinni. Fyrrnefnt **Sigurðarhús** var fyrsta hjáleigan sem hafði þá verið byggð í langan tíma, önnur var **Brekka** sem byggð var fyrst 30 árum áður, um 1675, þriðja var **Hryggur** „Hriggerur“ sem byggðist eitthvað fyrr en Brekka og fjórða var **Á Bergi** sem byggðist fyrst ellefu árum fyrir skráningu jarðabókarinnar, um 1694. Eitt tómt hús var á Arnarholti „Naudveria“ öðru nafni **Sigvatshús** sem hafði verið þá verið byggt í 40 ár eða frá 1665.¹⁸⁰

¹⁶⁹ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Arnarholt 1916 (Brekka).

¹⁷⁰ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 140.

¹⁷¹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 139.

¹⁷² Friðþór Eydal, 1997, bls. 269-270.

¹⁷³ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 141.

¹⁷⁴ Íslenzkt fornbréfasafn, VII. b., bls. 53, 583.

¹⁷⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 49-50.

¹⁷⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b. bls. 322.

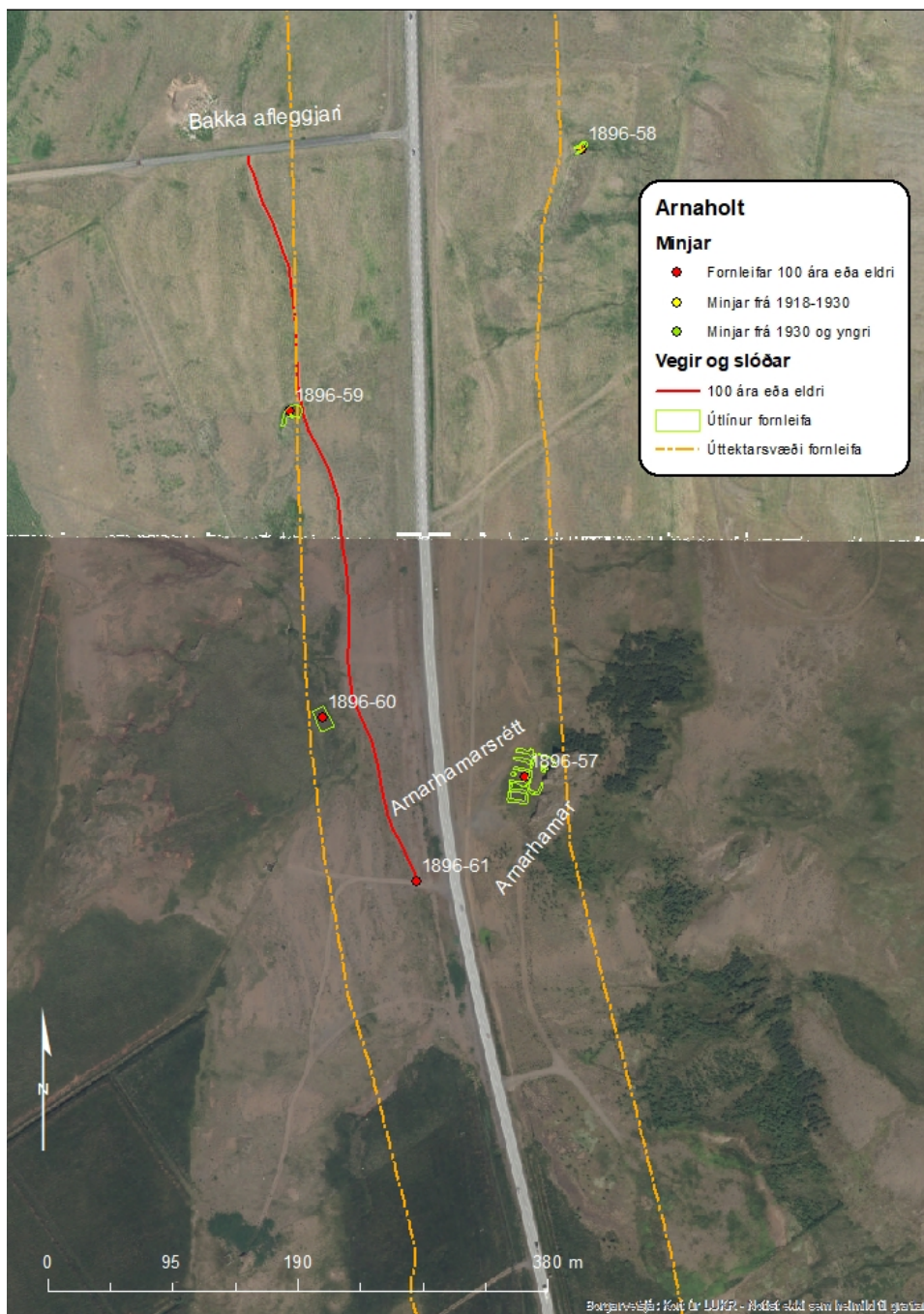
¹⁷⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 560-561.

¹⁷⁸ Íslenzkt fornbréfasafn, XII. b., bls. 108, 135, 150, 170.

¹⁷⁹ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

¹⁸⁰ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III, bls. 368-371.

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var Arnarholt í bændaeign, dýrleiki hafði þá lækkað um nærri helming og var hún metin á 23 hundruð en sýslumaður mat hana aðeins á 20 hundruð.¹⁸¹

Mynd 63. Staðsetning fornleifa í landi Arnaholts.¹⁸²

Innan úttektarsvæðis í landi Arnarholts er að finna fágætar minjar Arnarhamarsrött. Réttin er nokkuð heilleg og er einstakur minjastaður. Því ber að varast allt jarðrask og stígagerð í nágrenni hennar. Aðrar minjar vegur og stekkir eru fjær framkvæmdarsvæðinu og því ekki í mikilli hættu.

¹⁸¹ Johnsen, 1847, bls. 98.

¹⁸² LUKR. Milliflugsmýnd 2005. Milliflugsmýnd 2012.

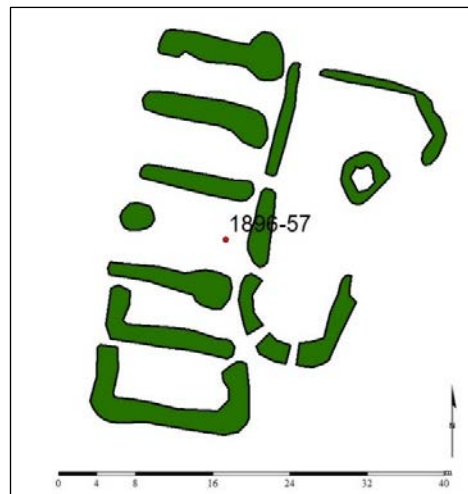
4.8.2 Fornleifaskrá Arnarholts vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Arnarholt 1896-57 (304-29)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-57	304-29	Arnarhamarsrétt	Rétt	Hleðsla	1898	362799	420353	37	27,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 64. Arnarhamarsrétt (1896-57), horft í suðvestur.

Mynd 65. Teikning af Arnarhamarsrétt (1896-59) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Austur af Bakka, í Esjuhlíðum um 30 m austur af Vesturlandsveginum er Arnarhamarsrétt utan í litlu hamrabelti, klettum, sem kallað er Arnarhamar. Heimild er um að réttin hafi verið notuð sem hrossarétt 1898.¹⁸³

Lýsing: Réttin er með fimm til sex dilkum (um 5 x 12 m) og einu stóru hólfi, almenningi (um 10 x 22 m). Garðlög í dilkum eru þrjú til fjögur lög hæst um 75 cm og breiddin er um 2-2,5 m og sumir þessara dilka eru opnir við enda. Klettur notaður sem austurveggurinn í almenninginum, vegg hæð þar mest um 120 cm. Op eru úr öllum dilkum inn í almenninginn og stórt op á almenningnum í norður þar sem rekið hefur veið inn. Nyrst við klettinn eru upprunalegar hleðslur, sjö hleðslulög. Grjótið í réttinni er almennt brotlegt að sjá og eru steinarnir misstórir frá um 35-70 cm. Í almenningi er hringlaga rúst vel gróinn, sennilega gömul.

Árið 2003 hafði verið byrjað að endurhlaða réttina og vinna í veggjum í almenningi.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

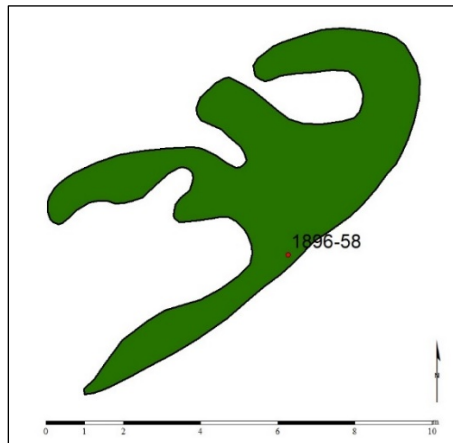
¹⁸³ Ísafold, 5.7.1898, bls. 172.

Arnarholt 1896-58 (304-46)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-58	304-46		Stekkur	Rúst	1850-1920	362842	420830	12	5	Slæmt	Nei

Mynd 66. Rúst (1896-58) undir kletti, horft í norðaustur.

Mynd 67. Teikning af rúst (1896-58) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Rúst undir Esjuhlíðum utan í kletti um 120 m austur af afleggjara heim að Bakka afleggjara austan við Vesturlandsveg.

Lýsing: Stekkur utan í kletti 12 x 5 m grasi gróinn og hlaupið í þúfur. Eitt stórt hólfið þar sem veggur er 1,50 m á breidd og mest 70 cm á hæð. Tvö önnur minni hólfið norður af.

Hættumat: Engin hætta. Rústin er fyrir rétt fyrir utan úttektarsvæðið.

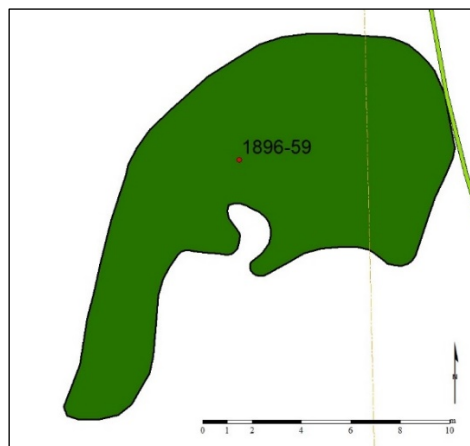
Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-59 (304-45)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-59	304-45		Stekkur	Rúst	1850-1920	362620	420630	20	10	Sæmilegt	Nei

Mynd 68. Rústasvæði (1896-59) við klett, horft í norðaustur.

Mynd 69. Teikning af ummáli rústasvæðis (1896-59) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Rústasvæði við lítinn klettavegg fyrir ofan og í framhaldi af Langahrygg og 87 m fyrir vestan Vesturlandsveg. Vegur (1896-/304-44) liggur við austurhluta rústarinnar.

Lýsing: Ógreinilegar rústir, hlaupnar í þúfur, gætu verið tóftir af stekk eða aðhaldi. Mældum utanmál og meðfram klettinum. Mesta hæð 70 cm en almennt um 50 cm, mjög grasivaxið.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-60 (304-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-60	304-43		Mógröf	Niðurgroftur	1900-1950	362645	420399	17,4	9,8	Gott	Nei

Mynd 70. Mógröf (1896-60), horft í suður.

Mynd 71. Teikningin sýnir ummál mógrafar (1896-60).

Staðhættir: Mógröf um 140 m norðvestur af Arnarhamarsrétt og um 70 m vestur af Vesturlandsvegi. Um 25 m vestan við horn á girðingu á beitahólfi í landi Arnarholts.

Lýsing: Grasigróinn greinilegur niðurgroftur um 30- 40 cm. Torftökustaður eða mógröf.

Hættumat: Lítil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-61 (304-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-61	304-44	Gamli póstvegurinn	Leið	Vegur	1890	362716	420273	575	2	Gott	Nei

Mynd 72. Vegur (1896-61), horft í norður.

Mynd 73. Vegur (1896-61) teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Leið fyrir neðan og með Vesturlandsvegi, greinileg frá Arnarhamarsrétt að Bakka afleggjara til norðurs. Er sami vegur og er á Herforingjaráðskorti 1909, gamla póstleiðin.

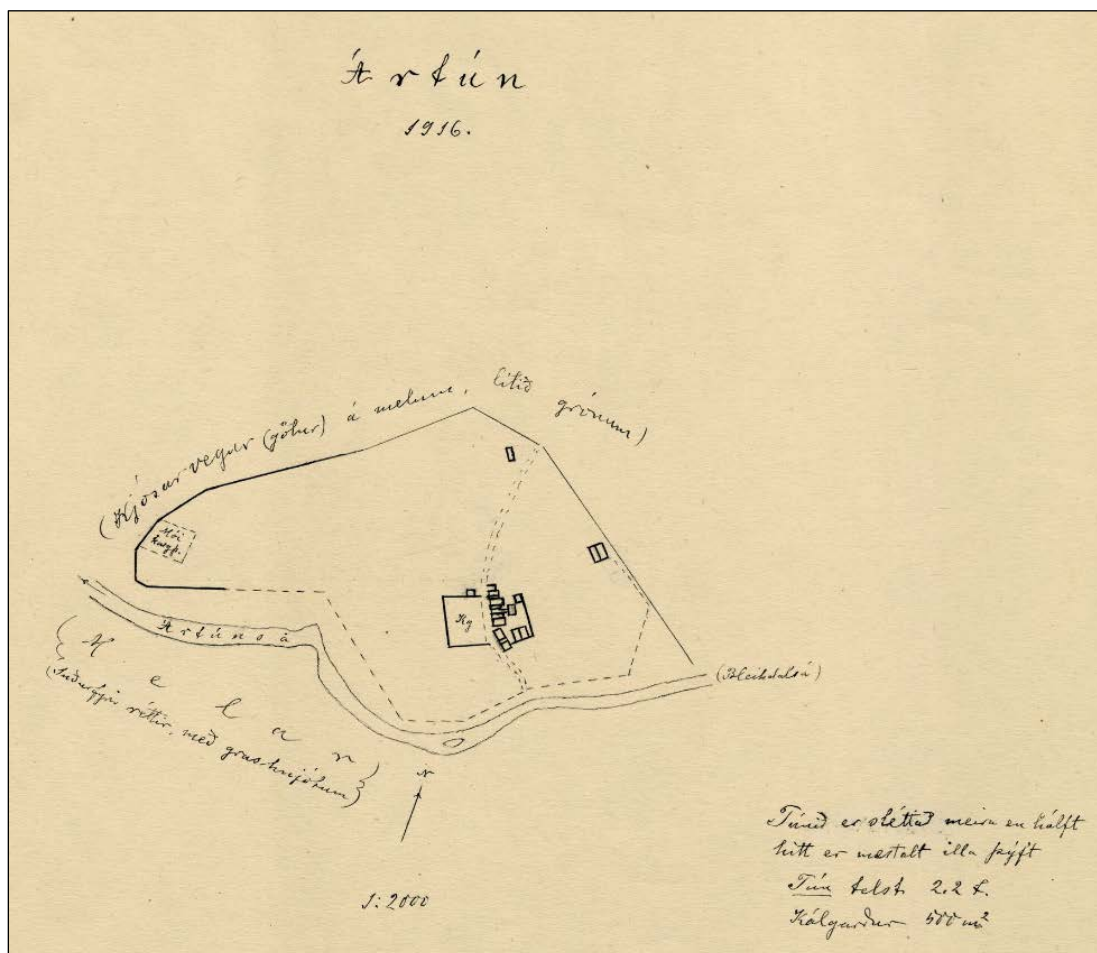
Lýsing: Leiðin er greinileg og að mestu grasi gróin um 2 m á breidd og 575 m að lengd.

Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Vegagerð.

4.9 Ártún 125653-308

4.9.1 Ártún söguágrip

Tóftir síðasta torfbæjarins í Ártúni standa á bæjarhól skammt ofan við Vesturlandsveg vestan Blikdalsár. Búið var í bænum fram til ársins 1956 en þá fór jörðin í eyði. Jörðin nær frá mynni Blikdals í sjó fram. Mörk jarðarinnar að norðan eru við jörðina Dalsmynni og landspildurnar Melagerði og Melavelli sem voru seldar út úr jörðinni 1975 og 1979. Að sunnan eru mörkin á móti jörðinni Bakka og ræður Ártúnsá frá sjó að Blikdalsmynni.

Mynd 74. Túnakort Ártúns frá 1916.¹⁸⁴

Ártúns er getið í máldaga Saurbæjarkirkju 1575, var þá annað af tveimur kotum í eigu kirkjunnar.¹⁸⁵ Jörðin var í eigu Saurbæjarkirkju og metin á 15 hundruð 1695.¹⁸⁶

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var jörðin enn í eigu kirkjunnar, metin á 15 hundruð.¹⁸⁷ Í landamerkjabréfi fyrir Saurbæ 1890 kemur fram að Ártún átti óskipta beit á Blikdal og slægjur fyrir neðan götu frá Selgilslæk að Heygilslæk.¹⁸⁸

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1705 var Ártún kirkjujörð Saurbæjarkirkju í eigu Sigurðar Björnssonar lögmanns með einum ábúanda, metin á 15 hundruð. Kvaðir voru um manslán allt árið heim á Saurbæ eða fram á Kjalarnes. Á jörðinni mátti fóðra fjórar kýr, einn kálf, tíu lömb og hægt var

¹⁸⁴ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Ártún 1916.

¹⁸⁵ Íslenskt fornbréfasafn, XV., bls. 634.

¹⁸⁶ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

¹⁸⁷ Johnsen, 1847, bls. 98.

¹⁸⁸ Markalýsing fyrir Saurbæ á Kjalarnesi. Nr. 84. 1890.

að hafa þrjátíu sauði og tvö hross í útigangi. Selstöðu og beit hafði jörðin fría allt árið á Blikdal í landi Saurbæjar. Torfrista og stunga var bjargleg en reiðingsrista lítil. Mósukurður til eldiviðar, sölvafjara og fjörugrös voru í landi Saurbæjar. Þang til eldunar var nægilegt og rekavon nokkur. Stórviðrasamt svo hætt var bæði húsum og heyjum. Vatnsból var erfitt á vetrum og sauðfé var hætt fyrir flóðum. Skipsuppsátur var ekkert og engin lending.¹⁸⁹

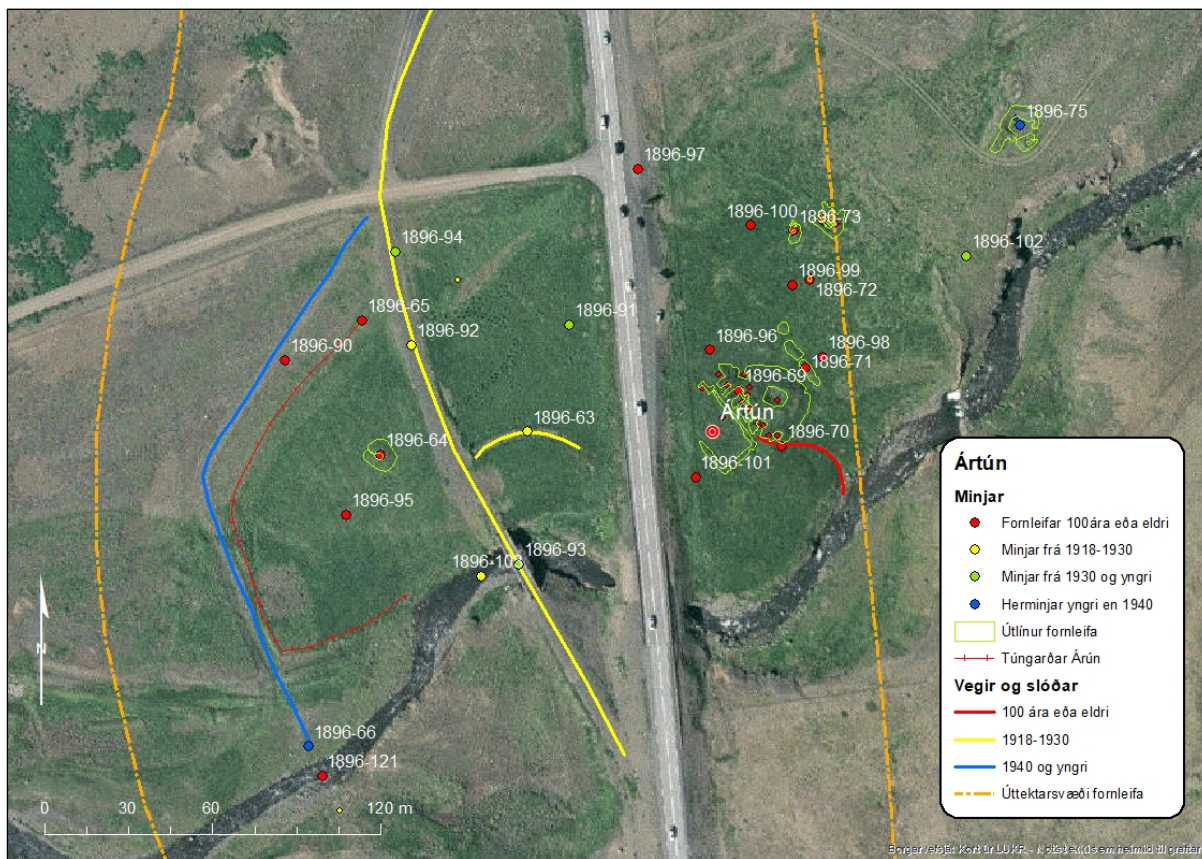
Mynd 75. Ártún á Kjalarnesi um 1930-1940, horft í austur að Blikdal.¹⁹⁰

Í Ártúni er að finna einstaka minjaheild. Búsetulandslag og minjar hafa ekki orðið fyrir miklu raski eftir að búskapur lagðist af á jörðinni 1956 og eru gott dæmi um búsetu á svæðinu. Bæjarhóllinn er í góðu ásigkomulagi með tóftum síðasta bæjarins og útihúsum með kartöflugarði fyrir framan. Búið var í bænum fram til ársins 1955 en eftir það hefur vegfarendum gefist kostur á því að fylgjast með hnignum bæjarhúsanna á bæjarhólnum þar sem þau hafa með tímanum breyst í rúst. Bæjarhóllinn hefur mikið sjónrænt gildi því auðvelt er að gera sér í hugarlund hvernig þarna hefur verið umhorfs á meðan búið var þar. Skammt norðaustur af bæjarhólnum er greinileg fjárhústóft með heygarð í miðjunni sem rúmaði 50 kindur. Þá eru einnig tölverð ummerki eru eftir veru hersins innan jarðarinnar og þar eru skráðar allmargar herminjar. Flestar eru norðan og ofan við bæinn, svæði eða holur sem rutt hefur verið uppúr til hliðanna. Að sögn Krístrúnar Óskar Kalmansdóttur sem var ein af síðustu íbúum voru svæðin notuð sem stæði fyrir loftvarnarbyssur og í tveimur þeirra eru steypar undirstöður um 50 x 50 cm með járnhring í miðjunni. Hermennirnir notuðu minni holurnar til að leynast í og strengdu græn net yfir. Ártún hefur einstakt gildi fyrir sögu kvikmyndagerðar á Íslandi en það var mikið notað sem kvikmyndaver á árdögum hennar um miðja síðustu öld. Loftur Guðmundsson (1892-1952) ljósmyndari og kvikmyndagerðarmaður tengdist staðnum og átti sumarbústað sem stóð ofan við bæinn. Hann gerði fyrstu íslensku kvikmyndina í fullri lengd 1949 „Milli fjalls og fjöru“ sem var jafnframt fyrsta íslenska talmyndin. Í þeirri mynd var „bærinn“ í myndinni torfbærinn í Ártúni en hann kom einnig við sögu 1950 í „Síðasti bærinn í dalnum“ og þar bjuggu „Bakkabræður“ 1951 í „Reykjavíkuvæintýri Bakkabræðra“. Þá kom Ártún lítillaga við sögu 1954 í „Sölu Völku“ og 1957 eldaði tröllskessan „Gilitrutt“ matinn í Ártúni. Við skráningu 2010 gaf

¹⁸⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín III. b., bls. 374.

¹⁹⁰ Þjms. Ártún, Kjalarnes, Kjalarneshreppur. Lpr/2007-197.

Kristrún Ósk Kalmansdóttir greinagóðar upplýsingar um minjar á jörðinni og því er vitað um síðasta hlutverk flestallra minjanna.

Mynd 76. Staðsetning fornleifa í Ártúni.

Minjasvæðið í Ártúni er einstök minjaheild. Þar er að finna bæði búsetuminjar og herminjar. Þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gegnum tún bæjarins, og er því eðlilega þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Ártún er einn af fáum bæjarhólum í Reykjavík þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast á við verndunarsvæði bæjarhólsins sem er allur innan úttektarsvæðisins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur. Neðan vegar er gert ráð fyrir hliðarvegi frá Dalsmynni að Bakka. Sá vegur sker túngarð (1896-65) Neðratúns, veg (1896-66) og fer yfir vað (1896-121).

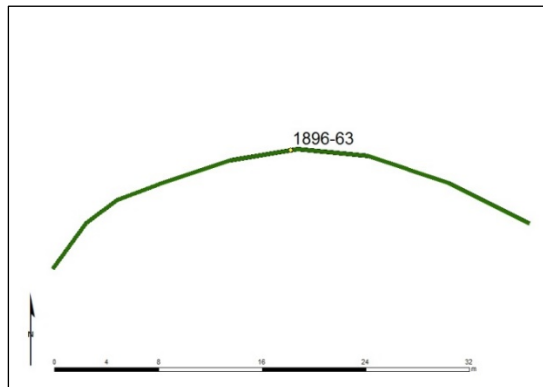
4.9.2 Fornleifaskrá Ártúns vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Ártún 1896-63 (308-58)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur frá ár	Hnit X	Hnit Y	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-63	308-58		Heimreið	Vegur	1927-1979	362637	421602	42	5	Gott	Nei

Mynd 77. Vegur (1896-63), hugsanlega heimkeyrsla að Ártúni frá gamla Vesturlandsvegi, horft í vestur.

Mynd 78. Teikning af vegi (1896-63) byggð á uppmælingu.

Staðhættir: Vegur, afleggjari, sem liggur í sveig u.þ.b. 40 m frá eldri Vesturlandsvegi í átt að núverandi Vesturlandsvegi rétt norðan við gömlu brúna, um 60 m vestur af Ártúni.

Lýsing: Grasi gróinn og mosavaxinn malarvegur. Upphækkun 50-60 cm aðallega að norðanverðu en líka svona 50 cm að sunnanverðu. Breidd 5 m. Hugsanlega heimkeyrsla að bænum frá gamla veginum en endar við girðingu við núverandi Vesturlandsveg og gæti hluti hafa farið undir núverandi vegstæði.

Hættumat: Mikil hætta. Vegurinn er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

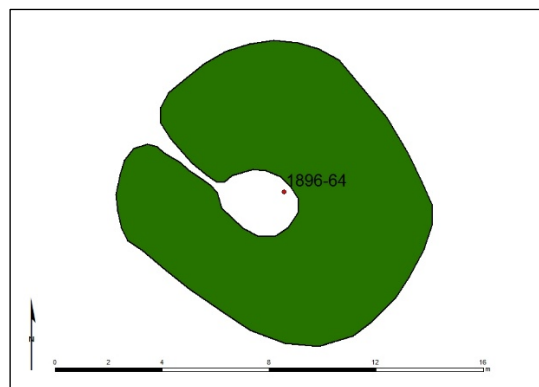
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-64 (308-57)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-64	308-57		Útihús	Hóll	1900-1955	362585	421593	12	10	Slæmt	Að mestu

Mynd 79. Rústalegur hóll (1896-64), áður útihús í Neðratúni.

Mynd 80. Teikning af útihúsarúst (1896-64), byggð á uppmælingu.

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg í Neðratúni um 50 m norðvestur af gömlu brúnni yfir Ártúnsá.

Lýsing: Rústalegur hóll sem virðist vera tóft með einu hólfi sem opnast í norðvestur. Sennilega leifar af útihúsi eða fjárborg því einn af síðustu íbúnum í Ártúni taldi að í túninu hefði verið skýli fyrir skepnur.

Hættumat: Mikil hættu.

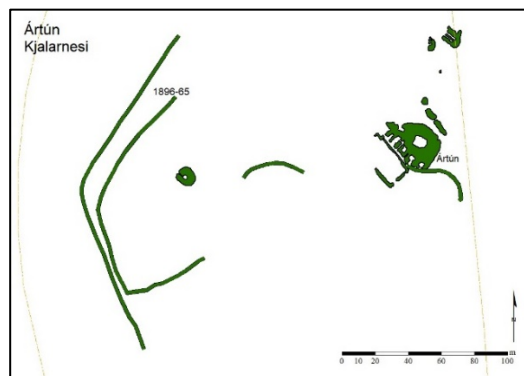
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-65 (308-59)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-65	308-59		Túngarður	Garðlag	1850-1955	362547	421529	190	2	Gott	Nei

Mynd 81. Túngarður (1896-65) um Neðratún, horft í norður frá horni við Ártúnsá.

Mynd 82. Teikning af túngarði (1896-65) og greinanlegum minjum í heimatúni Ártúns.

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg er túngarður sem liggur með Neðratúni. Um 35 m fyrir neðan gömlu brúnna yfir Ártúnsá er syðri endi garðsins sem liggur í sveig með túninu og endar um 15 m fyrir neðan gamla Vesturlandsveginn. Vestan og norðan við hann lá gamli póstvegurinn (1896-90) sem hefur sennilega verið á sama stað og herinn lagði síðar vegarslóða (1896-66). Garðurinn er teiknaður inn á túnakort 1916.

Lýsing: Garðurinn er mosa og grasivaxinn um 190 m á lengd og 2 m á breidd. Syðst við ána er hann torfhlaðinn en að öðru leyti er hann grjóthlaðinn og mjög slitróttur. Trúlega hefur verið tekið grjót úr túngarðinum og notað sem púkk eða kantur í veginn (1896-66). Hæð túngarðsins er frá 40-50 cm niður í ekki neitt og breiddin 1,50 m í mesta lagi.

Hættumat: Mikil hættu. Túngarðurinn er innan áhrifsvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-66 (308-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-66	308-44		Vegur	Vegur	1940	362521	421585	214	5	Gott	Nei

Staðhættir: Vegurinn liggur fyrir vestan og norðvestan heimatúnið, Neðratún, fyrir neðan Vesturlandsveg. Vegurinn liggur frá vaðinu (1896-121) fyrir neðan brú á Ártúnsá í sveig upp að gamla Vesturlandsveginum (1896-94). Veginn gerði herinn fyrir neðan gamla þjóðvegin til að þurfa ekki að fara yfir brúna sem var mjó og handriðalaus (1896-103), en að sögn Krístrúnar sem bjó í Ártúni, misstu þeir oft farartæki þar niður vegna þess hve brúin var mjó. Vegurinn virðist hafa verið lagður þar sem gamli póstvegurinn (1896-90) var áður samkvæmt túnakorti 1916 (Kjósarvegurinn).

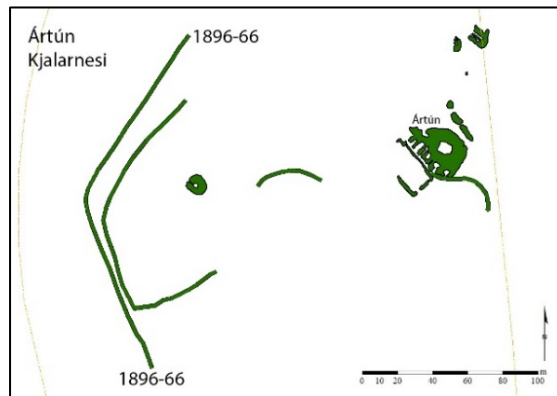
Lýsing: Breidd vegarins er 4,5-5 m og borið hefur verið í hann og grjóthlaðningar eru beggja vegna 30-50 cm.

Hættumat: Mikil hættu. Er innan áhrifsvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 83. Vegarslóði (1896-66) sem liggur með Neðratúni, horft í norður.

Mynd 84. Teikning af vegi (1896-66) ásamt öðrum greinanlegum minjum í heimatúni Ártúns eftir uppmælingu.

Ártún 1896- 68 (308-64)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-68	308-64		Herminjar	Steypa	1940	362657	422050	6	6	Slæmt	Nei

Mynd 85. Leifar eftir herinn (1896-68) ofan við gamla Vesturlandsveginn.

Mynd 86. Teikning af ummáli leifa (1896-68) eftir herinn eftir uppmælingu.

Staðhættir: Um 10-15 m ofan við gamla Vesturlandsveginn þar sem hann sveigir upp að Tíðarskarði og um 173 m norður af afleggjara við Dalsmynni eru leifar eftir herinn.

Lýsing: Steypubrot sem eru 30-70 cm til 1 m hrönglað upp í hrúgu á hringlaga 5 x 6 m svæði, ekki sést hvað þetta hefur verið. Mosa og grasi vaxið.

Hættumat: Mikil hætta. Leifarnar eru innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896- 69 (308-1)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-69	308-1		Bústaður	Tóft	1570-1955	362717	421618	35	25	Gott	Nei

Staðhættir: Á bökkum Ártúnsár norðanmegin, austan og þétt við Vesturlandsveginn er bæjahóll Ártúns með tóftum síðasta torfbæjarins. Einstök minjaheild.

Lýsing: Á bæjarhólnum standa tóftir síðustu bæjarhúsanna úr torfi og grjóti. Veggir með greinilegum hleðslum allt að 1.80 m á hæð innst við bæjarhólinn. Krístrún Ósk Kalmansdóttir, ein af síðustu íbúum í Ártúni, greindi frá því hvaða hlutverk húsin höfðu síðast. Bæjarhúsaröðin liggur í norðvestur-

suðaustur og snýr mót suðvestri. Nyrst á hlaðinu er skemma (308-3), sunnan við baðstofa (308-4), þá bæjargöng (308-5) og hlóðaeldhús (308-6) innaf þeim, sunnan við göngin var búr (308-7) sem var innangengt frá þeim, þá fjós (308-8) og síðan hænsnahús (308-9). Bakatil er tvær tóftir, niðurgrafin hlaða (308-10) sunnan megin og hesthús (308-11) norðan megin. Fyrir framan er kálgarður (308-12) og við norðurenda hans lítil tóft (308-13).

Hættumat: Mikil hætta. Bæjarhóllinn er allur inn á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 87. Tóftir Ártúns á bæjarhólnum, horft í norðaustur.

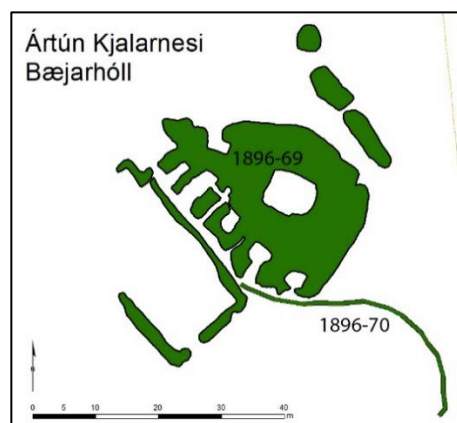
Mynd 88. Teikning af bæjarhól Ártúns (1896-69) eftir uppmælingu.

Ártún 1896-70 (308-29)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-70	308-29		Traðir	Gata	1900-1955	362735	421596	40	2	Gott	Nei

Mynd 89. Bæjarhóll Ártúns, traðir (1896-70) liggja frá Ártúnsá upp að bæjarhlaðinu.

Mynd 90. Teikning af bæjarhól Ártúns og tröðum (1896-70) austan við bæinn.

Staðhættir: Tröð sem liggur frá hlaðinu í Ártúni í sveig niður að Ártúnsá. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði að í hennar tíð hefði tröðin suðaustanmegin eingöngu verið notað til að sækja vatn í ána en aðkoma að bænum hefði verið um tröðina norðan við bæinn. Traðirnar eru á túnakorti frá árinu 1916.

Lýsing: Tröðin er grasvaxinn um 40 m á lengd og er greinilegri nær ánni.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

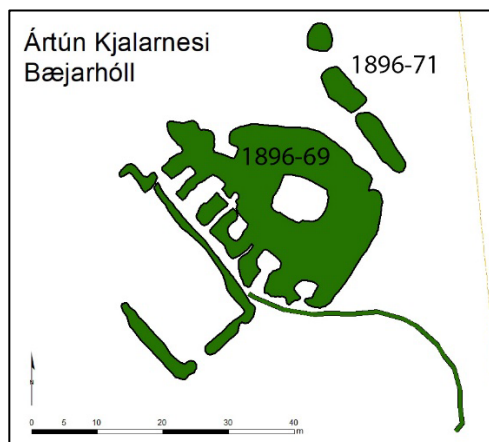

Ártún 1896-71 (308-14)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-71	308-14		Garður	Garðlag	1900-1955	362741	421619	16	3	Sæmilegt	Nei

Mynd 91. Garður (1896-71) norðaustan í bæjarhól Ártúns, horft í suður.

Mynd 92. Teikning af garðlagi (1896-71) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Fast ofan við bæjarhólinn í Ártúni norðaustan við er garðlag sem liggur í norðvestur-suðaustur. Hugsanlega sami garður og sést á túnakorti.

Lýsing: Garðlagið er grasivaxið og engar hleðslur sjáanlegar, það er 3 m á breidd og 16 m á lengd. Rofnar á tveimur stöðum.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

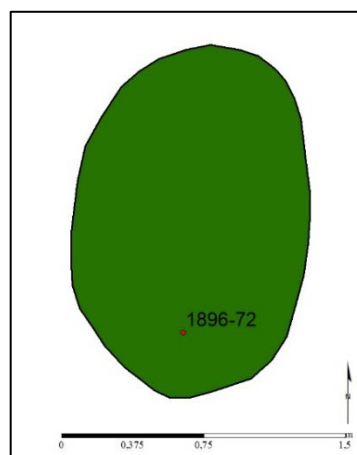
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-72 (308-56)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-72	308-56		Brunnur	Hola	1900-1955	362739	421658	1,8	1	Ómetið	Nei

Mynd 93. Hola (1896-73) á milli bæjarhóls og fjárhúss, horft í suðvestur.

Mynd 94. Teikning af ummáli holu (1896-73) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Hola um 40 m norðaustur af bæjarhólnum (1896-69) og um 20 m suðvestur af fjárhúsi (1896-74).

Lýsing: Holan er grasi vaxin, ógreinileg allt að metri á dýpt.

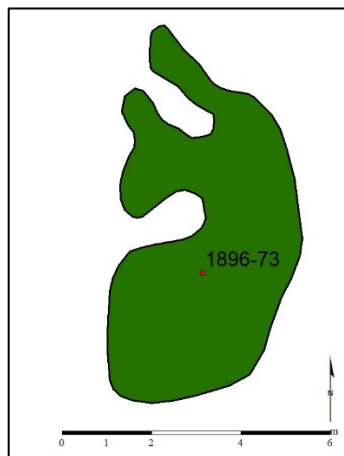
Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar. **Hættuorsök:** Vegagerð.

Ártún 1896-73 (308-55)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-73	308-55		Útihús	Rúst	1850-1915	362733	421674	8,5	4	Slæmt	Nei

Mynd 95. Rúst (1896-73) vestan við fjárhús (1896-74)

Mynd 96. Teikning af rúst (1896-73) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Um 5 m vestur af fjárhúsi (1896-74) er ógreinileg jarðlæg tóft.

Lýsing: Grasivaxin jarðlæg tóft sem liggur í norður, suður. Með tveimur hólfum sem opnast í vestur.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

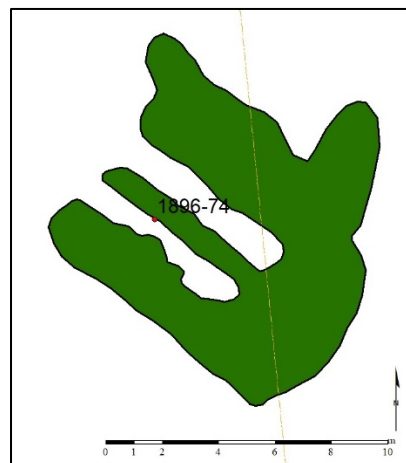
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-74 (308-15)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-74	308-15		Fjárhús	Tóft	1900-1955	362748	421677	12	7	Gott	Nei

Mynd 97. Fjárhústóft (1896-74), horft í suðaustur.

Mynd 98. Teikning af fjárhústóft (1896-74) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Fjárhústóftin stendur upp á lítilli hæð um 65 m norðaustur frá bæjarhól Ártúns. Fjárhúsið er merkt inn á túnakort frá 1916. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði húsið hafa rúmað fimmtíu kindur en man ekki eftir heygardi við fjárhúsið og sagði að allt hey hefði verið borið frá hlöðunni á bæjarhólnum.

Lýsing: Tóftin er ofarlega í túninu og snýr í norðvestur- suðaustur. Tóftin er opin í norðvestur og eftir miðju hennar er greinileg grjóthleðsla. Austan megin upp við og samsíða fjárhúsinu er veggur 1 m á breidd og 90 cm á hæð, gæti verið leifar af heygarði. Í framhaldi af gafli fjárhússins sunnanmegin er gafli 90 cm á hæð og lækkar niður í 40 cm. Innanmál er 3 x 8 m og utanmál tóftanna er 12 x 7 m. Tóftin er heilleg, grjóthlaðin og grasivaxin.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

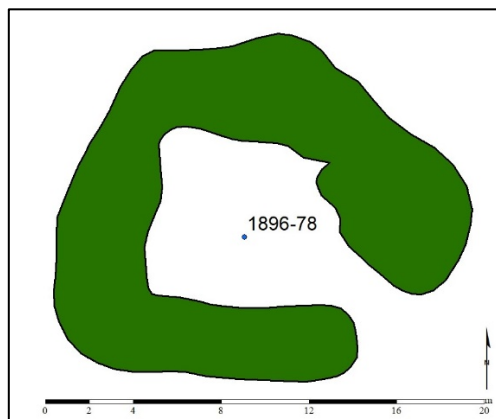
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-78 (308-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-78	308-24		Herminjar	Niðurgröftur	1940	362753	421788	17,5	18	Gott	Nei

Mynd 99. Bysustæði (1896-78), horft í norðvestur.

Mynd 100. Teikning af bysustæði (1896-78) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bæjarhól Ártúns, um 170 m frá, er niðurgrafið hringlaga svæði. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði að þarna hefði herinn verið með stöð fyrir loftvarnarbyssur.

Lýsing: Svæðið er við klöpp að vestanverðu, að mestu grasivaxið. Niðurgröfturinn er mestur um 1,40 m sem hefur verið rutt upp í kring.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-83 (308-61)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-83	308-61		Herminjar	Rutt svæði	1940	362707	421833	14	9	Sæmilegt	Nei

Staðhættir: Á nokkuð grónum mel um 200 m norður af bæjarstæði Ártúns og 50 m austur af miðlínu núverandi Vesturlandsvegur.

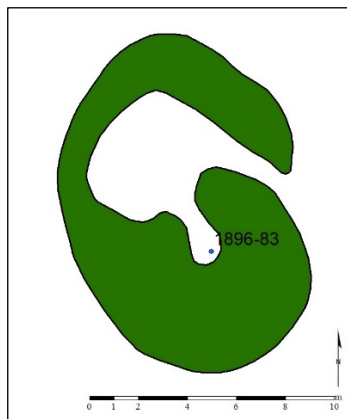
Lýsing: Hringlaga svæðið sem rutt hefur verið upp til hliðanna er um 5 x 5 m hefur sennilega verið stæði fyrir loftvarnarbyssu.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 101. Byssustæði (1896-83), horft í vestur.

Mynd 102. Teikning af byssustæði (1896-83) eftir uppmælingu.

Ártún 1896-84 (308-22)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-84	308-22		Herminjar	Hóll	1940	362714	422001	13	12	Gott	Nei

Mynd 103. Ummerki eftir herinn (1896-84), horft í norður.

Mynd 104. Teikning af ummerkjum eftir herinn (1896-84) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bæjarhól Ártúns um 370 m frá honum og um 140 m frá brú (1896-85) yfir lækinn á gamla Vesturlandsvegnum.

Lýsing: Malarhóll sem rutt hefur verið upp við gamlan lækjarfarveg. Efst á hólnum eru leifar af steinsteyptum fleti og á honum er áletrunin 14.1. Röraflækja úr járni liggur utan í hólnum. Hann er að öllum líkindum leifar eftir einhverskonar mannvirki hersins.

Hættumat: Mikil hætta. Við áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

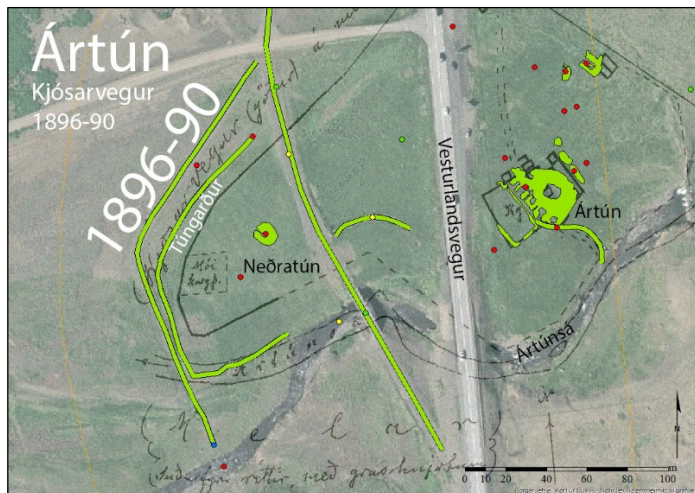
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-90 (308-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-90	308-43	Kjósarvegur	Slóð	Heimild	1900-1940	362560	421625			Ómetið	Já

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg var vegur sem lá meðfram heimatúninu, Neðratúni, í Ártúni og upp á melinn fyrir norðan, nefndur Kjósarvegur á túnakorti 1916. Leiðin er merkt inn á Herforingjaráðskort frá 1910 og var gamla póstleiðin.¹⁹¹ Herinn lagði síðar veg á sama stað (1896-66).

¹⁹¹ Herforingjaráðskort. Akranes, Generalstabens topografiske Afdeling Kjöbenhavn 1910.

Mynd 105. Gamli póstvegurinn, nefndur Kjósarvegur á túnakorti Artúns frá 1916 sem hér er strekkt yfir nýlega loftmynd.¹⁹²

Lýsing: Vegurinn er horfinn undir yngri framkvæmdir hersins.

Hættumat: Mikil hættu. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-91 (308-42)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-91	308-42		Slóð	Heimild	1930-1955	362652	421641	150		Ómetið	Já

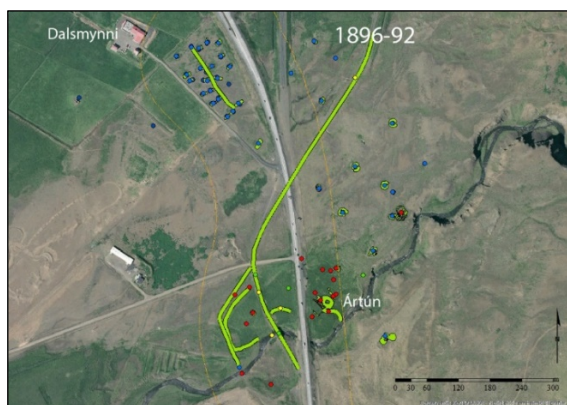
Staðhættir: Slóði sem lá frá bænum yfir túnið í norðvestur að Stöðinni sem var við veginn þegar farið var með mjólkina á Stöðina, brúsapallinn.

Lýsing: Horfinn.

Hættumat: Engin hættu.

Ártún 1896-92 (308-31)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-92	308-31	Vesturlandsvegur	Vegur	Vegur	1927-1974	362596	421634			Gott	Nei

Mynd 106. Gamli Vesturlandsvegurinn (1896-92) frá 1927-29 sem liggur í gegnum jörðina.¹⁹³

Staðhættir: Gamli Vesturlandsvegurinn (1896-92) sem lagður var á árunum 1927-29 liggur í gegnum jörðina frá Ártúnsá. Þverar neðri hluta gamla heimatúnsins, Neðratún, og liggur síðan upp Ártúnsmel og upp með Grafarási og þaðan áfram að Tíðarskarði.

Lýsing: Vegurinn er vel greinilegur nema þar sem núverandi Vesturlandsvegur var lagður yfir hann.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

¹⁹² LUKR. Milliflugsloftmynd 2005.

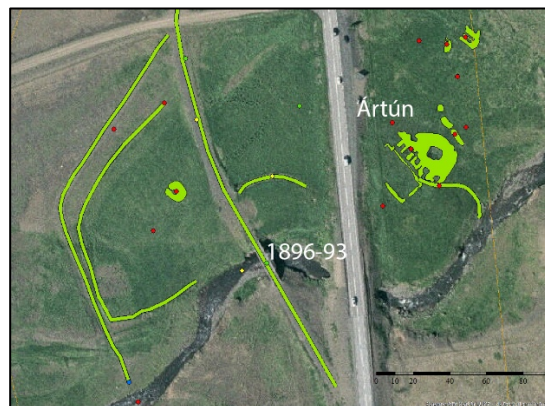
¹⁹³ LUKR. Milliflugsloftmynd 2005.

Ártún 1896-93 (308-52)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-93	308-52		Brú	Brú	1946-1979	362634	421555	23	5	Gott	Nei

Mynd 107. Brú (1896-93) yfir Ártúnsá frá 1946, horft í suðaustur.

Mynd 108. Kortið sýnir staðsetningu gömlu brúarinnar (1896-93) yfir Ártúnsá.

Staðhættir: Brú yfir Ártúnsá á gamla Vesturlandsveginum um 50 m fyrir neðan núverandi brú. Ártúnsá hefur verið brúuð nokkrum sinnum. Elsta heimild um brú kemur fram í Máldaga Saurbæjarkirkju 1220 (308-51). Árið 1927 var byggð brú sem var án handriðs aðeins neðar. Árið 1946 var þessi brú byggð undir stjórn Sigurðar Björnssonar brúarsmiðs. Brú á núverandi vegi var byggð á árunum 1979-1980.

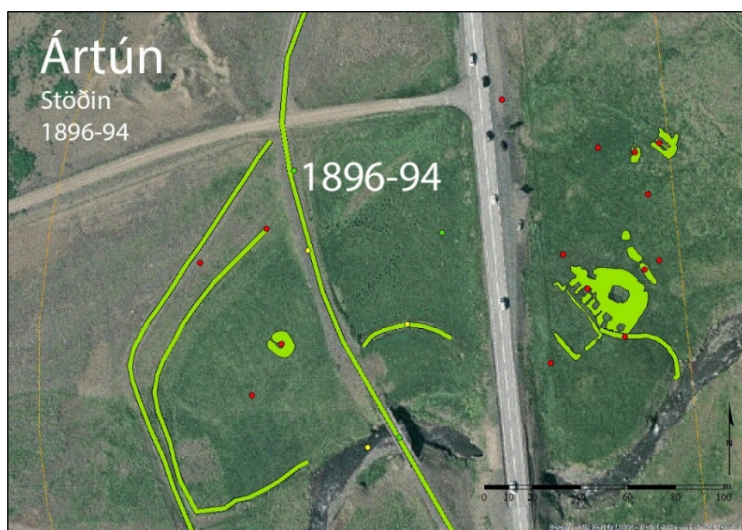
Lýsing: Brúin er steinsteypt með járnhandriðum í góðu ástandi.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-94 (308-41)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-94	308-41	Stöðin	Brúsapallur	Heimild	1930-1955	362590	421667			Ómetið	Já

Mynd 109. Kortið sýnir hvar „Stöðin“ (1896-94) var.

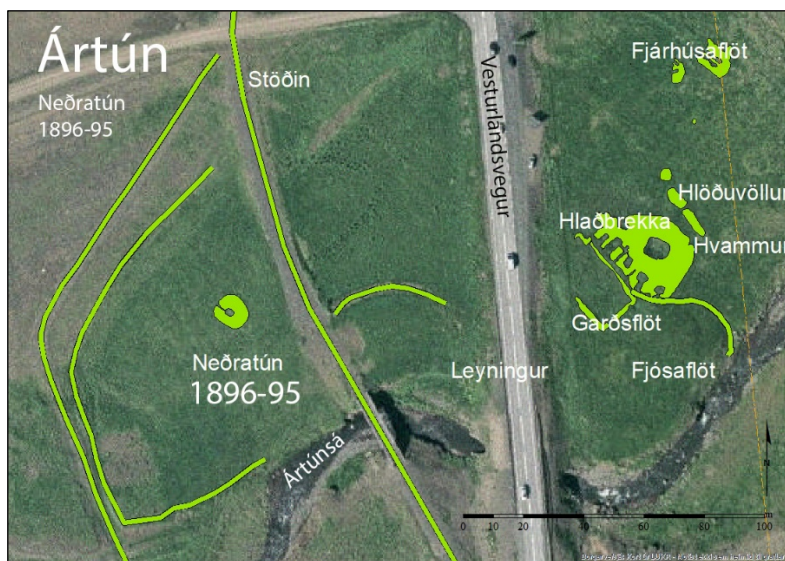
Staðhættir: Stöðin var við þjóðveginn um 150 m í norðvestur frá Ártúni. Þangað var farið með mjólk í veg fyrir mjólkurbíl frá bæði Ártúni og Bakka.

Lýsing: Horfin.

Hættumat: Engin hætta.

Ártún 1896-95 (308-34)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-95	308-34	Neðratún	Tún	Tún	1930-1955	362572	421573			Gott	Nei

Staðhættir: Neðratún er neðst í gamla heimatúninu fyrir neðan gamla Vesturlandsveginn. Túnið afmarkast af túngarði (1896-65) sem liggur í sveig vestan og sunnan við. Í túninu er rúst af útihúsi (1896-64).

Lýsing: Túnið er vel gróið og nokkuð slétt.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 110. Kortið sýnir staðsetningu Neðratúns (1896-95) og örnefni í heimatúni Ártúns.

Ártún 1896-96 (308-38)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-96	308-38		Traðir	Heimild	1900-1955	362704	421630	80	2	Slæmt	Já

Mynd 111. Traðir (1896-95) norðan við Ártún eru teiknaðar inná túnakort 1916.

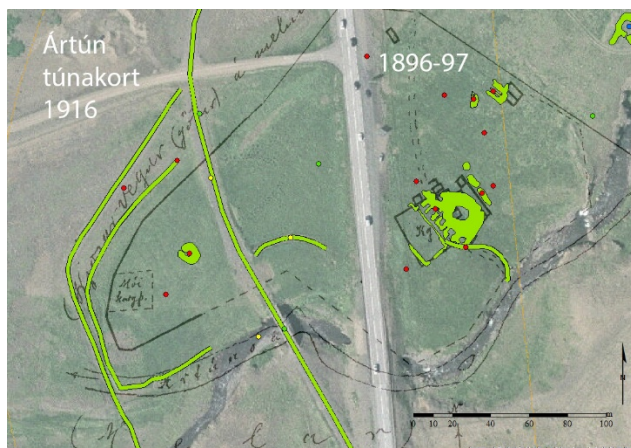
Staðhættir: Á túnakorti eru traðirnar teiknaðar um 80 m í norður í heimatúninu framhá litla hesthúsinu (1896-97). Samkvæmt túnakortinu hafa þær legið fast við og samhliða núverandi Vesturlandsvegi og sennilega horfið við þær framkvæmdir. Krístrún Ósk Kalmansdóttir, sem bjó í Ártúni, sagði að þarna hefði verið aðkoma að bænum en ekki um traðirnar sem eru austan megin. Krístrún sagði frá Traðarhól sem var við traðirnar en hann var notaður af þeim sem áttu erfitt með að komast á bak. Traðirnar lögðust af þegar nýr vegur var lagður og myndaðist þá nýr slóði. Sennilega vegur (1896-63).

Lýsing: Horfinn vegna framkvæmda.

Hættumat: Engin hætta.

Ártún 1896-97 (308-37)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-97	308-37		Hesthús	Heimild	1900-1955	362665	421688	3	2	Ómetið	Já

Mynd 112. Hesthús (1896-97) vestan við heimreiðina, traðirnar að norðan.

Staðhættir: Hesthús var nyrst í gamla heimatúninu um 70 m frá hlaðvarpanum við skemmuna. Á túnakorti er húsið teiknað úr torfi og grjóti 3 x 2 m við heimreiðina. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði það hafa verið lítið hesthús fyrir fjóra hesta og var helst notað fyrir ferðalanga.

Lýsing: Ummerki um húsið hafa sennilega horfið við framkvæmdir við núverandi Vesturlandsveg.

Hættumat: Engin hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-98 (308-39)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-98	308-39	Hlöðuvöllur	Tún	Tún	1930-1955	362740	421633			Sæmilegt	Nei

Mynd 113. Hlöðuvöllur (1896-98). Kortið sýnir örnefni og fornleifar í heimatúni Ártúns.

Staðhættir: Hlöðuvöllur er tún norðaustan við hlöðuna á bæjarhólnum.

Lýsing: Grösug flöt.

Hættumat: Mikil hætta.

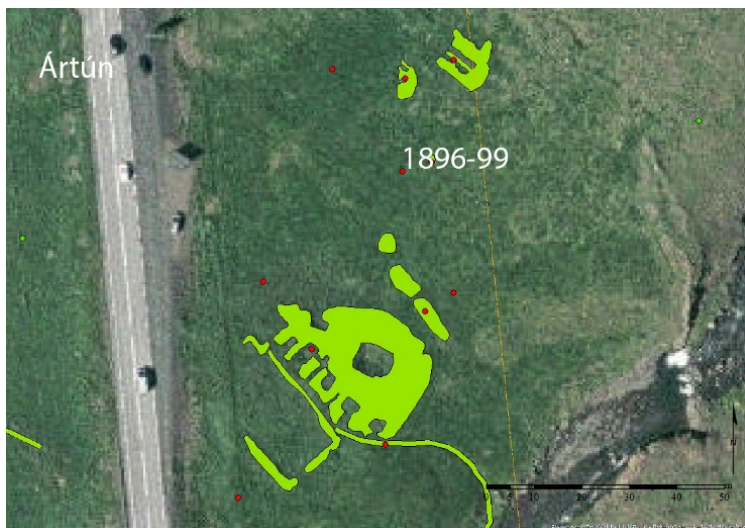
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-99 (308-45)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-99	308-45		Slóð	Heimild	1930-1955	362738	421657			Ómetið	Já

Staðhættir: Slóði sem lá frá hlöðunni á bæjarhólnum að fjárhúsi sem var 65 m frá í norðaustur (308-15). Farið var með hey í fjárhúsið eftir þessum slóða.

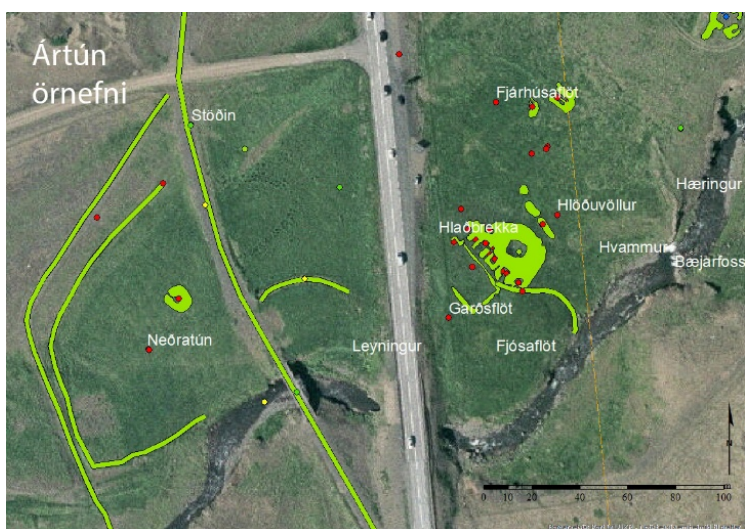

Lýsing: Horfinn í gróður.
Hættumat: Engin hætta.

Mynd 114. Slóði (1896-99) sem lá frá bæjarhól að fjárhúsi.

Ártún 1896-100 (308-48)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-100	308-48	Fjárhúsflöt	Tún	Tún	1930-1955	362717	421676			Sæmilegt	Nei

Staðhættir: Fjárhúsflöt er í gamla heimatúninu fyrir vestan fjárhúsið (1896-74) sem er 65 m norðaustur af bæjarhólnum.

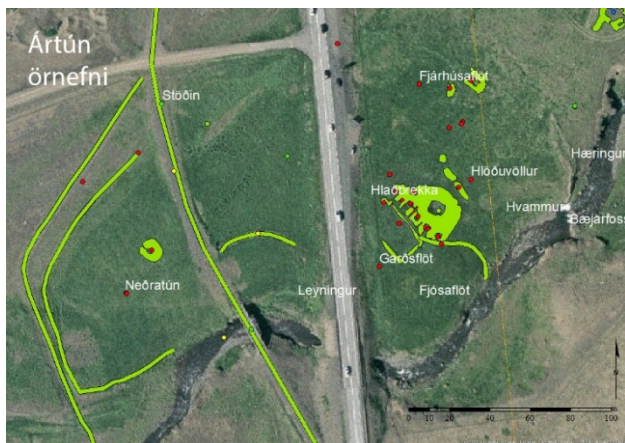
Lýsing: Grösugt svæði.
Hættumat: Mikil hætta.
Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 115. Fjárhúsflöt (1896-100). Kortið sýnir örnefni í heimatúni.

Ártún 1896-101 (308-49)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-101	308-49	Garðsflöt	Tún	Heimild	1930-1955	362671	421589			Ómetið	Já

Staðhættir: Garðsflöt var tún fyrir framan kartöflugarðinn (308-12) í Ártúni þar sem núverandi Vesturlandsvegur liggur.

Lýsing: Horfin.
Hættumat: Engin hætta.

Mynd 116. Garðsflöt (1896-101). Kortið sýnir örnefni og fornleifar í heimatúni.

Ártún 1896-103 (308-65)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-103	308-65		Brú	Heimild	1927-1946	362621	421551			Ómetið	Já

Mynd 117. Brýr á Ártúnsá árið 1948. Sú handriðalausa frá 1927 (1896-65) og hin frá 1946 (1896-52).¹⁹⁴

Mynd 118. Brú yfir Ártúnsá (1896-65). Brúin var fyrir neðan brúnna frá 1946 (1896-52).

Staðhættir: Brú yfir Ártúnsá. Var steipt án handriða 1927. Hefur sennilega verið rifin þegar ný brú var smíðuð 1946 (1896-52). Brúin sést á ljósmynd sem Geir Gunnar Geirsson Zoëga tók 1948. (Sarpur GZ2-27-d23)

Lýsing: Brúin er horfin.

Hættumat: Enginn hætta.

4.10 Saurbær 125746-309

4.10.1 Saurbær, saga, minjar og örnefni

Saurbær á Kjalarnesi er fornt höfuðból og kirkjustaður á sjávarbakka sunnan Hvalfjarðar. Þar hefur verið kirkja frá því um 1200 sem hefur átt margt góðra gripa í gegnum tíðina. Árið 1856 var byggð þar timburkirkja sem var svipuð Brautarholtskirkju sem reist var 1857 og var yfirmsíður beggja Eyjólfur Þorvarðarson snikkari á Bakka. Kirkjan sá fuk af grunninum 14. nóvember 1902 nálægt miðnætti og fór yfir sig heila veltu. Tveimur árum síðar 1904 var vígð ný steinsteypt kirkja sem Eyjólfur Runólfsson kirkjueigandi í Saurbæ lét reisa og er nú ein af friðuðum kirkjum í

¹⁹⁴ Þjms. GZ2-27-d23. Ljósmyndari Geir Gunnar Geirsson Zoëga

Kjalarnesprófastdæmi.¹⁹⁵ Eyjólfur Runólfsson var þekktur fyrir lækningar sem hómópati og ljósfaðir og tók á móti um 600 börnum á Kjalarnesi og í Kjós.¹⁹⁶

Í Saurbæ hafa búið nafntogaðir menn og talið er að snemma á 13. öld hafi Árni „óreiða“ Magnússon skáld og goðorðsmaður búið þar. Árni, sem nefndur er í Sturlungu, var giftur Hallberu dóttur Snorra Sturlusonar og fékk með henni Brautarholt og mikið annað fé. Árni skildi síðar við Hallberu og keypti þá Saurbæ á Kjalarnesi og bjó þar.¹⁹⁷

Enskir sjóræningjar eru sagðir hafa komið að Saurbæ árið 1424 og látið ófriðlega, réðust inni kirkjuna og handtóku umboðsmann Dana, sem hafði leitað þar hælis, og rændu meðal annars vopnum og hestum.¹⁹⁸

Sigurður lögmaður Björnsson (1643-1723) bjó í Saurbæ frá 1687 til æviloka 1723. Hann var fyrst landskrifari í sjö ár síðan lögmaður sunnan og austan frá 1677 til 1705 og sýslumaður Kjósarsýslu, fékk veitingabréf fyrir henni 1683.¹⁹⁹ Sigurður er talinn hafa verið fyrirmynd Halldórs Laxness að Eydalín lögmanni í Íslandsklukkunni. Í hans tíð eignaðist kirkjan merka gripi þar á meðal altariskertastjaka, hurðarhring og kirkjuklukkur.²⁰⁰ Í manntali 1703 er jörðin nefnd Stóri Saurbær og 30 manneskjur skráðar þar.

Úr landi jarðarinnar voru byggðar jarðirnar Ártún og Hjarðarnes, afbýlið Litli- Saurbær og hjáleigan Stekkjarkot. Jörðinni var síðan skipt upp á milli erfingja 1930 í tvær jarðir og nefnist vestari helmingurinn **Dalsmynni**.²⁰¹

Á stríðsárunum var herinn með töluverð umsvif í kringum Saurbæ og þegar herliðið fór eignaðist Ólafur í Saurbæ nokkuð af bröggum og öðru dóti á vægu verði.²⁰² Í Dalsmynni reisti hernámslið Breta herstöð, skálahverfi fyrir ofan túngarðinn vestan við núverandi vegarstæði, fallbyssuvígi fyrir neðan túnið ásamt því að reisa líka nokkra skála og vegartálma í Tíðaskarði. Herstöðin í Dalsmynni var kennd við Saurbæ „**Camp Saurbær**“. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum 26. janúar 1940 og þá settist 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðaskarði.²⁰³

Síðasti torfbærinn í Saurbæ, sem var að hluta til úr timbri, var reistur 1896 og stóð þar til hann brann árið 1966 en þá hafði ekki verið búið í honum í fjögur ár.²⁰⁴ Þegar túnakort frá 1916 var strekkt yfir nýlega loftmynd má sjá að bærinn var norðan við kirkjuna og lá bæjarhúsaröðin í austur, vestur. Þar er nú afgirtur skruðgarður á lágum hól og sennilega eru leifar bæjarhúsa þar undir sverði. Núverandi íbúðarhús er um 20 metrum norðaustan við kirkjuna og þar var áður skemma og smiðja samkvæmt túnakortinu.²⁰⁵

Kirkju í Saurbæ er fyrst getið um 1200 í kirknaskrá Páls biskups.²⁰⁶ Elsti máldagi Saurbæjarkirkju, sem Magnús biskup Gissurarson setti, er talinn vera frá því um 1220. Þá átti kirkjan margt góðra gripa þar á meðal tvo glerglugga, til kirkjunnar lágu „X. hundruð þriggja alna aura“ í heimajörðinni og þar skyldi vera prestur og messa alla löghelga daga. Í máldaganum er í fyrsta skipti kveðið á um að brú skyldi halda á Blikdalsá sem átti að geta borið meðalmann með hálfa vætt á baki sér í logni.²⁰⁷ Í máldaga Mariúkirkjunnar í Mýdal (Miðdal) frá haustinu 1269 er kveðið á um þjónustu prests frá Saurbæ.²⁰⁸ Þá kemur fram í bréfi Runólfs ábóta í Viðey um 1270 að hann telur að kirkjan í Saurbæ

¹⁹⁵ Guðmundur L. Hafsteinsson, 2008, bls. 276.

¹⁹⁶ Halldór Jónsson, 1953, bls. 118-110.

¹⁹⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, I. b., bls. 494.

¹⁹⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 97.

¹⁹⁹ Jón Sigurðsson, 1856, bls. 110, 139-140. Íslenzkt fornbréfasafn, III., bls. 215.

²⁰⁰ Gunnar Kristjánsson, 2008, bls. 285.

²⁰¹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 97.

²⁰² Halldór Jónsson, 1953, bls. 118. Friðþór Eydal, 1997, bls. 270.

²⁰³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁰⁴ Halldór Jónsson, 1953, bls. 116.

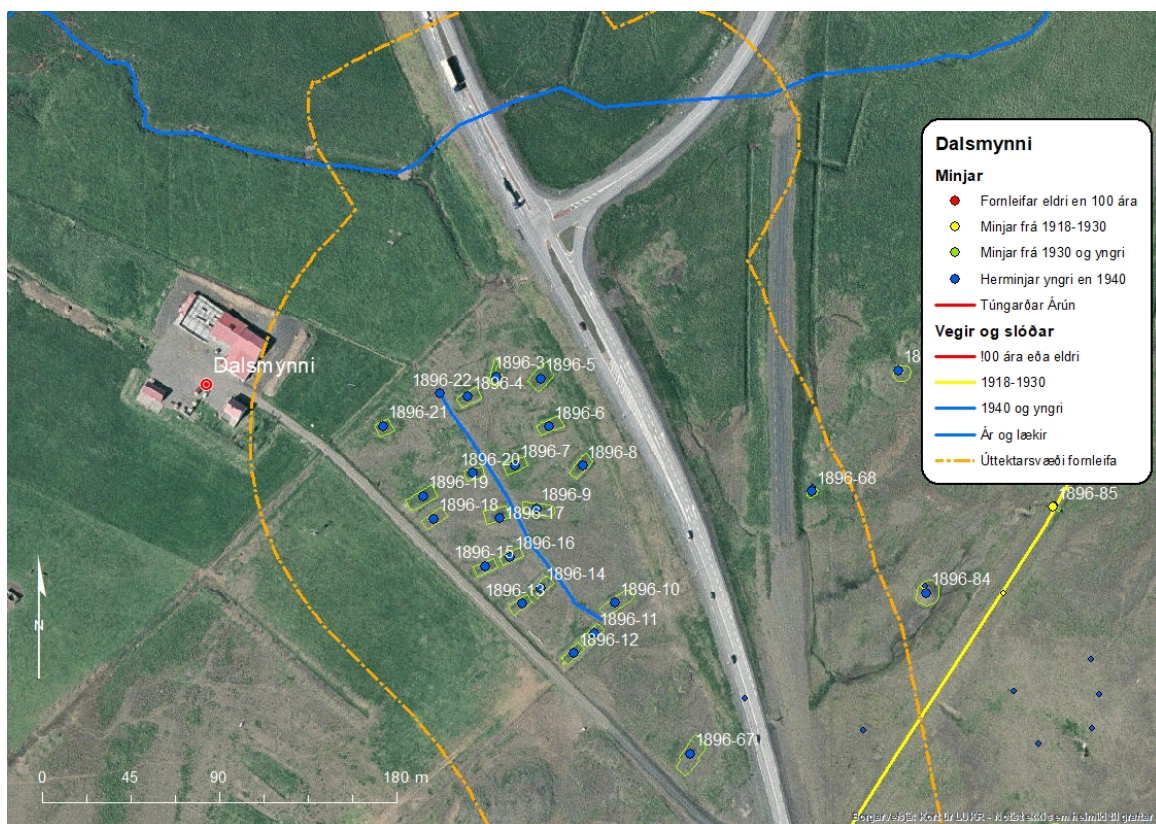
²⁰⁵ Saurbær með Stekkjakoti 1916, túnakort. V. G. LUKR.

²⁰⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, XII. b., bls. 9.

²⁰⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, I. b., bls. 401-402.

²⁰⁸ Íslenzkt fornbréfasafn, II. b., bls. 64.

eigi hluta í hvalreka á milli Valagnúpa og Esjubergs.²⁰⁹ Saurbær kemur fyrir í Kjalnesingasögu sem talin er rituð um 1300, þar sem segir frá því þegar Helgasynir Þjólu, Þorgrímur og Arngrímur, skipta með sér föðurarfi og Arngrímur reisti bæ við Hvalfjörð sem hann nefndi Saurbæ.²¹⁰ Í máldaga Eyrarkirkju í Kjós sem er talinn vera frá 1315 eru Saurbæjarkirkju lagðar til 12 ær.²¹¹ Máldagi Nesjasýslu í Hítardalsbók frá 1367 greinir frá því að Péturskirkjan í Saurbæ á Kjalarnesi eigi tíu kýr, fimmtán ær og griðung.²¹² Það er í fyrsta skipti sem verndardýrlings er getið og telur Jón Þ. Þór að Pétri, sem var verndardýrlingur sæfarenda, hafi verið helguð kirkjan vegna vaxandi gengis sjávarútvegs á þessum tíma.²¹³ Samkvæmt máldaga kirkjunnar frá 1379 sem Oddgeir biskup Þorsteinsson setti átti hún 30 hundruð í heimajörðinni og þar er einnig að finna ákvæðið um að brú skyldi halda á Blikdalsá á milli fjalls og fjöru.²¹⁴ Kirkjan átti enn 30 hundruð í heimajörðinni samkvæmt máldaga frá 1397 og meðal eigna er talinn upp glergluggi en þeir höfðu verið tveir 1220. Ákvæði um brú á Blikdalsá er þar líka og hvernig skuli fjármagna viðhald á henni.²¹⁵ Í máldaga kirkjunnar frá 1477 kemur fram að hún eigi 30 hundruð í heimajörð og jörðina Hjarðarnes auk annars.²¹⁶ Árið 1503 var skrifað kaupbréf í Saurbæ fyrir Ölvisholt og árið 1507 var kveðinn upp dómur þar.²¹⁷ Árið 1508 er Saurbæjar getið í kaupmálabréfum.²¹⁸

Mynd 119. Staðsetning fornleifa í landi Saurbæjar við Dalsmynni.²¹⁹

²⁰⁹ Íslenskt fornbréfasafn, bls. 80.

²¹⁰ Íslensk fornrit, XIV. b., Kjalnesingasaga, bls. 6.

²¹¹ Íslenskt fornbréfasafn, II. b., bls. 404.

²¹² Íslenskt fornbréfasafn, III. b., bls. 219.

²¹³ Jón Þ. Þór, 2000, bls. 40-45.

²¹⁴ Íslenskt fornbréfasafn, IX. b., bls. 17.

²¹⁵ Íslenskt fornbréfasafn, IV. b., bls. 115.

²¹⁶ Íslenskt fornbréfasafn, VI. b., bls. 123.

²¹⁷ Íslenskt fornbréfasafn, VII. b., bls. 635. VIII, bls. 150.

²¹⁸ Íslenskt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 207-208. Bls. 231.

²¹⁹ LUKR. Milliflugsmýnd 2005.

Saurbæjarsókn kemur fram í bréfi frá árinu 1517 þegar Erlendur Jónson gerir próventusamning við Ögmund ábóta í Viðey og síðar.²²⁰ Í festingabréfi frá árinu 1561 kemur fram að Halldór Ormsson gefi Þórdísi Eyjólfsdóttur tuttugu hundruð í Saurbæ.²²¹ Þá kemur bæjarnafnið fyrir 1569 á minnismiða Vigfúsar Jónssonar sýslumanns í Kjalarnesþingi.²²² Þegar máldagi kirkjunnar var gerður 1575 átti hún 30 hundruð í heimalandi og jarðirnar Ártún og Hjarðarnes en ekki var getið um að halda skyldi brú á Blikdalsá.²²³

Saurbær var í einkaeign árin 1686 og 1695 metinn á 60 hundruð.²²⁴

Þegar Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var gerð 1705 var kirkjan orðin annexía frá Brautarholtskirkju og Saurbær metinn á 60 hundruð með Ártúni og Hjarðarnesi. Eigandi var Sigurður Björnsson lögmaður og ábúandi á 50 hundruðum en annar ábúandi var á tíu hundruðum, Litla Saurbæ. Þá var hægt að fódra tólf kýr, einn eldishest og tvo sem vel var gefið, einn griðung, þrjátíu ær, tíu lömb og þrjá kálfa. Fjárupprekstur, hestagöngu og selstöðu hafði jörðin í sínu landi á Blikdal. Torfrista og stunga til húsabótar hjálpleg, mósukurður til eldiviðar nægur og til sölu ef vildi. Hvanna- og rörtartekja voru litlar og nýta mátti sölvafjöru og fjörugrös. Hægt var að veiða sel og hafði svo verið gert en lítið var um hrognkelsi. Rekaþöngla og þang mátti brúka til eldiviðar og rekavon var nokkur. Heimræði var allt árið og gengu skip eigenda eftir hentugleikum en lending var brimsöm og gat brugðist. Selvegur þótti langur og erfiður og sumarhögum var hætt við skriðum. Sauðfé og hestum stóð ógn af sjávarflóðum á vetrum og af foruðum og dýjum. Stórviðrasamt og sjávangangur braut af túnnum. Þá var Litli Saurbær afbýli og Stekkjarkot/ Bjarg hjáleiga af jörðinni og dýrleiki þeirra talinn með heimajörðinni og tómtúsmaður var í heimajarðarhúsum sem stóðu á Litla Saurbæ.²²⁵

Saurbæjarkirkja var annexía frá Brautarholti 1748.²²⁶

Eigandi Saurbæjar seldi kaupmanni í Reykjavík rétt til vinnslu jarðefna á jörðum sem hann átti, Saurbæ, Hjarðarnesi, Ártúni og Bjargi (Stekkjarkoti).

Litli Saurbær var afbýli af heimajörðinni 1705 metinn á 10 hundruð en talinn með heimajörðinni. Kvaðir höfðu áður verið um mannlán allt árið annaðhvort heima eða frammi á Kjalarnesi en höfðu verið feldar niður vegna góðvilja en dagsláttur hafði stundum verið kallaður. Hægt var að fódra þrjár kýr, tuttugu ær og eitt unguneyti á partinum. Kostir og lestir voru þeir sömu og heimajarðarinnar nema heldur braut meira af túninu og lending var betri.²²⁷

Tómtúsmaður var í heimajarðarhúsum sem stóðu á Litla Saurbæ 1705 og greiddi hann 25 álnir í húsaleigu til landdrottins. Kvaðir voru á hann um skipsróður utan sláttar sem skyldi gjaldast með formennsku. Eldiviðartak var frítt og eigandi viðhélt húsinu. Tómtúsið hafði þá stundum verið byggt með grasnyt eða ekki og stundum fylgt Litla Saurbæ þegar meirihluti jarðarinnar var nytjaður.²²⁸

Innan úttektarsvæðisins við Dalsmynni, sem skráð er undir Saurbæ, eru leifar eftir 20 íbúðabragga sem tilheyrðu herskálahverfinu „Camp Saurbæ“. Í Dalsmynni er að finna helstu herminjarnar á Kjalarnesi, auk braggaleifanna eru tvær hringlaga steiptar undirstöður fyrir stórar loftvarnarbyssur um 400 m norðvestur af bænum sem notaðar voru til að verja Hvalfjörðinn á sínum tíma.

²²⁰ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 631. X, bls. 378. XIII, bls. 262.

²²¹ Íslenzkt fornbréfasafn, XIII. b., bls. 629.

²²² Íslenzkt fornbréfasafn, XV. b., bls. 341.

²²³ Íslenzkt fornbréfasafn, XV., bls. 634.

²²⁴ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

²²⁵ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalín III., bls. 374-376.

²²⁶ Lovsamling for Island, II. b., 1853, bls. 705.

²²⁷ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 376.

²²⁸ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 337.

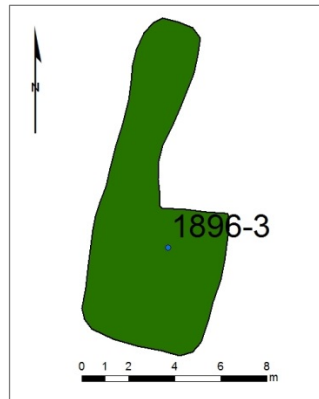
4.10.2 Fornleifaskrá Saurbæjar vegna breikkunar Vesturlandsvegjar

Saurbær 1896-3 (309-63)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-3	309-63	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362499	422107	14	5,8	Sæmilegt	Nei

Mynd 120. Leifar af bragga (1896-3), horft í norðaustur.

Mynd 121. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-3).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegjar og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²²⁹

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hættu.

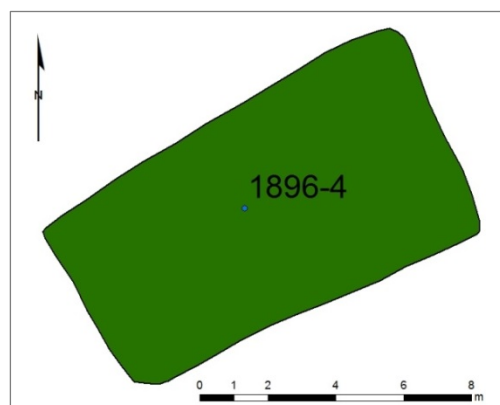
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-4 (309-64)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-4	309-64	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362482	422093	11,7	6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 122. Leifar af bragga (1896-4), horft í austur. Fjær sér í leifar eftir bragga (1896-5).

Mynd 123. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-4).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegjar og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

²²⁹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁰

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

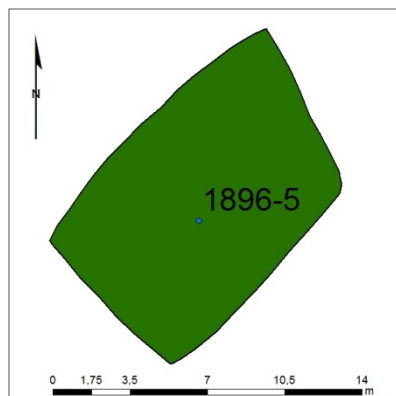
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-5 (309-65)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-5	309-65	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362518	422104	13,6	8,9	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 124. Leifar af bragga (1896-5), horft í norðaustur.

Mynd 125. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-5).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³¹

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-6 (309-66)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-6	309-66	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362524	422079	12,6	6	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³²

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

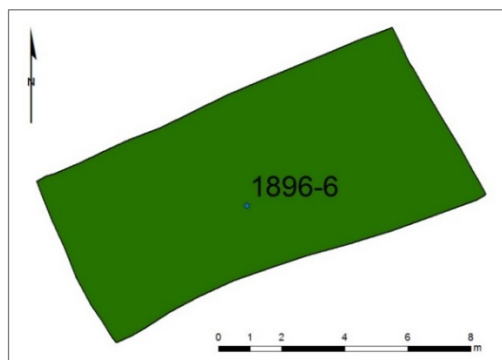
²³⁰ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³¹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³² Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 126. Leifar af bragga (1896-6), horft í austur.

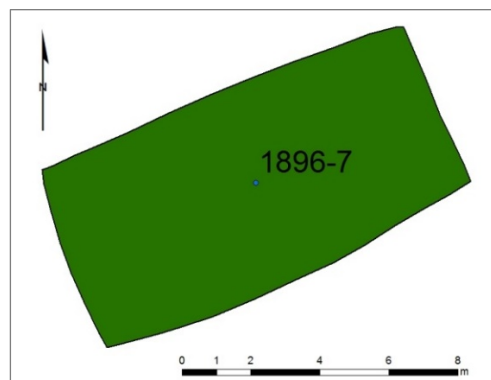
Mynd 127. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-6).

Saurbær 1896-7 (309-67)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-7	309-67	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362503	422067	11,5	6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 128. Leifar af bragga (1896-7), horft í austur.

Mynd 129. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-7).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³³

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss, vesturveggur mjög skýr.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-8 (309-68)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-8	309-68	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362539	422061	13	6	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

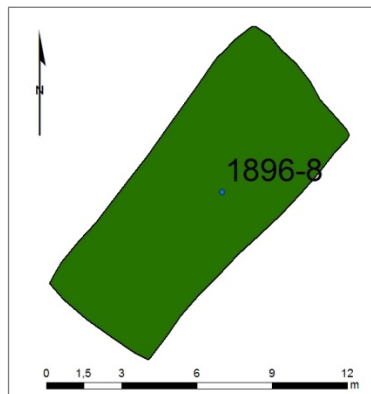
²³³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁴

Mynd 130. Leifar af bragga (1896-8), horft í norðaustur.

Mynd 131. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-8).

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

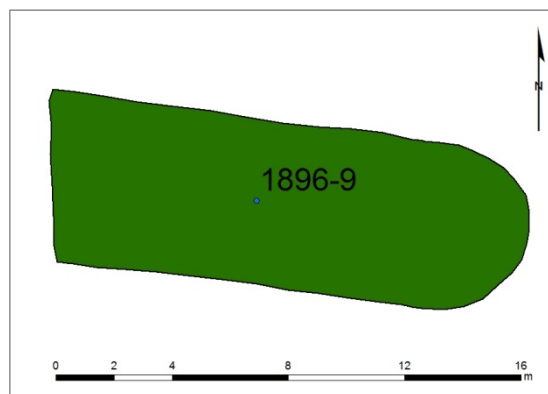
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-9 (309-69)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-9	309-69	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362516	422041	16,5	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 132. Leifar af bragga (1896-9), horft í vestur.

Mynd 133. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-9).

Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁵

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans. Norðausturgafllinn hefur fallið í heilu lagi og má greina útlínur hans í sverðinum.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²³⁴ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

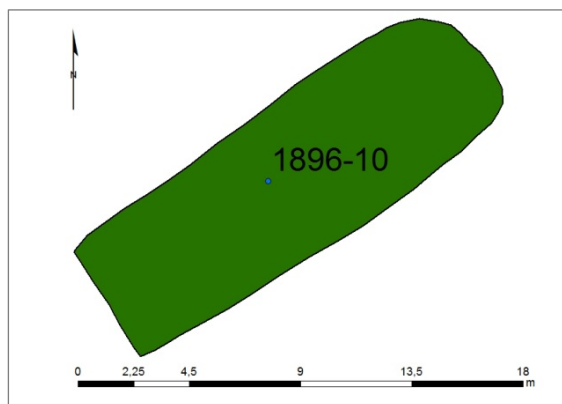
²³⁵ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Saurbær 1896-10 (309-70)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-10	309-70	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362559	421988	18,1	6,2	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 134. Leifar af bragga (1896-10), horft í austur.

Mynd 135. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-10).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁶

Lýsing: Norðausturgafli liggur í grasinu og er hann úr holsteini. Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

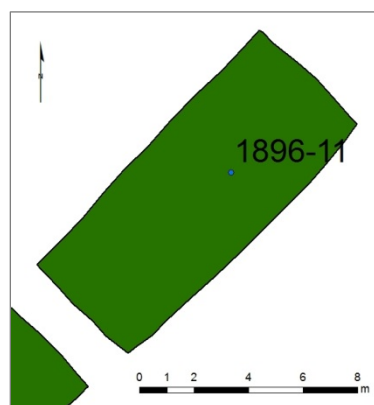
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-11 (309-71)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-11	309-71	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362548	421975	12,1	5,1	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 136. Leifar af bragga (1896-11), horft í norðaustur.

Mynd 137. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-11).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

²³⁶ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁷

Lýsing: Svæðið er gróið og steypubrot marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

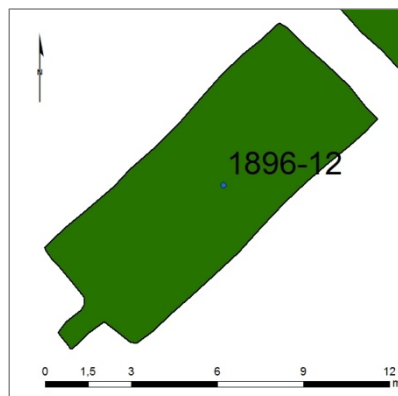
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-12 (309-72)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-12	309-72	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362536	421967	13,2	4,6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 138. Leifar af bragga (1896-12), horft í norður.

Mynd 139. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-12).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁸

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkra steypuveggi sem afmarka útlínur þessa húss. Að vestan eru tvær hellur þar sem inngangur hefur verið, austurgaflinn hefur fallið út.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-13 (309-73)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-13	309-73	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362506	421990	11,3	5,3	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁹

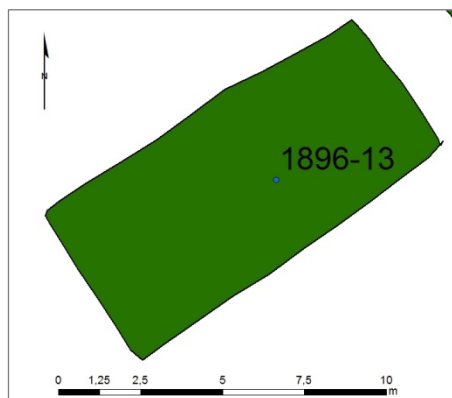
²³⁷ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³⁸ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³⁹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 140. Leifar af bragga (1896-13), horft í norðaustur.

Mynd 141. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-13).

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

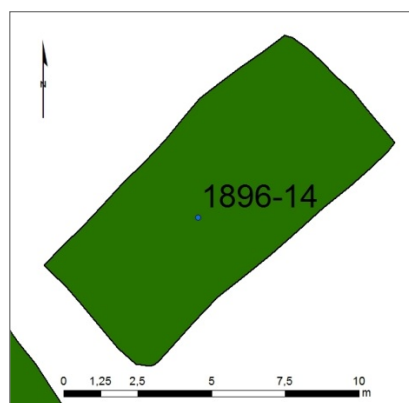
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-14 (309-74)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-14	309-74	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362519	422003	11,6	5,1	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 142. Leifar af bragga (1896-14), horft í norðaustur.

Mynd 143. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-14).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁰

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

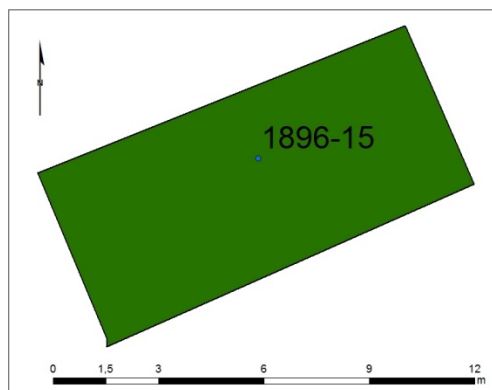
Saurbær 1896-15 (309-75)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-15	309-75	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362489	422009	11,3	5,2	Sæmilegt	Að hluta

²⁴⁰ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 144. Leifar af bragga (1896-15), horft í vestur.

Mynd 145. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-15).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴¹

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

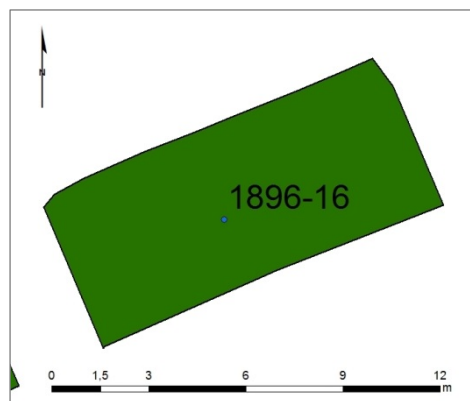
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-16 (309-76)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-16	309-76	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362503	422017	11,4	5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 146. Leifar af bragga (1896-16), horft í austur.

Mynd 147. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-16).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

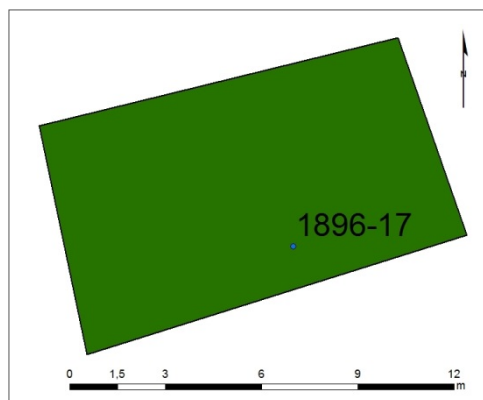
²⁴¹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Saurbær 1896-17 (309-77)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-17	309-77	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362500	422037	12,2	7	Sæmilegt	Að mestu

Mynd 148. Leifar af bragga (1896-17), horft í austur.

Mynd 149. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-17).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴²

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

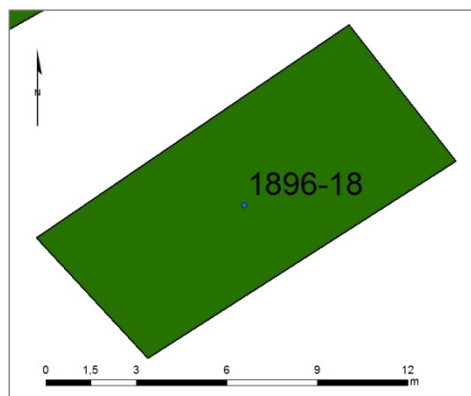
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-18 (309-78)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-18	309-78	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362470	422036	12,4	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 150. Leifar af bragga (1896-18), horft í austur.

Mynd 151. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-18).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þarg.

²⁴² Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴³

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss. Í miðju þess er steipt gólf.

Hættumat: Mikil hætta.

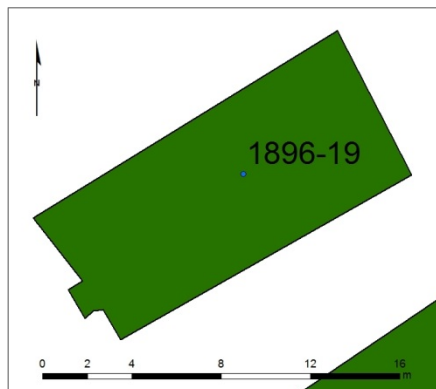
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-19 (309-79)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-19	309-79	Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362458	422047	16	7	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 152. Leifar af bragga (1896-19), horft í austur.

Mynd 153. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-19).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁴

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss. Girðingaleifar eru við suðvestur hliðina.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-20 (309-80)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-20	309-80	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362482	422061	9,5	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁵

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarkar óljósar útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

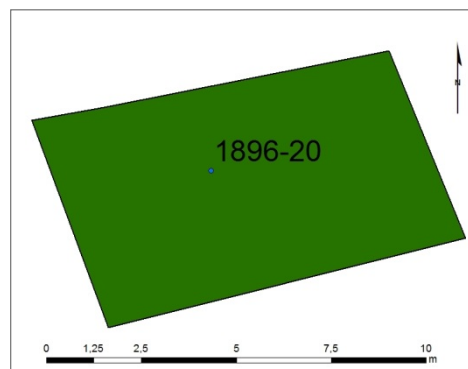
²⁴³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁴⁴ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁴⁵ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 154. Leifar bragga (1896-20), horft í suður.

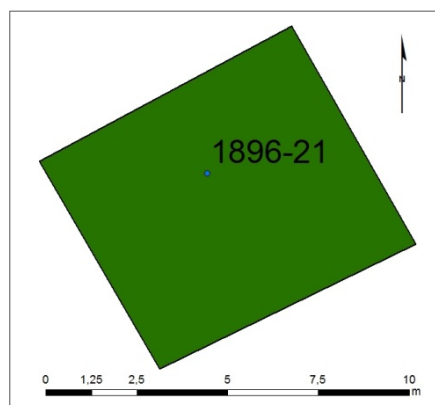
Mynd 155. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-21).

Saurbær 1896-21 (309-81)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-21	309-81	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362440	422081	7,8	6,7	Slæmt	Að hluta

Mynd 156. Leifar af bragga (1896-21), horft í austur.

Mynd 157. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-21).

Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁶

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarkar útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-22 (309-82)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-22	309-82	Camp Saurbær	Vegur	Vegur	1940	362468	422100	142	2,5	Slæmt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og er um 20 sýnilegir að hluta þar í dag.

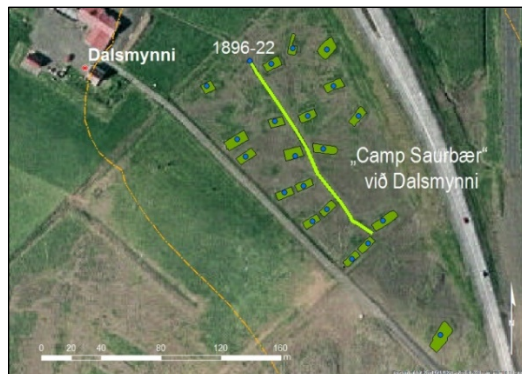
²⁴⁶ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁷

Mynd 158. Vegur (1896-22) á milli bragga í Camp Saurbæ.

Mynd 159. Teikning byggð á uppmælingu á veg (1896-22).

Lýsing: Vegurinn eru um 2.5 m á breidd og um 160 m á lengd og liggur þvert yfir svæðið frá norðvestri til suðausturs. Greina má steinaraðir í köntum.

Hættumat: Mikil hætta.

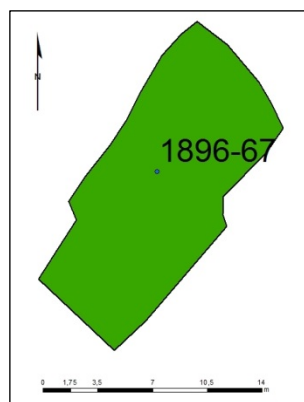
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-67 (309-84)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-67	309-84		Herminjar	Steypa	1940	362593	421918	19,3	9,1	Slæmt	Að hluta

Mynd 160. Ummerki eftir herinn (1896-67), horft í norðvestur.

Mynd 161. Teikning byggð á uppmælingu á ummáli ummekja eftir herinn (1896-67).

Staðhættir: Fyrir utan beitarhólf suðaustan við Dalsmynni þar sem eru leifar af braggagrunnum frá „Camp Saurbær“ um 290 m frá íbúðarhúsinu er óljós minjastaður. Um 70 m suðaustur frá braggagrunnum (309-71 og 309-72) eru ummerki eftir veru hersins.

Lýsing: Mikið af steypubrotum sem gætu hafa verið undirstöður. Mældum utan með þar sem minjar gætu hafa verið. Óljós hæð, mosa og grasi gróin að mestu leyti.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²⁴⁷ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

5 Niðurstöður og varðveislumat

Deiliskipulag Vesturlandsvegur liggur í gegnum land 18 jarða: Fitjakots, Álfsness, Kollafjarðar, Mógilsár, Esjubergs, Móa, Saltvíkur, Sjávarhóla, Skrauthóla, Vallár, Jörfa, Hofs, Króks, Lykkju, Arnarholts, Bakka, Ártúns og Saurbæjar. Fornleifar voru skráðar undir 10 jarðir en engar minjar fundust á 8 jörðum: Álfsnesi, Saltvík, Skrauthólum, Jörfa, Hofi, Króki, Lykkju og Bakka. Alls voru 87 minjastaðir skráðir innan úttektarsvæðisins sem nær 50 m frá ystu brún fyrirhugaðs Vesturlandsvegur 2+1, hliðavega eða annarra stíga.²⁴⁸ Úttektarsvæðið var almennt frá 200 – 300 m breitt.

Minjaskráin birtist hér að framan undir hverri jörð auk staðsetningarkorta, í viðauka eru allar upplýsingarnar settar fram í einni töflu, en þar er einnig greint frá hættumati og lagðar fram tillögur að mótvægisáðgerðum. Í niðurstöðum er auk þess farið yfir þá staði sem eru innan framkvæmdarsvæðisins.

Minjar voru flokkaðar eftir aldri sem var áætlaður út frá útliti þeirra og heimildum sem vísað er til þar sem við á (sjá fornleifaskrá). Minjar á úttektarsvæðinu voru skoðaðar í samhengi við aðrar skráðar minjar á Kjalarnesi og skoðaðar sem heild þegar lagt var mat á *gildi þeirra*.

Tafla 2. Fjöldi minja eftir aldri

Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks	Fjöldi minja
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður	43
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur	9
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn	6
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár	29
	Samtals		87

Gert var hættumat vegna framkvæmdarinnar fyrir allar minjar innan úttektarsvæðisins og eru niðurstöður þess sýndar í töflu 3. Alls voru 22% skráðra minja ekki taldar í hættu, 8% taldar í lítilli hættu en 70% í mikilli hættu.

Tafla 3. Fjöldi minja flokkaðar eftir hættumati.

Hættumat	Fjöldi	% af heild
Engin hættu	19	22
Lítill hættu	7	8
Mikil hættu	61	70
Samtals	87	100

Þar sem 70% minjanna er í hættu vegna fyrirhugaðrar vegagerðar voru gerðar tillögur að mótvægisáðgerðum, sjá fornleifaskrá í viðauka. Hér er eingöngu um leiðbeinandi tillögur að ræða *en endanleg ákvörðun um aðgerðir er tekin af Minjastofnun Íslands*. Í þeim tilvikum þar sem minjar eru í mikilli hættu vegna nálægðar við framkvæmdasvæði en lenda ekki innan þess, þarf að skoða hvort hægt sé að merkja þær vel, eða hreinlega girða þær af, svo ekki verði slys á framkvæmdarsvæðinu.

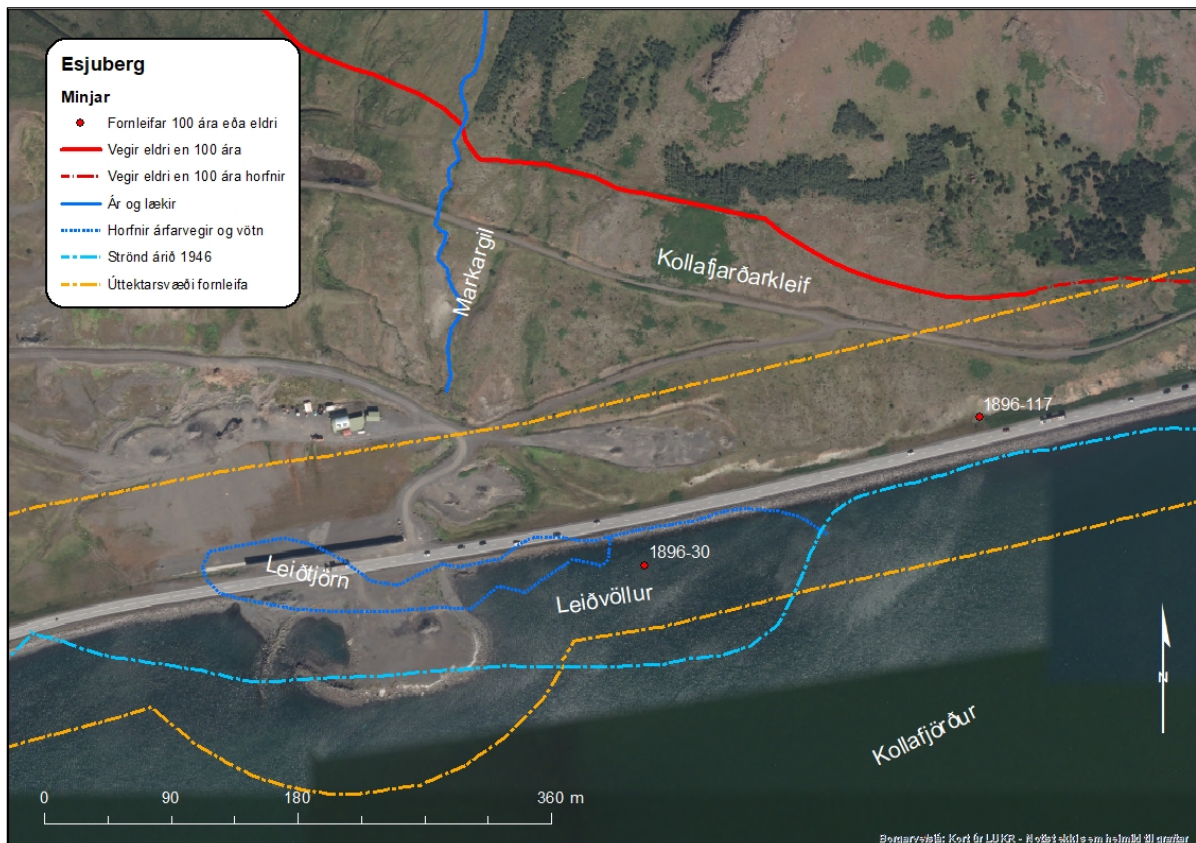
Ekki er alveg ljóst hvort að hluti minja lendi í vegstæðinu eða mjög nálægt því, en þær minjar þarf væntanlega að rannsaka með heildaruppgeftri.

²⁴⁸ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

5.1 Fornleifar, innan framkvæmdarsvæðisins

Um helmingur eða 43 minjastaðir af 87 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára eða eldri, en 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.

Þar ber helst að nefna Leiðvöll (1896-118) sem hefur verið talinn hinn gamli þingstaður Kjalarnesþings. Svæðið hefur orðið fyrir miklum breytingum vegna malarnáms, gatnagerðar og ágangs sjávar. Út frá loftmynd frá árinu 1946 má ætla að hluti af því svæði þar sem talið er að þingið hafi verið haldið, sé komið undir sjó. En þar var áður stór eyri sem nefnd var Leiðvöllur og Leiðtjörn þar fyrir innan. Strandlínun hefur færst inn um 100 m og má af því draga þá ályktun að land sé að síga á þessu svæði. Á þessum stað mætti gera sögunni skil á upplýsingaskilti fyrir almenning.

Mynd 162. Kortið sýnir breytingar sem orðið hafa á eyrinni sem Leiðvöllur var á og staðsetningu minja. Ljósblá brotalínun sýnir strandlínuna eins og hún var árið 1946.²⁴⁹

Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta til innan *framkvæmdarsvæðis* og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við *Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarsrétt og bæjarstæði Ártúns*. Þessa staði verður að skoða sérstaklega með því að girða þá af og/eða rannsaka áður en að framkvæmdum kemur.

Á Mógilsá er það rústasvæði á Eyrum vestan við heimkeyrsluna að Mógilsá sem hefur að geyma þrjú naust, eitt upphlaðið (1896-23) og tvö jarðlæg (1896-24 og 25), vörðu (1896-23), leifar mannvirkis (1896-27) auk gamla Póstvegarins (1896-114) sem lá þarna um en er nú líklega horfinn, sjá mynd 164. Á myndinni hér á eftir hefur verið dregin upp lína sem afmarkar 15 m verndarsvæði fornleifanna (appelsínugul heil lína) en allt minjasvæðið er innan framkvæmdarsvæðisins.²⁵⁰ Túngarður Mógilsár (1896-28) var líka þarna en hann er nú horfinn vegna gatnagerðar.

²⁴⁹ LUKR. Milliflugsloftmynd 2012.

²⁵⁰ Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012, 6. kafli 22. gr.

Mynd 163. Rústir 1896 - 24, 25, 26, og 27, á Eyrum við heimkeyrslu að Mógilsá.

Miklar breytingar hafa orðið á þessu svæði í gegnum tíðina. Mógilsá rann áður vestar en hefur á einhverjum tíma verið veitt í núverandi farveg (bláar línur á mynd 164). Afrennsli frá Tjörninni hefur líka verið stýrt og flutt í Mógilsá, en áður rann vatn frá henni til suðurs í farveg Kollafjarðarár. Líklega hefur farvegi Mógilsár verði breytt vegna framkvæmda við fiskeldið í Kollafirði eða við gerð Vesturlandsvegur um 1970.

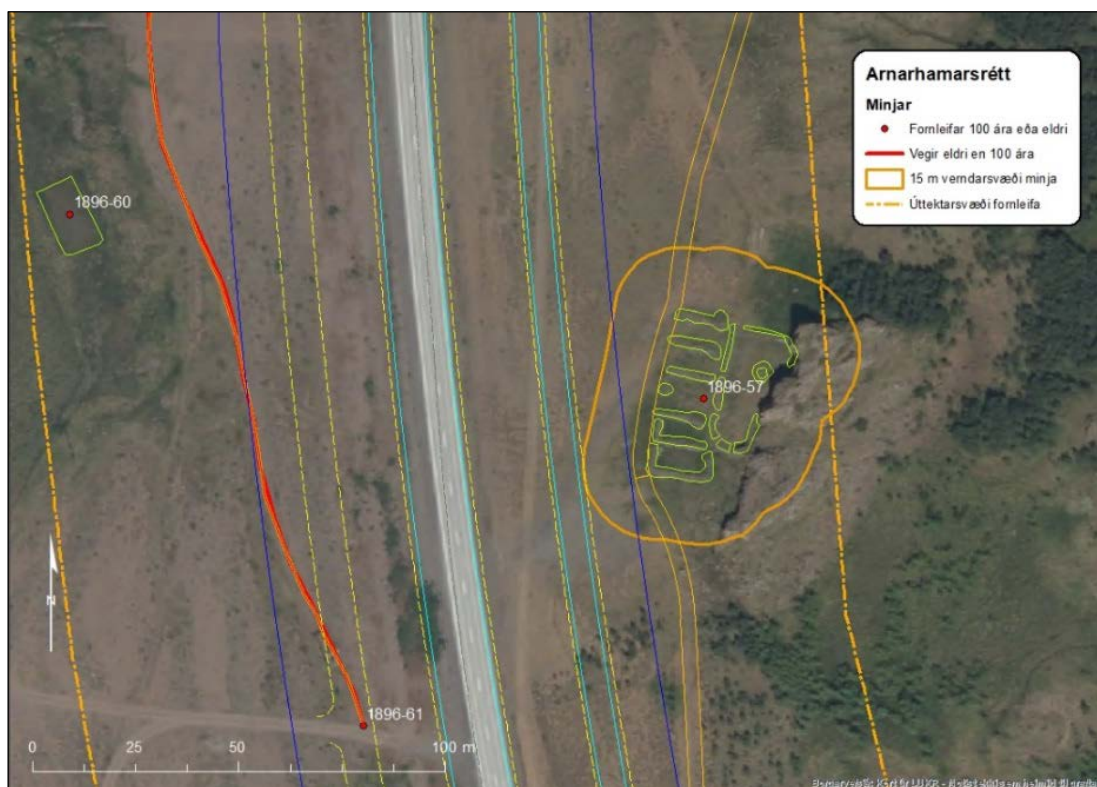
Svæðið er mjög viðkvæmt og hefur strandlínán færst innar um 30 m frá árinu 2000, eða um 1,7 m að meðaltali á ári, vegna ágangs sjávar og nú er svo komið að sjórinn er byrjaður að brjóta af minjum 1896-24 og 25 (sjá brún lína, mælt í febrúar 2018 á mynd 164). Búast má því við að ef ekkert er gert í sjónörnum á þessu svæði muni þessar minjar hverfa **vegna ágangs sjávar á næstu 2-3 árum**. Nauðsynlegt er að rannsaka þessar minjar áður en sjórinn tekur þær.

Við Sjávarhóla liggur framkvæmdin að mestu fyrir sunnan gamla bæjarstæðið en þar er fyrirhugaður stígur (gular linur á korti mynd 165). Þar verður að vera fornleifaeftirlit við framkvæmdirnar (vegna minja 1896-54 og 50 sem gætu komið í ljós við jarðrask). Einn sjáanlegur minjastaður, útihús (1896-56) er innan framkvæmdarsvæðis að hluta. Ef ekki er hægt að vernda hann fyrir framkvæmdunum, þarf að fara fram fornleifarannsókn á þessum minjastað.

Mynd 164. Sjávarhólar, minjastaðir.

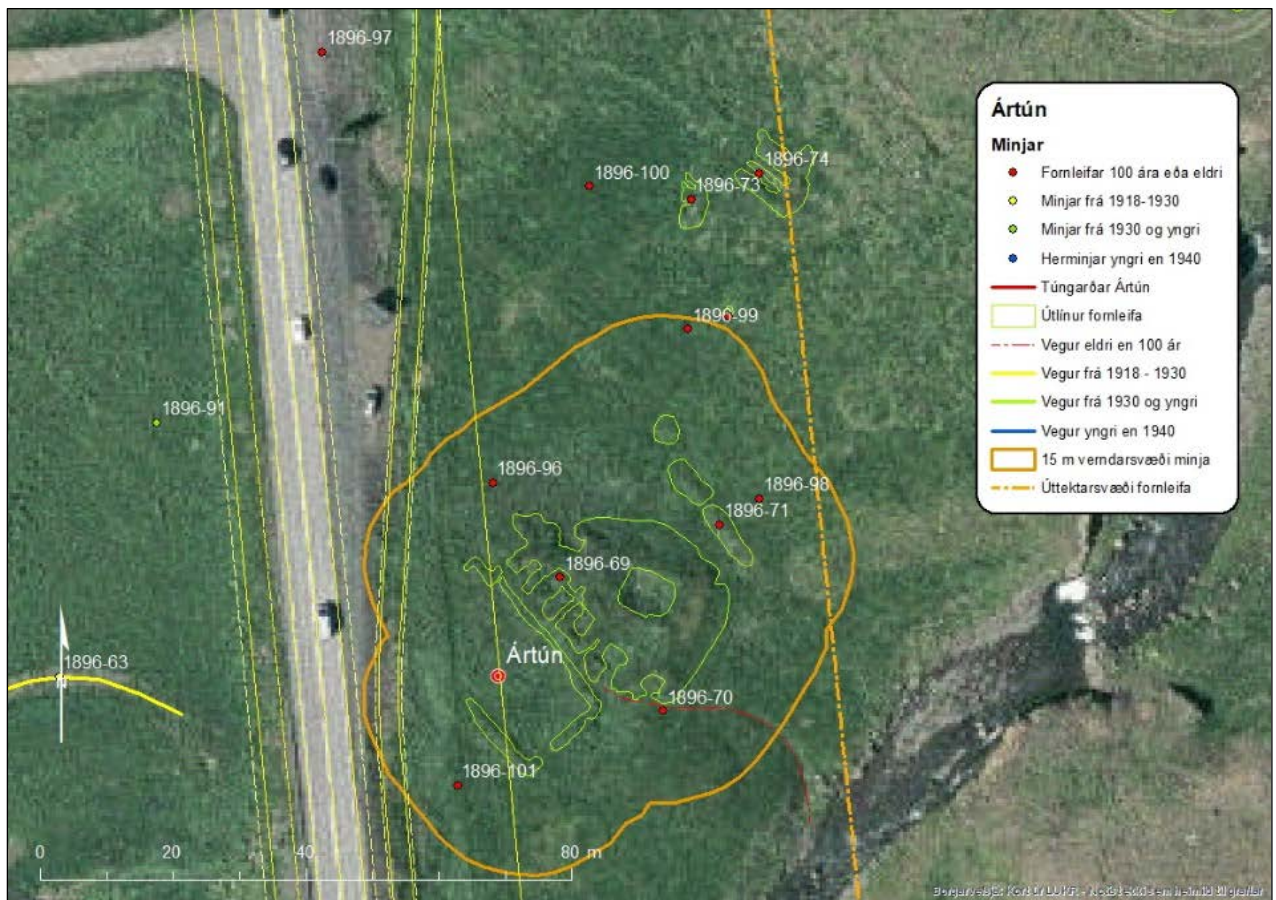
Arnarhamarsrétt er fallegt mannvirki og ætti að njóta meiri virðingar, sérstök upplifun er að koma að henni. Við réttina skarast framkvæmdarsvæðið og friðunarsvæði fornleifanna. Framkvæmdin þrengir að réttinni og er búið að áætla legu reiðstígs vestan við sem ekki er æskilegt. Lagt er til að hann verð færður fjær réttinni og helst út fyrir verndunarlínu réttarinnar.

Mynd 165. Við Arnarhamarsrétt, reiðstígur appelsínugul tvöföld heil lína er innan 15 m verndunarsvæðis réttarinnar.

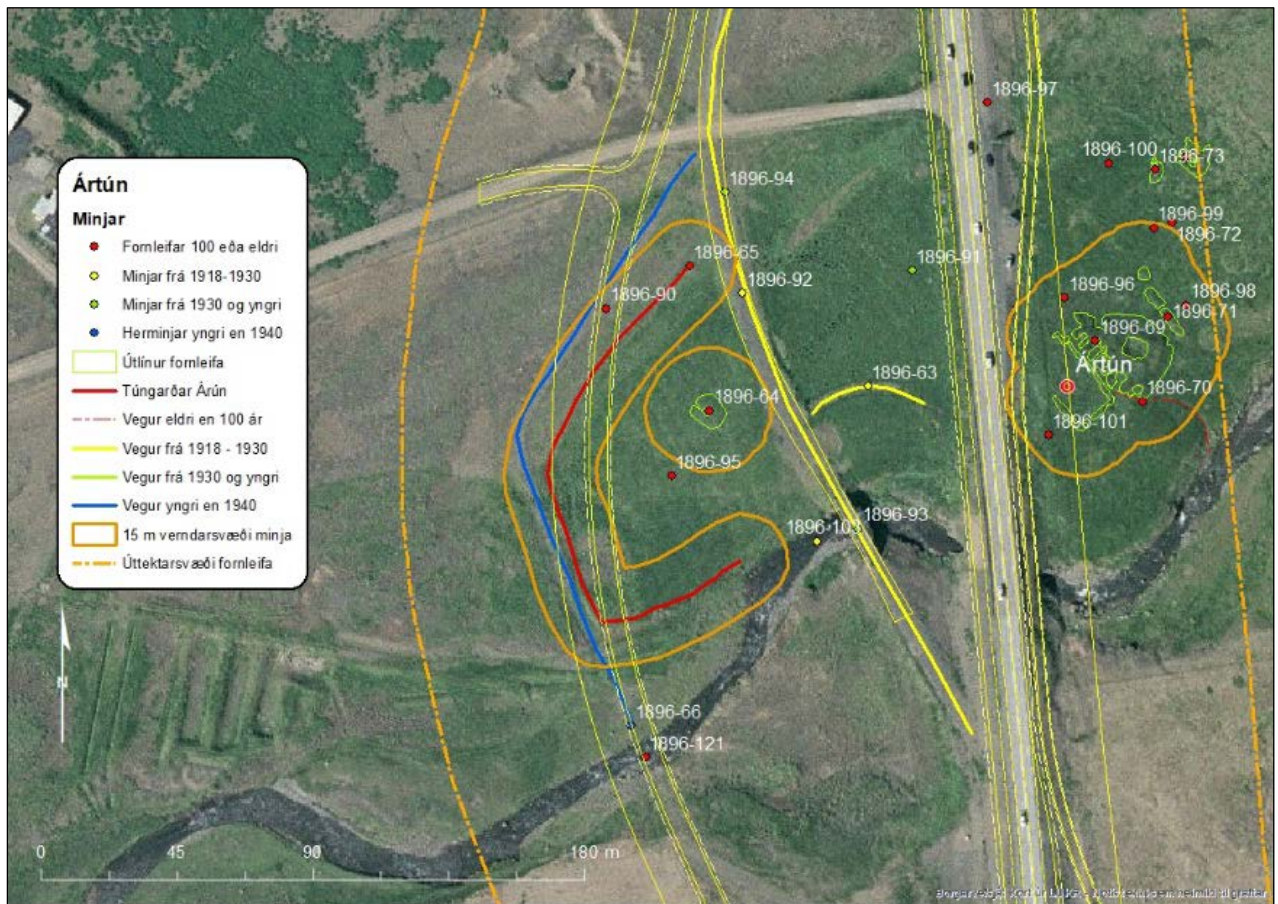
Í Ártúni mynda fornleifar einstaka minjaheild. Þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gnum tún bæjarins, og er því eðlilega þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Í Ártúni er einn af fáum bæjarhólum þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg í Reykjavík. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast við verndunarsvæði bæjarhólsins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur.

Varðandi framtíð minja á þessu svæði mætti gera þetta að áningastað, þar sem hægt væri að njóta fjölbreytts menningarlandslags á svæðinu, fornleifanna á bæjarhólnum og herminja sem eru þar allt í kring. Einnig má sjá fyrir sér að þarna verið hægt að opna þægilega gönguleið inn á Blikdalinn en þar er að finna minjar um horfna búskaparhættir, tóftir gamalla selja.

Mynd 166. Kortið sýnir framkvæmdasvæði og minjar vestan Vesturlandsvegur við Ártún.

Við Ártún vestan Vesturlandsvegur er að finna tún bæjarins, Neðratún og þar er gamli túngarðurinn (1896-65) enn uppstandandi að hluta. Væntanlegur hliðarvegur frá Dalsmynni að Bakka hefur mikil áhrif á túngarðinn. Fyrirhuguð framkvæmd (gular línur) þverar garðinn tvisvar. Rannsaka þarf minjarnar á þessum stað, ef til framkvæmda kemur. Í gamla túninu eru einnig rúst útihúss (1896-64), sem þarf að girða af meðan á framkvæmdum stendur.

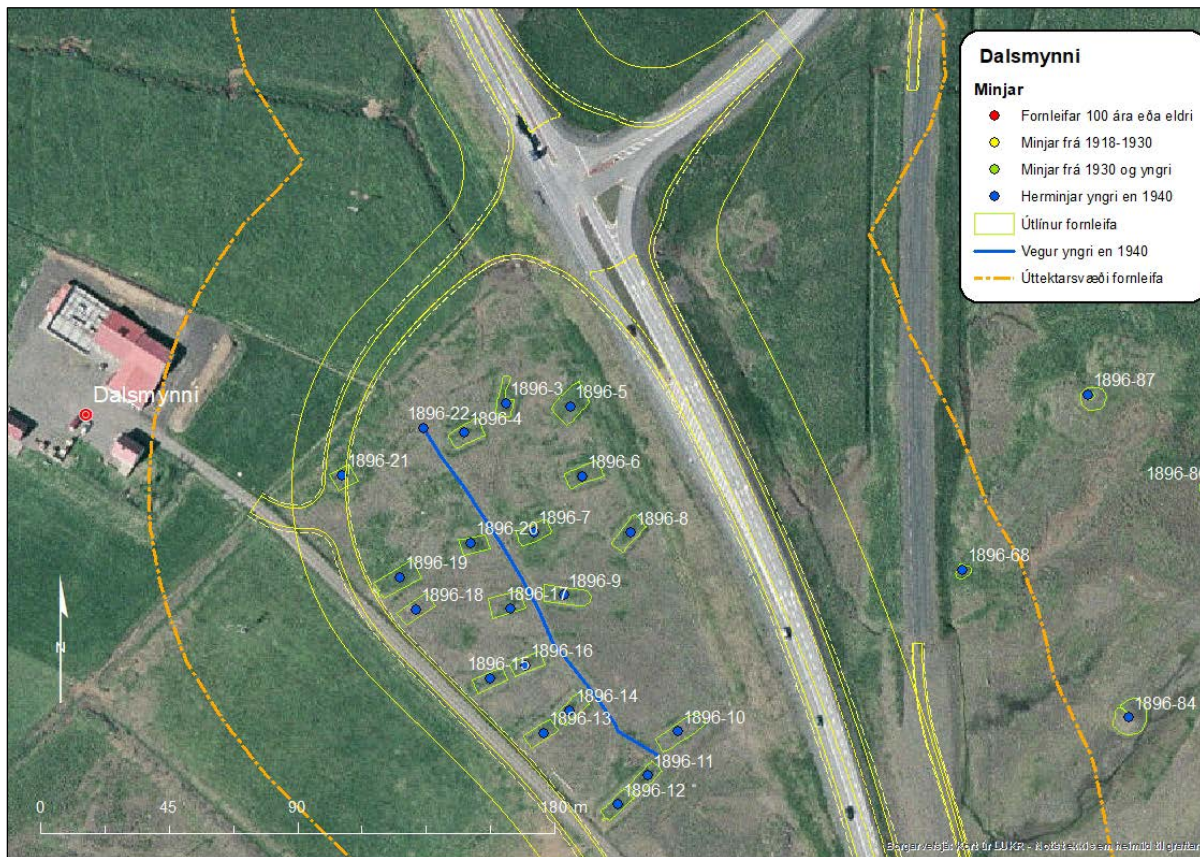

Mynd 167. Bæjarhóll Ártúns við Vesturlandsveg. Á kortinu má sjá hvernig verndunarsvæði minja og framkvæmdasvæðis skarast.

5.2 Yngri minjar innan framkvæmdarsvæðisins

Níu minjastaðir flokkast undir árabilið 1918 til 1930 og sex staðir teljast til minja sem eru yngri en 1930, ekki er lögð til verndun á þessu stöðum. Á skipulagssvæðinu voru skráðar 29 herminjar sjá fornleifaskrá.

Helstu herminjarnar á Kjalarnesi er að finna við Dalsmynni. Um 400 m norðvestur af bænum, eru tvær hringlaga steyphtar undirstöður fyrir stórar loftvarnarbyssur sem notaðar voru til að verja Hvalfjörðinn á sínum tíma. Austan við bæinn voru herbúðirnar „Camp Saurbær“ og þar eru ummerki eftir um 20 íbúðarbragga sem eru innan framkvæmdasvæðis Vesturlandsvegur og eru hluti af *minjaheild* sem tilheyrir þessu tímabili. Æskilegt er að hlífa þessu svæði ef hægt er og girða af meðan á framkvæmdum stendur.

Mynd 168. Herminjar vestan Vesturlandsvegur við Dalsmynni á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

5.3 Niðurlag

Fornleifaskráningin tekur bæði til þeirra minja sem sjást á yfirborði og þeirra sem eru horfnar af yfirborði og geta verið undir sverði. Þó svo að fornleifaskráning hafi farið fram er það engin trygging fyrir því að ekki séu áður óþekktar fornleifar á framkvæmdarsvæðinu, komi þær í ljós ber að að tilkynna það til Minjastofnunar Íslands.

6 Heimildaskrá

Óprentaðar heimildir /Gagnasöfn

BSSR-Borgarsögusafn Reykjavíkur:

Fornleifaskrá Borgarsögusafns Reykjavíkur í Sarpi menningarsögulegu gagnasafni.

Landsbókasafn Íslands- Háskólabókasafn. Íslandskort.is:

Dönsku herforingjaráðskortin. (1909). 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði. Kaupmannahöfn.

Generalstabens topografiske Afdeling. Sótt 23. mars 2018 af

<http://islandskort.is/is/map/show/691;jsessionid=9FDC82E94E1D12123A52E7CE22DE4FAB>

Landsbókasafn Íslands Háskólabókasafn.

Fasteignamatsbók Kjósarsýslu með athugasemdum frá 1930. Handskrifað handrit.

LUKR- Reykjavíkurborg.

Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR).

SÁM- Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum:

Örnefnasafn.

Stjórnarráð Íslands. (3.9.2007). *40 ára afmæli Rannsóknarstöðvar Skógræktar ríkisins á Mógilsá*, 31.

ágúst 2007. Ávarp Einars Kristins Guðfinnssonar, landbúnaðarráðherra í tilefni þess, flutt 31.

ágúst 2007. Sótt 23. mars 2018 af <https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2007/09/03/40-ara-afmaeli-Rannoknastodvar-Skograektar-rikisins-a-Mogilsa-31.-agust-2007/>

ÞÍ- Þjóðskjalasafn Íslands:

Manntöl. Sótt 27. mars 2018 af <http://www.manntal.is/>

Túnakort fyrir Kjalarneshrepp, Kjósarsýslu. Sótt 27. mars 2018 af

<http://www.archivesportaleurope.net/search/-/s/n;jsessionid=283F3BE7B4E734120B7595F4C15F6C65>

Þjms- Þjóðminjasafn Íslands:

Ljósmynd: GZ2-27-d23. (1885-1959). Brýrnar yfir Ártúnsá árið 1948, ljósmyndari: Geir Gunnar Geirsson Zoëga.

Ljósmynd: Lpr/2007-197. (1930-1940). Ártún á Kjalarnesi.

Prentaðar heimildir:

Adolf Friðriksson, Garðar Guðmundsson og Howell M. Roberts. (2002). *Þingstaðarannsóknir*.

Reykjavík: Fornleifastofnum Íslands FS183-02141.

- Anna Lía Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Prastardóttir. (2015). *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun, Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík. Borgarsögusafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Prastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir. (2014). *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun, fornleifaskrá og húsakönnun*. (Skýrsla nr. 167). Reykjavík. Byggðarsögusafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir. (2008). *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2., áfanga. Fornleifar á framkvæmdarsvæðinu*. (Skýrsla. nr. 139). Reykjavík. Minjasafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir (2003). *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 101). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.
- Birna Lárusdóttir. (2012). *Fornleifaskráning á Hrafnhólum á Kjalarnesi*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Björn Bjarnarson. (1936-40). Kjósarsýsla. Í *Landnám Ingólfs: safn til sögu þess*. Reykjavík. Félagið Ingólfur.
- Björn Kristjánsson. (1943). Kalkiðnaður í Mógilsá. *Iðnsaga Íslands*. Síðara bindi. Ritstjóri Guðmundur Finnbogason. Reykjavík: Iðnaðarmannafélagið í Reykjavík, bls. 81-83.
- Björn Lárusson. (1967). *The old Icelandic land registers*. Lund. Gleerup.
- Bragi Sigurjónsson. (1983-1987). *Göngur og réttir*. I bindi. Akureyri. Skjaldborg.
- Elín Ósk Hreiðarsdóttir. (2006). *Fornleifaskráning í Varmadal á Kjalarnesi*. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands.
- Friðþór Eydal. (1997). *Vígadrekur og vopnagnýr: Hvalfjörður og hlutur Íslands í orrustunni um Atlandshafið*. Bláskeggur.
- Guðmundur L. Hafsteinsson. (2008). Saurbæjarkirkja, byggingarsaga kirkjunnar. Í *Kirkjur Íslands*. 12. bindi. bls. 276-282.
- Guðmundur Magnússon, Hlynur Þór Magnússon. (1971, 24. febrúar). *Minning Benedikt Magnússon frá Vallá*. Íslendingaþættir Tímans, bls. 12-13.
- Guðmundur Ólafsson. (2004). *Þingnes við Elliðavatn. Fornleifarannsókn 2003*. (Vinnuskýrslur fornleifa 2004). Þjóðminjasafnið. Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Guðmundur Ólafsson. (1994). *Fornleifakönnun vegna Hvalfjarðarganga. Rannsókn 26.-27. febrúar 1994*. (Rannsóknarskýrslur fornleifadeildar 1994/1). Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Guðmundur Ólafsson (1981). *Esjuberg á Kjalarnesi. Rannsókn á svonefndri kirkju Örlygs*. (Rannsóknarskýrslur 1981/1). Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Gunnar Bollason. (2012). *Kjalarnesprófastsdæmi, skráning og rannsókn á friðuðum minningarmörkum*. Reykjavík. Fornleifavernd ríkisins.
- Gunnar Kristjánsson. (2008). Saurbæjarkirkja, gripir og áhöld. Í *Kirkjur Íslands*. 12. bindi. bls. 287-297.

- Halldór Jónsson. (1953). *Ljósmyndir*, I. bindi Húsvitjun. Reykjavík. Átthagafélag Kjósverja.
- Ísafold*. (5.júlí 1898). [tilkynning]. Þórður Runólfsson. 43. tbl., bls. 172.
- Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenska menn*. I.-XV. bindi. Kaupmannahöfn. Hið Íslenska bókmenntafélag.
- Íslenzk fornrit I. Íslendingabók. Landnámabók*. (1968). Jakob Benediktsson gaf út. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Íslenzk fornrit XIV. Kjalnesinga saga*. (1959). Jóhannes Halldórsson gaf út. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. (1923-1924). Þriðja bindi. Árni Magnússon Kaupmannahöfn. Hið íslenska fræðafélag í Kaupmannahöfn.
- Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845 og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu*. (1847). Kaupmannahöfn. J. Johnsen.
- Jón M. Guðmundsson. (3.12.1997). Minningar: Teitur Guðmundsson. Í *Morgunblaðið*.
- Jón Halldórsson. (1903). *Biskupasögur Jóns prófasts Halldórssonar í Hítardal*. Með viðbæti. 1. bindi. Reykjavík: Sögufélag.
- Jón Oddsson Hjaltalín. (1937-39). Lýsing Kjósarsýslu 1746. Í *Sýslulýsingar og sóknarlýsingar. Landnám Ingólfs. Safn til sögu þess* III. Reykjavík. Félagið Ingólfur gaf út.
- Jón Þ. Þór. (2000). *Saga Kjalarnessprófastsdæmis*. Mosfellsbæ. Kjalarnessprófastsdæmi.
- Kaupfélag Kjalarnesþings, Brúarlandi. (1977, 1. febrúar). *Samvinnan*, bls. 56.
- Kjalarnes eptir skriðuhlaupin. (1886, 8. september). *Ísafold*. bls. 145-146.
- Kristian Kálund. (1984). *Íslenzkir sögustaðir I Sunnlendingafjórðungur*. Reykjavík: Bókaútgáfan Örn og Örlygur HF.
- Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012. Tóku gildi 1. janúar 2013.
- Magnús Þorkelsson. (1987). P.E. Kristian Kálund: Íslenzkir sögustaðir I-IV. Í *Saga*, bls. 258-262.
- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2010). *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 153). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.
- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2015). *Fornleifar á Kjalarnesi. Flokkun og greining á skráðum fornleifum*. Meistaraprófsritgerð. Háskóli Íslands.
- Ný jarðabók fyrir Ísland: samin eptir tilskipun 27. maímánaðar 1848 og allramildilegast staðfest með tilskipun 1.aprílmánaðar 1861*. [1981]. Ljósprent af frumútgáfunni, sem gefin var út í Kaupmannahöfn 1861. [Reykjavík:] Jarðabókaútgáfa.

Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir. (2001). *Fornleifaskráning jarðanna Mógilsár og Kollafjarðar*. Drög að skýrslu. Gögn Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Skráningarstaðlar fornleifa. (2013). Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Stefán Þorvaldsson. (2007). Lýsing Mosfells- og Gufunessóknar 1855. Sýslulýsingar og sóknarlýsingar. Í *Landnám Ingólfs, safn til sögu þess III*. Félagið Ingólfur gaf út. Reykjavík.

Sólborg Una Pálsdóttir. (2004). *Fornleifaskráning Bakka og Bakkaholts á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 118). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.

Tómas Jóhannesson, Árni Hjartarson, Halldór G. Pétursson. (2010). *Ofanflóðahættumat fyrir Kerhóla á Kjalarnesi*. Skýrsla VÍ 2010-004. Reykjavík. Veðurstofa Íslands.

Þorsteinn Jónsson. (1998). *Kjalnesingar: Ábúendur og saga Kjalarneshrepps frá 1890*. Þorsteinn Jónsson tók saman. [Reykjavík]. Byggðir og bú.

Þórunn Erlu- Valdimarsdóttir. (2006). *Upp á sigurhæðir, saga Matthíasar Jochumssonar*. Reykjavík. JPV.

Viðauki

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Fitjakot	1896-106	275-20	Póstvegur	Vegur	Heimild	1	1890	369539	412749	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-107	275-21	Grafarmýri	Mógröf	Mógröf	1	1900	369488	412584	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-108	275-23	Fitjakotsvegur	Leið	Vegur	1	1900	369541	369541	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-109	275-22		Kartöflu-geymsla	Hús	3	1980	369110	412870	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-110	275-27	Fitjakotsvegur	Vegur	Gata	2	1930	369506	412384	Slæmt	Að hluta	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-111	275-24		Hús	Heimild	3	1946-1970	369116	412814	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-112	275-25		Hús	Heimild	3	1946-1970	369139	412780	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-113	275-26		Brunnur	Steypa	3	1940	369084	412760	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Kollafjörður	1896-114	282-42	Póstvegurinn	Vegur	Heimild	1	1900	368558	414041	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-23	283-17		Naust	Tóft	1	1850-1950	368226	414502	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-24	283-18		Naust	Hola	1	1850-1920	368155	414542	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-25	283-24		Naust	Hola	1	1850-1920	368210	414503	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-26	283-25		Varða	Varða	1	1800	368197	414510	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-27	283-26		Hóll	Hóll	1	1800	368197	414510	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-28	283-5		Túngarður	Heimild	1	1900	368308	414573	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-29	283-12	Tæpagata	Leið	Heimild	1	1900	367957	414643	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-114	283-27	Póstvegurinn	Vegur	Heimild	1	1900	368173	414532	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-116	283-15	Stýrimanna-klettur	Siglingamer	Heimild	1	1850	367742	414576	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-117	283-16	Hengingar-klettur	Aftaka	Heimild	1	1800	367738	414568	Ómetið	Já	Engin hættu		
Esjuberg	1896-30	284-21	Leiðvöllur	Pingstaður	Heimild	1	930	367113	414428	Ómetið	Já	Engin hættu		Merkja sem sögustað
Esjuberg	1896-118	284-41		Herminjar	Niðurgröftur	4	1940	366658	414451	Sæmilegt	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Esjuberg	1896-122	284-43		Byssustæði	Niðurgröftur	4	1940	366543	414378	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Esjuberg	1896-124	284-44		Undirstaða	Steypa	4	1940	366613	414382	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Móar	1896-88	278-16		Leið	Vegur	3	1950-1970	365087	415309	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Móar	1896-89	278-17		Útihús	Þúst	1	1850	365005	415296	Slæmt	Að mestu	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Móar	1896-119	278-19		Tröð	Heimild	1	1900	364860	415379	Ómetið	Já	Engin hættu		
Sjávarhólar	1896-50	290-5		Garðrækt	Heimild	1	1900-1950	363630	416926	Ómetið	Að Hhluta	Mikil hættu	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-52	290-1	Sjávarhólar	Bústaður	Heimild	1	1850-1923	363639	416938	Ómetið	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-53	290-3		Útihús	Heimild	1	1900	363611	416838	Ómetið	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-54	290-7		Útihús	Heimild	1	1900	363630	416904	Ómetið	Að hluta	Mikil hættu	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-55	290-12		Leið	Vegur	1	1900	363606	416885	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-56	290-2		Útihús	Tóft	1	1900	363552	416766	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Vallá	1896-120	291-10		Rafstöð	Rúst	2	1930-1952	363043	417913	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Vallá	1896-123	291-23		Vegur	Vegur	2	1927	363311	417650	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Arnarholt	1896-57	304-29	Arnarhamars- rétt	Rétt	Hleðsla	1	1898	362799	420353	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-58	304-46		Stekkur	Rúst	1	1850-1920	362842	420830	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-59	304-45		Stekkur	Rúst	1	1850-1920	362620	420630	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-60	304-43		Mógröf	Niðurgröftur	1	1900-1950	362645	420399	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Arnarholt	1896-61	304-44	Póstvegurinn	Leið	Vegur	1	1900-1927	362716	420273	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Ártún	1896-63	308-58		Heimreið	Vegur	2	1927-1979	362637	421602	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Ártún	1896-64	308-57		Útihús	Hóll	1	1850-1955	62586	421594	Slæmt	Að mestu	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af
Ártún	1896-65	308-59		Túngarður	Garðlag	1	1850-1955	362547	421529	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Fornleifarannsókn
Ártún	1896-66	308-44		Vegur	Heimild	4	1940	362521	421585	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Ártún	1896-68	308-64		Herminjar	Steypa	4	1940	362657	422050	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Ártún	1896-69	308-1		Bústaður	Tóft	1	1570-1956	362717	421619	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka

Jörð	Mí-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Ártún	1896-70	308-29		Traðir	Gata	1	1900-1955	362735	421597	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-71	308-14		Garður	Garðlag	1	1900-1955	362742	421619	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-73	308-55		Útihús	Rúst	1	1850-1915	362733	421674	Slæmt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-74	308-15		Fjánhús	Tóft	1	1900-1955	362748	421677	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-78	308-24		Byssustæði	Niðurgröftur	4	1940	362754	421788	Gott	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-83	308-61		Herminjar	Rutt svæði	4	1940	362707	421833	Sæmilegt	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Ártún	1896-84	308-22		Herminjar	Hóll	4	1940	362715	422001	Gott	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-90	308-43	Kjósarvegur	Slóð	Heimild	1	1900-1940	362561	421626	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-91	308-42		Slóð	Heimild	2	1930-1955	362652	421642	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-92	308-31	Gamli Vesturlands- vegur	Vegur	Vegur	2	1927-1974	362596	421634	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-93	308-52		Brú	Brú	3	1946-1979	362635	421556	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-94	308-41	Stöðin	Brúsapallur	Heimild	2	1930-1955	362590	421667	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-95	308-34	Neðratún	Tún	Tún	1	1930-1955	362573	421573	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-96	308-38		Traðir	Heimild	1	1900-1955	362704	421631	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-97	308-37		Hesthús	Heimild	1	1900-1955	362665	421688	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-98	308-39	Hlöðuvöllur	Tún	Tún	1	1930-1955	362740	421634	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-99	308-45		Slóð	Heimild	1	1930-1955	362739	421657	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-100	308-48	Fjánhúsflöt	Tún	Tún	1	1930-1955	362718	421677	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-101	308-49	Garðsflöt	Tún	Heimild	1	1930-1955	362671	421589	Sæmilegt	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-103	308-65		Brú	Heimild	2	1927-1946	362621	421551	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-121	308-66		Vað	Vað	1	1900-1950	362564	421479	Gott	Nei	Mikil hætta	Framkvæmdir	
Saurbær	1896-3	309-63	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362499	422107	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-4	309-64	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362482	422093	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-5	309-65	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362518	422104	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-6	309-66	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362524	422079	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Saurbær	1896-7	309-67	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362503	422067	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-8	309-68	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362539	422061	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-9	309-69	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362516	422041	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-10	309-70	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362559	421988	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-11	309-71	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362548	421975	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-12	309-72	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362536	421967	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-13	309-73	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362506	421990	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-14	309-74	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362519	422003	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-15	309-75	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362489	422009	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-16	309-76	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362503	422017	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-17	309-77	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362500	422037	Sæmilegt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-18	309-78	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362470	422036	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-19	309-79	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362458	422047	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-20	309-80	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362482	422061	Sæmilegt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-21	309-81	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362440	422081	Slæmt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-22	309-82	Camp Saurbær	Herminjar	Vegur	4	1940	362468	422100	Slæmt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-67	309-84	Camp Saurbær	Herminjar	Steypa	4	1940	362593	421918	Slæmt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur

- 133 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Kringlan, Listabraut, Kringlumýrarbraut, Miklabraut*. Rvk. 2006.
- 134 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Lindargata 50 – 62*. Rvk. 2007.
- 135 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Seljavegur, Ánanaust, Holtsgata, Vesturgata*. Rvk. 2007.
- 136 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur fyrir Rauðavatn*. Rvk. 2007.
- 137 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Skólavörðustígur, Kárástígur, Frakkastígur*. Rvk. 2007.
- 138 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Baldursgata, Þórsgrata, Njarðargata, Freyjugata*. Rvk. 2008.
- 139 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á framkvæmdasvæðinu*. Rvk. 2008.
- 140 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grímsstaðaholtið og nágrenni*. Rvk. 2008.
- 141 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna gerðar Hallsvegur-Úlfarsfellsvegur*. Rvk. 2008.
- 142 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Túngata, Hofsvallagata, Hávallagata, Bræðraborgarstígur*. Rvk. 2008.
- 143 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Urðarstígur, Njarðargata, Bergstaðastræti, Baldursgata*. Rvk. 2008.
- 144 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Skólavörðustígur, Njarðargata, Þórsgrata, Baldursgata, Lokastígur, Týsgata*. Rvk. 2009.
- 145 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Þormódsstaða*. Rvk. 2009.
- 146 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Örfirisey og Grandinn*. Rvk. 2009.
- 147 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Örfirisey og Grandinn*. Rvk. 2009.
- 148 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Samtún, Nóatún, Miðtún, Háatún, Höfðatún*. Rvk. 2009.
- 149 Guðfinna Ósk Erlingsdóttir og Bragi Bergsson: *Húsakönnun. Hagamelur, Hofsvallagata, Hringbraut, Furumelur*. Rvk. 2009.
- 150 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Laugarnesvegur, Sundlaugavegur, Laugalækur, Hrístateigur, Otrateigur*. Rvk. 2009.
- 151 Helga Maureen Gylfadóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir, Pétur H. Ármannsson: *Húsakönnun. Vogahverfi*. Rvk. 2010.
- 152 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá*. Rvk. 2010.
- 153 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Rvk. 2010.
- 154 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Vesturvallagata, Sólvallagata, Framnesvegur, Holtsgata*. Rvk. 2010.
- 155 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Landspítalalóðar*. Rvk. 2011.
- 156 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grundarstígur, Skálholtsstígur, Þingholtsstræti, Spítalastígur*. Rvk. 2011.
- 157 Guðný Gerður Gunnarsdóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ingólfstorg og nágrenni. Skrá yfir fornleifar og hús í vesturhluta Kvosar*. Rvk. 2011.
- 158 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Þéttbýlismyndun í Reykjavík á 18. öld. Samanburður ritheimilda og fornleifa*. Rvk. 2011.
- 159 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Rannsókn á seljum í Reykjavík*. Rvk. 2011.
- 160 Anna Lísu Guðmundsdóttir og Sverrir Snævar Jónsson: *Fornleifaskráning og jarðsjármælingar í miðbæ Reykjavíkur*. Rvk. 2012.
- 161 Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Vatnsmyri, Seljamyri, Öskjuhlíð. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2013.
- 162 Anna Lísu Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 4 – Laugardalur*. Rvk. 2013.
- 163 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2013.
- 164 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 5 – Háaleiti*. Rvk. 2013.
- 165 Bragi Bergsson: *Almenningsgarðar í Reykjavík*. Rvk. 2014.
- 166 Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 167 Anna Lísu Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 168 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Framkvæmdareftirlit á bæjarstæði Breiðhólts*. Rvk. 2014.
- 169 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Stórasels*. Rvk. 2014.
- 170 Anna Lísu Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 171 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna María Bogadóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Vogabyggð. Svæði 1-3. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 172 Margrét Björk Magnúsdóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Framkvæmdareftirlit vegna viðhalds á Árbæ 2015*. Rvk. 2015.
- 173 Anna Lísu Guðmundsdóttir, Anna María Bogadóttir: *Kirkjusandur. Borgartún 41 og Kirkjusandur 2. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2016.
- 174 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Kirkjugarður í landi Lambhaga við Úlfarsfell. Fornleifaskráning*. Rvk. 2016.
- 175 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Kennaraháskólareitur. Stakkahlíð, Háteigsvegur, Bólstaðarhlíð*. Rvk. 2016.
- 176 Drífa Kristín Þrastardóttir: *Húsakönnun. Keilugrandi, Boðagrandi, Fjörugrandi*. Rvk. 2016.
- 177 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Grundarstígsreitir*. Rvk. 2016.
- 178 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Hafnarstræti frá Pósthússtræti að Tryggvagötu. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 179 Sólrún Inga Traustadóttir og Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornarætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2016*. Rvk. 2017.
- 180 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 181 María Gísladóttir og Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Borgartún 34-36. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 182 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Ellidaárdalur. Svæðið norðan Stekkjarbakka. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 183 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lísu Guðmundsdóttir og María Gísladóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 7 – Árbær*. Rvk. 2017.
- 184 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Heklureitir. Bolholt, Brautarholt, Laugavegur, Nóatún, Skipholt*. Rvk. 2017.
- 185 Anna María Bogadóttir og Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Skeifan. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 186 Anna Lísu Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Eldri byggð á lóð Stjórnarráðsins*. Rvk. 2017.
- 187 Anna Lísu Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Úlfarsárdals*. Rvk. 2017.
- 188 Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags 1. áfanga við Gufunes*. Rvk. 2018.

Reykjavík 31. maí 2018

Varðar: Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag.

Að lokinni auglýsingu er lögð fram að nýju tillaga umhverfis- og skipulagssviðs og Vegagerðarinnar um nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Afmörkun fyrirhugaðs deiliskipulags er frá sveitarfélagsmörkum við Mosfellsbæ að afleggjaranum inn í Hvalfjörð. Um er að ræða ca. 14 km kafla og helgunarsvæði hans. Markmið framkvæmda og skipulagsins er að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi og greiða fyrir umferð. Stefnt er að 2+1 vegi á stærstum hluta deiliskipulagsins og fækkun tenginga við þjóðveginn með gerð hliðarvega. Með skipulaginu þá næst jafnframt yfirlit yfir tengingar fyrir hliðarvegi, stíga og reiðleiðir auk fleiri umferðaröryggismála sem þarf að útfæra í skipulagi, skv. uppdr. Eflu og Landslags dags. 6. mars 2018. Einnig er lögð fram greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla dags. 16. mars 2018, fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. í mars 2018. Tillagan var auglýst frá 28. mars 2018 til og með 9. maí 2018. Eftirtaldir aðilar sendu athugasemdir/ábendingar og umsagnir:

- 1) Bókun hverfisráðs Kjalarness frá 30. apríl 2018,
- 2) Sigríður Pétursdóttur form. f.h. hverfisráðs Kjalarness dags. 6. maí 2018,
- 3) Ásthildur Skjaldardóttir og Birgir Aðalsteinsson dags. 6. maí 2018,
- 4) Erlendur S. Þorsteinsson dags. 7. maí 2018,
- 5) Lögmenn Lækjargötu f.h. Hjördísar Gissuraradóttur og Geirs Gunnars Geirssonar dags. 9. maí 2018,
- 6) Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna dags. 9. maí 2018,
- 7) Árni Þór Halldórsson dags. 9. maí 2018,
- 8) Umsögn Vegagerðarinnar dags. 17. apríl 2018,
- 9) Umsögn Skógræktarinnar dags. 7. maí 2018,
- 10) Umsögn Veitna dags. 9. maí 2018,

Svör við athugasemdum:

1) Bókun hverfisráðs Kjalarness frá 30. apríl 2018,

Hverfisráðið telur æskilegt að farið verði í framkvæmdir skv. tillögu að skipulagi fyrir Vesturlandsveg, og þá verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og greiðari. Allflestir bæir verða þá tengdir innansveitarvegi sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og á Klébergssvæðið sem er miðpunktur þjónustu og félagsstarfs á Kjalarnesi. Hverfisráðið telur jafnframt æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd öruggum innansveitarvegi og óskað er því eftir að endurskoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Einnig bendir hverfisráðið á mikla mengun sem fylgir jafn fjölförnum vegi og þar sem tiltölulega samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt sé að gera verði viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfólk og skepnur.

Svar: Tenging við hringtorg við Dalsmynni er öruggasta lausnin innan skipulagsmarka Vesturlandsvegarins. Önnur möguleg lausn er t.d. nýr innansveitarvegur en þá þarf að semja við landeigendur og leysa í deiliskipulagi fyrir það svæði. Varnir vegna hljóðmengunar verða gerðar á síðari stigum hönnunar þar sem horfa skal til hávaða á húshliðar og dvalarsvæði. Í umhverfisskýrslu er farið yfir áhrif af breikkun vegarins m.t.t. hávaða. Ljóst er að gera þarf ráðstafanir við einstök hús eins og fram kemur. Einnig þarf að skoða við frekari hönnun vegarins hvort t.d. þurfi að hækka manir á einhverjum stöðum. Bent er á þessar mótvægisáðgerðir í umhverfisskýrslu. Loftmengun er einn fylgipáttur umferðar eins og samsetning bílaflotans er í dag. Með framkvæmdinni er verið að tryggja umferðaflæði og draga úr umferðartöfum. Framkvæmdin sem slík ætti því ekki að hafa neikvæð áhrif á loftgæði, heldur fremur umferðaraukning um veginn. Til lengri tíma litið þá eru miklar breytingar að eiga sér stað varðandi orkugjafa í bílaflota landsmanna. Slíkar breytingar eru til góðs m.a. vegna loftmengunar.

2) Sigríður Pétursdóttur form. f.h. hverfisráðs Kjalarness dags. 6. maí 2018,

Sigríður tekur undir ábendingar og athugasemdir hverfisráðsins, enda formaður Hverfisráðsins um langt árabíl.

Svar: Sjá svar nr. 1 hér að framan.

3) Ásthildur Skjaldardóttir og Birgir Aðalsteinsson dags. 6. maí 2018,

Ábúendur við Bakka gera athugasemdir í fjórum liðum.

- Tengingu við hringtorg við Dalsmynni, sem virkar ekki mjög vel fyrir þá starsemi sem er á Bakka og lengir hverja ferð umtalsvert.

- Blikadalsá. Benda á reiðleið sem liggur yfir á og í gegnum Ártúnið og varðandi girðingamál.

- Land ofan Vesturlandsvegar. Mikli umferð útivistarfólks sem gengur á Esjuna og inn Blikdal, auk mikils berjalands. Nauðsynlegt að gera ráð fyrir þessari umferð því hún á eftir að aukast að öllum líkindum.

- Eru sammála því að umferðin verði sem öruggast, en vilja gjarnan jafnframt tengjast þeim vegi innansveitar.

Svar: Að mati ráðgjafa í samráði við Reykjavíkurborg og Vegagerðina þá er tenging við hringtorg við Dalsmynni öruggasta lausnin innan skipulagsmarka Vesturlandsvegarins. Önnur möguleg lausn er t.d. nýr innansveitarvegur. Þá þarf að semja við landeigendur og leysa í deiliskipulagi fyrir það svæði. Hægt er að skoða það í framhaldinu, en það verður ekki leyst á þessu stigi skipulags Vesturlandsvegar, framkvæmdir er ekki búið að fjármagna eða tímasetja þannig að enn er tími til frekari skoðunar og ákvörðunartöku með það. Framkvæmdir við Vesturlandsveg og ræsi yfir Blikdalsá eru, eins og kemur fram í umhverfisskýrslu eru taldar hafa lítil sem engin áhrif á Blikdalsá og þarf framkvæmdaraðili að ráðfæra sig við Fiskistofu/Veiðimálastofnun um útfærslur sem minnka líkur á áhrifum á fisk og fá leyfi til framkvæmda skv. 1. mgr. 33. gr. laga um lax- og silungsveiði. Staðsetning á reiðleið fyrir ofan Vesturlandsveg er ekki innan marka deiliskipulagsins og því aðeins leiðbeinandi. Þjóðleið frá Arnarhamri að Ártúni er horfin í vegarstæði núverandi vegar og námu. Þar þarf að finna framtíðarlausn til að tengja saman þjóðleiðina inn í Kjós um Kjalarnes. Skv. deiliskipulagi er gert ráð fyrir áningastað með bílastæðum á vigtunarplani. Þessi bílastæði eru fyrir útivistarfólk sem

---

eru á leið eftir malar slóða sunnan við Blikdalsá. Aðkoma í Blikdal norðan við Blikdalsá er um afleggjara frá Hvalfjarðarvegi í grennd við Tíðaskarð. Gert er ráð fyrir undirgöngum við Arnarhamar og opnast þá möguleiki að fara með skepnur þá leið ef verið er að nýta beitarland ofan við Vesturlandsveg.

4) Erlendur S. Þorsteinsson dags. 7. maí 2018,

Bent er á misræmi milli tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg og gildandi aðalskipulags í Mofsellsbæ, en skv. gildandi aðalskipulagi Mosfellsbæjar þá fer aðalstígur meðfram Vesturlandsvegi yfir Leirvogsá, vestan megin við Tungumela. en reiðstígur fer hins vegar austan megin við Tungumela og þar yfir Leirvogsá. Hins vegar í auglýstri tillögu þá fara göngu- og hjólastígur og reiðleið hins vegar samhliða í átt að tengingunni austan megin við Tungumela. Spurt er hvort göngu og hjólastígur og reiðleið ætti ekki að aðskiljast skömmu eftir hringtorgið og stefna að sitthvorri tengingu tengingu við Mofsellsbæ.

Svar: Þakkað er fyrir ábendinguna. Uppdráttur verður lagfæður og aðalstígurinn verður alla leið meðfram Vesturlandsvegi við tvöföldun brúar.

5) Lögmenn Lækjargötu f.h. Hjördísar Gissuraróttur og Geirs Gunnars Geirssonar dags. 9. maí 2018,

Óskað eftir að reiðleið sem er áætlað að liggi austan við innkeyrslu að Vallá verði höfð vestan við heimreiðina.

Svar: Sjálfsagt er að skoða það í framhaldi af skipulagi, og vera í samráði við landeigendur hvort ekki sé hægt að leysa legu reiðleiðar vestan við innkeyrsluna. Athugasmd er tekin til greina og kemur fram í greinargerð til ákvörðunartöku við framkvæmdina.

6) Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna dags. 9. maí 2018,

Bent er á nokkur atriði sem vantar að sýna á nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg:

- Reiðleið um undirgöng við Móaberg.
- Reiðleið um undirgöng við Saltvíkurveg.
- Reiðleið um tengingu milli vegar að Vallá og norður að vegi sem liggur að Litlu Vallá.
- Reiðleið um undirgöng vestan Arnarhamars.
- Óskað er eftir að reiðleið við Arnarhamar verði færð fjær vegi.
- Allar breytingar á reiðvegum, tilfærslur og tengingar við undirgöng skulu kostaðar af framkvæmdafé viðkomandi hluta Vesturlandsvega.

Svar: Þakkað er fyrir ábendingarnar og bætt verður úr þar sem reiðleiðir hafa ekki farið inn á kortin við undirgöng og vestan við Vallá. Hins vegar er ekki hægt að fara með reiðleið fjær hliðarveginum við réttina við Arnarhamar vegna minja. Kostnaður vegna tilfærslu reiðleiða tengist ekki deiliskipulaginu og er Samgöngunefnd LH bent á að ræða við Vegagerðina og fá að fylgjast með hönnun vegarins þegar verkefnið kemst á það stig.

7) **Árni Þór Halldórsson dags. 9. maí 2018,**

Er ósáttur við fjögur ný hringtorg á skipulagssvæðinu, en að öðru leyti mjög sáttur við fyrirhugaðar framkvæmdir. Vill að hringtorgið næst Hvalfirði verði sleppt og sams konar gatnamót hafð þar áfram og eru þar nú, og að hinum hringtorgum verði fækkað eins og hægt er, td. með mislægum gatnamótum.

Svar: Varðandi fyrirhuguð hringtorg þá er gert ráð fyrir að hægt verði að breikka aksturssvæði hringtorga í 2 akreinar ef þörf verður fyrir það, og er gert ráð fyrir að það verði lýsing við hringtorgin. Í umhverfisskýrslu kemur fram að alvarleg umferðarslys eru fátíð á hringtorgum en hins vegar gæti eignartjónum fjölgað. Markmiðið með skipulaginu er að auka umferðaröryggi, greiða fyrir umferð og fækka tengingum á veginum með gerð hliðarvega fyrir umferð að húsum og túnum. Hringtorgin koma í staðin fyrir yfir 40 vegtengingar sem eru í dag. Það er rétt að hringtorg hægi á umferðinni en með þeim fæst meira öryggi á vegamótum og þau greiða einnig fyrir þeirri umferð sem koma þarf inn á veginn frá hliðarvegum. Vesturlandsvegur er hluti af þjóðvegi eitt sem er í hæðsta flokki vetrarþjónustu hvað varðar snjóruðning og hálkuvörn. Hringtorgin verða vel merkt og sýnileg tímalega sem gefur ökumönnum tækifæri á því að draga úr umferðarhraða í aðdraganda hringtorga. Til að fækka tengingum við Vesturlandsveg tengist hliðarvegur inn í hringtorg við Hvalfjarðarveg sem veitir tengingu við bæi vestan við Vesturlandsveg. Því er ekki hægt að hafa sömu útfærslu á vegamótunum og er í dag þar sem tengja þarf fjórða arminn inn í vegamótin. Hringtorg er öruggari útfærsla vegamóta en krossvegamót. Umferðarmagnið í vegamótum er ekki orðið það mikið að það kalli á mislæg gatnamót. Töluverður kostnaðarmunur er á því að byggja hringtorg og mislæg vegamót.

8) **Umsögn Vegagerðarinnar dags. 17. apríl 2018,**

Vegagerðin gerir ekki athugasemdir við skipulagstillöguna, en ítrekar þó texta úr greinargerð þar sem fram kemur að gert sé ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá tengingu við Sundabraut og að Hvalfirði.

Svar: Bætt verður við greinargerðina að nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verði útfærðar á framkvæmdartíma m.t.t umhverfis og lagna. Þversnið 2+1 vegar og fjarlægð í hliðarvegi miðast við að hægt sé að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg í framtíðinni. Einnig hefur verið skoðuð fyrirhuguð lega á tengingu við Sundabraut.

9) **Umsögn Skógræktarinnar dags. 7. maí 2018,**

Skógræktin hvetur til þess að gert verði ráð fyrir hringtorgi á Vesturlandsvegi við Mógilsárveg, þar sem mikil umferð og hraði sem fara um þessi gatnamót. Hringtorg myndi hægja á umferðinni og auka öryggi við gatnamótin o.fl.

Svar: Líkt og kemur fram í greinargerð hefur ekki verið endanlega ákveðið hvort sett verður hringtorg eða stefnugreind vegamót á vegamótum við Mógilsá. Talsverð landþrengsl eru á þessu svæði auk minja og þarf að skoða svæðið nánar á framkvæmdarstigi áður en endanleg ákvörðun verður tekin.

---

10) Umsögn Veitna dags. 9. maí 2018,

Veitur vekja athygli á að stofnkerfi fyrir hitaveitur, kalt vatn og rafmagn o.fl. liggja meðfram veginum og eitthvað af því nýlegt og unnið í samráði við Vegagerðina, og mun stór hluti lagna Veitna á svæðinu lenda í uppnámi við framkvæmdina með tilheyrandi kostnaði. Veitur fara því fram á við Reykjavíkurborg og Vegagerðina að við frekari hönnun og útfærslu verði höfð hliðsjón af legu lagna Veitna, svo rask verði sem minnst og á það sérstaklega við um breikkun vegarins við Kollafjörð, við Grundarhverfi og staðsetningu hliðarvegar við Esjuveg milli Vallá og Krikjvalnds.

Svar: Bætt verður við greinargerðina að nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verði á útfærðar á framkvæmdartíma m.t.t umhverfis og lagna.

Niðurstaða

Auglýst tillaga fyrir nýtt deiliskipulag Vesturlandsvegar, er samþykkt með þeim breytingum sem koma fram í umsögn skipulagsfulltrúa hér að framan og vísað til borgarráðs til endanlegrar samþykktar. Uppdrættir og greinargerð lagfærð í samræmi, samþ. dags. 31. maí 2018.

f.h umhverfis- og skipulagssviðs
skipulagsfulltrúa, /**Björn I. Edvardsson**

Reykjavíkurborg,
b.t. skipulagsfulltrúa,
Borgartúni 12-14,
105 Reykjavík

Akureyri 07.05.2018

Varðar: Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi – umsögn frá Skógræktinni.

Með bréfi dagsettu 26. mars 2018, óskar umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar eftir ábendingum og athugasemdum frá Skógræktinni varðandi nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Skógræktin hefur fullan skilning á nauðsyn þess að endurbæta Vesturlandsveg á áðurnefndum kafla. Greinargerð deiliskipulagstilögunnar gerir ágætlega grein fyrir stærð og umfangi framkvæmda.

Skógræktin hvetur til þess að gert verði ráð fyrir hringtogi á Vesturlandsvegi við Mógilsárveg. Það er mikill hraði á umferðinni um þjóðveginn og mikið af vegfarendum sem fara um þessi gatnamót. Það er því skoðun Skógræktarinnar að hringtorg muni hægja á umferðinni og auka umferðaröryggi við gatnamótin. Esja er vinsælt útivistarsvæði og margir akandi vegfarendur sem fara um þessi gatnamót á hverjum degi.

Það er mikilvægt að stuðla að heilnæmu umhverfi með tilliti til loftgæða, hljóðvistar og náttúruvár, svo sem ofanflóða. Skógræktin leyfir sér því einnig að vekja athygli á nokkrum þáttum skógræktar sem gætu haft jákvæð áhrif á endurbætur Vesturlandsvegar almennt og umhverfisþátt framkvæmdanna:

- Skógrækt og skjólbelti skapa skjól og draga úr rykmengun.
- Skógrækt og skjólbelti bæta hljóðvist við umferðaræðar.
- Skógrækt getur dregið úr neikvæðum áhrifum mannvirkja á umhverfi.
- Með skógrækt og skjólbeltum má stýra snjóalögum og vindi.
- Skógur bindur CO₂ (að meðaltali 7,7 tonn á ári á ha)

Virðingarfyllst,
f.h. Skógræktarinnar,

Hrefna Jóhannesdóttir

Hrefna Jóhannesdóttir, skipulagsfulltrúi

hrefna@skogur.is

Gamla Gróðrarstöðin,
Krókeyri 600, Akureyri
gsm. 626-1016

Reykjavík, 17. 4. 2018
Tilvísun: 2018040008/EBH
Tilv. ykkar:

Björn Ingi Edvardsson
Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkur
Borgartúni 12- 14
105 Reykjavík
skipulag@reykjavik.is

Efni: Breyting á deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg.

Vegagerðin gerir ekki athugasemdir við lýsingu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg.

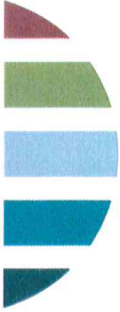
Vegagerðin bendir þó á að reynslan sýnir að oft koma ekki ábendingar frá lóðarhöfum fyrir en komið er að samningum um kaup á landi. Á sama hátt þarf að fara fram nákvæmari samræming vegna lagna og fl. Vegagerðin telur brýnt að deiliskipulagið sé sveigjanlegt á þann hátt að útfærsla vegar sé í meginatriðum samþykkt en að minni háttar tilfæringar, t.d. á tengingum og hliðarvegum geti orðið án þess að gera þurfi breytingar á deiliskipulagi.

Vegagerðin ítrekar texta úr greinargerð þar sem fram kemur að gert sé ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá framtíðartengingu við Sundabraut og að Hvalfjarðarvegi.

Virðingarfyllt,

Erna Bára Hreinsdóttir,
forstöðumaður Skipulagsdeildar

Afrit: Jónas Snæbjörnsson, sviðsstjóri Þróunarsviðs Vegagerðarinnar og Svanur Bjarnason, svæðisstjóri Suðursvæðis Vegagerðarinnar.

Reykjavík, 9. maí 2018

Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar
Borgartún 12 – 14
105 Reykjavík

Efni: Tillaga að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi. Athugasemdir Veitna við deiliskipulagstillögu.

Veitur ohf. hafa fengið tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi.

Helstu framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi er breikkun vegarins í 2+1 veg, undirgöng ásamt byggingu fjögurra hringtorga á Vesturlandsveginum, þ.e. við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og við Hvalfjarðarveg. Einnig eru áformaðir hliðarvegir auk hjóla- og gönguleiða.

Veitur ohf. vekja athygli á því að stofnkerfi hitaveitu, kalds vatns og rafmagns auk dreifistöðva rafmagns, liggja meðfram Vesturlandsvegi. Kaldavatnslagnir á svæðinu eru nýlegar og farið var í umtalsverða endurnýjun hitaveitu og rafmagns árin 2003 og 2013-2014, og voru framkvæmdirnar gerðar í samráði við Vegagerðina.

Fyrir liggur á grundvelli kynntra gagna að stór hluti lagna Veitna munu lenda í uppnámi við framkvæmdina með tilheyrandi kostnaði.

Veitur fara fram á við Reykjavíkurborg og Vegagerðina að við frekari hönnun og útfærslu Vesturlandsvegur verði höfð hliðsjón af legu lagna Veitna svo að rask verði sem minnst. Á þetta sérstaklega við um breikkun Vesturlandsvegur við Kollafjörð, framkvæmdir við Grundarhverfi og staðsetningu hliðarvegur við Esjuveg milli Vallár og Kirkjulands.

Samráð

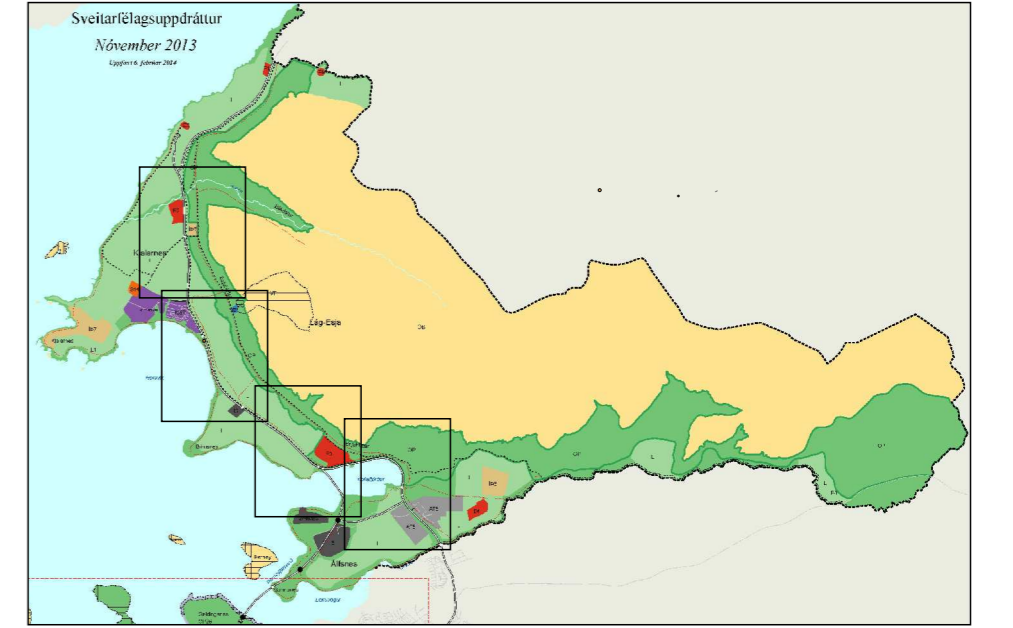
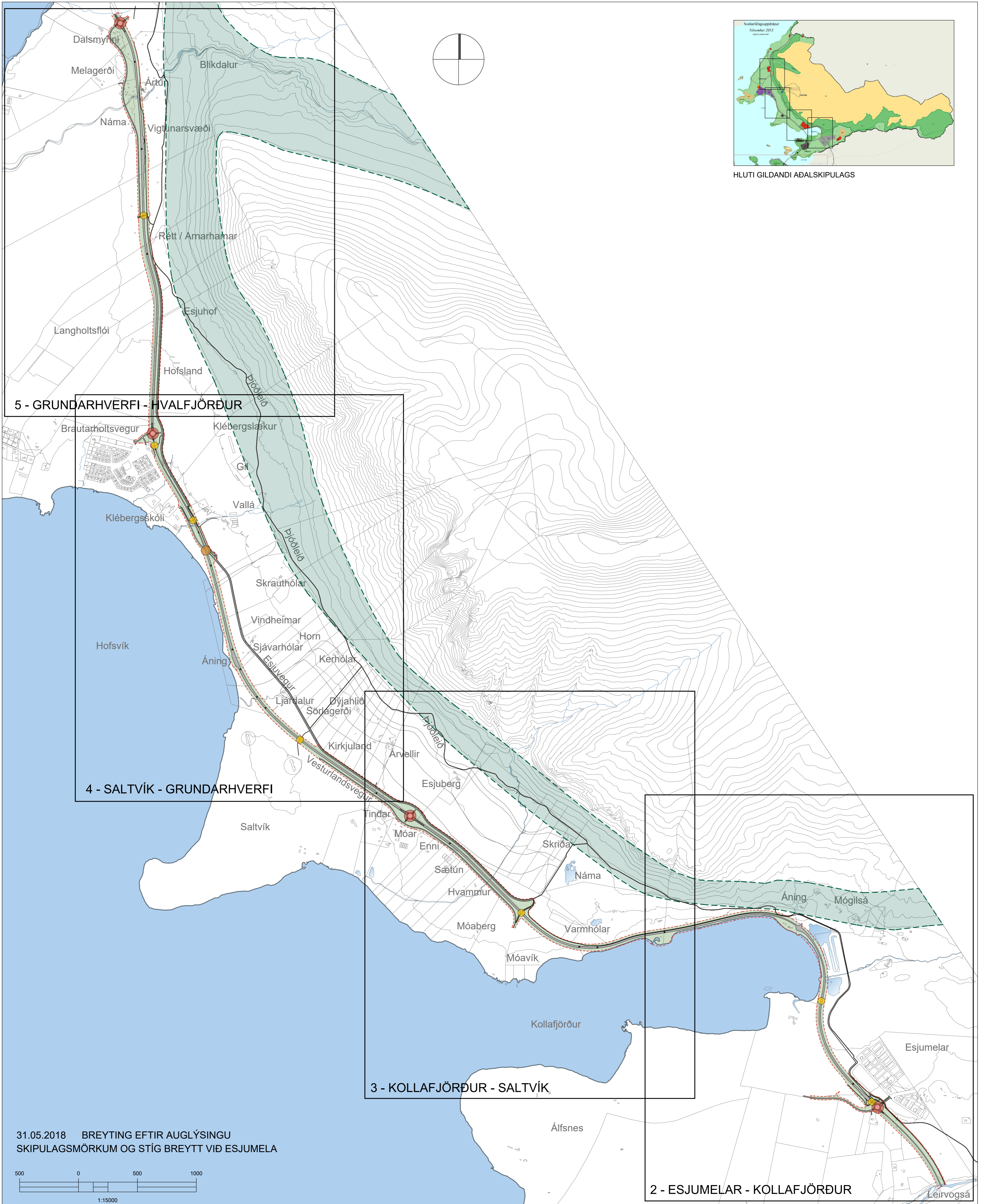
Veitur ohf. leggja áherslu á mikilvægi þess að deiliskipulagið verði unnið í samráði við Veitur frá fyrstu stigum skipulagsferilsins til staðfestingar.

Mikilvægt er að Veitum berist upplýsingar um áform og tímasetningar svo hægt sé að huga að nauðsynlegri færslu lagna þar sem þess er þörf og samþættingu við framkvæmdir við endurnýjun og uppbyggingu á vegum Veitna.

Virðingarfyllst,

f.h. Veitna

Hólmfríður Bjarnadóttir
Skipulagsfulltrúi Veitna

HLUTI GILDANDI ADALSKIPULAGS

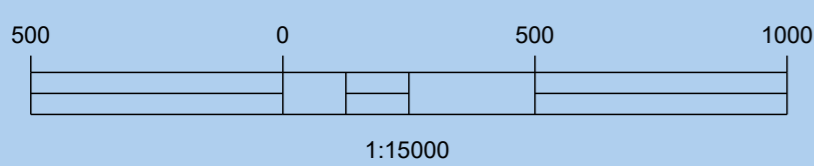
5 - GRUNDARHVERFI - HVALFJÖRÐUR

4 - SALTVÍK - GRUNDARHVERFI

3 - KOLLAFJÖRÐUR - SALTVÍK

2 - ESJUMELAR - KOLLAFJÖRÐUR

31.05.2018 BREYTING EFTIR AUGLÝSINGU
SKIPULAGSMÖRKUM OG STÍG BREYTT VIÐ ESJUMELA

- DEILISKIPULAGSSVÆÐI
- UNDIRGÖNG
  - AKSTURSUNDIRGÖNG
  - HRINGTORG

Deiliskipulag þetta sem fengið hefur meðferð í samræmi við ákvæði 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ þann _____ og í _____ þann _____.

Tillagan var auglýst frá _____ 20 _____ með athugasemdafresti til _____ 20 _____.

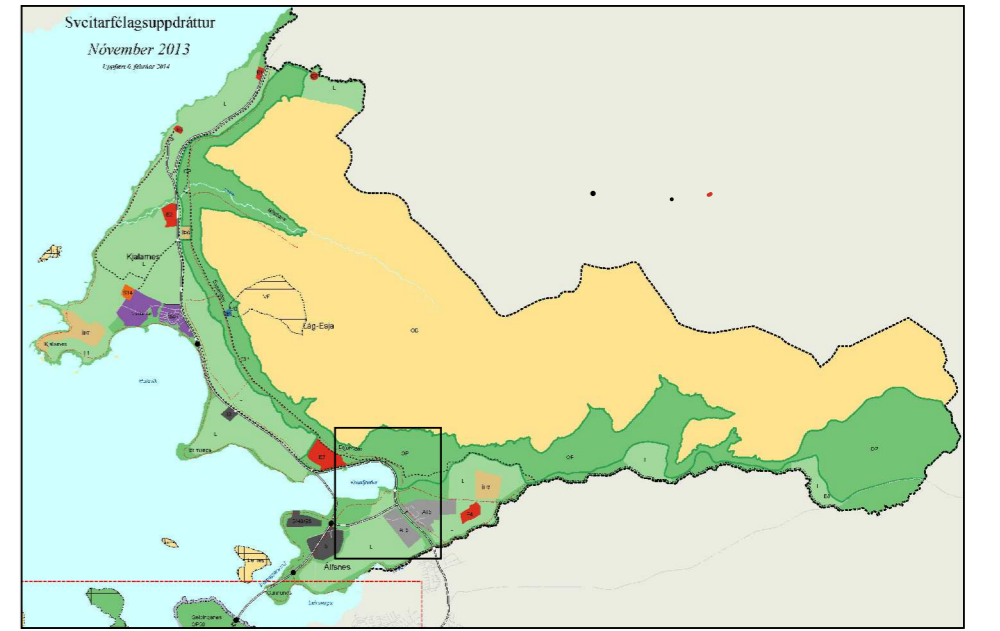
Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsins var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____ 20 _____.

Sjá einnig greinargerð, skilmála og umhverfisskýrslu Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi dags 16.03.2018. og skýrslu nr. 189 Formlífaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfyrri, Borgarsögusafn Reykjavíkur 2018

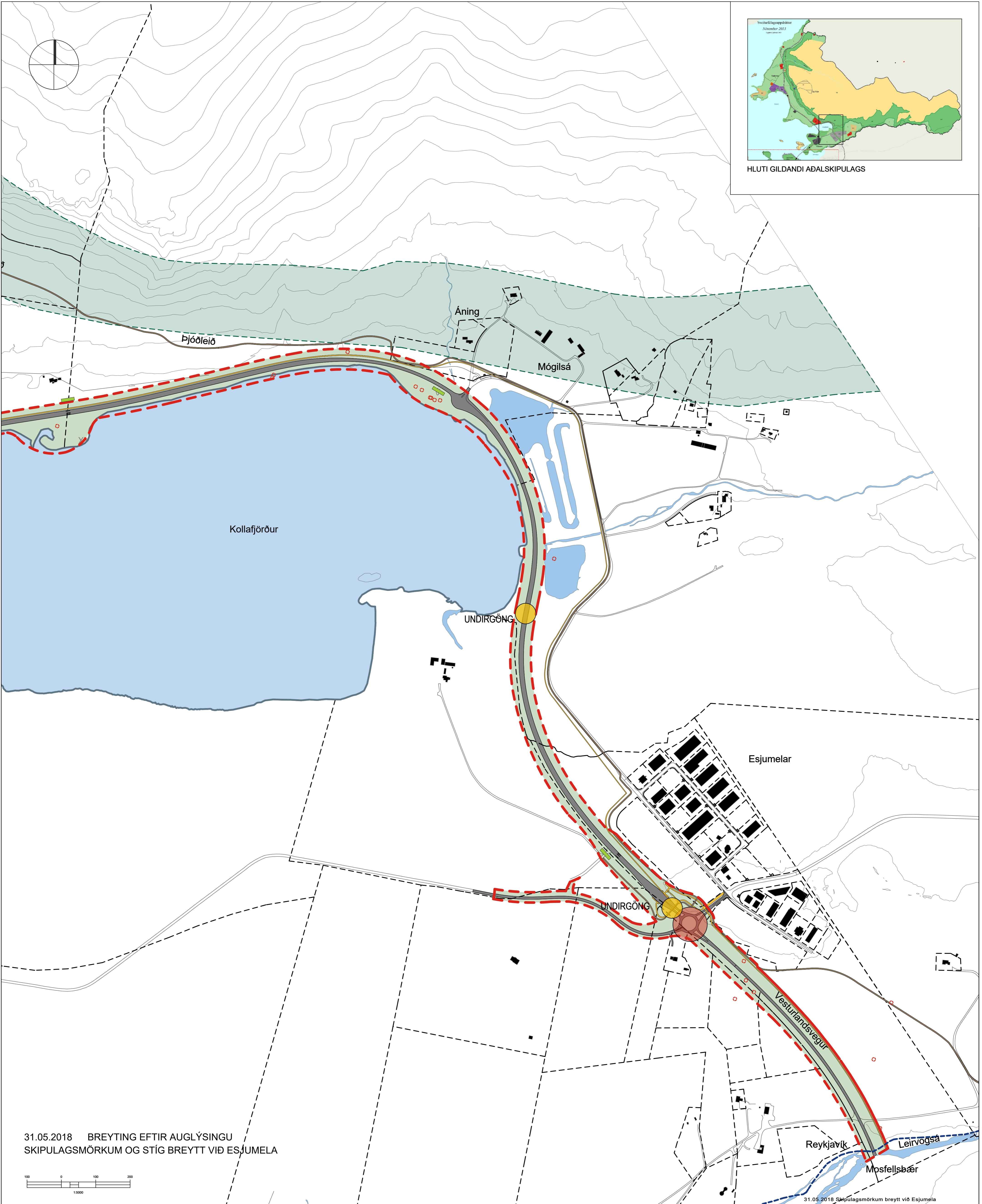

VESTURLANDSVEGUR
ESJUMELAR - HVALFJÖRÐUR
DEILISKIPULAG - TILLAGA

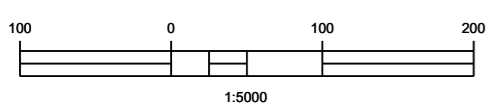
KVARDI-A1: 1:15000	TEIKN NR: 1 AF 5
DAGS: 06.03.2018	HANNAÐ: fk/ha
FLOKKUR: 0000-reyk_A	TEIKNAD: ha/er
SKRÁ: 16194-DSK.dwg	VERKNR: 16194

HLUTI GILDANDI ADALSKIPULAGS

31.05.2018 BREYTING EFTIR AUGLÝSINGU
SKIPULAGSMÖRKUM OG STÍG BREYTT VIÐ ESJUMELA

	SKIPULAGSMÖRK		GÖNGU- OG HJÓLASTÍGUR		MINJAR
	BYGGINGAR		REIÐLEIÐ		LOKANIR VEGA OG SLÓÐA
	LÓBARMÖRK		HRINGTORG		SVEITARFÉLAGAMÖRK
	VESTURLANDSVEGUR		UNDIRGÖNG	Sjá einnig greinargerð, skilmála og umhverfisskýrslu Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi dags 16.03.2018, og skýrslu nr. 189 Forleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfirði, Borgarsögusafn Reykjavíkur 2018.	
	ABRIR VEGIR		AKSTURSunDIRGÖNG		
			GRÆNI TREFILLINN		

Deiliskipulag þetta sem fengið hefur meðferð í samræmi við ákvæði 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ þann _____ 20__ og í _____ þann _____ 20__.

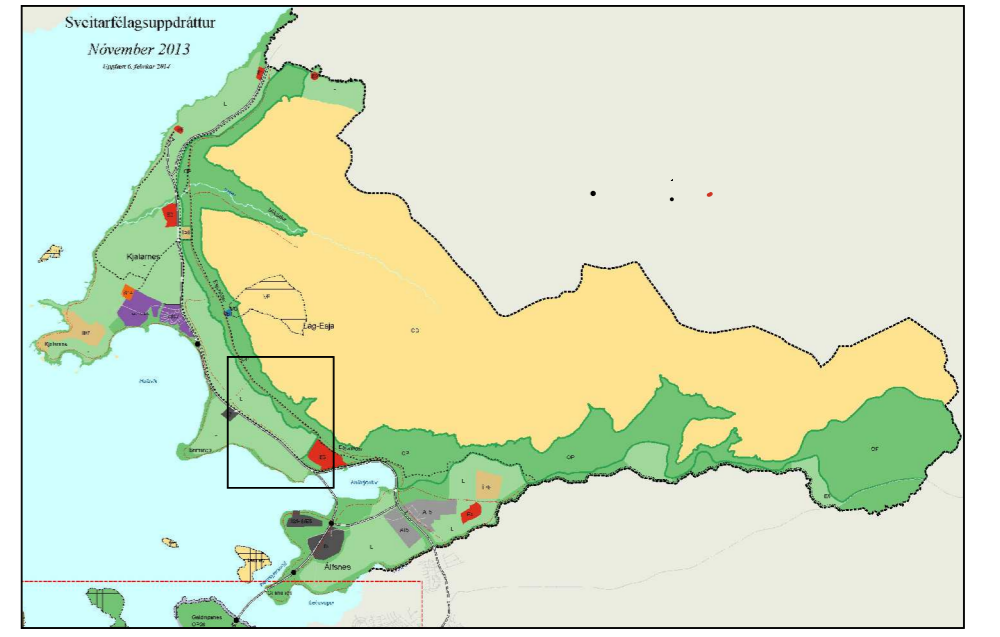
Tillagan var auglýst frá _____ 20__ með athugasemdafresti til _____ 20__.

Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsins var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____ 20__.

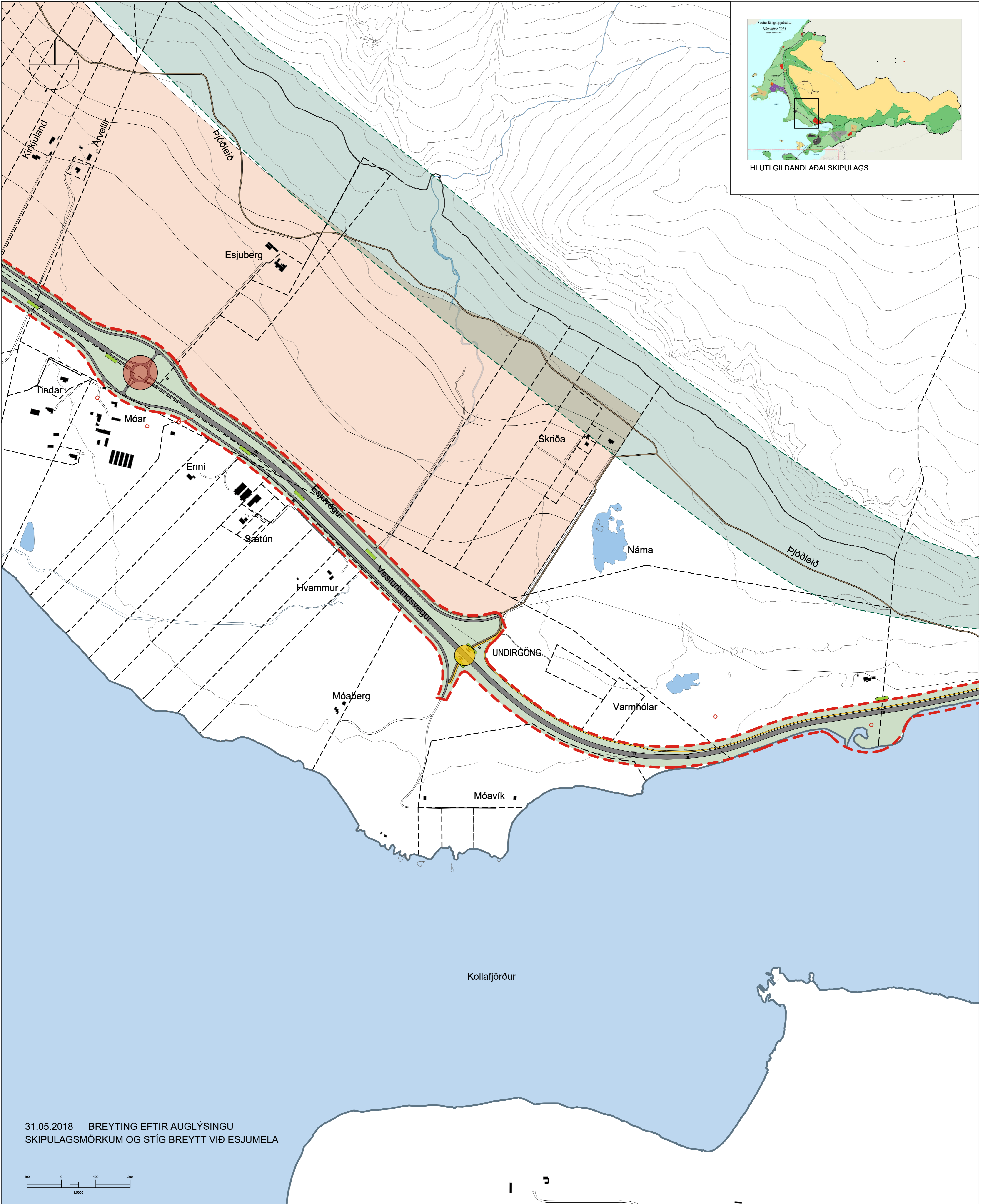
VESTURLANDSVEGUR
ESJUMELAR - KOLLAFJÖRÐUR
DEILISKIPULAG - TILLAGA

KVARDI-A1: 1:5000	TEIKN NR: 2 AF 5
DAGS: 06.03.2018	HANNAÐ: fk/hn
FLOKKUR: 0000-reyk_A	TEIKNAD: hn/er
SKRÁ: 16194-DSK.dwg	VERKNR: 16194

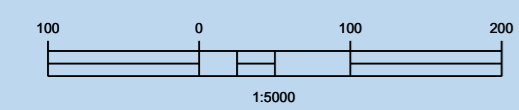

HLUTI GILDANDI AÐALSKIPULAGS

31.05.2018 BREYTING EFTIR AUGLÝSINGU
SKIPULAGSMÖRKUM OG STÍG BREYTT VIÐ ESJUMELA

	SKIPULAGSMÖRK		GÖNGU- OG HJÓLASTÍGUR		MINJAR
	BYGGINGAR		REIÐLEIÐ		LOKANIR VEGA OG SLÓÐA
	LÓBARMÖRK		HRINGTORG		HÆTTUMAT
	VESTURLANDSVEGUR		UNDIRGÖNG		
	ABDRIR VEGIR		AKSTURSUNDIRGÖNG		
			GRÆNI TREFILLINN		

Sjá einnig greinargerð, skilmála og umhverfisskýrslu Vesturlandsvegur frá Leirvogsá að Hvalfjarðarvegi dags 16.03.2018, og skýrslu nr. 189 Fomleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur frá Leirvogsá að Hvalfirði, Borgarsögusafn Reykjavíkur 2018.

Deiliskipulag þetta sem fengið hefur meðferð í samræmi við ákvæði 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ þann _____ og í _____ þann _____.

Tillagan var auglýst frá _____ 20____ með athugasemdafrest til _____ 20____.

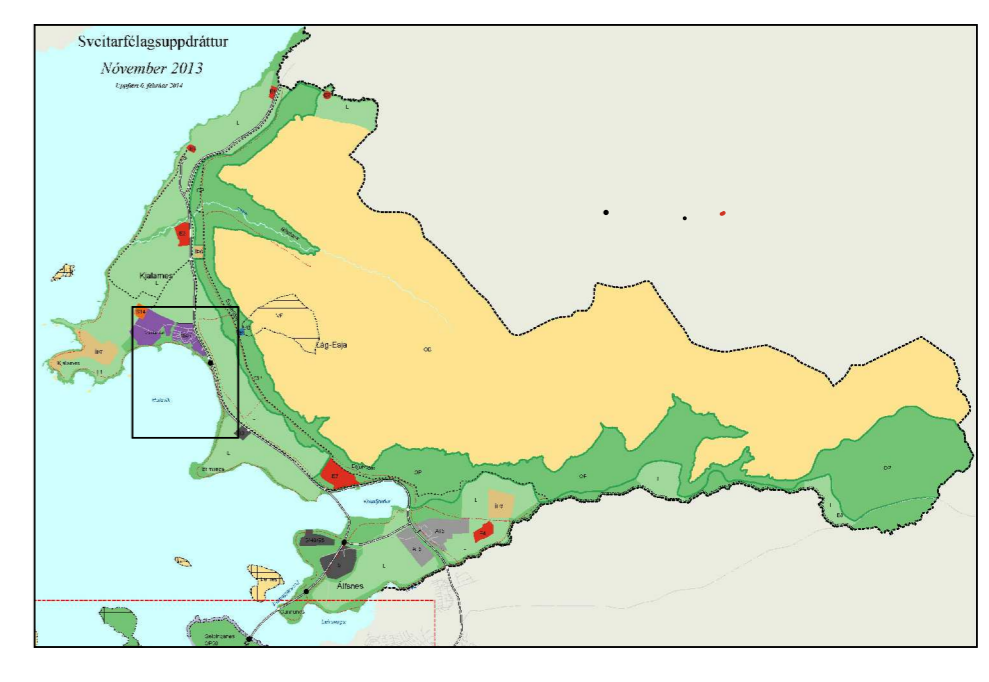
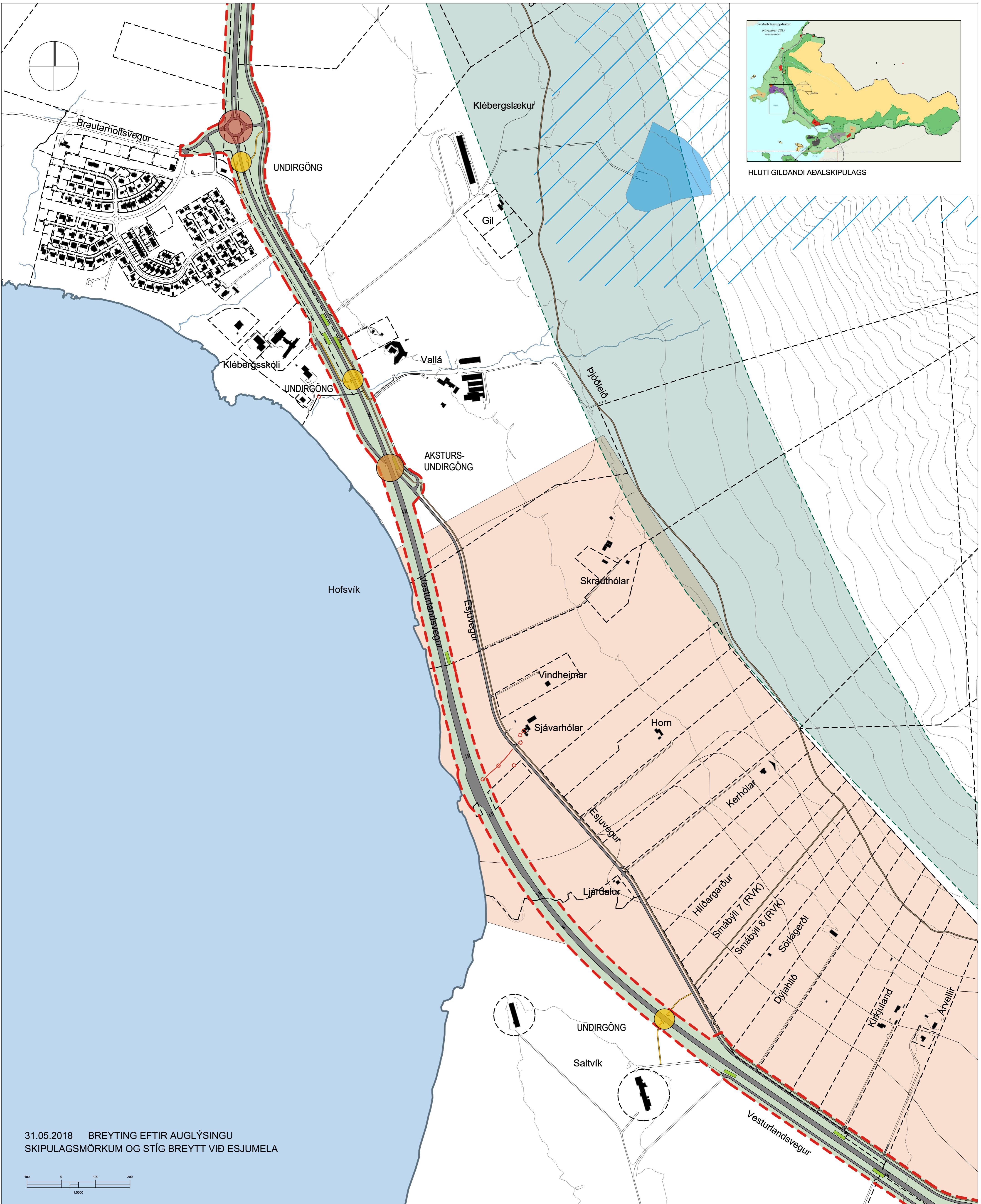
Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsins var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____ 20____.

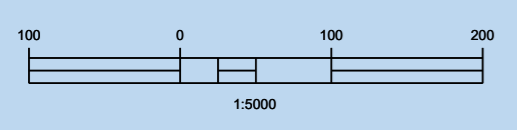
VESTURLANDSVEGUR
KOLLAFJÖRÐUR - SALTVEIK
DEILISKIPULAG - TILLAGA

KVARDI-A1: 1:5000	TEIKN NR: 3 AF 5
DAGS: 06.03.2018	HANNAÐ: fk/hn
FLOKKUR: 0000-reyk_A	TEIKNAD: hn/er
SKRÁ: 16194-DSK.dwg	VERKNR: 16194

31.05.2018 BREYTING EFTIR AUGLÝSINGU
SKIPULAGSMÖRKUM OG STÍG BREYTT VIÐ ESJUMELA

	SKIPULAGSMÖRK		GÖNGU- OG HJÓLASTÍGUR		MINJAR
	BYGGINGAR		REIÐLEIÐ		LOKANIR VEGA OG SLÖÐA
	LÓÐARMÖRK		HRINGTORG		HÆTTUMAT
	VESTURLANDSVEGUR		UNDIRGÖNG		
	ABRIR VEGIR		AKSTURSUNDIRGÖNG		
	VATNSVERND				
	BRUNNSVÆÐI		GRANNSVÆÐI		

Sjá einnig greinargerð, skilmála og umhverfisskýrslu Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi dags 16.03.2018, og skýrslu nr. 189 Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfrði, Borgarsögusafn Reykjavíkur 2018.

Deiliskipulag þetta sem fengið hefur meðferð í samræmi við ákvæði 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ 20__ og í _____ 20__ þann _____ 20__.

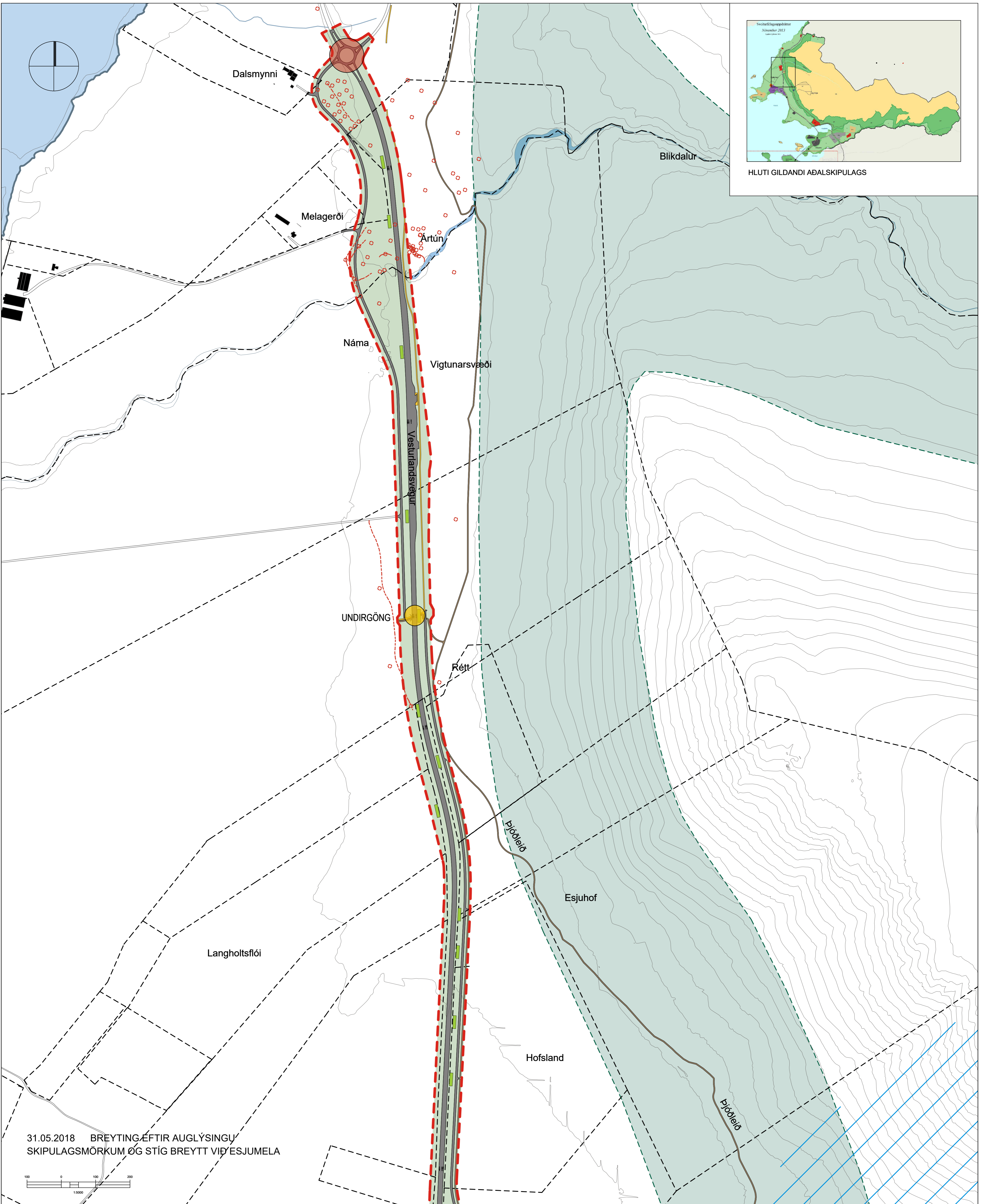
Tillagan var auglýst frá _____ 20__ með athugasemdafresti til _____ 20__.

Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsins var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____ 20__.

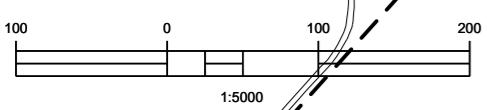

VESTURLANDSVEGUR
SALTVÍK - GRUNÐARHVERFI
DEILISKIPULAG - TILLAGA

KVARDI-A1: 1:5000	TEIKN NR: 4 AF 5
DAGS: 06.03.2018	HANNAÐ: fk/hn
FLOKKUR: 0000-reyk_A	TEIKNAD: hn/er
SKRÁ: 16194-DSK.dwg	VERKNR: 16194

31.05.2018 BREYTING EFTIR AUGLÝSINGU
SKIPULAGSMÖRKUM OG STÍG BREYTT VIÐ ESJUMELA

	SKIPULAGSMÖRK		GÖNGU- OG HJÓLASTÍGUR		MINJAR
	BYGGINGAR		REIÐLEIÐ		LOKANIR VEGA OG SLÓÐA
	LÓÐARMÖRK		HRINGTORG		UNDIRGÖNG
	VESTURLANDSVEGUR		AKSTURSUNDIRGÖNG		
	ABRIR VEGIR				

Sjá einnig greinargerð, skilmála og umhverfisskýrslu Vesturlandsvegur frá Leirvögsá að Hvalfjarðarvegi dags 16.03.2018, og skýrslu nr. 189. Formleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur frá Leirvögsá að Hvalfirði, Borgarsögusafn Reykjavíkur 2018.

Deiliskipulag þetta sem fengið hefur meðferð í samræmi við ákvæði 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ 20__ og í _____ 20__.

Tillagan var auglýst frá _____ 20__ með athugasemdafrest til _____ 20__.

Auglýsing um gildistöku deiliskipulagsins var birt í B-deild Stjórnartíðinda þann _____ 20__.

VESTURLANDSVEGUR
GRUNÐARVERFI - HVALFJÓRDUR
DEILISKIPULAG - TILLAGA

KVARDI-A1: 1:5000	TEIKN NR: 5 AF 5
DAGS: 06.03.2018	HANNAÐ: fk/hn
FLOKKUR: 0000-reyk_A	TEIKNAD: hn/er
SKRÁ: 16194-DSK.dwg	VERKNR: 16194

Reykjavíkurborg

Skipulagsfulltrúi

Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi

DEILISKIPULAG - TILLAGA

Greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla

Lögð fram skv. 41. gr. skipulagslaga 123/2010 og 6. gr. laga um umhverfismat áætlana 105/2006.

Dags. 16.03. 2018

Breytt eftir auglýsingu 31.05. 2018

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	5
1.1	Markmið skipulagsgerðar	5
1.2	Samráð	5
1.3	Afmörkun	7
2	FORSENDUR	8
2.1	Lýsing á umhverfi og staðháttum – núverandi ástand	8
2.2	Umferð	8
2.3	Umferðaröryggi	9
2.4	Hljóðvist	11
2.5	Hættumat	11
2.6	Starfsemi og byggð	11
2.7	Minjar	11
3	SKIPULAGSLEG STAÐA/TENGL VÍÐ AÐRAR ÁÆTLANIR	13
3.1	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030	13
3.2	Gildandi deiliskipulag - Vesturlandsvegur frá Kollafirði að Tíðaskarði 1973	14
3.3	Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir	14
4	YFIRLIT YFIR BREYTINGAR	16
5	DEILISKIPULAG	17
5.1	Vesturlandsvegur	17
5.2	Vegamót	19
5.3	Hliðarvegir	19
5.4	Leiðir gangandi og hjólandi	19
5.5	Reiðleiðir	20
5.6	Undirgöng	20
5.7	Vigtarplan	21
5.8	Biðstöðvar Strætó	21
5.9	Áningarstaðir	21
5.10	Minjar	21
5.11	Veitur	22
5.12	Skjólbelti	22
6	UMHVERFISSKÝRSLA	23
6.1	Umhverfismat áætlana	23
6.2	Umhverfismat	25
6.2.1	Landnotkun	25
6.2.2	Náttúrufar	25
6.2.3	Landslag og áskýnd lands	25
6.2.4	Vatnafar og vatnsgæði	26
6.2.5	Minjar	26
6.2.6	Hljóðvist	27
6.2.7	Umferðaröryggi	29
6.2.8	Náttúruvá	30
6.3	Samantekt á niðurstöðu umhverfismats	32

SAMÞYKKTIR

Deiliskipulag þetta, sem auglýst hefur verið skv. 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og 6. gr. laga um

umhverfismat áætlana 105/2006 frá _____ til _____ var samþykkt í

_____ þann _____ og í _____ þann _____

_____

Deiliskipulag þetta öðlaðist gildi með auglýsingu í B-deild Stjórnartíðinda þann _____

SAMANTEKT

Reykjavíkurborg og Vegagerðin standa í sameiningu að gerð deiliskipulags í skilningi 37. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi og næsta umhverfi hans ásamt umhverfismati áætlana skv. 6. gr. laga nr. 105/2006.

Helstu framkvæmdir samkvæmt deiliskipulagi er breikkun vegarins í 2+1 veg ásamt bygging fjögurra hringtorga á Vesturlandsveginum, við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og við Hvalfjarðarveg. Einnig er gerðir hliðarvegir þar sem þess er þörf til að fækka tengingum við Vesturlandsveg. Skoðaðar voru hjóla- og gönguleiðum ásamt reiðleið í gegnum svæðið en þær lausnir eru ekki alltaf innan marka deiliskipulagsins. Með mikilli fækkun tenginga og breikkun í 2+1 er gert ráð fyrir að auka megi öryggi vegarins og þar með draga úr slyshættu.

BREYTINGAR EFTIR AUGLÝSINGU 31.05.2018

Í kafla 5.3 er bætt við eftirfarandi

Nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verða gerðar á framkvæmdartíma m.t.t. umhverfis og lagna. Almennt miðar fjarlægð hliðarvega frá Vesturlandsvegi við að hægt verði að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg.

Bætt við kafla 5.11 um veitur og kafla 5.12 um skjólbelti

1 INNGANGUR

Reykjavíkurborg og Vegagerðin hafa unnið sameiginlega að gerð deiliskipulags fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa, við sveitarfélagsmörk Mosfellsbæjar, að Hvalfjarðarvegi og næsta umhverfi hans. Deiliskipulagið er unnið skv. skipulagslögum nr. 123/2010. Breyting á Vesturlandsvegi fellur undir lið 13.02 í 1. viðauka laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000. Framkvæmdin er því tilkynningarskyld skv. flokki B, þar sem um breytingar eða viðbætur við matsskylda framkvæmd skv. flokki A er að ræða. Deiliskipulagið, sem er undanfari þessarar framkvæmdar, er því háð umhverfismati skv. lögum um umhverfismat áætlaða nr. 105/2006 sjá kafla 6. Deiliskipulag þetta kemur í stað núverandi deiliskipulagsuppráttar sem er frá árinu 1973.

1.1 Markmið skipulagsgerðar

Markmið deiliskipulagsins er að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi, greiða fyrir umferð og fækka tengingum á veginum með gerð hliðarvega fyrir umferð að húsum og túnum. Gerður verður 2+1 vegur en samkvæmt skipulaginu er tekið er frá rými fyrir 2+2 veg til lengri framtíðar á hluta kaflans (frá framtíðartengingu Sundabrautar og að Hvalfjarðarvegi). Deiliskipulagið nær yfir um 14 km kafla frá Hvalfjarðarvegi í norðri og að sveitarfélagsmörkum Reykjavíkur og Mosfellsbæjar í suðri. Fyrirhugaðar framkvæmdir við breikkun vegarins ná til um 13 km kafla frá Hvalfjarðarvegi að Esjumelum í núverandi vegastæði Vesturlandsvegar. Í deiliskipulaginu er fjallað um gerð vegar, útfærslu vegamóta, hliðarvega, stíga, undirganga, biðstöðva Strætó og áningarstaða. Einnig er skilgreint heildstætt yfirlit yfir tengingar fyrir hliðarvegi og líklega legu göngu-, hjóla- og reiðstíga.

1.2 Samráð

Í vinnu við deiliskipulagið og á auglýsingatíma deiliskipulagsins hefur verið haft samráð við ýmsa hagsmunaaðila sem hafa tengingu við deiliskipulagssvæðið svo sem:

- Íbúasamtök Kjalarness
- Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna
- Hestamannafélagið Hörður
- Veitur

Eftirfarandi deildir og svið Reykjavíkurborgar:

- Samgöngudeild umhverfis- og skipulagssviðs
- Heilbrigðiseftirlitið
- Skrifstofa framkvæmda og viðhalds hjá umhverfis- og skipulagssviði
- Skrifstofa náttúru og garða hjá umhverfis- og skipulagssviði

Helstu umsagnaraðilar við deiliskipulagið eru eftirfarandi:

- Skipulagsstofnun
- Hverfisráð Kjalarness
- Veðurstofan
- Strætó BS
- Umhverfisstofnun
- Minjastofnun Íslands
- OR/Veitur
- Mosfellsbær
- Fiskistofa
- Landsamtök hjólreiðarmanna

1.3 Afmörkun

Deiliskipulagssvæðið nær yfir núverandi vegstæði Vesturlandsvegur á 14 km kafla sem nær frá sveitarfélagsmörkum Reykjavíkur og Mosfellsbæjar að gatnamótum við Hvalfjarðarveg. Skipulagsmörkin fylgja veghelgunarsvæði Vesturlandsvegur, hliðarvegi og göngu- og reiðleiðir meðfram þeim. Skipulagsmörkin ná jafnframt yfir vegamót, undirgöng og önnur svæði sem þarf að raska eða eiga við.

MYND 1 Afmörkun skipulagssvæðisins.

2 FORSENDUR

2.1 Lýsing á umhverfi og staðháttum – núverandi ástand

Deiliskipulagssvæðið er á um 14 km kafla á Vesturlandsvegi og eru um 40 vegamót, tengingar, þveranir o.fl. á þessum kafla. Á stærstum hluta vegarins er leyfður hámarkshraði 90 km/klst en á stuttum kafla við Grundarhverfi er hámarkshraði 70 km/klst. Ein akrein er í hvora akstursstefnu á veginum og enginn aðskilnaður á milli akstursstefna.

Reiðleið á skipulagssvæðinu fylgir ýmist gamla þjóðveginum eða öðrum hliðarvegum en er á malarstíg frá Stekkjarvegi að Kirkjulandsvegi en þar færir reiðleiðin yfir á Esjuveg og er á honum að Vallá. Norðan við Vallá færir reiðleiðin yfir á slóða meðfram veginum og fylgir Vesturlandsvegi að gamla veginum við Hvalfjörð.

Engir hjóla- eða göngustígar eru innan deiliskipulagssvæðisins í dag.

Ein strætóstop pistöð er innan deiliskipulagsmarkanna, við Esjumela. Stoppistöðvar sem eru utan skipulagsmarkanna en tengjast Vesturlandsvegi eru við Esjurætur og þrjár við Vallargrund í Grundarhverfi.

2.2 Umferð

Árið 2016 var meðalumferð bíla á Vesturlandsvegi eftirfarandi (upplýsingar af heimasíðu Vegagerðarinnar):

	¹ ÁRSDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]	SUMARDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]	VETRARDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]
Þingvallavegur að Brautarholtsvegi	8.300	10.600	6.400
Brautarholtsvegur að Hvalfjarðarvegi	7.100	9.300	5.300

Að jafnaði er meiri umferð yfir sumartímann en yfir vetrartímann. Frá árinu 2014 jókst umferð um 5-13% á ári.

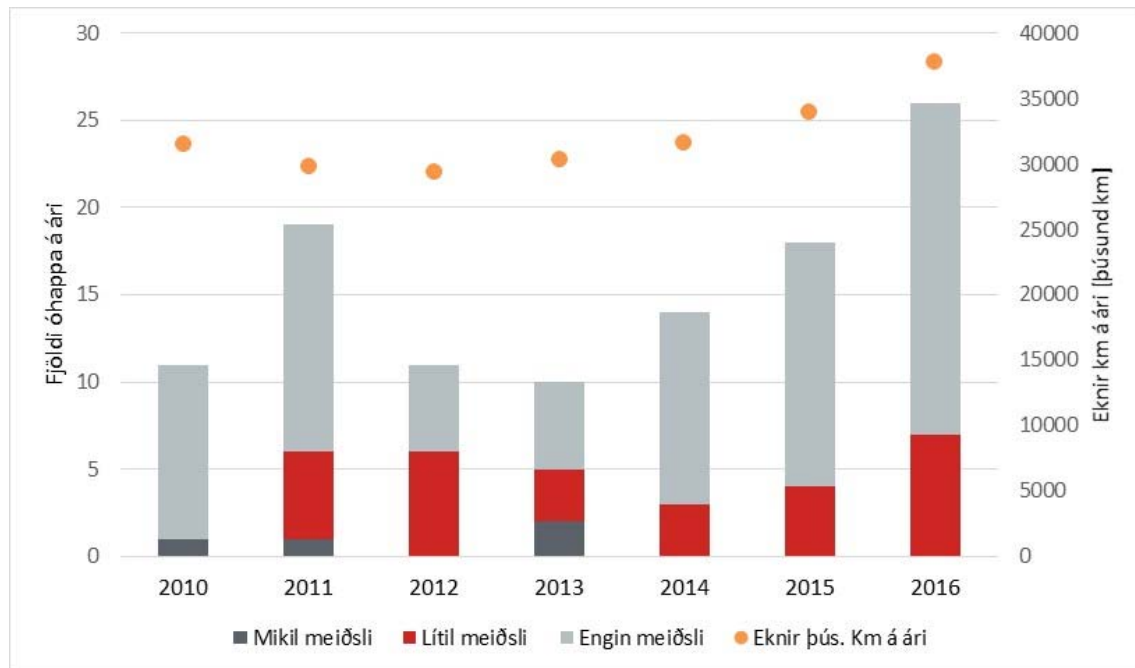
Ekki eru til upplýsingar um umferð gangandi, hjólandi né reiðmanna á stígum í nágrenni Vesturlandsvegur.

¹ Ársdagsumferð = meðalumferð á dag yfir árið
sumardagsumferð = meðalumferð á dag mánuðina júní, júlí, ágúst og september
vetrardagsumferð = meðalumferð á dag mánuðina janúar, febrúar, mars og desember

2.3 Umferðaröryggi

Mat á núverandi umferðaröryggi er unnið úr gögnum um umferðaróhöpp² og umferð 2010-2016 en þessar upplýsingar fengust frá Vegagerðinni. Allar upplýsingar hér á eftir um óhöpp, gerð þeirra og tíðni eru unnar upp úr þessum upplýsingum nema annað sé tekið fram.

Mynd 2 sýnir yfirlit um fjölda umferðaróhoppa á Vesturlandsvegi, frá Esjumelum og að Hvalfjarðarvegi, á árunum 2010-2016. Fjöldi umferðaróhoppa var breytilegur á milli ára en var þó áberandi mestur árið 2016. Sama ár var umferð um Vesturlandsveg meiri en árin á undan.

Mynd 2 Umferðaróhöpp á Vesturlandsvegi milli Esjumela (Norðurgrafarvegur) og Hvalfjarðarvegur árin 2010-2016.

Umferðaróhöppum var skipt upp í flokka eftir því með hvaða hætti þau urðu (sjá mynd 3). Fjögur alvarleg umferðarslys urðu á veginum, eða um 0,6 slys á ári þar sem mikil meiðsl hlutust. Þrjú voru þegar ökutæki mættust á beinum vegi og eitt var á vegamótunum við Hvalfjarðarveg (vegna vinstribeygju). Árlegur heildarfjöldi slysa (með meiðslum) er hins vegar um 4,6 að meðaltali og urðu þau flest vegna útafaksturs (um 41%)³ og tæp 20% þegar bílar mættust á beinum vegi. Ekkert banaslys varð á skoðunartímabilinu en banaslys varð á veginum í byrjun árs 2018 þegar fólksbíll og flutningabíll mættust á beinum vegi.

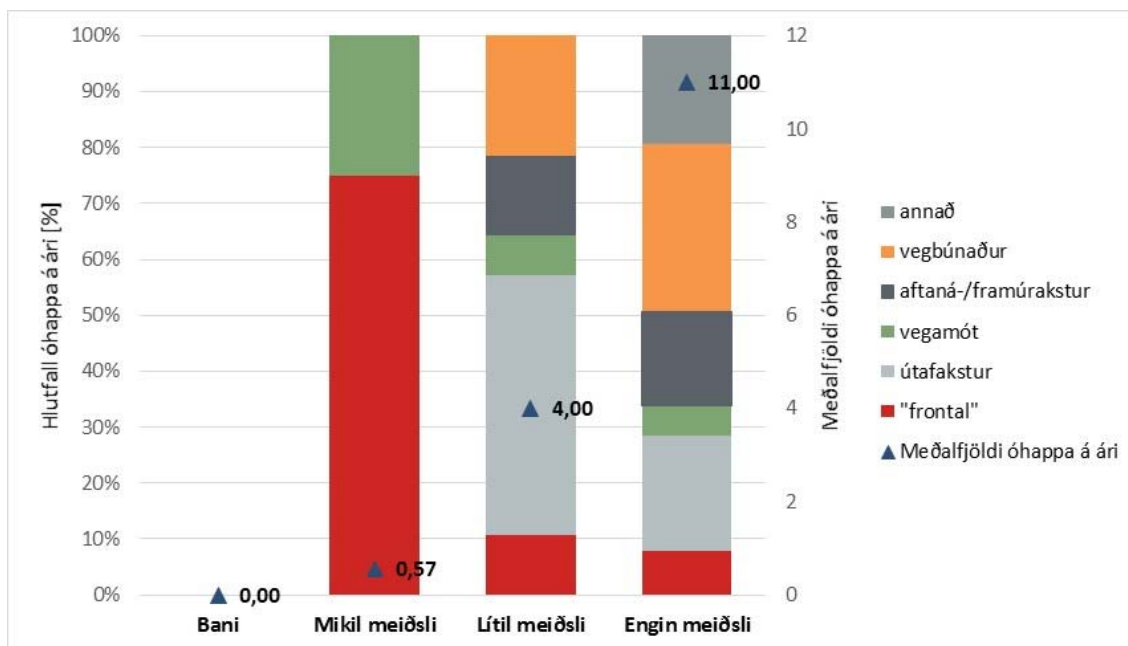
Algengustu umferðaróhöpp á veginum eru vegna útafaksturs (27%)⁴, þar á eftir ekið á vegbúnað (21%), síðan aftanákeyrslur (16%).

² Gerður er greinarmunur á umferðaróhöppum og slysum. Óhöpp eru öll óhöpp óháð því hvort einhver meiðist en slys eru þau óhöpp þar sem einhver meiðist.

³ Þar af 22% útafakstur til hægri og 19% útafakstur til vinstri.

⁴ Þar af 17% útafakstur til hægri og 10% útafakstur til vinstri.

Mynd 3 Meðaltal umferðaróhappa á Vesturlandsvegi 2010-2016 flokkuð eftir alvarleika og gerð, frá Kollafirði að Hvalfjarðarvegi.

Að meðaltali varð 15,6 umferðaróhapp á hverju ári á Vesturlandsvegi frá Esjumelum að Hvalfjarðarvegi þar af 4,6 umferðarslys með meiðslum. Þrátt fyrir það er óhappa- og slysatíðni vegkaflans á svipuðu róli og á öðrum stöðum á Hringvegi. Líkleg skýring á því er að umferðarmagn vegarins er orðið það mikið að það er farið að hafa áhrif á hegðun ökumanna; umferðarmagnið dregur úr umferðarhraða og margir ökumenn veigra sér við að taka fram úr við þessar aðstæður. Við hærri umferðarmagn eru þó líkur á að slys verði alvarleg þegar þau verða þar sem meiri líkur eru á því að ökutæki sé að koma úr gangstæðri átt ef ökumenn fara yfir á öfugan vegarhelming (t.d. við útafakstur til vinstri og framúrakstur).

Samantekt 2010-2016, unnið úr gögnum Vegagerðarinnar				
Heiti	Vegkaflí	Óhappa-tíðni	Slysa-tíðni	Tíðni banaslysa og slysa með meiriháttar meiðslum
Vesturlandsvegur; Norðurgrafarvegur - Hvalfjarðarvegur*	1-f5*, 1-f6	0,50	0,15	0,02
Vesturlandsvegur; Þingvallavegur - Hvalfjarðarvegur	1-f5, 1-f6	0,53	0,13	0,02
Allir þjóðvegir í dreifbýli		0,87	0,25	0,05
Hringvegurinn		0,80	0,21	0,05
Biskupstungnabraut - Þorlákshafnarvegur	1-d6	0,39	0,12	0,01
Þorlákshafnarvegur - Þrengslavegur	1-d8	0,74	0,22	0,04
Hvalfjarðarvegur - Borganes	1-g3,1-g4	0,63	0,16	0,02
Snæfellsnesvegur - Hvítárvallavegur	1-g8	0,61	0,15	0,02
Dagverðareyrarvegur - Akureyri	1-p6	0,76	0,27	0,07

*Greining á slysatíðni á vegkafla 1-f5 byrjar við iðnaðarsvæði við Norðurgrafarveg (Esjumela)

Mynd 4 Óhappa- og slysatíðni vegkaflans sem er til skoðunar á Vesturlandsvegi samanborið við aðra þjóðvegi.

2.4 Hljóðvist

EFLA verkfræðistofa reiknaði hljóðstig við Vesturlandsveg m.v. núverandi umferð (ÁDU). Hljóðstig var reiknað samkvæmt reglugerð um hávaða nr. 724/2008. Á vegkaflanum reiknast hljóðstig við öll íbúðarhús innan marka þess sem reglugerðin kveður á um. Viðmiðunarmörk vegna umferðar ökutækja eru $L_{Aeq24} = 55$ dB við húsvegg. Nánar er fjallað um hljóðvist eftir breikkun Vesturlandsvegar í umhverfisskýrslu.

2.5 Hættumat

Hættumat hefur verið gert vegna ofanflóða fyrir Kjalarnes. Hættumat nær frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestan við Skrauthóla. Hættusvæði C nær yfir um 1 km af Vesturlandsvegi, neðan Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla. Nánar er fjallað um hættumat í umhverfisskýrslu.

2.6 Starfsemi og byggð

Á heimasíðu Reykjavíkurborgar kemur fram að Kjalarnes er fámennasta hverfið í Reykjavík en á sama tíma það lang stærsta að flatarmáli. Á Kjalarnesi mætast sveit og borg en hverfið samanstendur af Grundahverfi og síðan dreifbýlinu sem nær frá Kollafirði og inn í Hvalfjörð. Talsverður landbúnaður er stundaður í hverfinu. Í Grundahverfi er grunnskólinn Klébergsskóli en í hverfinu er einnig leikskóli, sundlaug, frístundaheimili og fleira. Fólkið á Kjalarnesi velur sér að búa á mörkum sveitar og borgar og nýtur þannig nálægðar við náttúru og meira rýmis en víða í höfuðborginni.

2.7 Minjar

Fornleifaskráning innan deiliskipulagssvæðisins og í næsta nágrenni hefur verið gerð af Önnu Lísu Guðmundsdóttur og Margréti Björk Magnúsdóttur hjá Borgarsögusafni Reykjavíkur skv. 1. mgr. 16. greinar laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Í skráningarskýrslunni er lagt mat á gildi minjanna sem framkvæmdarsvæðið hefur áhrif á og tillaga gerð um mótvægisáðgerðir.

Í skráningunni kemur fram að 89 minjastaðir eru skráðir innan deiliskipulagssvæðisins. Engar friðlýstar minjar eru innan deiliskipulagssvæðisins. Í niðurstöðu skráningarskýrslu segir m.a.:

„Um helmingur eða 44 minjastaðir af 89 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára og eldri, ef 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.“

„Níu fornleifar á úttektarsvæðinu eru ekki innan framkvæmdarsvæðisins en eru metnir þannig að æskilegt væri að vernda þær meðan á framkvæmdum stendur. Best væri að girða minjastaðina af til að koma í veg fyrir að slys verði á framkvæmdartíma.“

„Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta innan framkvæmdarsvæðis og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarrétt og bæjarstæði Ártúns, þessa staði verður að girða af og/eða rannsaka.“

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Á Mógilsá eru það minjar á rústasvæði á Eyrum vestan við heimkeyrsluna að Mógilsá sem hefur að geyma þrjú naust, eitt upphlaðið (1896-23) og tvö jarðlæg (1896-24 og 25), vörðu (1896-23), leifar mannvirkis (1896-27) auk gamli Póstvegarins (1896-114) sem lá þarna um en nú líklega horfinn. Allt minjasvæðið er innan framkvæmdarsvæðisins. Túngarður Mógilsár (1986-28) var einnig þarna en hann er nú horfinn vegna gatnagerðar.

Miklar breytingar hafa orðið á þessu svæði í gegnum tíðina. Mógilsá rann áður vestar en hefur á einhverjum tíma verið veitt í núverandi farveg. Afrennsli frá Tjörninni hefur líka verið stýrt og flutt í Mógilsá, en áður rann vatn frá henni í suður í farveg Kollafjarðarár. Líklega hefur farvegi Mógilsár verði breitt vegna framkvæmda við fiskeldið í Kollafirði eða við gerð Vesturlandsvegar um 1970.

Svæðið er mjög viðkvæmt og hefur sjórinn verið að brjóta landið og strandlínan hefur færst innar um 30 m frá árinu 2000, eða um 1,7 m á ári, nú er svo komið að sjórinn er byrjaður að brjóta af minjum 24 og 25. Búast má því við að ef ekkert er að gert í sjónvörnum á þessu svæði munu þessar minjar hverfa vegna ágangs sjávar á næstu 2-3 árum. Nauðsynlegt er að rannsaka þessar minjar áður en sjórinn tekur þær.

Við Sjávarhóla liggur framkvæmdin að mestu fyrir sunnan gamla bæjarstæðið á Sjávarhólum en þar er fyrirhugaður stígur, þar þarf að vera fornleifaefirlit við framkvæmdirnar (vegna minja á 1896-54 og 50 sem geta komið í ljós við jarðrask). Einn sjáanlegur minjastaður, útihús (1896-56) er innan framkvæmdarsvæðis Vesturlandsvegar að hluta og er æskilegt að vernda þennan stað eins og hægt er þar sem þetta eru einu sýnilegu minjarnar við bæjarstæði Sjávarhóla. Ef ekki þarf að fara fram fornleifarannsókn á þessum minjastað.

Arnarhamarsrétt er fallett mannviki og ætti að njóta meiri virðingar. Við réttina skarast framkvæmdarsvæði Vesturlandsvegar og friðunarsvæði fornleifarinnar. Framkvæmdin þrengir að réttinni og eru búið að áætla legu reiðstígis vestan við réttina sem ekki er æskilegt, lagt er til að hann verði færður fjær réttinni og helst út fyrir verndunar línu réttarinnar.

Í Ártúni mynda fornleifar einstaka minjaheild. Austan vegar er bæjarhóll Ártúns, þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gnum tún bæjarins, og er því eðlilegar þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Ártún er einn af fáum bæjarhólum þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg í Reykjavík. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast á við verndunar svæði bæjarhólsins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur. Varðandi framtíð minja á þessu svæði mætti gera þetta að áningastað, þar sem hægt væri að njóta fjölbreytts menningarlandslags á svæðinu, fornleifanna á bæjarhólnum og herminja sem er þar allt í kring. Einnig má sjá fyrir sér að þarna verði hægt að opna þægilega gönguleið inn á Blikdalinn en þar er að finna minjar um horfna búskaparhættir, tóftir gamalla selja.

Við Ártún vestan Vesturlandsvegar er að finna tún bæjarins, þar er gamli túngarðurinn (1896-65) enn uppistandandi að hluta. Væntanlegur hliðarvegur frá Dalsmynni að Bakka hefur mikil áhrif á

túngarðinn. Fyrirhuguð framkvæmd þverar garðinn tvisvar, rannsaka þarf minjarnar á þessum stað, ef til framkvæmda kemur. Í gamla túninu eru einnig rúst útihús (1896-64), sem þarf að girða af meðan á framkvæmdum stendur.

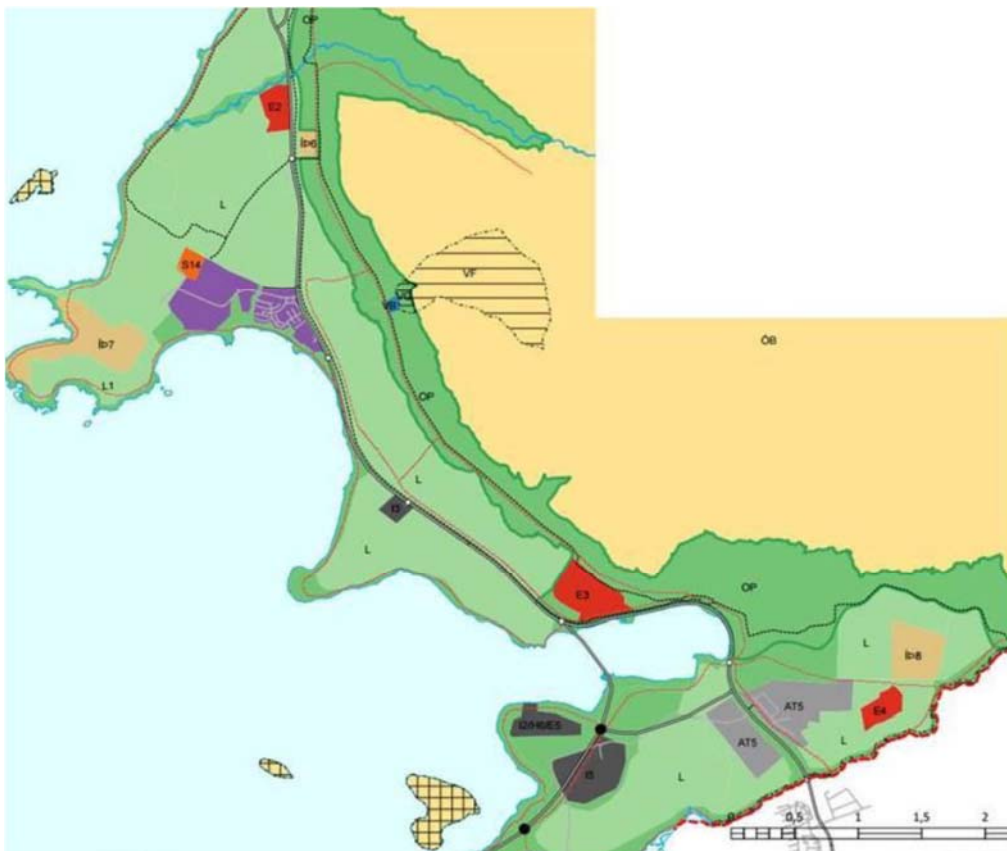
Níu minjastaðir flokkast undir árabilið 1918-1930 og sex staðir teljast til minja sem eru yngri en frá 1930, ekki er lögð til verndun á þessu stöðum. Á skipulagssvæðinu voru skráðar 29 herminjar, sjá nánar í fornleifaskráningarskýrslu.

3 SKIPULAGSLEG STAÐA/TENGLI VIÐ AÐRAR ÁÆTLANIR

3.1 Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030

Í aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 kemur fram að markmið fyrir borgarhlutann Kjalarnes, er m.a. endurskipulagning Vesturlandsvegur með mislægum vegamótum í framtíðinni og að tryggðar verði öruggari, greiðari og vistvænni samgöngur innan borgarhlutans með endurbótum á Vesturlandsvegi og síðar með gerð Sundabrautar. Jafnframt er eitt af markmiðunum að byggja upp göngu-, hjóla- og reiðstígakerfi sem verði hluti af heildstæðum stígakerfum borgarinnar.

Í aðalskipulagi Reykjavíkur, undir samgöngukaflanum, kemur fram að Vesturlandsvegur verði endurbættur með það að markmiði að auka umferðaröryggi og greiða umferð. Á skipulagstímabilinu er stefnt að 2+1 vegi og fækkun tenginga við þjóðveg með gerð hliðarvega. Samkvæmt samgönguáætlun er gert ráð fyrir framkvæmdum á tímabili áætlunarinnar (2019-2022).

Mynd 5 Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

3.2 Gildandi deiliskipulag - Vesturlandsvegur frá Kollafirði að Tíðaskarði 1973

Gildandi deiliskipulag er staðfest 13. mars 1973. Aðeins er um uppdrátt að ræða sem sýnir legu vegarins og fylgir engin greinargerð eða skilmálar. Uppdrátturinn verður felldur úr gildi við staðfestingu á nýju deiliskipulagi.

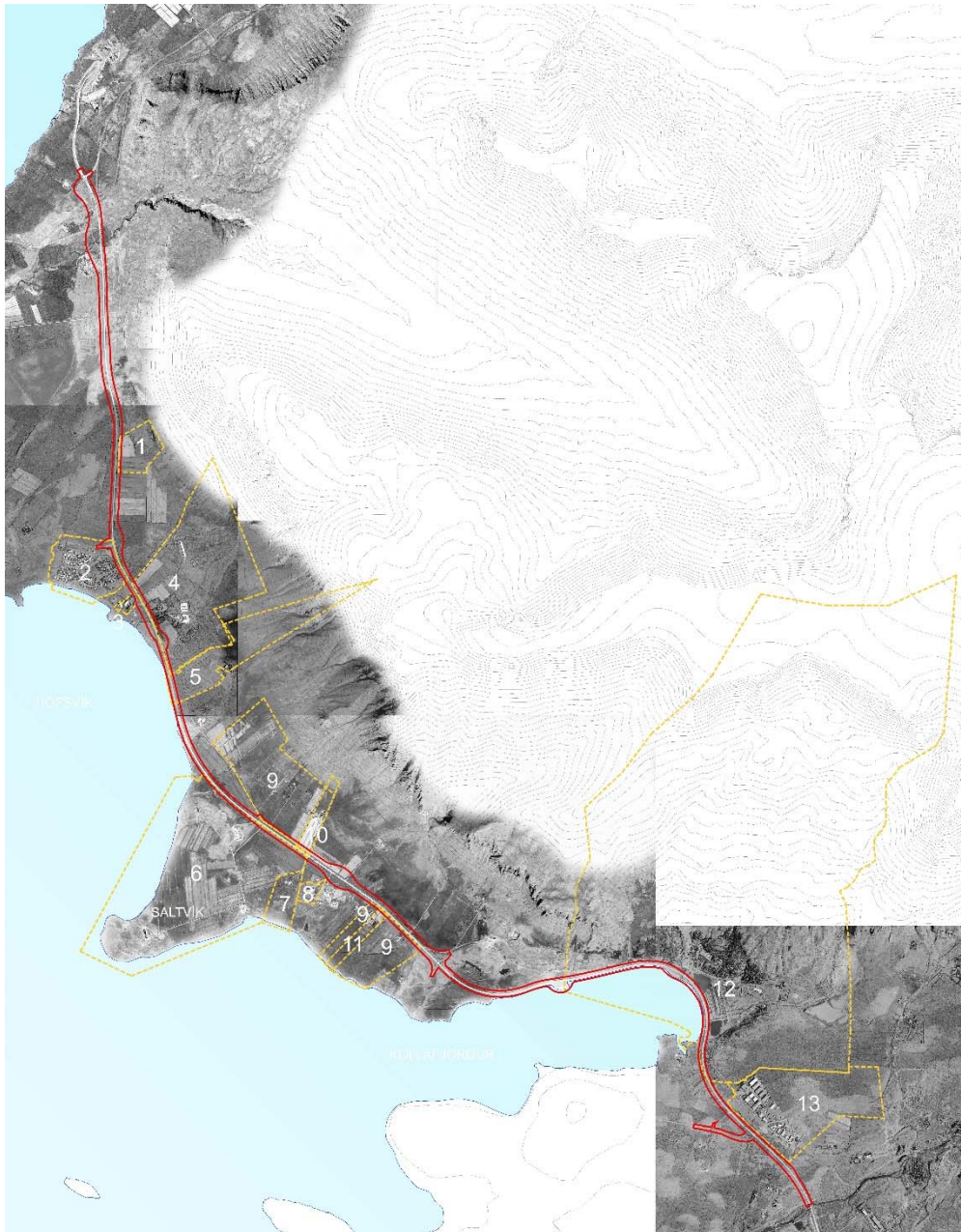
3.3 Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir

Eftirfarandi deiliskipulagsáætlanir eiga skipulagsmörk að eða yfir væntanlegu skipulagssvæði vegarins auk deiliskipulags sem mögulega verða fyrir áhrifum vegna nálægðar við deiliskipulagssvæðið:

1. Esjuhof, Kjalarnesi, samþykkt 14.09.2017. Óbreytt.
2. Deiliskipulag Grundarhverfis, samþykkt 26.02.1998. Mörk skipulagssvæðisins er Vesturlandsvegur að austan og þarf að breyta afmörkuninni.
3. Lóð Klébergsskóla, samþykkt 18.04.2000. Óbreytt.
4. Vallá, Kjalarnesi, samþykkt 28.11.2014. Þarf að breyta afmörkun vegna hliðarvegar, akstursundirganga og stíga.
5. Skrauthólar á Kjalarnesi, 12.06.2015. Deiliskipulagið nær yfir Vesturlandsveg og þarf að breyta afmörkun skipulagsins.
6. Saltvík á Kjalarnesi, samþykkt 06.10.1998, síðast breytt 27.05.2016. Þarf að breyta skipulagsmörkum við Vesturlandsveg og einnig vegna undirganga og breyttrar aðkomu.
7. Vík, samþykkt 04.10.2007, breytt 05.11.2015. Gert ráð fyrir að breyting verði á tengingu við Vesturlandsveg, t.d. með hliðarvegi, en að útfært verði með nýju deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg. Óbreytt.
8. Deiliskipulag fyrir jörðina Tinda á Kjalarnesi 12.04.2007. Óbreytt.
9. Heildarskipulag – Skipulag á Kjalarnesi í landi Móa, Skrauthóla og Sjávarhóla, samþykkt 3 febrúar 1975 af sveitarstjórn Kjalarneshrepps og af landnámsstjórn 29.10.1975. Gamalt skipulag með óljósum skipulagsmörkum en gert er ráð fyrir hliðarvegi og því óbreytt.
10. Árvellir, Kjalarnesi, samþykkt 20.06.2000. Þarf að breyta skipulagsmörkum og einnig þarf að breyta hliðarvegi í stíg en nýr hliðarvegur verður nær Vesturlandsvegi sem Árvellir tengjast beint inn á.
11. Sætún I, Kjalarnesi samþykkt 16.08.2007, breytt 20.05.2016. Í deiliskipulaginu er tekið frá svæði fyrir hliðarveg. „ A. Næst þjóðvegi 1, Vesturlandsvegi, er um 30 m breitt svæði til dæmis fyrir veg samhliða þjóðveginum, sem þjónar sem aðkoma að einstökum landspildum“. Óbreytt.
12. Deiliskipulag Mógilsár og Kollafjarðar, samþykkt 10.09.2002. Nær yfir Vesturlandsveg og þarf því að breyta afmörkun og mögulega legu stíga og mögulega færa undirgöng.
13. Deiliskipulag athafnasvæðis á Esjumelum á Kjalarnesi, samþykkt 06.10.2016. Breyta þarf legu stíga.

Samhliða auglýsingu á nýju deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveginn þá verða auglýstar breytingartillögur eftirtalda deiliskipulaga:

Deiliskipulag Grundarhverfis, Vallá á Kjalarnesi, Skrauthólar á Kjalarnesi, Saltvík á Kjalarnesi, Árvellir á Kjalarnesi og deiliskipulag Mógilsár og Kollafjarðar.

Mynd 6 Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir

4 YFIRLIT YFIR BREYTINGAR

Helstu framkvæmdir/breytingar sem gert er ráð fyrir innan skipulagssvæðisins skv. deiliskipulaginu eru eftirfarandi:

- Vesturlandsvegur verður breikkaður í 2+1 veg frá vegamótum Hvalfjarðarvegar að Norðurgrafarvegi (Esjumelum).
- Stór hluti af um 40 tengingum við Vesturlandsveg verður lokað og færast þær yfir á hliðarvegi tengdum Vesturlandsvegi. Talsvert af tengingunum eru slóðar inn á tún og verða þeir ekki taldir upp hér en eftirfarandi vegir verða tengdir hliðarvegi í stað Vesturlandsvegar:
  - Aðkoma að Dalsmynni færast á nýtt hringtorg við Hvalfjarðarveg.
  - Melavellir tengist hliðarvegi.
  - Bakki tengist hliðarvegi.
  - Tvær vegatengingar í Hofslandi tengjast hliðarvegi.
  - Gil tengist hliðarvegi
  - Vallargrund lengist til suðurs og fer í undirgöng undir Vesturlandsveg og tengist inná veginn að Vallá.
  - Skrauthólar tengjast Esjuvegi.
  - Saltvík tengist nýjum hliðarvegi sem tengist hringtorgi á Vesturlandsvegi við Móa.
  - Kirkjuland og Árvellir tengjast Esjuvegi. Esjuvegur lengist til austurs og tengist hringtorgi á Vesturlandsvegi við Móa.
  - Tindar og Móar tengjast nýjum hliðarvegi.
  - Esjuberg tengist lengdum Esjuvegi við hringtorgið við Móa.
  - Enni, Sætún og Hvammur tengjast nýjum hliðarvegi.
  - Móaberg tengist nýjum hliðarvegi.
  - Tenging við námu við Esjuberg lokast frá Vesturlandsvegi, náman tengist nýju hringtorgi við Móa (í gegnum námusvæði)
  - Víðinesvegur tengist nýju hringtorgi við Esjumela
- Nýir hliðarvegir verða á eftirfarandi stöðum:
  - Vestan Vesturlandsvegar, sunnan Ártúnsár. Tengist gömlum vegi sem er þegar. Þverar Ártúnsá vestar en núverandi brú, gert ráð fyrir ræsi við þverunina. Hliðarvegurinn nær um 1,5 km. til suðurs.
  - Austan Vesturlandsvegar kemur nýr hliðarvegur frá svæði sem á aðalskipulagi er merkt íþróttasvæði og nær suður að Vallá.
  - Sunnan Grundarhverfis kemur nýr hliðarvegur, vestan Vallár, sem tengist núverandi hliðarveg, sunnan Vallár, með nýjum undirgöngum.
  - Nýr hliðarvegur sunnan Vesturlandsvegar kemur frá Saltvíkurvegi og austur að afleggjaranum að Móabergi.
  - Framlenging á núverandi hliðarvegi norðan Vesturlandsvegar, frá afleggjaranum að Kirkjulandi og Árvöllum, liggur til austurs að afleggjaranum við Grundará.
- Hringtorg verða á vegamótum við Hvalfjarðarveg, Grundarhverfi, Móa og Norðurgrafarveg. Við vegamót við Mógilsárveg verða stefnugreind T-vegamót eða hringtorg.

DEILISKIPULAG

- Undirgöng eru staðsett við reiðleið um 200 m norðan við réttina við Arnarhamar, við nýtt hringtorg við Grundarhverfi, við Saltvíkurveg, í nágrenni við Móabergsveg, við Kollsvík og við Esjumela.
- Við nýjan hliðarveg sunnan við Vallá verða akfær undirgöng sem tengjast Vallargrund.

5 DEILISKIPULAG

5.1 Vesturlandsvegur

Vesturlandsvegur verður breikkaður í 2+1 frá vegamótum Hvalfjarðarvegur að Esjumelum (Norðurgrafarvegi). Breikkunin er til vesturs frá Hvalfjarðarvegi að Ártúnsá en sunnan Ártúnsár er breikkunin til austurs.

Vesturlandsvegur, frá Hvalfjarðarvegi og að Esjumelum, skiptist í átta vegkafla. Skiptisvæði vegkafla eru ýmist hefðbundin skiptisvæði á 2+1 vegum og hinsvegar vegamót. Kaflarnir eru allir 1,25 - 1,40 km langir. Fjórir vegkaflar eru með 2 akreinar í norður átt og þrír vegkaflar með 2 akreinar í suður átt. Við það bætist tvíbreiður kafli í suðurátt frá Hvalfjarðargöngum að Hvalfjarðarvegi. Við Grundarhverfi er 1+1 vegkafla sem er ekki ráðgert að breikka vegna nýlegra undirganga sem eru þar.

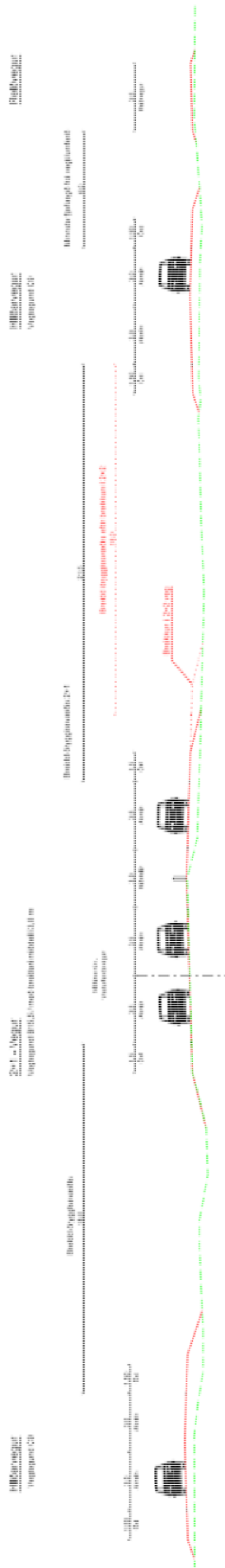
Þversnið 2+1 vegarins er 15,5 m með 3 m miðdeili með vegriði til að aðgreina akstursstefnur. Staðsetning hliðarvega miðar að því að hægt sé að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg í framtíðinni⁵ án þess að færa þurfi hliðarvegi. Hliðarvegir eru að lágmarki í 18m fjarlægð frá akreibrún Vesturlandsvegur.

Í dag er hámarkshraði á veginum 90 km/klst að undanskildu svæðinu næst Grundarhverfi þar sem hann er 70 km/klst. Eftir breikkun verður hámarkshraði á öllum veginum 90 km/klst.

---

⁵ Gert er ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá framtíðartengingu við Sundabraut og að Hvalfjarðarvegi.

Mynd 7 Til skýringar - þversnið Vesturlandsvegur, hliðarvega og reiðleiðar.

5.2 Vegamót

Gerð verða fjögur hringtorg á veginum frá Hvalfjarðarvegi og að Esjumelum auk stefnugreindra T-vegamáta við Mógilsá. Hringtorgin eru öll fjögurra arma með eina akrein fyrir akstur. Ytra þvermál torganna er um 50m. Gert er ráð fyrir að hægt sé að breikka aksturssvæði hringtorga í 2 akreinar með því að breikka inn í miðeyjuna.

Hringtorgin eru á vegamótum við Hvalfjarðarveg, Grundarhverfi, Móa og Esjumela (Norðurgrafarveg). Á vegamótum við Mógilsá er gert ráð fyrir stefnugreindum vegamótum eða hringtorg.

5.3 Hliðarvegir

Núverandi hliðarvegur Esjuvegur, sem er austan við Vesturlandsveg og liggur frá Árvöllum að Vallá, er lengdur til austurs að veginum við Gljúfurá. Esjuvegur er einnig lengdur í norður og fer um akfær undirgöng undir Vesturlandsveg og inn í Grundarhverfi. Með því fæst samhangandi akstursleið frá þeim bæjum sem eru austan Vesturlandsvegar og inn í Grundarhverfi án þess að ekið sé um Vesturlandsveg. Esjuvegur tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Móa.

Gerðir eru þrjár nýir hliðarvegir við breikkunarkafli vegarins. Sunnan Grundarhverfis er gerður nýr hliðarvegur vestan vegar, frá Saltvík og að Móabergi. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Móa. Norðan Grundarhverfis eru gerðir nýir hliðarvegir beggja vegna Vesturlandsvegar. Austan Vesturlandsvegar er nýr hliðarvegur frá Gili og að Arnarhamri. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg norðan Grundarhverfis. Vestan Vesturlandsvegar er nýr hliðarvegur frá Dalsmynni og að Bakka. Vegurinn þarf að þvera Ártúnsá og er þverunarstaður ákvarðaður út frá bestu legu í landi. Gert er ráð fyrir að hliðarvegurinn þveri ána á ræsi. Hliðarvegurinn liggur í gegnum námusvæði. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Hvalfjarðarveg.

Nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verða gerðar á framkvæmdartíma m.t.t. umhverfis og lagna. Almennt miðar fjarlægð hliðarvega frá Vesturlandsvegi við að hægt verði að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg.

Gert er ráð fyrir að hjólandi vegfarendur noti hliðarvegi og að ekki verði gerður sérstakur göngu- og hjólastígur nema þar sem engir hliðarvegir eru.

5.4 Leiðir gangandi og hjólandi

Samhangandi hliðarvegur verður frá námu í Kollafirði og inn í Grundarhverfi og frá Grundarhverfi og langleiðina að Hvalfjarðarvegi. Gert er ráð fyrir að hjólandi vegfarendur noti hliðarvegi og að ekki verði gerður sérstakur göngu- og hjólastígur nema þar sem engir hliðarvegir verða. Helstu ástæður þessa eru þær að landrými er ekki mikið (ganga þarf á lóðir til að koma fyrir 2+1 vegi og hliðarvegi), og gert er ráð fyrir lítilli umferð ökutækja á hliðarvegum (~200 bílar ÁDU m.v. núverandi landnotkun).

Gert er ráð fyrir að sameiginlegir göngu- og hjólastígar séu 3,5 m breiðir malbikaðir stígar auk 0,25m axla (samtals 4 m). Nýir stígar verða frá Mosfellsbæ og að Esjuvegi, frá nýjum hliðarvegi norðan Vesturlandsvegar og inn í Hvalfjörð.

5.5 Reiðleiðir

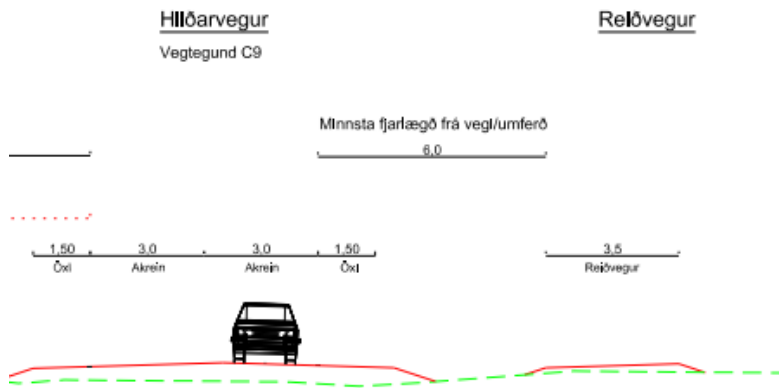
Reiðleiðin frá sveitarfélagsmörkum við Mosfellsbæ að Hvalfirði er ýmist innan eða utan skipulagssvæðisins. Til að setja deiliskipulagið í samhengi við nærliggjandi svæði er allri leiðinni lýst og á uppdrætti sést hvar hún er innan skipulagsmarka.

Frá Leirvogsa að Mógilsá liggja reiðleiðir að mestu í núverandi legu; yfir gamla brú yfir Leirvogsa, fyrir vestan iðnaðarhverfi við Esjumela (í nágrenni Vesturlandsvegur), þaðan eftir gamla þjóðveginum að áningarstað við Mógilsá.

Samkvæmt Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 skiptist reiðleiðin upp eftir það, þar sem önnur leiðin fylgir gömlu þjóðleiðinni upp í hlíðar Esju en hinni er ætlað að fylgja þjóðvegi 1. Vegna mikilla þrengsla með þjóðveginum við Kollafjörð er lagt til að reiðleiðin verði alfarið í gömlu þjóðleiðinni upp fyrir námu við Esjuberg. Þaðan skiptist leiðin upp aftur, þar sem önnur leiðin verður á nýjum reiðstíg meðfram þjóðvegi en hin fylgir gömlu þjóðleiðinni og græna treflinum að stórum hluta. Reiðleiðin meðfram þjóðvegi fylgir hliðarvegum. Þar sem umferð hjólreiðamanna verður beint á hliðarvegi sem í framtíðinni verða með bundnu slitlagi er nauðsynlegt m.a. vegna öryggissjónarmiða að útbúa sér reiðvegi samsíða hliðarvegnum, fjær Vesturlandsvegi. Reiðvegurinn liggur með hliðarvegum að réttinni við Arnarhamar. Þar sameinast hún við gömlu þjóðleiðina í Esjuhlíðum og græna treflinum.

Frá Arnarhamri að Tíðaskarði er samkvæmt Aðalskipulagi gert ráð fyrir tvöfaldri reiðleið, sem aftur á að sameinast við Tíðaskarð. Engin reiðvegur er á þessum kafla í dag. Lagt er til að þessar reiðleiðir verði sameinaðar í eina nýja reiðleið sem útbúin verði í hæfilegri fjarlægð frá Vesturlandsvegi að vaði á Ártúnsá/Blikdalsá. Þaðan fylgi reiðleiðin gömlu þjóðleiðinni að Tíðaskarði.

Gert er ráð fyrir 3,5 m breiðum reiðleiðum í a.m.k. 6 m fjarlægð frá hliðarvegi.

Mynd 8 Til skýringar þversnið hliðarvegjar ásamt reiðleið.

5.6 Undirgöng

Undirgöng fyrir útivistarumferð undir Vesturlandsveg eru áætluð á sex stöðum, þar af á fjórum stöðum einnig fyrir reiðmenn. Ein undirgöng fyrir gangandi umferð eru þegar komin við Grundarhverfi og verða þau óbreytt. Undirgöng fyrir bæði gangandi og ríðandi verða við Esjumela, önnur við Móaberg, nálægt

DEILISKIPULAG

námu við Esjuberg. Þau þriðju verða við Saltvíkurveg og þau fjórðu við hestaíþróttasvæði vestan Arnarhamars. Einnig er gert ráð fyrir undirgöngum við Kollsvík.

Við nýjan hliðarveg sunnan við Vallá verða akfær undirgöng sem tengjast Vallargrund.

5.7 Vigtarplan

Núverandi vigtarplan er staðsett í nágrenni við rétt við Arnarhamar. Útfærsla vigtarplansins er ekki í samræmi við gildandi reglur Vegagerðarinnar. Útfærslu vigtarplansins er breytt í samræmi við gildandi reglur og viðmið.

5.8 Biðstöðvar Strætó

Biðstöð fyrir Strætó verður í nágrenni hringtorgs við Esjumela. Ekki er gert ráð fyrir öðrum biðstöðvum á Vesturlandsvegi. Við Esju og Grundarhverfi er gert ráð fyrir að Strætó aki út af veginum og stoppi þar.

5.9 Áningarstaðir

Í dag eru tveir áningarstaðir við Vesturlandsveg. Annars vegar í nágrenni vigtarplans og hins vegar í suðurenda Hofsvíkur. Við báða staði eru útskot sem uppfylla ekki hönnunarkröfur Vegagerðarinnar.

Gerðir verða tveir áningarstaðir, líkt og er í dag við Vesturlandsveg. Í suðurhluta Hofsvíkur verður áningarstaður fyrir öikumenn sem aka í suður átt. Við vigtarplan er áningarstaður fyrir öikumenn sem aka í norðurátt.

5.10 Minjar

Líkt og kom fram í kafla 2.7 þá eru minjar á mörgum svæðum þar sem skörun verður við framkvæmdarsvæðið. Vísað er í viðauka fornleifaskráningu deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði nr. 189 þar sem tekið er fram hvers kyns mótvægisáðgerða er lagt til að gerðar verði.

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Minnt er á 2. málsgrein 24 gr. laga um menningarminja nr. 80/2012

Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.

5.11 Veitur

Innan deiliskipulagssvæðisins eru veitulagnir og spennistöðvar sem taka þarf tillit til við frekari hönnun Vesturlandsvegjar, hliðarvega, stíga og reiðleiða. Samráð skal haft við viðeigandi aðila svo sem Veitur varðandi útfærslu og hönnun framkvæmdarinnar. Veitulagnir eru ekki sýndar á deiliskipulagsupprætti en stafræn gögn má finna á <https://lukor.or.is/lukor/>.

5.12 Skjólbelti

Æskilegt væri að útbúa skjólbelti þar sem því væri við komið ásamt því að viðhalda þeim sem fyrir eru til að draga úr sviptivindum.

6 UMHVERFISSKÝRSLA

Breyting á Vesturlandsvegi fellur undir t.l. 13.02 í 1. viðauka laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Framkvæmdin er því tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu skv. flokki B, þar sem um er að ræða breytingar eða viðbætur við matsskylda framkvæmd skv. flokki A. Deiliskipulagið, sem er undanfari þessarar framkvæmdar, er því háð umhverfismati skv. lögum um umhverfismat áætlana nr. 105/2006. Samráð var haft við Skipulagsstofnun við skilgreiningu á því undir hvaða tölulíð framkvæmdin félli.

Deiliskipulagssvæðið nær yfir núverandi vegstæði Vesturlandsvegar á 14 km kafla sem nær frá Esjumelum að gatnamótunum við Hvalfjörð. Umhverfisskýrslan tekur á 13 km kafla þar sem veginum er breytt í 2+1 veg. Afmörkun deiliskipulagsins er eins og lýst er í kafla 1.3.

Í þessu umhverfismati er áhersla lögð á þann hluta deiliskipulagssvæðisins þar sem rask og breytingar verða vegna framkvæmdarinnar. Umfjöllun um tengsl við aðrar áætlanir má finna í kafla 3, en slík umfjöllun er lögbundinn hluti umhverfisskýrslu samkvæmt 6. gr. laga um umhverfismat áætlana.

6.1 Umhverfismat áætlana

Í töflu 1 má sjá yfirlit yfir þá þætti umhverfis sem deiliskipulagsáætlunin er talin hafa áhrif á. Umhverfismatið er unnið út frá fyrirliggjandi gögnum ásamt niðurstöðum úr skráningu fornleifa innan skipulagssvæðisins.

Við vinnslu umhverfisskýrslu var stuðst við leiðbeiningar Skipulagsstofnunar, annars vegar um umhverfismat áætlana og hins vegar um flokkun umhverfisþátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa.

Tafla 1. Umhverfisþættir, matsspurningar, viðmið og helstu gögn.

UMHVERFISÞÁTTUR	MATSSPURNINGAR	VIÐMIÐ	GÖGN
Landnotkun	Mun áætlunin hafa áhrif á einkaland? Mun áætlunin hafa áhrif á skilgreinda landnotkun á aðliggjandi svæðum (deiliskipulagsáætlanir og landnotkun skv. gildandi aðalskipulagi)?	Skerðist gildandi landnotkun á þeim svæðum sem taka þarf undir framkvæmdin?	Upplýsingar um eignarhald lands – skráning hjá FMR Gildandi deiliskipulagsáætlanir á svæðinu og nærliggjandi svæðum Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 – sveitarfélagsuppdráttur
Náttúrufar	Mun áætlunin hafa áhrif á náttúrufar á svæðinu? Mun áætlunin hafa áhrif á gróður?	Lög um náttúruvernd 60/2013 með áherslu á 1,2,3 og 61. gr. laganna og kafla IV og XIII.	Vistgerðir á Íslandi – vistgerðakort Náttúrufræðistofnunar Íslands
Landslag og ásýnd lands	Mun áætlunin hafa veruleg áhrif á ásýnd svæðisins?	Lög um náttúruvernd 60/2013 mgr. 1. d liður 3.gr.	Deiliskipulagsuppdráttur

UMHVERFISÞÁTTUR	MATSSPURNINGAR	VIÐMIÐ	GÖGN
Vatnafar og vatnsgæði	Mun áætlunin hafa áhrif á Blikadalsá?	Lög um lax- og silungsveiði nr. 61/2006 m.s.br. áhersla á 33.gr.	
Minjar	Mun áætlunin hafa áhrifa á fornminjar?	Lög um menningarminjar 80/2012	Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði
Hljóðvist	Mun áætlunin hafa áhrif á hljóðvist íbúa á svæðinu?	Reglugerð um hávaða nr. 724/2008.	Hljóðvistarskýrsla unnin af EFLU verkfræðistofu
Umferðaröryggi	Mun áætlunin hafa áhrifa á aðgengismál gangandi, hjólandi og hestamanna? Mun áætlunin hafa áhrif á umferðaröryggi?	Vegalög nr. 80/2007	Veghönnunarreglur Vegagerðarinnar Upplýsingar um umferðaróhöpp á veginum í dag Sjálfstætt umferðaröryggismat vegna deiliskipulagsins skv. reglugerð um umferðaröryggisstjórnun vega
Náttúruvá	Mun áætlunin hafa áhrif á öryggi vegna náttúruvá?	Reglugerð nr. 505/2000 um hættumat vegna ofanflóða, flokkun og nýting hættusvæða og gerð bráðabirgðahættumats, áhersla á 16. gr.	Kjalarnes – stutt úttekt á vindafari (Veðurstofan, Trausti Jónsson og Árni Sigurðsson, 2006). Hættumat frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestan við Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla.

6.2 Umhverfismat

Deiliskipulagið fjallar um að breikka núverandi veg. Ekki eru lagðir fram valkostir um nýja veglínu né meira umfang á breikkuninni. Lýsing á umhverfi og staðháttum er að finna í kafla 2.1.

6.2.1 Landnotkun

Breikkun Vesturlandsvegjar mun stækka vegsvæðið frá því sem það er í dag. Núverandi hliðarvegir og reiðstígar munu nýtast að einhverju leyti en einnig þarf að gera nýja hliðarvegi, reiðleið, hjóla- og göngustíga, undirgöng og vegamót s.br. lýsingu í kafla 5. Samkvæmt gildandi Aðalskipulagi Reykjavíkur er landnotkun á aðliggjandi svæðum að mestu landbúnaður en einnig opin svæði, íbúðarsvæði (Kjalarnes), iðnaðarsvæði og efnistökusvæði.

Með breikkun Vesturlandsvegjar og gerð hliðarvega, göngu- reið- og hjólastíga þarf að taka undir á köflum landsvæði í einkaeigu. Landsvæðið sem tekið er undir framkvæmdina er að mestu tún. Þrettán gildandi deiliskipulagsáætlanir skarast við eða eiga mörk að deiliskipulagi Vesturlandsvegjar. Breyta þarf mörkum nokkurra deiliskipulagsáætlana til aðlögunar að nýju deiliskipulagi Vesturlandsvegjar.

Á heildina litið er metið að áhrif deiliskipulagsins á landnotkun á svæðinu og nærliggjandi svæði séu óveruleg. Áhersla er á að halda nýjum vegi sem mest innan áhrifasvæðis núverandi vegsvæðis og hafa því megináhrif á landnotkun þegar komið fram. Vegna breikkunarinnar munu óhjákvæmilega verða staðbundin neikvæð áhrif á landnotkun m.a. tún. Lagt skal upp úr því við frekari hönnun vegjarins að takmarka eins og kostur er rask á lítt röskuðu landi og landi í einkaeigu.

6.2.2 Náttúrufar

Náttúrufræðistofnun Íslands (NÍ) hefur kortlagt vistgerðir og vistlendi á Íslandi. Á vistgerðarkorti NÍ má sjá að ríkjandi vistlendi innan deiliskipulagssvæðisins eru tún og akurlendi. Það er í samræmi við ríkjandi landnotkun og skilgreiningu svæðisins samkvæmt gildandi aðalskipulagi Reykjavíkurborgar. Frá Mógilsá að Varmhólum og á kafla við Sjávarhóla, er að finna setfjöru. Frá afleggjaranum að Bakka og að gatnamótum við Hvalfjarðarveg verða vistlendin melar og sandar meira ríkjandi en landbúnaðarland.

Á heildina litið eru áhrifin talin óveruleg þar sem þau hafa þegar komið fram vegna núverandi vegjar. Talið er að á afmörkuðum hluta vegjarins verði áhrifin staðbundin neikvæð vegna rasks á lítt röskuðu landi. Áhrifin eru bundin við þau svæði þar sem leggja þarf nýja hliðarvegi, undirgöng, vegamót, reiðleið og hjóla- og göngustíga. Deiliskipulagið er ekki talið hafa teljandi áhrif á dýralíf.

6.2.3 Landslag og ásýnd lands

Fyrirhugað framkvæmdarsvæði breikkunar er á milli Kollafjarðar að Esjulendis. Því er víðsýnt út að Kollafirði til vesturs en fjallasýn upp Esjuhlíðar til austurs.

Ásýnd núverandi vegsvæðis mun breytast með tilkomu breikkunar, nýrra hliðarvega, hringtorga og undirgangna og valda töluverðum breytingum á yfirbragði svæðisins frá núverandi ástandi. Samkvæmt náttúruverndarlögum nr. 60/2013 eru verndarmarkmið fyrir landslag „að varðveita landslag sem er sérstætt eða fágætt eða sérlega verðmætt vegna fagurfræðilegs og/eða menningarlegs gildis,“. Áhrif á landslag og ásýnd eru metin óveruleg þar sem áhrifa af samgöngumannvirkjum gætir þegar og ekki er metið að framkvæmdin hafi áhrif á landslagsmyndina. Ekki er um sérstætt, fágætt eða verðmætt landslag m.t.t. fagurfræðilegs og/eða menningarlegs gildis skv. náttúruverndarlögum. Ganga skal frá vegsvæði að framkvæmdum loknum þannig að framkvæmdin falli eins vel að landi og kostur er.

6.2.4 Vatnafar og vatnsgæði

Innan deiliskipulagssvæðisins er Blikadalsá en áin rennur úr Blikadal niður í sjó. Blikadalsá liggur skammt frá bænum Melgerði og um 200 metrum norðar en núverandi viktunarplan. Í dag er ánni beint í ræsi sem liggur undir Vesturlandsveg og þaðan fer hún undir brú og út í sjó. Brúin er í slæmu ástandi og er lokuð í dag fyrir vélknúinni umferð. Samkvæmt deiliskipulaginu mun Vesturlandsvegur, hjólastígur og hliðarvegur fara yfir ánnu. Lengja þarf ræsið austan megin við núverandi Vesturlandsveg og skoðað verður við frekari hönnun vegarins hvort ástæða er til að styrkja núverandi brú eða fara yfir ánnu á öðrum stað.

Áhrif á Blikadalsá eru talin lítil eða engin. Ef einhver áhrif geta orðið er talið að þau hafi þegar orðið vegna núverandi Vesturlandsvegur. Tímabundin neikvæð áhrifa geta orðið á framkvæmdartíma á meðan verið er að lengja ræsið og endurbæta núverand brú eða byggja aðra brú, ef til þess kemur. Á framkvæmdatíma þarf framkvæmdaraðili að ráðfæra sig við Fiskistofu/Veiðimálastofnun um útfærslur sem minnka líkur á áhrifum á fisk og fá leyfi til framkvæmda skv. 1.mgr. 33. gr. laga um lax- og silungsveiði.

6.2.5 Minjar

Fornleifaskráning innan deiliskipulagssvæðisins og í næsta nágrenni hefur verið gerð af Önnu Lísu Guðmundsdóttur og Margréti Björk Magnúsdóttur hjá Borgarsögusafni Reykjavíkur skv. 1. mgr. 16. greinar laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Í skráningarskýrslunni er lagt mat á gildi minjanna sem framkvæmdarsvæðið hefur áhrif á og tillaga gerð um mótvægisáðgerðir.

Í skráningunni kemur fram að 89 minjastaðir eru skráðir innan deiliskipulagssvæðisins. Engar friðlýstar minjar eru innan deiliskipulagssvæðisins. Í niðurstöðu skráningarskýrslu segir m.a.:

„Um helmingur eða 44 minjastaðir af 89 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára og eldri, ef 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.“

„Níu fornleifar á úttektarsvæðinu eru ekki innan framkvæmdarsvæðisins en eru metnir þannig að æskilegt væri að vernda þær meðan á framkvæmdum stendur. Best væri að girða minjastaðina af til að koma í veg fyrir að slys verði á framkvæmdartíma.“

„Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta innan framkvæmdarsvæðis og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarrétt og bæjarstaði Ártúns, þessa staði verður að girða af og/eða rannsaka.“

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Áhrif á minjar eru á heildina metin óveruleg ef tillögu fornleifafræðings að mótvægisáðgerðum er fylgt eftir. Minjar eru merktar inn á deiliskipulagsuppdrátt, ef áður óþekktar minjar koma í ljós á framkvæmdatíma skal tafarlaust haft samband við Minjastofnun Íslands skv. 24. gr. laga nr. 80/2012 um menningarminjar.

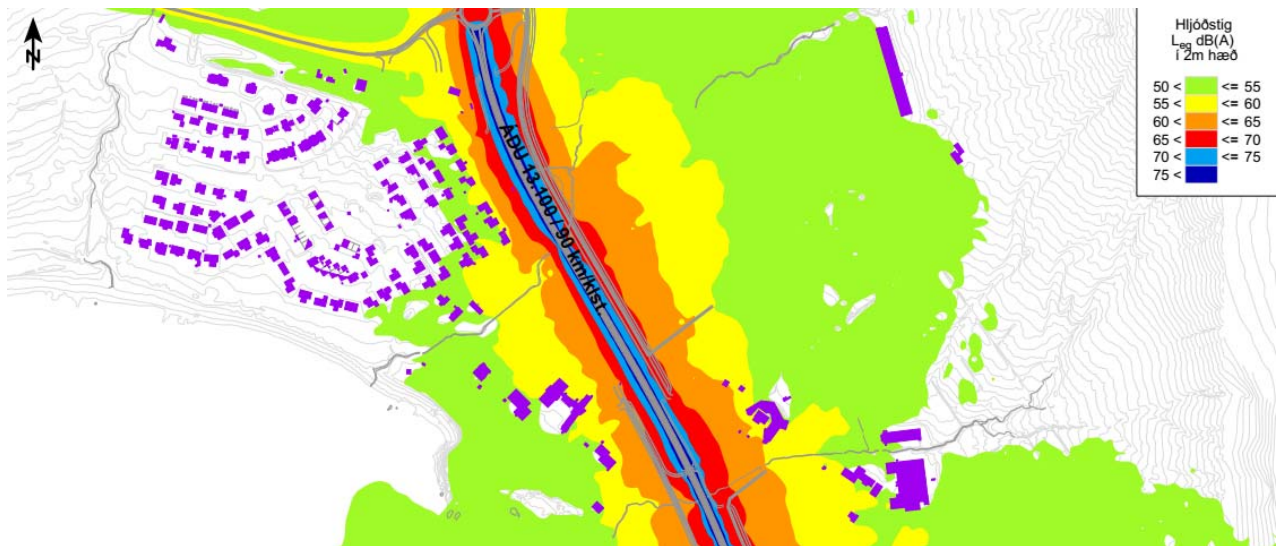
6.2.6 Hljóðvist

EFLA verkfræðistofa reiknaði breytingu á hljóðstigi vegna breikkunar á Vesturlandsvegi. Hljóðstig var reiknað samkvæmt reglugerð um hávaða nr. 724/2008. Við hljóðreikninga var notað hávaða reikniforritið SoundPLAN og hljóðstigið reiknað samkvæmt samnorrænu reiknilíkani í samræmi við kröfur reglugerðar. Viðmiðunarmörk vegna umferðar ökutækja eru $L_{Aeq24} = 55$ dB við húsvegg og $L_{Aeq24} = 30$ dB innandyra, m.v. lokaða glugga. Viðmiðunarmörk fyrir dvalarsvæði á lóð eru $L_{Aeq} = 55$ dB. Viðmiðunarmörk eru 45 dB(A) fyrir sumarhús og á útivistarsvæðum í þéttbýli eru viðmiðunarmörk 50 dB(A). Ekki er tekið tillit til allra mögulegra áhrifaþátta hljóðstigs frá umferð, hvorki í reglugerð um hávaða né í hinum samnorræna reiknistaðli. Valinn er jafn meðalhraði umferðar sem samsvarar hámarkshraða á hverjum vegkafla fyrir sig og ekki tekið tillit til breytilegrar hröðunar við vegamót. Umferðarforsendur miðast við framtíðarumferð fyrir árið 2040. Reiknað er með að hámarkshraði verði 90 km/klst á öllum vegkaflanum eftir breytingu, einnig á þeim kafla þar sem hámarkshraði er 70 km/klst. í dag. Hlutfall þungra ökutækja er áætlað um 10 % á Vesturlandsvegi.

Í aðalskipulagi Reykjavíkurborgar er Grundahverfi á Kjalarnesi skilgreint sem íbúðarhverfi, en einnig eru stök íbúðarhús víða við vegkaflann.

Hávaðakort var útbúið af Grundarhverfi, með litakvarða sem sýnir dreifingu hávaða sem dynlínur í 2 m hæð, sjá mynd 9 og viðhengi nr. 1 sem er hávaðakort. Fyrir önnur íbúðarhús sem liggja nálægt veginum á vegkaflanum voru reiknuð frísviðspunktgildi sem sýna hámarksgildi við húshlið. Frísviðspunktgildi við íbúðarhús má sjá á kortum í viðhengi og er það gildi sem miðað er við í reglugerð. Punktgildið er reiknað í gluggahæð, hér sett sem 2 m hæð yfir gólfplötum húsanna.

Hönnun mótvægisáðgerða og hljóðvarna munu fara fram á síðari stigum hönnunar þar sem horfa skal til hávaðaáráunar á húshliðar og dvalarsvæði.

Mynd 9. Hljóðstig L_{eq} dB(A) í 2 m hæð yfir jörð, Grundarhverfi á Kjalarnesi.

Í töflu 2 má sjá yfirlit yfir þau hús sem hafa hámarkshljóðstig við húshlið sem reiknast yfir L_{eq} 55 dB á deiliskipulagssvæðinu. Heimilisföng og tegundir húsnæðis eru samkvæmt skráningu af vef fasteignaskráar.

Tafla 2. Hús með hæsta hljóðstig við húshlið yfir $L_{eq} = 55$ dB miðað við áætlaða framtíðarumferð árið 2040.

HEIMILISFANG	TEGUND HÚSNÆÐIS	HÆSTA HLJÓÐSTIG VIÐ HÚSHLIÐ L_{AEQ} [DB]
Lóð úr Dalsmynni	Einbýlishús	56
Esjugrund 10	Einbýlishús	61
Esjugrund 12/12a	Einbýlishús	60
Esjugrund 14/14a	Einbýlishús	59
Esjugrund 16/16a	Einbýlishús	58
Esjugrund 5	Einbýlishús	58
Esjugrund 7	Einbýlishús	57
Esjugrund 9	Einbýlishús	59
Esjugrund 11	Einbýlishús	57
Kollagrund 2	Klébergsskóli	59
Kollagrund 1	Félagsheimili	59
Litla-Vallá	Íbúðarhús	61
Spilda úr Vallá	Íbúðarhús	59

HEIMILISFANG	TEGUND HÚSNÆÐIS	HÆSTA HLJÓÐSTIG VIÐ HÚSHLIÐ L_{AEQ} [DB]
Vallá	Íbúðarhús	57
Sjávarhólar	Íbúðarhús	56
Ljárdalur	Íbúðarhús	58
Móar (eitt hús)	Íbúðarhús	56

Við Esjugrund eru jarðvegsmenir á milli húsanna og Vesturlandsvegur. Hæðarlínurnar sem notaðar voru í útreikningunum eru með 1 m millibili. Við útfærslu hljóðvarna er æskilegt að auka nákvæmni í útreikningum með því að mæla upp topphæðir á jarðvegsmönunum.

Áhrif á hljóðvist eru metin út frá legu Vesturlandsvegur og hliðarvega eftir breikkun og áætluðu umferðarmagni og hraða fyrir árið 2040 á móti núverandi legu vega og umferðarmagni fyrir árið 2016. Miðað við núverandi umferðarmagn og hraða reiknast hljóðstig við öll íbúðarhús á deiliskipulags-svæðinu innan viðmiðunarmarka hávaðareglugerðar. Þegar miðað er við áætlað umferðarmagn og hraða fyrir árið 2040 reiknast 17 hús með hljóðstig hærra en $L_{eq} = 55$ dB(A). Breyting á hljóðstigi er bæði vegna aukins umferðarmagns og vegna hækkunar umferðarhraða á hluta vegkaflans. Breytingin er á bilinu 6-7 dB við hús þar sem umferðarhraði verður aukinn og á bilinu 3-4 dB við önnur hús. Áhrifin eru því talin neikvæð og þörf á að skoða mótvægisáðgerðir við frekari hönnun vegarins við þau hús þar sem reiknað hljóðstig er yfir viðmiðunarmörkum. Í framangreindri athugun var ekki skoðað sérstaklega hljóðstig á dvalarsvæðum á lóð en þar gilda einnig viðmiðunarmörk um hljóðstig og taka þarf tillit til þess við frekari hönnun vegarins.

6.2.7 Umferðaröryggi

Almennt er talið að breikkun Vesturlandsvegur með vegrið á miðdeili og fækkun vegamóta bæti umferðaröryggi á vegkaflanum.

Vegrið á miðdeili bætir umferðaröryggi þar sem það kemur í veg fyrir að ökutæki lendi á öfugum vegarhelming ef ökumaður missir stjórn á ökutæki sínu. Með vaxandi umferð aukast líkurnar á óhöppum þar sem ökutæki aka framan á hvort annað ef vegrið er ekki til staðar á miðdeili.

Hliðarsvæði nýja vegarins verða, eftir breikkunina, öruggari þar sem kröfur til þeirra hafa aukist frá því að núverandi vegur var lagður. Gert er ráð fyrir að hliðarsvæði núverandi hluta vegarins verði lagfærð til samræmis við hertar kröfur í hönnunarstöðlum vega.

Mikið er af tengingum í dag á þeim kafla sem er til skoðunar á Vesturlandsvegi, alls 40 talsins. Eftir breikkun verða 4 hringtorg, við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og Hvalfjarðarveg. Fækkun tenginga og breytingar á vegamótum koma til með að auka umferðaröryggi vegarins. Umferðarslys tengd vegamótum hverfa samt ekki. Hins vegar eru hringtorg talin vera nokkuð örugg útfærsla planvegamáta þar sem alvarleg umferðarslys eru fátíð á hringtorgum, á móti getur eignartjónum fjölgað.

Reiknað er með að umferð gangandi og hjólandi fari eftir hliðarvegum og nýjum stígum þar sem engir hliðarvegir eru. Álitnið er að hliðarvegirnir verði umferðarlitlir og hægt er að afmarka sér rými fyrir hjólandi vegfarendur.

Umferð hestamanna verður líkt og í dag á reiðvegum. Göngustígar, hjólastígar og reiðvegir munu þvera Vesturlandsveg um undirgöng ólíkt því sem þeir gera í dag. Þessir vegfarendur verða því fjarri megin umferðinni þegar þeir þvera veginn og reiðstígar færast fjær þjóðveginum frá því sem þeir eru í dag.

Á heildina litið er talið að áhrif deiliskipulagsins á umferðaröryggi séu jákvæð vegna bættis öryggis fyrir alla ferðamata s.s. gangandi, ríðandi og akandi umferð.

6.2.8 Náttúruvá

6.2.8.1 Ofanflóð

Í greinargerð um ofanflóðahættu fyrir Kjalarnes segir að veðurlag á Kjalarnesi stjórnist af nálægð við Esjuna og fjalla austan af henni. Almennt er úrkomusamt á Kjalarnesi og hvasst. Hvassviðrin eru hvað mest þegar veður stendur úr geiranum milli norðaustur og austurs en einnig er hvassviðri staðbundið í öðrum áttum. Veðurathuganir gefa til kynna að úrkoma sé mun meiri en í Reykjavík (Veðurstofan, desember 2014). Í greinargerðinni kemur fram að hættumatið vegna ofanflóða tekur til snjóflóða, krapaflóða, aurskriðna, grjóthruns, berghlaupa og annars framskriðs úr hlíðum, svo og aurblandaðra krapa- og vatnsflóða í bröttum farvegum. Í niðurstöðum ofanflóðahættumatsins fyrir Kjalarnes er eingöngu fjallað um hættumat fyrir íbúðarhús sem liggja innan hættusvæðis. Ekkert er fjallað um önnur mannvirki s.s. vegi eða göngu- og hjólaleiðir enda fjallar hættumat skv. reglugerð 505/2000 aðeins um nýtingu hættusvæða m.tt. íbúðar- og atvinnuhúsnæðis þar sem áhætta er á að fólk dvelji til lengri tíma innan svæðis. Hluti deiliskipulagssvæðisins er innan svæðisins sem ofanflóðahættumatið tekur til frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestur fyrir Skrauthóla. Hættusvæði C nær yfir um 1 km af Vesturlandsvegi við Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla

benda mælingar til þess að hávaxinn gróður dragi einnig úr vindi þó útbreiðsla hans sé ekki mikil (Korpa).“

Sviptivindar eru þekktir á svæðinu og við erfiðar veðuraðstæður hefur hluta Vesturlandsvegur verið lokað til að tryggja öryggi vegfarenda. Áhrif af fyrirhugaðri framkvæmd eru talin hafa óveruleg áhrif á umhverfisþáttinn, en gæta þarf að því að viðhalda skjólbeltum við veginn eða endurnýja þau.

6.3 Samantekt á niðurstöðu umhverfismats

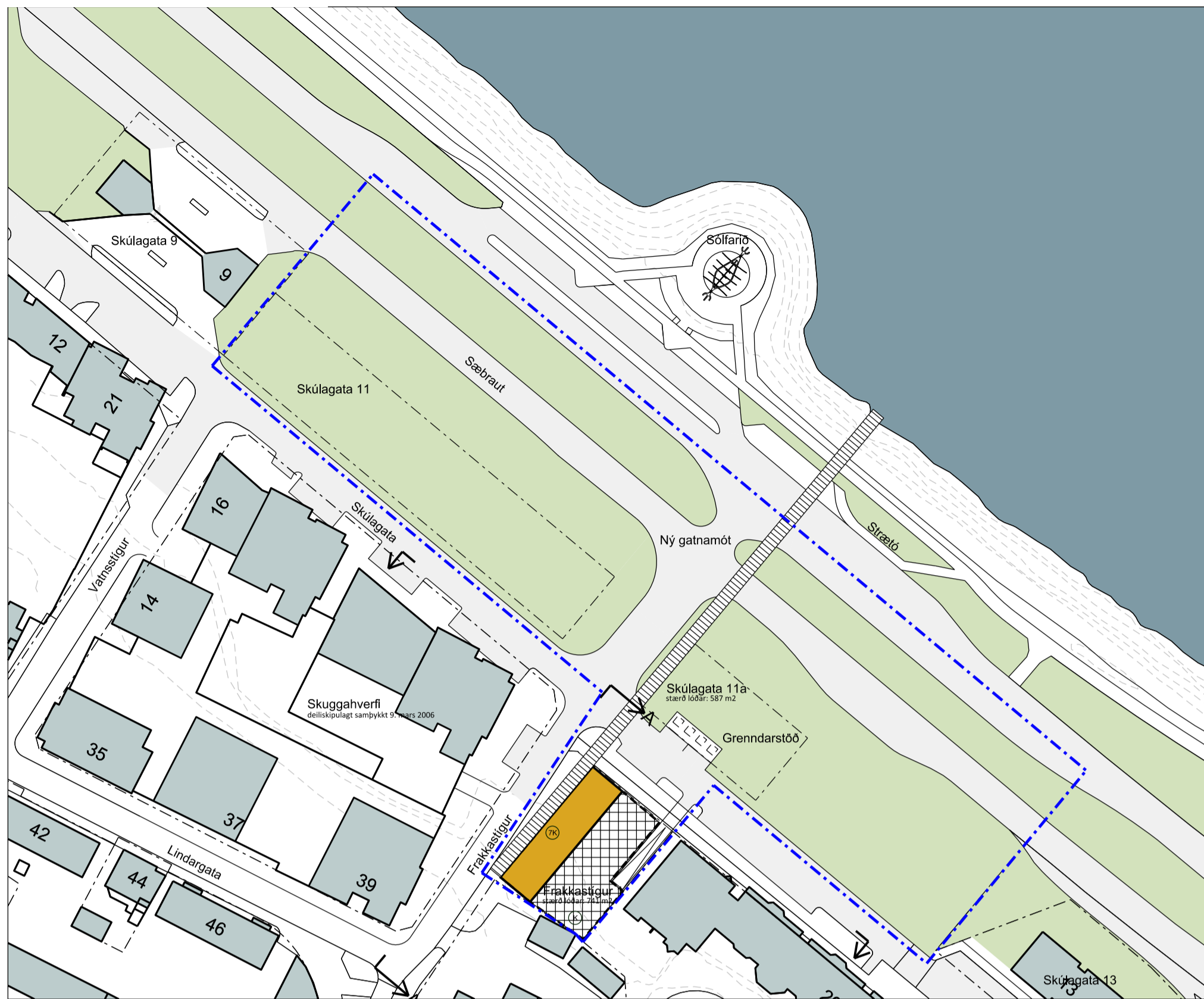
TAFLA 3. Samantekt á niðurstöðum umhverfisáhrifa.

UMHVERFISÞÁTTUR	ÁHRIF	MÓTVÆGISADGERÐIR OG/EÐA EFTIRFYLGNI
Fornminjar	Óveruleg í heildina.	Merkja minjar í hættu innan framkvæmdasvæðis á framkvæmdatíma.
Náttúrufar	Óveruleg í heildina en neikvæð á staðbundnum svæðum.	Halda raski í lágmarki og ganga vel frá framkvæmdasvæði að framkvæmd lokinni.
Landslag og ásýnd lands	Óveruleg í heildina en staðbundin neikvæð.	Halda raski í lágmarki og ganga vel frá framkvæmdasvæði að framkvæmd lokinni.
Landnotkun	Óveruleg en staðbundin neikvæð	
Hljóðvist	Neikvæð við ákveðin hús	Aðgerðir til að ná hljóðstigi niður fyrir 55 dB við þau 17 hús sem áætlað er að verði yfir viðmiðunarmörk.
Umferðaröryggi	Jákvæð	Eftirfarandi atriði bæta umferðaröryggi, vegrið á miðdeilur ,fækkun tenginga, hringtorg, jólaumferð færð yfir á hliðarvegi.
Náttúruvá	Óveruleg	Áfram vöktun á veðurfari m.t.t. sviptivinda og ofanflóða.

SKÚLAGÖTUSVÆÐI - SKÚLAGATA/FRAKKASTÍGUR - BREYTING Á DEILISKIPULAGI

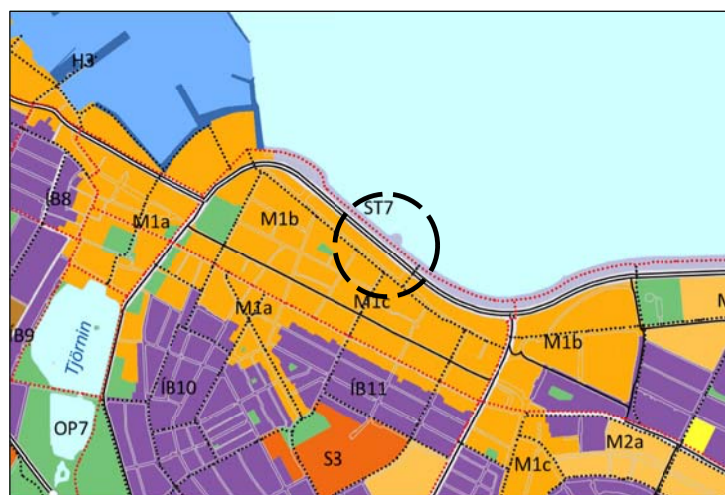
GILDANDI DEILISKIPULAG, mkv. 1:1000 - samþykkt 13.05. 1986

TILLAGA AÐ DEILISKIPULAGSBREYTINGU, mkv. 1:1000

SNEIDING A - A, TILLAGA AÐ DEILISKIPULAGSBREYTINGU, mkv. 1:500

Aðalskipulag Reykjavíkur 2010 - 2030

SKÝRINGAR:

- Nýbyggingar
- Nýbyggingarrettur neðanjarðar
- Núverandi byggingar
- Stígur að Sólfari
- Afmörkun deiliskipulags
- Lóðarmörk
- Hæð nýbygginga

Löfmynd af skipulagssvæðinu

Grunnar eru fengnir úr upplýsingarkerfi Reykjavíkurborgar. Sjá mæliblöß varðandi kvaðir um umferð, leiðslur/lagnir og bílastæði á skipulagssvæðinu. Nákvæmar lóðarstærðir koma fram á mæliblößum. Fyrirkomulag gróðurs, útvistarvæða og umferðarmannvirkja s.s. bílastæða, gatna og stíga eru leiðbeinandi og geta tekið einhverjum breytingum við nánari hönnun.

Samkvæmt lögum um menningarmínjar nr. 80/2012 má ekki raska frílystum og fríðuðum fornleifum og fríðlystum og fríðuðum húsum og mannvirkjum nema með leyfi Minjastofnunar Íslands. Hvers kyns mannvistarleifar 100 ára og eldri teljast fornleifar og öll hús og mannvirki sem eru 100 ára og eldri eru fríðuð samkvæmt sömu lögum.

Deiliskipulagsbreyting þessi sem fengió hefur meðferð í samræmi við ákvæði 1. mgr. 43. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 var samþykkt í _____ þann _____ 20____ og í _____ þann _____ 20____.

Tilgagn var auglýst frá _____ 20____ með alþugasemdarfesti til _____ 20____.

Auglýsing um gildistöðu breytingarinnar var birt í B-eldis Stjórnartíðnda þann _____ 20____.

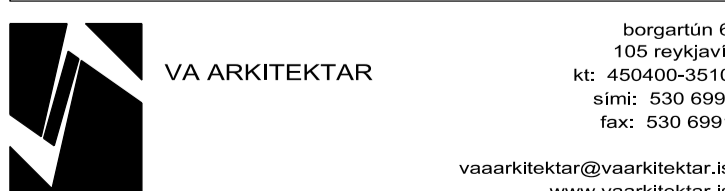
Endurskoðun:	Dag:	Telur:	Yfir:
A: Lagfært eftir auglýsingu	15.2.2018	BGH	ROB
B: Breytt hæð á byggingu	25.5.2018	BGH	ROB

SKÚLAGÖTUSVÆÐI SKÚLAGATA/FRAKKASTÍGUR Breytt deiliskipulag

STADGREINIR: Umhverfis- og skipulagssvið RVK
KENNITALA VERKAUÐA: 570480-0149

DEILISKIPULAG Blað 1 af 2

EFNI:	DEILISKIPULAGSUPPRÁTTUR				
MÆLIKVARÐI:	1:1000	FRUMSTÆRD BLAÐS:	A1	TEKNAÐ:	BGH
TEKNAÐ:	BGH	VERKNR:	1428	YRFARFAR:	ROB
YRFARFAR:	ROB	TEKNAÐ NR:	100	DAGSETNING ÚTGÁFU:	03.10.2017
DAGSETNING ÚTGÁFU:	03.10.2017	ENDURSKI:	A		

borgartún 6
105 reykjavík
kt. 450400-3510
sími: 530 6990
fax: 530 6991
vaarkitektar@vaarkitektar.is
www.vaarkitektar.is

ÚTGEFANDI: Richard Ó. Briem KT: 210850-4499

Breyting á deiliskipulagi Skúlagötusvæðis

Greinarper:

Gildandi deiliskipulag fyrir svæðið er „Skúlagötuskipulag“, samþykkt 13. maí 1986. Gerðar hafa verið margar breytingar á því en ekki fyrir þetta svæði. Svæðið sem um ræðir er tæplega 1 hektari að stærð og nær yfir öbygga lóð á horni Skúlagötu og Frakkastígs, Frakkastíg 1 og opióð öbyggt borgarland milli Skúlagötu og Sæbrautar sem nær frá Skúlagötu 9 í vestri (nærstöð Ólís) og að Skúlagötu 13 í austri.

Lýsing á breytingunni: Breytingin felst í því að gatnafyrirkomulagi er breytt þannig að tenging frá Skúlagötu að Sæbraut verður í beinu framhaldi af Frakkastíg svo auðveldi með aðkomu gangandi vegfarenda að Sólfarinu. Bygging má 8 hæða byggingu að Frakkastíg 1, þar sem gert er ráð fyrir íbúðum, verslun og þjónustu en nýtingarheimildum er breytt í blandaða miðborgarmotkun.

Skipulagssvæðið og Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030

Samkvæmt Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 er landnotkun á skipulagssvæðinu skilgreind sem M1c, blönduð miðborgarbyggð, íbúðarbyggð. Á síkum svæðum er lagt áhersla á að vermá og styrkja íbúðarbyggð og hverfisanda, en um lóð að efla verslunar-, atvinnu- og þjónustustarfssemi sem fellur að íbúðarbyggð.

Svæði milli Skúlagötu og Sæbrautar heildarsýn

Á svæðinu sem afmarkast við Lækjargötu í vestur og Snorrabraut í austur eru áætlanir uppi um að efla hreyfingu og lýðheilsu almennings. Þróunarverkefnið sem ber yfirskriftina „Heilbrigði sál í hraustum líkama“ er enn á byrjunarstigi. Eftirfarandi kemur fram í hugmyndafræði verkefnisins: *Á Skúlagötunni sunnanvert verður því flétt saman starfsemi á borð við veggteinis, kljafir og þrekkjum við rými þar sem bóðið er m.a. upp á joga, dans, mullersæfingar og ungbörnaudd. Þessari fettu er svo ofur flétt saman við stærkan arkitektúr og poetíska landslagshönnun. Á útsvaðum má einnig sjá fyrir sér hreyfingu af einhverju tagi. Að auki verða afmarkaðir staðir fyrir báningsherbergi, sturtur og þá líka potta og gufubóð; eftir kalda göngu við sjávarkantinn eða spennubrunninn leik verður hægt að stíga í heitan pott og horfa yfir Ejsuna.*

Bygðamynstrið og núverandi aðstæður:

Skipulagssvæðið er í sterkum tengslum við helstu kennileiti Reykjavíkur, Hallgrímskirkju og Tónlistarhúsið Hörpu, sérstaklega þegar gengið er að listaverkinu Sólfarinu. Skipulagssvæðið er ennfremur hluti af framhlið miðborgarinnar þegar horft er frá sjó sem og frá austanverðri Sæbraut. Nálag byggð er nokkuð sundurleif þar sem mismunandi gerð og stærð bygginga skapa ákveðið ójafnvægi fyrir umhverfi í heild sinni.

Umhverfisáhrif:

Breytingar á skipulagssvæðinu munu hafa í för með sér jákvæð umhverfisáhrif m.a. hvað ásynð og samhengi byggjarinnar varðar. Ný bygging mun binda saman nálæga byggð og stuðla að jafnvægi í byggðarmynstri þess. Breytt gatnamót munu auk þess auðveldi alla umferð á svæðinu og að gengi gangandi vegfarenda að nýju torgi og Sólfarinu.

NÚVERANDI AÐSTÆÐUR og gildandi deiliskipulag

Skúlagata 11 núverandi ástand og gildandi deiliskipulag: Staðgreinir: 0-1-1152101, landnr. 101019, Lóðarstærð: 275,0 m², Borgarland milli Skúlagötu og Sæbrautar (Skúlagata 11)
Lóðinni var upphaflega úthlutað á árinu 1988 til Eimskipafélags Íslands fyrir bílastæði í tengslum við fyrirhugaða uppbyggingu á lóðum félagsins á milli Skúlagötu og Lmdargötu
í gildandi deiliskipulagi er lóðin skilgreind sem lóð fyrir þjónustubyggingu á tveimur hæðum, um 600 m² að stærð.

Frakkastígur 1 núverandi ástand og gildandi deiliskipulag: Staðgreinir: 0-1-1153101, landnr. 101093, Lóðarstærð: 810,0 m².
Öbyggt lóð í eigu Reykjavíkurborgar, á horni Skúlagötu og Frakkastígs. Á lóðinni stóð áður einhliða tímabili sem hósti Færneyka sjómannaheimilið. Húsið var flutt af lóðinni upp úr 1990. í gildandi deiliskipulagi er lóðin skilgreind sem lóð fyrir húsanglega dagvistun.

TILLAGA AÐ BREYTTU DEILISKIPULAGI

Markmið:

- Auðveldi aðgengi gangandi vegfarenda að sjávarsiðu Miðborgarinnar og Sólfarinu.
- Efla sjálfbærni líftíli með nýrri grenndarstöð sem gerir íbúðum kleift að flokka rad.
- Stuðla að betri byggð og fjölbreyttri flóru mannlífs með nýrri byggingu á Frakkastíg 1. Með lögum byggingar er leitað eftir brúa ólíkt byggðarmynstur og skapa jafnvægi í umhverfinu.

Skilmálar

Breyting á lóð. Skúlagata 11
Í kjölfar breytinga á gatnafyrirkomulagi verða til þrjár lóðir norðanvert á Skúlagötu, á milli Skúlagötu 9 og Skúlagötu 13.

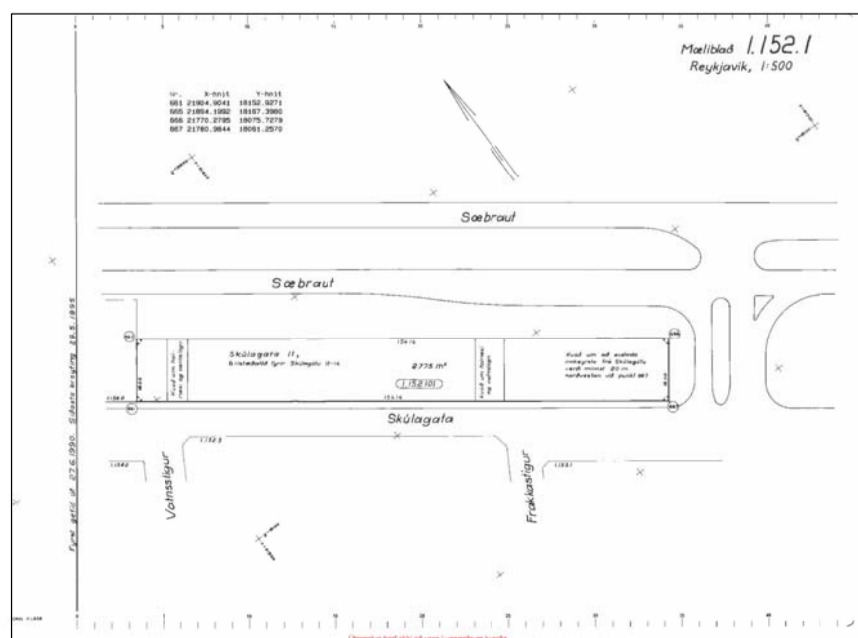
Skúlagata 11
Núverandi lóð minnkar í kjölfar breytinga á gatnafyrirkomulagi og verður nú 1767 m². Tveggja hæða þjónustubygging sem heimilur er á lóðinni í dag er felld úr gildi. Landnotkun svæðisins flokkast undir „Miðborg“.

Skúlagata 11a
Til verður ný lóð austan við ný gatnamót við Frakkastíg og verður sú lóð 587 m². Landnotkun svæðisins flokkast undir „Miðborg“. Heimilt er að koma fyrir grenndarstöð á lóðinni ásamt tveimur bílastæðum við lóðina sem liggja samsíða götu. Nánar er komið inn á notkun grenndarstöðvarinnar undir lóðnum „Grenndarstöð“ hér að neðan.

Breytingar á gatnamótum
Núverandi gatnamót frá Skúlagötu að Sæbraut eru í dag staðsett á milli lóðanna Skúlagötu 11 og 13. Þau munu færast um það bil 50 metra til vesturs og munu þá liggja í beinu framhaldi af Frakkastíg. Synt fyrirkomulag gatnamótanna er leiðbeinandi, nánari útfærsla þeirra verður unnin í framhaldi deiliskipulagsvinnunnar.

Nýr stígur að Sólfari

Heimilt er að gera nýjan stíg að ströndinni og að Sólfarinu, heimilt er að leggja hann niður að sjávarkanti. Efnisval á stígunum getur annað hvort lagað sig að því efnisvali sem verður ríkjandi á nálægðu torgi og gangstéttum eða staðið sjálfstætt, t.d. ef gönguleið frá Hallgrímskirkju niður að Sólfari vði útbúin sem sjónlegt spor í umhverfi borgarinnar. Gönguástúgurinn er austanmeiri á Frakkastíg og nýju gatnamótunum þar sem aðkoma í bílakjallara í fjölyfshús, vestanvert á Frakkastíg, gera gangandi vegfarendum erft um vik. Á sama tíma styrkir þessi lega væntanlega starfssemi á jarðhæð nýrrar byggingar við Frakkastíg 1.

MÆLIBLAÐ AF NÚVERANDI AÐSTÆÐUM Á SKÚLAGÖTU 11

Skúlagata 11a - Grenndarstöð

Heimilt er að koma fyrir grenndarstöð á lóðinni. Um er að ræða lágreista gáma til flokkunar sorps. Nánari staðgreining og hönnun verður ákveðin í samvinnu við Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar. Til aðmykja sjónræn áhrif grenndarstöðvar gagnavötu og nærliggjandi umhverfi er mælt til þess aðreist verða skýl sunnanvert og aðgangandi aðkoma verði norðanmeiri.

Frakkastígur 1 - Nýbygging

Heimilt er að reisa á lóðinni 8 hæða nýbyggingu, ásamt bílastæðakjallara, innan byggingarreits skv. deiliskipulagsupprætti. Á 1. og 2. hæð er skal vera atvinnu, verslun og þjónusta en íbúðir, þar með talið námsmannaíbúðir, á 3.-8. hæð. Aðkoma í bílastæðakjallara er frá Skúlagötu, eins og sjá má á deiliskipulagsupprætti. Lóðarmörkum er breytt vestanvert á lóðinni og minnkar hún um 69 m² en borgarlandið stækkar á móti. Stærð lóðar, byggingarmagn og nýtingarhlutfall kemur fram í skilmálatöflu. Að öðru leyti er vísað í almenna skilmála um byggingar.

Byggingarrettur

Byggingarrettur er bindandi þ.e.a.s. úrveggir bygginga skulu leggjast að þeim. Aftir megin hlutar bygginga skulu vera innan byggingareita þar með talið svalir.

Efnisval bygginga

Megin byggingarefni er slétt þúsáður mür, hvítt að lit.

Gluggar, hurðir og aðrir efnisfletir

Á skilmálateikningum koma fram skilgreindir fletir þar sem koma má fyrir gluggum og dyrapöllum. Fletirnir sýna til um hámarks stærðir glugga- og dyrapöllum. Glugga- og dyrapöllum skulu vera innan þessara flata, en ekki þarf að fylla út í þá. Ennfremur er efnisferð fjáls á þessum flötum, svo farnlega sem efnisferð ekki heilsuspillandi og mælt er til þess að horfið verði til vistvæna sjónarmíða við val á efnis.

Svalir og baksvaflir

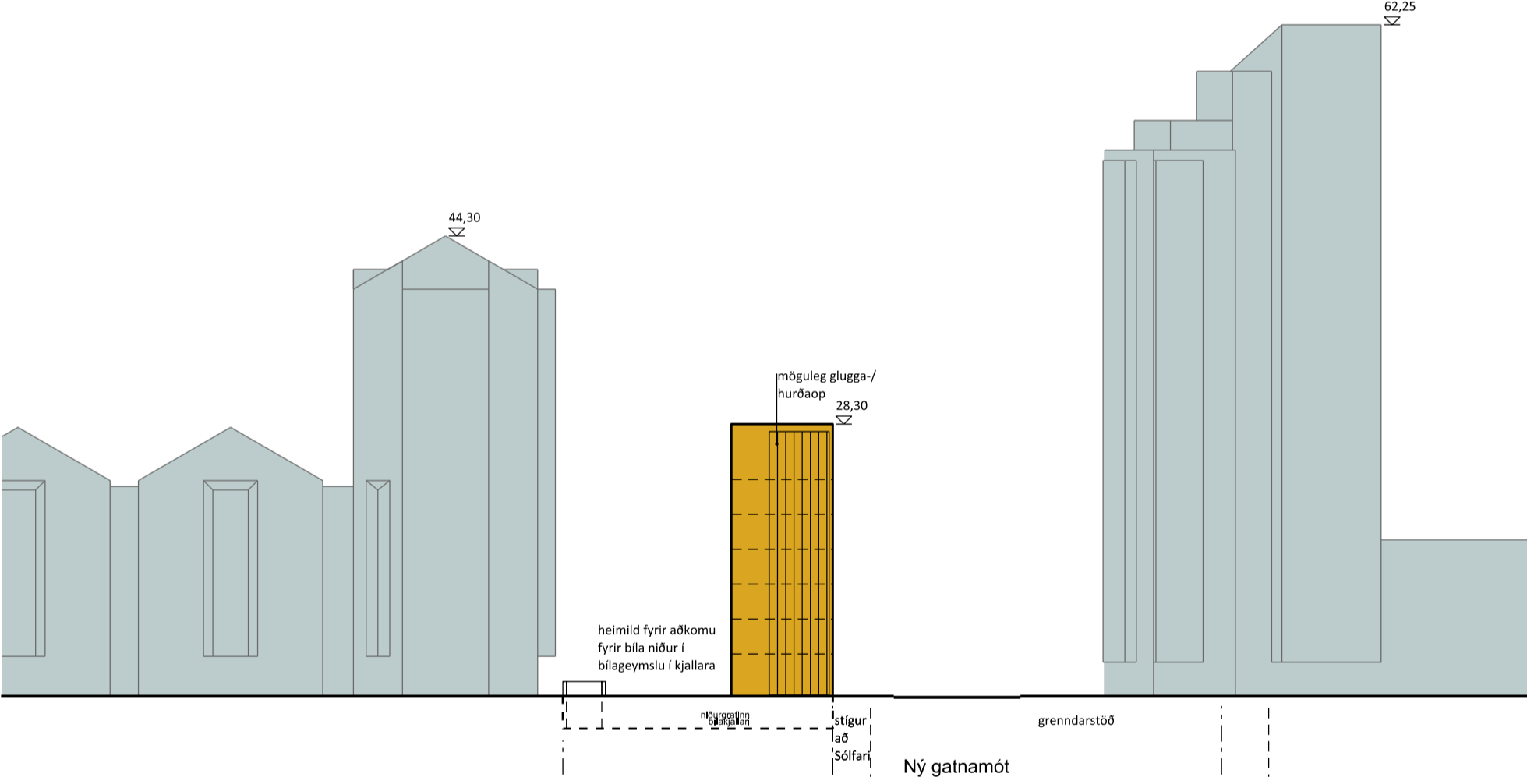
Á byggingum er einungis heimilt að útbúa innfældar svalir úr megin byggingarefni nýbyggingar. Sjá nánar á skilmálateikningum.

Bílastæði

Koma skal fyrir bílastæðum fyrir hreyfihlaða á lóð og skal fjöldi þeirra vera í samræmi við þau ákvæði sem fram koma í byggingarreglugerð. Heimilt er að koma bílastæðum fyrir í bílakjallara undir lóð og byggingu. Þar má að hámarki vera 1 bílastæði á hverja íbúð.

Hönnun húsa og lóða

Vanda skal til allrar hönnunar og frágangs byggingar og lóðar. Gæta skal þess að byggingar og lóð falli sem best að landi. Gróður og tré sem fyrir eru á lóð skulu standa sé þess kostur. Við hönnun verður jafnframt að skoða vindáhrif nýbyggingar á nærliggjandi umhverfi.

ÚTLIT NORÐUR, TILLAGA AÐ DEILISKIPULAGSBREYTINGU, mkv. 1:500

	Stærð lóðar	Hámarks byggingarmagn A, B og C	Byggingarmagn - samtals á lóð	Nýtingarhlutfall lóðar A+B+C rými	Hæðir	Mögulegur fjöldi íbúða
Skúlagata 11	1767,0	0,0	0,0	0,00	0	0
Skúlagata 11 a	587,0	0,0	0,0	0,00	0	0
Lóð C - Frakkastígur 1	741,0	1910,0	1910,0	2,58	8	20
Lóð C - neðanjarðar		675,0	675,0	1,10	1K	
Samtals:	3095,0	2585,0	2585,0	0,84		20

USK Skipulag

Frá: USK Þjónustu netfang
Sent: 4. maí 2018 08:58
Til: USK Skipulag
Afrit: Þór Steinarsson
Efni: FS: Eftirfarandi bókun var gerð á fundi VHerfisiráðs Kjalnesinga

Sjá erindi hér fyrir neðan.

Bestu kveðjur,

Hera Elfarsdóttir
Fulltrúi í skjaladeild
Skrifstofa þjónustu- og reksturs
Skjalaver/Höfðatorg – Borgartúni 12-14
hera.elfarsdottir@reykjavik.is
Sími: 411-1185

From: Margrét Richter
Sent: 3. maí 2018 16:28
To: Þór Steinarsson; USK Þjónustu netfang
Subject: Eftirfarandi bókun var gerð á fundi VHerfisiráðs Kjalnesinga

30. apríl síðastliðinn. Óskað er eftir að svör berist fyrir 18. maí

Umræða um deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Eftirfarandi bókun var gerð af hverfisiráði Kjalarness:

Hverfisiráð Kjalarness telur að verði farið í framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg um Kjalarnes verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og jafnframt greiðari en nú er. All flestir bæir verða þá tengdir við innansveitarveg sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og Klébergssvæðið sem er miðpunktur opinberrar þjónustu og félagsstarfs á Kjalarnesi.

Hverfisiráðið telur æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd með öruggum innansveitarvegi. Óskað er eftir að endurskoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Á skipulaginu er gert ráð fyrir tengingu í norðurátt frá afleggjara að bænum, í átt frá Grundarhverfi/Klébergssvæði þannig að t.d. stórir bílar með aðföng fyrir búið og mjólkurbílar munu þá þurfa að taka töluverðan krók miðað við núverandi vegstæði. Ekki er gert ráð fyrir tengingu í suður og við samfélagið á Kjalarnesi nema með því að fara upp á þjóðveginn. Einnig bendir hverfisiráðið á að mikil mengun, bæði loftmengun og hljóðmengun, fylgir fjölförnum vegi eins og Vesturlandsveg. Vakin er athygli á að samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt verður að gera viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfolk og skepnur. Mikilvægt er að verkþættir verða unnir samhliða þar sem mikil umferð er stórra flutningabifreiða er um svæðið.

Bestu kveðjur,

Margrét Richter

deildarstjóri stoðþjónustu og rekstrar

Miðgarður – Þjónustumiðstöð Grafarvogs og Kjalarness

Gylfaflöt 5

112 Reykjavík

Sími 411-1400

[Reglur um trúnað í tölvupóstsamskiptum: http://www.reykjavik.is/trunadur](http://www.reykjavik.is/trunadur)

Leiddu hugann að umhverfinu áður en þú prentar út þennan tölvupóst. Prentaðu á báðar hliðar í svarthvítu ef nauðsyn krefur.

USK Skipulag

Frá: Árni Þór Halldórsson <arnithor@gmail.com>
Sent: 9. maí 2018 20:36
Til: USK Skipulag
Efni: Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag: Athugasemdir

Góðan daginn,

Mig langar að koma á framfæri eftirfarandi ábendingum/athugasemdum vegna auglýsingar um nýtt deiliskipulag á Kjalarnesi.

<https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/vesturlandsvegur-nytt-deiliskipulag>

Ég mjög ánægður með að vinna sé hafin við úrbætur á veginum um Kjalarnes. Að jafnaði hef ég keyrt þessa leið nokkrum sinnum í viku, til og frá vinnu, síðan Hvalfjarðargöngin voruð opnuð sumarið 1998.

Eins og fram kemur í auglýsingu á nýju skipulagi er markmið framkvæmda og skipulags að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi og greiða fyrir umferð.

Það sem truflar mig við þetta nýja deiliskipulag er að það eiga að koma 4 ný hringtorg frá Hvalfjarðargöngum að Esjumelum.

Hringtorgin verða öll fjögurra arma með eina akrein fyrir akstur. Í gögnunum kemur ekki fram hvort hringtorgin verði upplýst.

Ég óttast að:

- 1) Hringtorgin fjölgi slysum og eignatjóni á þessari leið, sbr. bls. 28 í greinargerð sem fylgir auglýsingunni um breytt deiliskipulag.
- 2) Snjór safnist fljótt í hringtorgin þegar einhver snjór er og/eða skafrenningur. Ég reikna með að hringtorgin verði uppbyggð í miðjunni og óttast að þetta verði því miður óhjákvæmilegt.
- 3) Hringtorgin skapi hættu á veturna í hálfu, myrkri og þegar skyggni er lélegt vegna ofankomu/skafrennings, Bæða þegar bílar koma í hringtorgin og eins þegar þeir hægja á sér í aðdragandanum.
- 4) Hringtorgin hægi á allri umferð - sem er andstætt einu helsta markmiði framkvæmda og skipulags.

Mig langar til að eftirfarandi verði skoðað gaumgæfilega:

- 1) Sleppa hringtorginu næst Hvalfjarðargöngunum og hafa samskonar gatnamót og eru þar nú þegar. Ég tel að umferð inn í Hvalfjörð og út úr Hvalfirði sé mjög lítil um þessi gatnamót.
- 2) Fækka hinum hringtorgunum eins og hægt er. T.d. með mislægum gatnamótum.

--

Kveðja / Regards,
Árni Þór Halldórsson, kt 070870-5419
Baugalundur 28
300 Akranesi

LÖGMENN|LÆKJARGÖTU

Reykjavíkurborg.
Umhverfis- og skipulagssvið.
B.t. Björns Inga Edvardssonar,
verkefnisstjóra.
Borgartún 12 - 14.
105 Reykjavík.

BOÐSENT

Reykjavík 9. maí 2018.

Varðar: Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi.

Ágæti Björn Ingi.

Til skrifstofu minnar hafa leitað hjónin Geir Gunnar Geirsson, kt. 070845-2619, og Hjördís Gissuraradóttir, kt. 171250-2269, bæði til heimilis að Vallá, Kjalarnesi. Hafa umbj. mínir falið mér að koma á framfæri athugasemdum við fyrirbyggjandi tillögur að nýju deiliskipulagi, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi, að því marki sem tillögurnar varða jörðina Vallá á Kjalarnesi og réttindi umbj. minna á þeirri jörð.

--- --- ---

Umbj. mínir eru þinglýstir eigendur jarðarinnar Vallár og hafa raunar verið um langa hríð. Landamerki jarðarinnar má sjá á fyrirbyggjandi skipulagstillögu.

Lögheimili umbj. minna hefur um áratuga skeið verið á jörðinni en jafnframt hafa þeir stundað þar landbúnað, svo sem undir merkjum félaganna Stjörnueggja hf. og Stjörnugríss hf., sem eru í þeirra eigu og barna þeirra.

Landbúnaðarframleiðsla umbj. minna sætir ströngu eftirliti opinberra aðila, einkum Matvælastofnunar, sem gerir ríkar kröfur til umbj. minna um aðbúnað, heilbrigðis- og hollustuhætti í þeirri starfsemi sem þar fer fram.

Að auki hafa umbj. mínir stundað umfangsmikla skógrækt á jörð sinni svo sem glögglega má sjá þegar farið er á vettvang.

--- --- ---

Athugasemdir umbj. minna við fyrirbyggjandi deiliskipulagstillögu varða fyrst og síðast legu reiðleiðar um hluta jarðar þeirra eins og hún birtist tillögunni.

Er þar átt við reiðleið þá sem tillagan gerir ráð fyrir að liggi austan Esjuvegur og meðfram honum.

Svo sem sjá má af tillögunni þá gerir hún ráð fyrir að reiðleiðin komi inn á jörð umbj. minna við syðri landamerki hennar og liggi meðfram og samhliða safnveginum Esjuvegi, austan hans.

Af hálfu umbj. minna er í sjálfu sér ekki gerð athugasemd við legu reiðleiðarinnar norður um land jarðarinnar.

Athugasemdir umbj. míns lúta hins vegar að legu reiðvegarins þegar kemur að afleggjara af Vesturlandsvegi og inn á innkeyrslu umbj. minna, eða heimreiðina, að íbúðarhúsum þeirra á jörðinni og þeim landbúnaðarhúsum sem þar eru, sem umbj. mínir skilgreina sem heimaland jarðarinnar.

Samkvæmt tillögunni er gert ráð fyrir að umrædd reiðleið fylgi heimreiðinni, austan megin, og liggi meðfram henni samhliða í heimalandi jarðarinnar þar til vegurinn beygir til hægri, í austur í átt að íbúðarhúsum umbj. minna. Þar er gert ráð fyrir að reiðleiðin þveri heimreiðina, sem er lögð bundnu slitlagi, í átt að Vesturlandsvegi og liggi svo meðfram honum norður fram.¹

--- --- ---

Umbj. mínir byggja á því að núverandi tillaga að deiliskipulagi sé að þessu leyti afar þýngjandi fyrir þau.

Hún feli í sér skerðingu á eignarrétti þeirra sem varinn er, s.s. samkvæmt stjórnarskrá. Verði tillagan samþykkt muni svo breytt deiliskipulag auk þess hafa í för með sér veruleg óþægindi fyrir þau, bæði sem íbúa og eigendur jarðarinnar, en einnig þess atvinnurekstrar sem þau starfrækja á jörðinni.

Krafa umbj. minna er sú tillögunni verði breytt á þann hátt að sá hluti reiðleiðar þeirrar sem um ræðir, sem samkvæmt tillögunni fer um heimaland jarðar þeirra, eins og það er skilgreint hér að framan, austan heimreiðar að íbúðar- og atvinnuhúsnæði hennar, verði færður.

Nánar tiltekið gera umbj. mínir þá kröfu að framangreindur hluti reiðleiðarinnar verði færður niður fyrir Esjuveg, þ.e. í vestur, áður en komið er að afleggjaranum af Vesturlandsvegi og inn á heimreiðina á jörð þeirra, þannig að reiðleiðin liggi frá þeim gatnamótum meðfram Vesturlandsvegi en fari ekki um heimaland þeirra og meðfram heimreiðinni eins og tillagan mælir fyrir um.

Byggja umbj. mínir á því að með þeirri breytingu á tillögunni verði hagsmunum þeirra sem nýta munu reiðleiðina í framtíðinni, þ.e. einkum hestamanna, með engum hætti raskað. Ekki verði séð að neinu máli skipti fyrir hestamenn hvort reiðleiðin liggi meðfram Vesturlandsveginum á þessum kafla eða um heimaland umbj. minna meðfram heimreiðinni að heimili þeirra og atvinnuhúsnæði.

Á hinn bóginn hafa umbj. mínir verulega hagsmuni af því að fyrirliggjandi tillögu verði breytt á framangreindan hátt.

---

¹ Bréfi þessu fylgir uppdráttur af fyrirliggjandi skipulagstillögu, en skalið er merkt „Vesturlandsvegur, Saltvík – Grundarhverfi, Deiliskipulag – Tillaga“, Teikn nr.: 4 af 5. Sá hluti legu reiðleiðarinnar sem umbj. mínir gera athugasemdir við er auðkenndur á meðfylgjandi uppdrætti.

Vísa umbj. mínir í því sambandi fyrir það fyrsta liggur fyrir að tillagan gerir ráð fyrir að hluti lands sem er sannarlega í eigu umj. minna verði einhliða lagður undir reiðleiðina, án þess að nokkuð endurgjald komi fyrir.

Af hálfu umbj. minna verði ekki séð að umbj. mínum beri nein skylda að lögum til þess að leggja land sitt, umfram það sem skipulagstillagan gerir að öðru leyti ráð fyrir, undir fyrirhugaða reiðleið með þeim hætti sem lagt er til þar sem hvorki verði séð að fyrirhuguð lega hennar byggi á sjónarmiðum um almannahagsmuni né sé henni ætlað að sinna almannapörfum í skilningi 39. gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Sé reiðleiðinni miklu fremur ætlað að skapa aðstöðu til tómstundaiðkunar hestamanna.

Í annan stað sé ljóst að verði tillagan samþykkt óbreytt þá sé fyrirséð að umferð hesta og manna um heimaland jarðar umbj. minna muni stóraukast.

Byggja umbj. mínir á því að við blasi að þeirri auknu umferð um heimalandið fylgi átroðningur á landinu og ónæði. Að sama skapi blasi við að hestaumferð fylgi verulegur óþrifnaður og að engar líkur séu á því að þeir hestamenn sem fari um land þeirra hirði upp það hrossatað sem eðli málsins samkvæmt fellur til vegna umferðar hesta um land þeirra.

Þá sé viðbúið að þar sem umferð er um heimreiðina að heimili umbj. minna, öðru íbúðarhúsnæði á jörðinni og því húsnæði sem hýsir landbúnaðarstarfsemi umbj. minna, muni hrossatað dreifast að einhverju marki um jörðina og jafnvel berast inn í landbúnaðarhúsin svo sem vegna umferðar bifreiða. Slíkt væri ákaflega bagalegt fyrir umbj. mína enda sætir sú landbúnaðarframleiðsla sem umbj. mínir starfrækja á jörðinni ströngu eftirliti opinberra aðila sem gera ríkar kröfur um heilbrigðis- og hollustuhætti á búinu enda fer þar fram matvælaframleiðsla. Af þeim ástæðum er ekki útilokað að sú hestaumferð um heimaland umbj. minna sem fyrirliggjandi skipulagstillaga mælir fyrir um kunni að valda umbj. mínum tjóni berist hestatað inn á bú þeirra.

Slíkt tjón megi augljóslega fyrirbyggja með því að fallast á kröfur umbj. minna um fæslu reiðleiðarinnar niður fyrir heimaland umbj. minna og að Vesturlandsvegi.

Í þriðja lagi vísa umbj. mínir til þess að alþekkt sé að eigendur bifhjóla, hvort sem er hefðbundinna mótorhjóla, fjórhjóra eða annars konar ökutækja, nota gjarnan reiðleiðir og reiðvegi við ástundun áhugamála sinna, hvort sem þeim er það heimilt lögum samkvæmt eða ekki.

Verði fyrirliggjandi skipulagstillaga samþykkt eru allar líkur á því að sú reiðleið sem tillagan mælir fyrir um verði nýtt í framangreindu skyni með tilheyrandi átroðningi og ónæði fyrir umbj. mína.

--- --- ---

Umbj. mínir byggja á því að kröfur þeirra séu í ljósi allra aðstæðna málefnalegar og sanngjarnar, enda varða þær einungis legu örlítils hluta þeirrar reiðleiðar sem tillagan mælir fyrir um.

Eins og áður segir eru umbj. mínir þinglýstir eigendur jarðarinnar Vallár á Kjalarnesi. Þeir hafa búið á jörðinni og stundað þar landbúnað um áratuga skeið.

Af framangreindu má ráða að verði fyrirbyggjandi deiliskipulagstillaga samþykkt óbreytt mun sú breyting sem í henni felst leiða til þess að hagsmunir umbj. minna raskist og að gengið verði gegn stjórnarskrárvörðum eignarrétti þeirra, friðhelgi og öðrum réttindum.

Byggja umbj. mínir á því að meginreglur stjórnarsýsluréttarins um meðalhóf leiði til þess að fallast beri á kröfur þeirra um færslu þessa hluta reiðleiðarinnar nær Vesturlandsvegi með framangreindum hætti.

Í því sambandi vísa umbj. mínir til þess að verði á kröfur þeirra fallist verði ekki séð að þeim markmiðum sem tillögunni er ætlað að ná gagnvart hestamönnum verði með neinum hætti raskað.

Skipulagstillagan hafi á hinn bóginn verulega þýðingu gagnvart hagsmunum umbj. minna, líkt og hér hefur verið rakið.

Þá telja umbj. mínir að við meðferð krafna þeirra verði einnig að horfa til þess að hestamönnum er þegar tryggð reiðleið austar í landi umbj. minna, þ.e. samkvæmt svokallaðri „Þjóðleið“ meðfram Esjurótum.

Telja umbj. mínir að skipulagsyfirköld væru að ganga lengra en þörf krefði í því að skerða eignarréttindi umbj. minna með því að tryggja hestamönnum umferð um land þeirra með framangreindri „Þjóðleið“ en einnig með reiðleið í gegnum heimaland þeirra.

--- --- ---

Umbj. mínir lýsa sig reiðubúna til samstarfs við Reykjavíkurborg og skipulagsyfirköld borgarinnar um útfærslu þeirrar breytingar sem þeir gera kröfu um að gerð verði á fyrirbyggjandi deiliskipulagstillögu.

Lýsa þeir sig jafnframt reiðubúna til þess að mæta til fundur hjá umhverfis- og skipulagsráði Reykjavíkur eða hjá öðrum stofnunum borgarinnar til þess að reifa kröfur sínar og útskýra með nánari hætti.

Óski Reykjavíkurborg eftir nánari upplýsingum varðandi þau atriði sem að framan greinir er þess óskað að slíkum erindum verði beint til undirritaðs.

Áskilja umbj. mínir sér jafnframt allan rétt til að leggja fram frekari gögn við meðferð skipulagstillögunnar á vettvangi Reykjavíkurborgar.

Að lokum áskilja umbj. mínir sér allan rétt verði ekki við kröfum þeirra og óskum orðið.

Virðingarfyllst,
f.h. Hjördísar Gissurardóttur
og Geirs Gunnars Geirssonar,

Sigurður Kári Kristjánsson hrl.

Hjálagt:

1. Vesturlandsvegur, Saltvík – Grundarhverfi, Deiliskipulag – Tillaga, Teikn nr: 4 af 5, dags. 06.03.2018, með merkingum umbj. minna.
2. Bréf umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkurborgar til Geirs Gunnars Geirssonar, dags. 26.3.2018.

Reykjavíkurborg Umhverfis- og skipulagssviðs,
Borgartúni 12-14
101 Reykjavík
skipulag@reykjavik.is

09.05.2018

Efni : Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag

Fyrir hönd Samgöngunefndar Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefndar í Kjalarnesþingi hinu forna eru eftirfarandi athugasemdir gerðar við nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng við Móaberg.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng við Saltvíkurveg.

Vantar að sýna tengingu á reiðleið milli vegar að Vallá og norður að vegi sem liggur að Litlu Vallá.

Vantar að sýna reiðleið um undirgöng vestan Arnarhamars.

Óskað er eftir að reiðleið við Arnarhamar verði færð fjær vegi.

Allar breytingar á reiðvegum, tilfærslur og tengingar við undirgöng vegna breikkunar Vesturlandsvegur skulu kostaðar af framkvæmdafé viðkomandi hluta Vesturlandsvegur.

Virðingarfyllt

Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga

Haldór H. Halldórsson formaður

bilamalunh@gmail.com

gsm 892 8678

Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna

Sæmundur Eiríksson formaður

klopp@simnet.is

gsm 699 7747

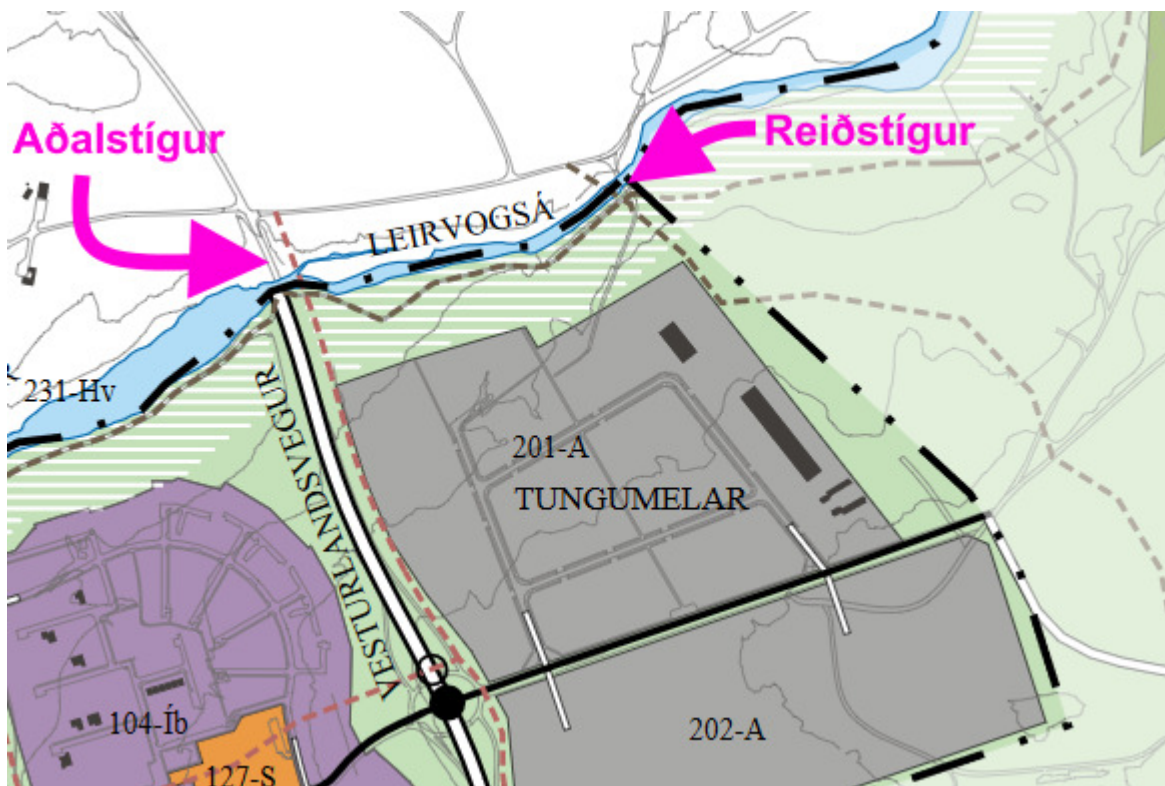
USK Skipulag

Frá: erlendur@gmail.com fyrir hönd Erlendur S Þorsteinsson <esth@erlendur.com>
Sent: 7. maí 2018 18:53
Til: USK Skipulag
Efni: Athugasemd við "Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag" - tenging hjólastígs við Mosfellsbæ

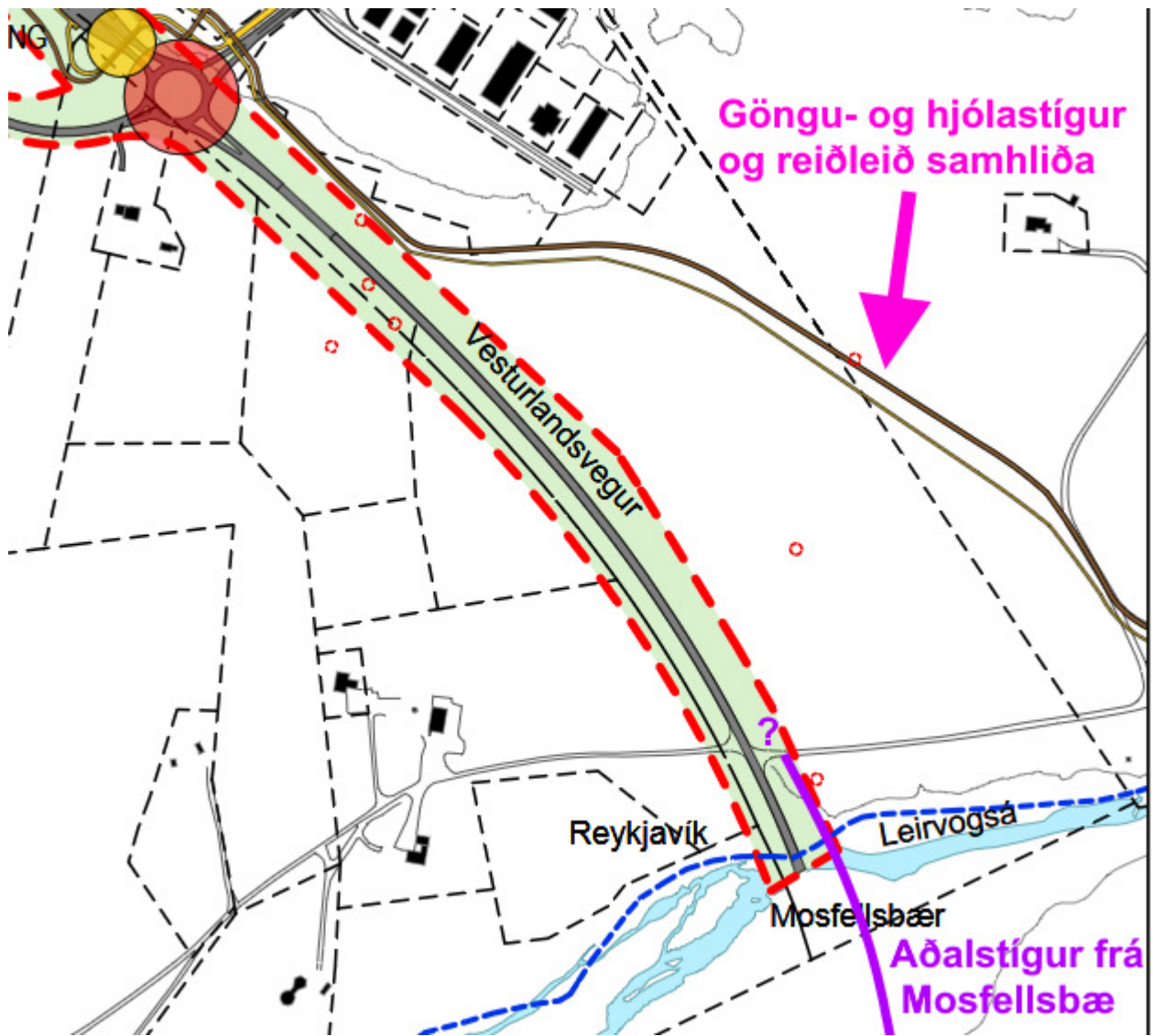
Góðan daginn,

Með vísan til <https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/vesturlandsvegur-nytt-deiliskipulag> þá langar mig að benda á að eitthvað misræmi virðist vera á milli þessarar tillögu og gildandi aðalskipulags í Mosfellsbæ.

Skv. aðalskipulagi Mosfellsbæjar fer aðalstígur meðfram Vesturlandsvegi yfir Leirvogsa, vestan megin við Tungumela. Reiðstígur fer hins vegar austan megin við Tungumela og þar yfir Leirvogsa:

Í deiluskipulagstillögunni fara göngu- og hjólastígur og reiðleið hins vegar samhliða í átt að tengingunni austan megin við Tungumela? Það vantar reyndar aðeins á teikninguna þarna allra austast en ekki verður séð annað en að tengingin sé á röngum stað.

Ætti ekki göngu- og hjólastígurinn annars vegar og reiðleiðin hins vegar að aðskiljast skömmu eftir hringtorgið og stefna að sitthvorri tengingunni við Mosfellsbæ?

Reiðleiðin færi þá leið sem teiknuð er að hér að ofan en göngu- og hjólastígurinn haldi áfram meðfram Vesturlandsvegi til Mosfellsbæjar (þar sem ég bætti "?" á teikn.)?

Erlendur S. Þorsteinsson

USK Skipulag

Frá: Sigríður Pétursdóttir <sigridu@hi.is>
Sent: 6. maí 2018 20:05
Til: USK Skipulag
Efni: Vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur_umsögn hverfisráðs Kjalarness

Til umhverfis- og skipulagssviðs, vegna deiliskipulags Vesturlandsvegur.

Hverfisráð Kjalarness telur að verði farið í framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg um Kjalarnes verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og jafnframt greiðari en nú er. All flestir bæir verða þá tengdir við innansveitarveg sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og Klébergssvæðið sem er miðpunktur opinberrar þjónustu og félagsstarfs á Kjalarnesi.

Hverfisráðið telur æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd með öruggum innansveitarvegi. Óskað er eftir að endurskoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Á skipulaginu er gert ráð fyrir tengingu í norðurátt frá afleggjara að bænum, í átt frá Grundarhverfi/Klébergssvæði þannig að t.d. stórir bílar með aðföng fyrir búið og mjólkurbílar munu þá þurfa að taka töluverðan krók miðað við núverandi vegstæði. Ekki er gert ráð fyrir tengingu í suður og við samfélagið á Kjalarnesi nema með því að fara upp á þjóðveginn.

Einnig bendir hverfisráðið á að mikil mengun, bæði loftmengun og hljóðmengun, fylgir fjölförnum vegi eins og Vesturlandsveg. Vakin er athygli á að samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt verður að gera viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfólk og skepnur.

Einnig bendir ráðið á að mikilvægt er að verkþættir verði unnir samhliða þar sem mikil umferð stórra flutningabifreiða fer um svæðið til þauleldisbúa og fari þeir út af þjóðveginum verður góður innansveitarvegur að vera til staðar til að bera þá umferð.

Virðingarfyllst,

fyrir hönd hverfisráðs Kjalarness,
Sigríður Pétursdóttir formaður

Bakki 06.05 2018

Athugasemdir við : Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag

Við ábúendur á Bakka gerum athugasemdir við eftirfarandi:

1. Tengingu við hringtorg við Dalsmynni. Þessi tenging virkar mjög öfugsnúin þar sem öll okkar þjónusta er í hina áttina. Hvort sem við erum að fara til Mosfellsbæjar, Reykjavíkur eða í Grundarhverfi. Auk þess lengir hún hverja ferð frá enda afleggjarans okkar sem eru tveir km um ca. 3 km aðra leiðina. Þannig að ferð fram og til baka lengist um ca. 6 km í heildina og munar um minna. Það sem síðan er afleitt er að við komust ekki á innansveitarveg öðrvísi en að þurfa að fara út á Vesturlandsveginn og aka að næsta hringtorgi til að komast inn á hann aftur.
2. Við viljum benda á að Blikdalsáin er mikil náttúruperla og nauðsynlegt að vanda vel til verka, svo raskið verði sem minnst. Það er lax í ánni og þarf hann að komast sína leið upp að Mannskaðafossi. Á uppdrætti er gert ráð fyrir að reiðleið liggji yfir ána og þveri Ártúnslandið fyrir ofan veg. Við erum algjörlega á móti því að farið verði yfir ána á þessum stað og í gegnum Ártúnið. Við bendum á að við gáfum leyfi fyrir að færa girðingu ofar til þess að þar opnast leið yfir ána, erum við tilbúin að færa girðingu frekar frá veginum ef þörf er á til að það opnast reiðleið án þess að farið verði inná Ártúnslandið. Við getum heldur ekki séð á uppdrætti hvernig við eigum að komast þarna inn frá veginum en við þurfum að geta komist á farartækjum inn á þetta land, þar sem við þurfum að halda við girðingum, erum að reyna að koma trjágróðri á legg og auk þess eru bestu veiðistaðirnir í ánni fyrir ofan veg og þar er einnig berjaland sem við nýtum fyrir okkur.
3. Við eigum líka land fyrir ofan Vesturlandsveg Bakka megin og er þar orðin mikil umferð útivistarfólks sem gengur á Esjuna og inn Blikdalinn þar megin frá. Einnig er þar mikið berjaland (krækiber) sem er nýtt af borgarbúum . Það er nauðsynlegt að gera ráð fyrir þessari umferð því að hún á bara eftir að aukast. Við getum ekki nýtt okkur landið fyrir ofan veg þess vegna leigjum við beutiland af Reykjavíkurborg. Tvennt kemur til umferðin hefur aukist svo gríðarlega að ekki er forsvaranlegt að fara með

skepnur yfir Vesturlandsveginn og svo er ekki hægt að treysta fólki sem gengur um landið til að loka hliðum. Við höfum boðið Reykjavíkurborg skipti á þessu landi, fyrst fyrir 18 árum, einfaldlega af því að okkur þótti eðlilegra að borgin ætti leiðina inn í Blikdalinn, en það reyndist ekki vera áhugi fyrir því.

4. Við erum sammála að það skiptir öllu máli að umferðin verði sem öruggust í gegnum Kjalarnesið og að innansveitarvegur kemur til með að gera samfélagið betra, öruggara og skemmtilegra. En það verður að gæta þess að allir hafi aðgang að sínu landi og sitji við sama borð hvað varðar aðgengi að innansveitarveginum. Umferðin um Kjalarnesið er alltaf að aukast og það er óásættanlegt að þurfa að fara upp á Vesturlandsveginn til að ferðast innan sveitar.

Með ósk um að vel verði vandað til verka.

Ásthildur Skjaldardóttir

Birgir Aðalsteinsson

Bakka

Anna Lía Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 189

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði

Anna Lía Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 189

Unnið að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Ábyrgðarmaður: María Karen Sigurðardóttir, deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur.

© Borgarsögusafn Reykjavíkur

Anna Lísu Guðmundsdóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir

Mynd á forsiðu: Brýrnar yfir Ártúnsá árið 1948, ljósmyndari: Geir Gunnar Geirsson Zoëga.
Þjóðminjasafn Íslands (GZ2-27-d23).

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Skýrsla nr. 189

Reykjavík 2018

Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	1
Formáli	3
1 Inngangur	4
2 Almennt um verndun menningarminja	6
3 Tilgangur og aðferðafræði skráningar fornleifa	7
4 Skrá yfir fornleifar og yngri minjar	9
4.1 Fitjakot 125678-275	9
4.1.1 Fitjakot, saga, minjar og örnefni	9
4.1.2 Fornleifaskrá Fitjakots vegna breikkunar Vesturlandsvegur	11
4.2 Kollafjörður 125707-282	15
4.2.1 Kollafjörður saga, minjar og örnefni	15
4.2.2 Fornleifaskrá Kollafjarðar vegna breikkunar Vesturlandsvegur	17
4.3 Mógilsá 125733-283	17
4.3.1 Mógilsá, saga, minjar og örnefni	17
4.3.2 Fornleifaskrá Mógilsár vegna breikkunar Vesturlandsvegur	20
4.4 Esjuberg 181191-284	24
4.4.1 Esjuberg, saga, minjar og örnefni	24
4.4.2 Fornleifaskrá Esjubergs vegna breikkunar Vesturlandsvegur	26
4.5 Móar 125724-287	29
4.5.1 Móar, saga, minjar og örnefni	29
4.5.2 Fornleifaskrá Móa vegna breikkunar Vesturlandsvegur	31
4.6 Sjávarhólar 125750-289	33
4.6.1 Sjávarhólar, saga, minjar og örnefni	33
4.6.2 Fornleifaskrá Sjávarhóla vegna breikkunar Vesturlandsvegur	36
4.7 Vallá 125762-291	39
4.7.1 Vallá, saga, minjar og örnefni	39
4.7.2 Fornleifaskrá Vallár vegna breikkunar Vesturlandsvegur	41
4.8 Arnarholt 125651-304	42
4.8.1 Arnarholt, saga, minjar og örnefni	42
4.8.2 Fornleifaskrá Arnarholts vegna breikkunar Vesturlandsvegur	45
4.9 Ártún 125653-308	48
4.9.1 Ártún söguágrip	48
4.9.2 Fornleifaskrá Ártúns vegna breikkunar Vesturlandsvegur	51
4.10 Saurbær 125746-309	64
4.10.1 Saurbær, saga, minjar og örnefni	64
4.10.2 Fornleifaskrá Saurbæjar vegna breikkunar Vesturlandsvegur	68

5	Niðurstöður og varðveislumat	80
5.1	Fornleifar, innan framkvæmdarsvæðisins	81
5.2	Yngri minjar innan framkvæmdarsvæðisins.....	85
5.3	Niðurlag.....	86
6	Heimildaskrá	87

Formáli

Hér fer á eftir rannsókn og skrá yfir fornleifar og yngri minjar á deiliskipulagssvæði sem fylgir Vesturlandsvegi frá sveitafélagsmörkum við Mosfellsbæ við Leirvogsa að Hvalfirði. Fornleifaskráningin er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Ákvæði um skráningu menningarminja er að finna í **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** sem tóku gildi 1. janúar 2013. Fjallað er um skráningu vegna skipulags í 16. gr. þar sem segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi og að skráning skuli „ætíð fara fram á vettvangi“ áður en deiliskipulag er afgreitt.¹ Samkvæmt lögnum eru allar fornleifar, hús og mannvirki sem eru 100 ára og eldri friðuð.² Jafnframt er kveðið á um að eigendum: „...húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.“³

Borgarsögusafn Reykjavíkur, áður Minjasafn Reykjavíkur, hefur um árábil gert fornleifaskráningu en fornleifaskráning er „[F]orsenda þess að geta verndað fornleifar og koma í veg fyrir að framkvæmdaaðilar brjóti óafvitandi lög með því að skemma fornleifar er að hafa vitneskju um tilvist og staðsetningu fornleifanna“.⁴ Fornleifaskráning felur í sér skráningu fornleifa eftir heimildum og yfirborðskönnun en minjar geta einnig leynst undir yfirborði. Þegar fornleifaskráning er unnin fyrir hefðbundið deiliskipulag eru gerðar auknar kröfur „um uppmælingu minja og ítarlegri leit að fornleifum á framkvæmdarsvæðum“.⁵

Mars 2018,
María Karen Sigurðardóttir,
deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur

¹ Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012. Tóku gildi 1. janúar 2013.

² Lög um menningarminjar – nr. 80 – 29. júní 2012, 1. kafli, 3. gr. og 7. kafli, 29. gr.

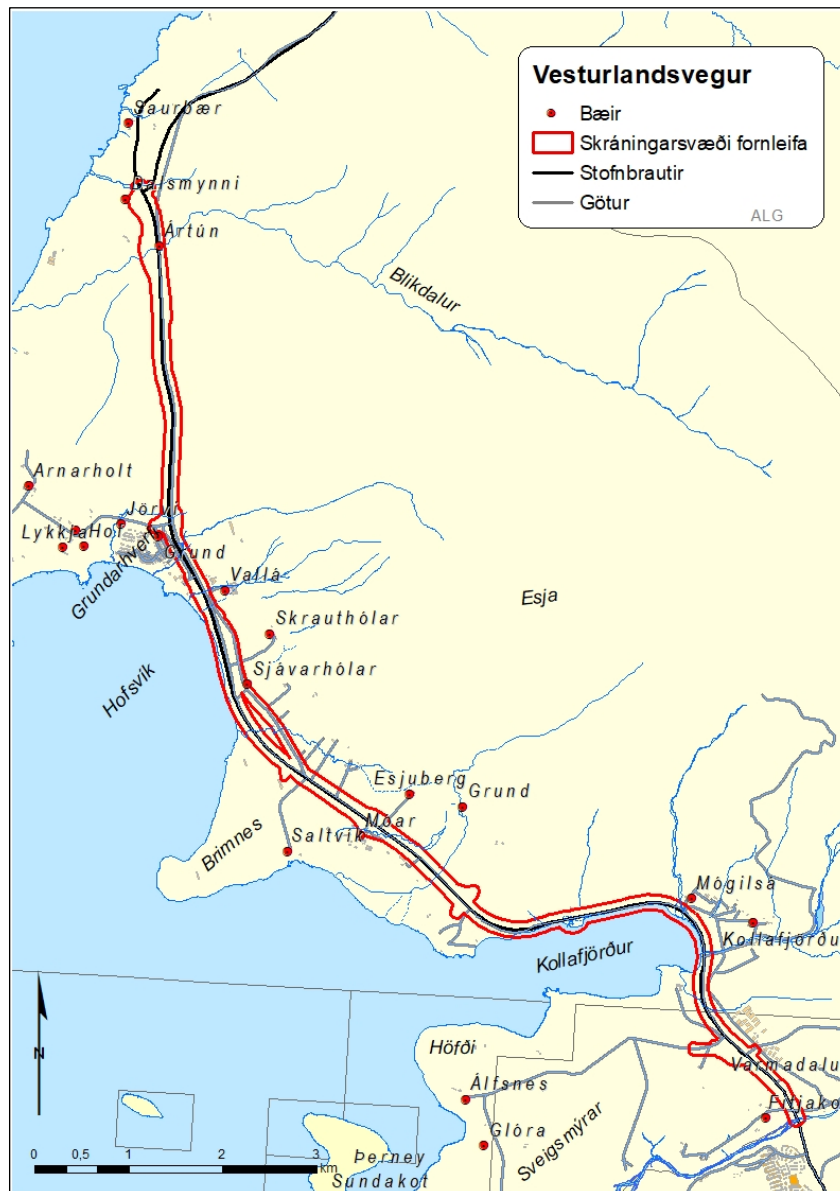
³ Lög um menningarminjar – nr. 80 – 29. júní 2012, 7. kafli, 30. gr.

⁴ Vefur Minjastofnunar Íslands. Vefslóð: <http://www.minjastofnun.is/> → Minjar → Skráning fornleifa. Sótt 22. mars 2018.

⁵ Skráningarstaðlar fornleifa, bls. 2. Minjastofnun Íslands 2013. Vefur Minjastofnunar Íslands. Vefslóð: <http://www.minjastofnun.is/> → Minjar → Skráning fornleifa → Skráningarstaðlar. Sótt 22. mars 2018.

1 Inngangur

Borgarsögusafn Reykjavíkur heldur utan um skráningu fornleifa í Reykjavík. Í þessari skýrslu er greint frá fornleifum og yngri minjum á úttekarsvæði sem nær yfir deiliskipulagssvæði og áætlað framkvæmdarsvæði við breikkun á Vesturlandsvegi frá sveitarfélagsmörkum við Leirvogsa að Hvalfirði. Deiliskipulag Vesturlandsvegar liggur um land 18 jarða: Fitjakots, Álfsness, Kollafjarðar, Mógilsár, Esjubergs, Móa, Saltvíkur, Sjávarhóla, Skrauthóla, Vallár, Jörfa, Hofs, Króks, Lykju, Arnarholts, Bakka, Ártúns og Saurbæjar. Fornleifar og yngri minjar voru skráðar undir 10 jarðir en engar minjar fundust á 8 jörðum: Álfsnesi, Saltvík, Skrauthólum, Jörfa, Hofi, Króki, Lykkju og Bakka. Alls voru skráðir 87 minjastaðir innan úttekarsvæðisins sem nær 50 m frá ystu brún fyrirhugaðs Vesturlandsvegar 2+1, hliðavega eða annarra stiga.⁶ Úttekarsvæðið var allmennt frá 200 – 300 m breitt.

Mynd 1. Úttekarsvæði menningarminja er afmarkað með rauðri línu.⁷

⁶ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

⁷ Grunnur úr Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR). Borgarvefsjá. Vefslóð: <http://lukr-01.reykjavik.is/borgarvefsja/>. Sótt 29.9. 2017. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lísu Guðmundsdóttir.

Í þessari skýrslu er **ekki greint frá fornleifum sem eru á eða við áætlaðar hjóla- og reiðleiðir sem eru utan marka deiliskipulagsins. Það er reið- og hjólaleið frá Leirvogsa að Mógilsá. Ný reiðleið í hlíðum Esju frá Mógilsá að Arnarhamarsrétt. Auk nýrrar reiðleiðar frá Arnarhamarrétt og austur fyrir bæjarstæði Ártúns að Tíðarskaði.**⁸

Skrá yfir fornleifar og yngir minjar birtist hér undir hverri jörð ásamt staðsetningarkortum og í viðauka er allar upplýsingar settar fram í einni töflu, en þar er einnig greint frá hættumati. Í lok skýrslunnar er lagt fram mat á *gildi minjanna* sem framkvæmdin getur haft áhrif á og gerð tillaga um mótvægisáðgerðir.

Fornleifaskráningin byggir að hluta til á eldri skráningum frá árunum 2000-2005 en sú skráning miðaðist við deiliskipulagsstig og þjóðminjalög þess tíma. Skráningin hefur verið endurskoðuð miðað við lög um menningaminjar frá árinu 2012 og þær reglur sem gilda nú um skráningu fornleifa og skil á gögnum til Minjastofnunar Íslands.⁹

Eftir að Kjalanes var sameinað Reykjavík árið 1998 var gert átak í skráningu fornleifa árið 1999 í samvinnu við Þjóðminjasafnið. Þá skráðu Birna Gunnarsdóttir fornleifafræðingur og Gunnar Bollason sagnfræðingur minjar í gagnagrunninn Sarp eftir ritheimildum og örnefnaskrá. Á árunum 2002 og 2003 gerði Minjasafn Reykjavíkur, nú Borgarsögusafn, átak í vettvangsskráningu á Kjalarnesi. Þá skráðu fornleifafræðingarnir Sólborg Una Pálsdóttir og Jóna Kristín Ámundadóttir stóran hluta af Kjalarnesi undir stjórn Önnu Lísu Guðmundsdóttur. Árið 2015 vann Margrét Björk Magnúsdóttir meistararitgerðina „Fornleifar á Kjalarnesi, flokkun og greining á skráðum fornleifum“ og í þessari skýrslu er saga jarðanna sótt nánast óbreytt í hana.¹⁰ Þá hafa eftirtaldar fornleifaskráningar verið gerðar vegna skipulags:

- Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2001). *Fornleifaskráning jarðanna Mógilsár og Kollafjarðar*. Drög að skýrslu. Gögn Minjasafns Reykjavíkur.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. Reykjavík. 2003.

- Sólborg Una Pálsdóttir. (2004). *Fornleifaskráning Bakka og Bakkakots á Kjalarnesi*. Reykjavík.

- Elín Ósk Hreiðarsdóttir. (2006). *Fornleifaskráning í Varmadal á Kjalarnesi*. Reykjavík:

Fornleifastofnun Íslands.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2008). Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á framkvæmdasvæðinu. Reykjavík.

- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2010). *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Reykjavík.

- Birna Lárusdóttir. (2012). *Fornleifaskráning á Hrafnhólum á Kjalarnesi*. Reykjavík:

Fornleifastofnun Íslands.

- Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2014). *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir. (2014). *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir. (2015). *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík.

- Anna Lísa Guðmundsdóttir. (2017). *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Reykjavík.

Skýrslan hefst á því að fjallað er almennt um verndun menningarminja og um tilgang og aðferðir. Þá er farið yfir sögu þeirra jarða sem liggja að Vesturlandsveginum á Kjalarnesi og birt skrá yfir fornleifar og yngri minjar innan áætlaðs framkvæmdarsvæðis og áhrifasvæðis þess. Aftast í viðauka er tafla með öllum skráðum minjastöðum á úttektarsvæðinu.

⁸ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

⁹ Sjá vef Minjastofnunar Íslands um skráningu fornleifa. http://www.minjastofnun.is/media/skjol-i-grein/skraningarstadlar_2013_fornleifar.pdf og Oddgeir Isaksen 2016. Skil á fornleifaskráningargögnum. Landupplýsingargögn: Punktaskrár, línu og flákagögn, bls. 9.

¹⁰ Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015.

Minjastofnun Íslands úthlutaði deiliskráningunni verkefnanúmerinu 1896. Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir unnu að vettvangsskráningu sem fór fram í nóvember og desember sl. og í febrúar. Samhliða var unnið að heimildavinnu, úrvinnslu gagna og skýrslugerð.

Skráðar voru búsetuminjar, gamlar leiðir, herminjar og yngri minjar samtals 87 minjastaðir eru á úttektarsvæðinu.

2 Almennt um verndun menningarminja

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 fer mennta- og menningarmálaráðherra með yfirstjórn verndunar og vörslu menningarminja í landinu. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Lögin eiga jafnframt að tryggja eftir föngum varðveislu menningarminja í eigin umhverfi.

Minjastofnun Íslands, sem er ríkisstofnun undir yfirstjórn ráðherra, annast framkvæmd laganna. Samkvæmt 16. gr. laganna skal skrá fornleifar, hús og mannvirki áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.¹¹

Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lögin taka einnig til staða sem tengjast menningarsögu.

Um friðun og friðlýsingu er fjallað í 5. gr. laganna:

Friðun felur í sér sjálfkrafa verndun fornminja, húsa og mannvirkja á grundvelli aldurs þeirra, samkvæmt nánari fyrirmælum laga þessara. ... Friðlýsing fornleifa, húsa og mannvirkja getur falið í sér kvöð sem þinglýst er á fasteign og hefur þann tilgang að tryggja sem best varðveislu menningarminja.

Friðlýsing er síðan nánar útfærð í 18. gr. laganna en samkvæmt þeim skal Minjastofnun Íslands hafa samráð við skipulagsyfyrvöld þess landsvæðis sem menningarminjar tilheyra þegar fjallað er um friðlýsingu þeirra.

Friðlýsa má fornleifar, skip og báta, svo og hús og mannvirki eða hluta þeirra, sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi. Friðlýsing getur náð til nánasta umhverfis hins friðlýsta minjastaðar, húss eða mannvirkis. Friðlýsa má samfelld svæði þar sem fleiri en einn minjastaður teljast hafa sérstakt menningarsögulegt gildi. Einnig má friðlýsa samstæður húsa sem hafa sama gildi og að framan greinir og gilda þá reglur friðlýsingar um hvert einstakt þeirra.

Samkvæmt lögum eru allar fornleifar friðhelgar og verndaðar gegn hvers kyns raski. Í 21. gr. laganna segir:

Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Þetta á við um allar fornleifar, kunnar sem ókunnar, samanber 24. grein:

¹¹ Lög um menningarminjar 2012 - nr. 80 - 29. júní. Tóku gildi 1. janúar 2013.

Finnist fornminjar sem áður voru ókunnar, t.d. undir yfirborði jarðar, sjávar, vatns eða í jökli, skal skýra Minjastofnun Íslands frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn.

Fornminjar njóta friðunar nema annað sé ákveðið af Minjastofnun Íslands. Fornminjar eru annars vegar forngríp og hins vegar fornleifar. Fornleifar eru skilgreindar svo samkvæmt 3. gr. laganna:

Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarmínjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Eitt markmið skráningar menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja, er að koma í veg fyrir að þær verði fyrir raski eða skemmdum að nauðsynjalausu. Það er hagar þeirra sem stýra framkvæmdum að til sé yfirlit yfir menningaminjar á tilteknum svæðum og það fæst með skráningu minjanna.

Fornleifaskráning minnkar líkur á því að óvænt finnist fornleifar á svæðinu sem nauðsynlega verður að rannsaka. Björgunaruppgröftur sem unninn er vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum er ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar því hagsmuni framkvæmdaraðila og fræðigreinarinnar. Almennt er æskilegast að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum, því að þeir sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum bera kostnað af fornleifarannsóknnum sem nauðsynlegar reynast þeirra vegna, samanber 28. grein:

Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknnum og vettvangsskráningu fornleifa.

3 Tilgangur og aðferðafræði skráningar fornleifa

Borgarsögusafn Reykjavíkur (áður Minjasafn Reykjavíkur) heldur skrár yfir menningarminjar í Reykjavík, fornleifaskrá og húsaskrá, sem eru rafrænar skrár. Fornleifaskrá Reykjavíkur var fyrst gefin út árið 1995 og þá voru um 200 minjastaðir skráðir. Stöðugt er unnið að endurskoðun hennar og nú (2018) eru um 3.400 minjastaðir skráðir. Fornleifaskráning er í raun skilyrði þess að hægt sé að vinna markvisst að varðveislu fornleifa.

Allar fornleifar eru skráðar í *Sarp* – menningarsögulegan gagnagrunn. Minjar eru skráðar eftir jörðum og þeirri jarðaskiptingu fylgt sem tíðkaðist um 1835-1845. Hver minjastaður fær þrískipt númer: í fyrsta lagi landsnúmer sem fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands úthlutar, í öðru lagi jarðarnúmer úr Jarðabók Johnsens frá 1847 og í þriðja lagi númer fornleifar hlaupandi tölu innan jarðar. Hér eru einungis notaðar tvær síðast nefndu.

Fornleifaskrá þessi er unnin eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands í samræmi við ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012. Minjastofnun úthlutar skráningaraðilum verkefnanúmeri og hefur þessi skráning hlotið númerið 1896, hér skammstafað MÍ- númer. Í skýrslunni fá allar fornleifarnar nafn jarðarinnar og tvö númer, annarsvegar verkefnanúmer Minjastofnunar og hlaupandi númer og hinsvegar tvær síðustu tölurnar í Sarpsnúmerinu. Til dæmis: **Fitjakot 1896-106 (275-20)**. Á rannsóknarsvæðinu sem hér um ræðir eru minjar skráðar undir 10 jarðir á Kjalarnesi.

Við skráningu fornleifa og annarra menningarminja er byrjað á að fara yfir ritheimildir og fyrri rannsóknir sem varða svæðið ásamt því að rýnt er í kort og loftmyndir sem vísað er til eftir því sem við á. Þessi skráning byggir að hluta til á eldri skráningum ásamt vettvangsrannsókn sem fólst í því að gengið var um viðkomandi svæði og minjar leitaðar uppi. Þar sem minjar eru sjáanlegar er staðháttum lýst, minjar mældar upp og ljósmyndaðar. Ef minjar finnast ekki á yfirborði eru þær skráðar sem **heimild**, en á þeim stöðum eru líkur á því að minjar sé enn að finna í jörðu og geti komið í ljós við jarðrask. Þá er reynt að áætla hvaða hlutverk minjar hafa haft yfirleitt út frá staðsetningu og lagt mat á ástand þeirra.

Lagt var mat á hættu sem minjar á úttektarsvæðinu eru í, út frá þessari tilteknu framkvæmd. Hættumatið miðast yfirleitt við fjarlægð minja frá framkvæmdum þannig að eftir því sem minjar eru nær því meiri líkur eru á að þær verði fyrir hnjaski en minjar sem eru fjær. Minjarnar voru flokkaðar samkvæmt Skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands í þrjá flokka: Engin hætta, lítil hætta og mikil hætta.¹²

Við staðsetningu á minjum er gömlum kortum og loftmyndum varpað (þær strekkar) á hnitsettan grunn sem sóttur er í Landsupplýsingakerfi Reykjavíkurborgar (LUKR) og þar eru minjarnar hnitsettar í kerfinu ISN 93 sem punktar, ef minjarnar er sýnilegar á yfirborði eru þær mældar inn á vettvangi.¹³

Minjar eru flokkaðar eftir aldri. Elstu minjarnar eru fornleifar í rauðum flokki og eru þær friðaðar. Yngri minjar eru merktar með gulum og grænum lit, en herminjar eru flokkaðar sérstaklega og merktar bláum lit. Aldur er áætlaður út frá útliti og upplýsingum um sögu byggðar.

Tafla 1. Minjaflokkar

Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár

Minjar innan og rétt við úttektarsvæðið voru skráðar og mældar upp með Trimble staðsetningartæki (þ.e.a.s. minjar á áhrifasvæði deiliskipulagsins). Öll kort í skýrslunni eru unnin á grunna Landsupplýsingakerfis Reykjavíkurborgar (LUKR) í tölvuforritinu ArcMap.

¹² Skráningarstaðlar.

¹³ Vefur Borgarvefsjái. Vefslóð: <http://borgarvefsja.is>.

4 Skrá yfir fornleifar og yngri minjar

Í þessum kafla er farið yfir sögu jarða og fornleifar sem eru skráðar á áhrifasvæði deiliskipulagsins, í landfræðilegri röð frá Leirvogsá að Hvalfirði (sjá mynd 1).

4.1 Fitjakot 125678-275

4.1.1 Fitjakot, saga, minjar og örnefni

Fitjakot er á norðanverðum bökkum Leirvogsár. Jörðin á mörk á móti Varmadal að austan en Víðinesi og Álfsnesi að vestan.¹⁴ Gamli bærinn í Fitjakoti stóð á Brunnhól um 70 metra suðaustan við núverandi íbúðarhús. Síðast stóð þar timburhús sem reist var um 1930 og þá lá þjóðvegurinn um hlaðið. Núverandi íbúðarhús, sem var byggt 1950, stendur aðeins vestar, á Húsaflötum, en þar voru áður fjárhús. Þar var Kaupfélag Kjalarnesþings stofnað 15. október 1950 og var þar fyrst til húsa.¹⁵ Athafnamennirnir Sturlubræður áttu Fitjakot um tíma og notuðu jörðina til sumarbeitar.

Fitjakot var áður nefnt Fitjar og var í eigu Viðeyjarklausturs 1395. Jörðin kemur fram undir eldra nafninu Fitjar, í skrá um kvikfé og leigumála á jörðum Viðeyjarklausturs 1395, en yngra nafninu Fitjakot í fógetareikningum frá 1548 til 1551.¹⁶ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarkirkju 1686 metin á 15 hundruð en á 10 hundruð 1695.¹⁷ Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin í eigu konungs en dýrleiki óviss. Ábúandi var einn. Kvaðir voru meðal annars um mannlán á vertíð. Hægt var að fódra þar fimm kýr og tíu lömb. Torfrista, stunga og mótak til eldiviðar var sæmilegt. Leirvogsá var bæði til gagns og ógagns. Þar var hægt að veiða bæði lax og silung en hún spillti engjum og braut af túni. Stórviðri brutu stundum hey og hús.¹⁸ Þegar Jarðatal Johnsens var gert 1847 var Fitjakot í eigu konungs metið á 10 hundruð.¹⁹ Árið 1855 var jörðin konungseign metin á 10 hundruð.²⁰ Samkvæmt manntölum frá 1703 var einn ábúandi í Fitjakoti nema 1850 voru tveir.²¹

¹⁴ Örnefnasafn, Fitjakot-1256755-275-2.

¹⁵ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 343. Samvinnan, 1977, bls. 56.

¹⁶ *Íslenskt fornbréfasafn*, III. b., bls. 598, XII. b., bls. 136, 151, 171, 398.

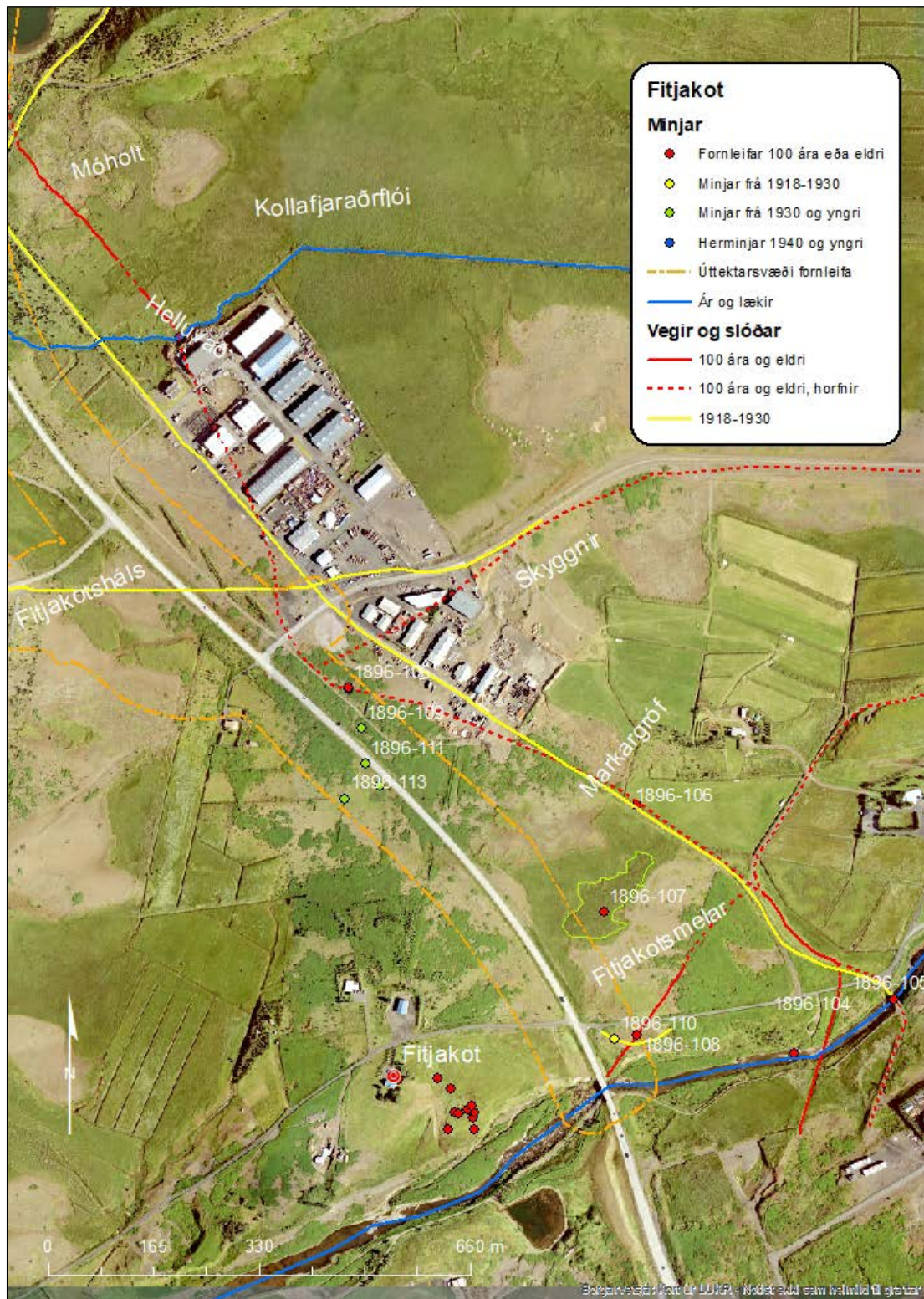
¹⁷ Björn Lárusson, 1967, bls. 131.

¹⁸ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 335.

¹⁹ Johnsen, 1847, bls. 97.

²⁰ Stefán Þorvaldsson, 2007, bls. 152.

²¹ Þí: Manntöl, *Fitjakot*.

Mynd 2. Staðsetning minja í landi Fitjakots.²²

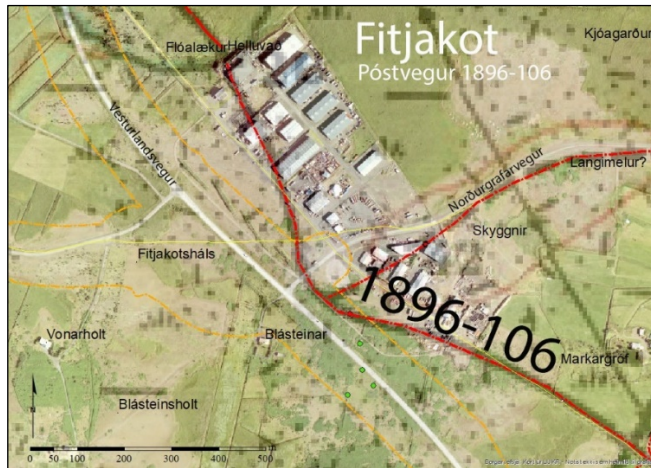
Bæjarhóll Fitjakots er í um 200 m fjarlægð frá framkvæmdarsvæðinu og framkvæmdir ættu ekki að hafa áhrif á hann.

²² LUKR. Loftljósmynd 2016.

4.1.2 Fornleifaskrá Fitjakots vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Fitjakot 1896-106 (275-20)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-106	275-20	Póstvegur	Vegur	Heimild	1890	369539	412749			Ómetið	Já

Mynd 3. Gamli póstvegurinn (1896-106) í landi Fitjakots, merktur sem rauð lína.

Staðhættir: Póstvegur um Esjumela lá frá vaðinu yfir Leirvogsa að Flóalæk. Hann er merktur inn á Herforingjaráðskort frá 1909 sem leið. Þegar nýr vegur var lagður á þessum slóðum um 1927-30 var hann lagður að hluta til í sama vegstæðið syðst og austast frá Leirvogsa að Esjumelum, um 800 m. Sunnan við Esjumela er vegurinn horfinn að Flóalæk.

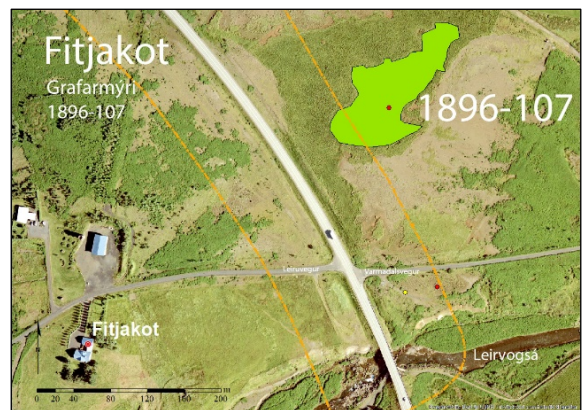
Lýsing: Vegurinn er horfinn á því svæði sem tilheyrir skráningu undir Fitjakot, en er sýnilegur í landi Varmadals frá Leirvogsa um 300 m í norðvestur að vegi heim að Varmadal 3.

Fitjakot 1896-107 (275-21)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-107	275-21	Grafarmýri	Mógröf	Mógröf	1900	369488	412584	165	75	Gott	Nei

Mynd 4. Horft yfir Grafarmýri (1896-107) í suðaustur.

Mynd 5. Kortið sýnir staðsetningu og umfang mógrafa í Grafarmýri.²³

Staðhættir: Grafarmýri er norðan Fitjakotsmela og sunnan Esjumela, þar má sjá merki um mótekju.

Lýsing: Mótekjusvæðið er nokkuð stórt eða um 165 x 75 m.

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð, framkvæmdir.

²³ LUKR. Loftljósmynd 2016.

Fitjakot 1896-108 (275-23)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-108	275-23	Fitjakotsvegur	Leið	Vegur	1900	369541	369541	266	3	Slæmt	Nei

Mynd 6. Vegur (1896-108) frá sýsluvegi að Fitjakoti, horft í suðvestur.

Mynd 7. Vegur (1896-108) frá sýsluvegi í austri að Leirvogsá og Fitjakoti.²⁴

Staðhættir: Slóði (1896-108) frá Fitjakoti yfir Fitjakotsmela að sýsluvegi (277 - 14) er merktur inn á herforingjaráðskort 1909.²⁵ Á kortinu er vegurinn teiknaður inn aðeins norðar.

Lýsing: Slóðinn er sýnlegur á háflugsmýnd frá árinu 2006, en er nú horfinn að hluta til undir gróður. Vegurinn er helst sýnilegur við Varmadalsveg.

Hættumat: Mikil hættu.

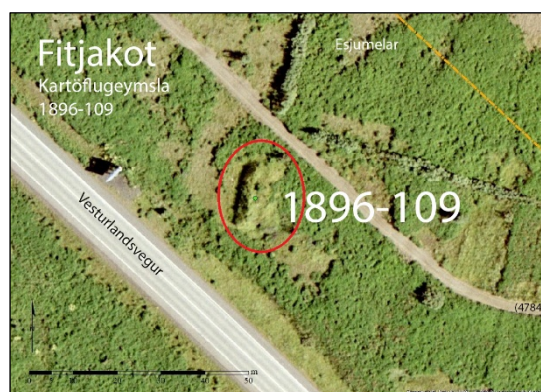
Hættuorsök: Vegagerð.

Fitjakot 1896-109 (275-22)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-109	275-22		Kartöflugeymsla	Hús	1946-1970	369110	412870	15	10	Gott	Nei

Mynd 8. Kartöflugeymsla (1896-109), horft í norður.

Mynd 9. Kartöflugeymsla við Vesturlandsveg.

Staðhættir: Kartöflugeymsla á Esjumelum 14 m norðaustan við Þjóðveg 1 á mótis við Esjumela 3, um 17 metra frá brún reiðvegjar og 135 metra suðvestur frá Esjumelum 3.

Lýsing: Grasi gróinn hóll um 15 x 10 m að stærð. Talið er að burðagrind geymslunnar sé gamall strætó eða rúta frá fiskvinnslunni Júpiter og Mars á Kirkjusandi sem mokað var að.

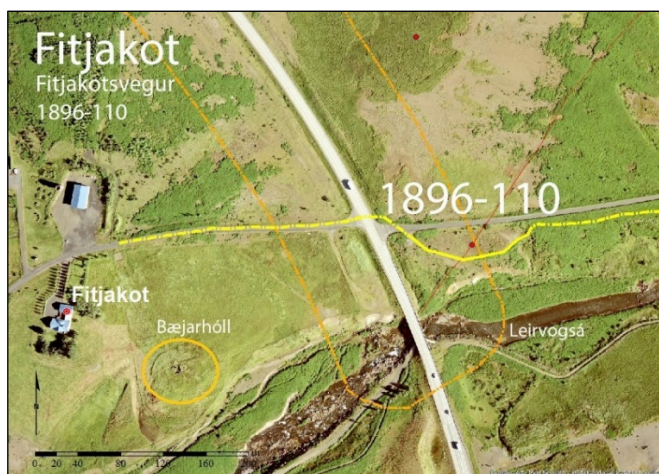
Hættumat: Mikil hættu. **Hættuorsök:** Vegagerð.

²⁴ LUKR. Loftljósmynd 2016.

²⁵ Herforingjaráðskort, 1909, 37 Hengill N.V.- Mosfellsheiði.

Fitjakot 1896-110 (275-27)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-110	275-27	Fitjakotsvegur	Vegur	Gata	1930	369506	412384	4250	40	Slæmt	Að hluta

Mynd 10. Vegur (1896-110), gulur, frá Fitjakoti að gömlu brúnni yfir Leirvogsa.²⁶

Staðhættir: Vegurinn (1896-110) lá frá Fitjakoti og í austur að gömlu brúnni yfir Leirvogsa (277-22).

Hægt er að greina hluta af honum fyrir sunnan við veginn heim að Varmadal. Vegurinn er greinilegur á loftmynd frá árinu 1946.²⁷

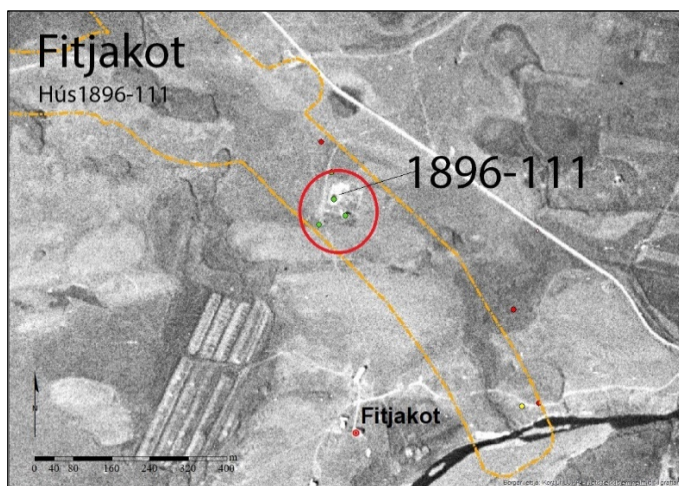
Lýsing: Malardreif er sjáanleg þar sem vegurinn var.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Fitjakot 1896-111 (275-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-111	275-24		Hús	Heimild	1946-1970	369116	412814			Ómetið	Já

Mynd 11. Staðsetning á húsi (1896-111) á hnitsettri loftmynd frá 1946.²⁸

Staðhættir: Um 200 m austan við Blásteina var ræktunarreitur og á honum stóðu tvö hús, þau er sjáanleg á loftmynd frá árinu 1946.

Ekki er vitað hvað þessi hús hafa verið nefnd, en þau hafa verið fjarlægð þegar ný Vesturlandsvegur var lagður upp úr 1970. Leifar af garði þessara húsa er sýnilegur vestan við vegöxlina.

Lýsing: Horfið.

Hættumat: Engin hætta.

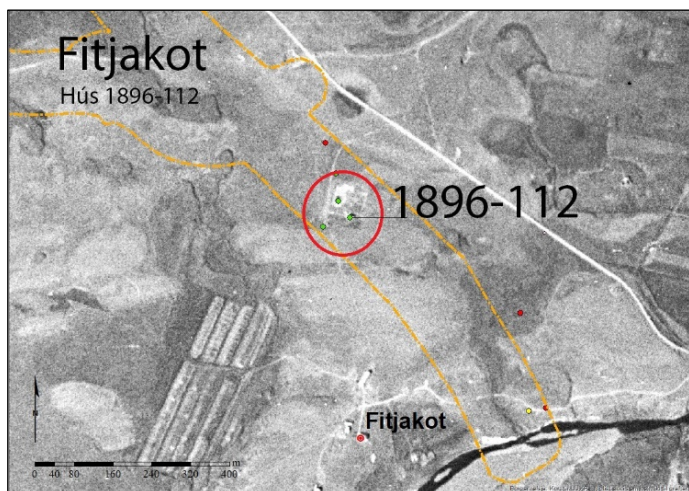
²⁶ LUKR. Loftljósmynd 2016.

²⁷ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

²⁸ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

Fitjakot 1896-112 (275-25)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-112	275-25		Hús	Heimild	1946-1970	369139	412780			Ómetið	Já

Staðhættir: Um 200 m austan við Blásteina var ræktunarreit og á honum stóðu tvö hús. Þau eru sjáanleg á loftmynd frá árinu 1946. Ekki er vitað hvað þessi hús hafa verið nefnd, en þau hafa verið fjarlægð þegar ný Vesturlandsvegur var lagður upp úr 1970. Leifar af garði þessara húsa er sýnilegur vestan við vegöxlina.

Lýsing: Horfið.

Hættumat: Engin hætta.

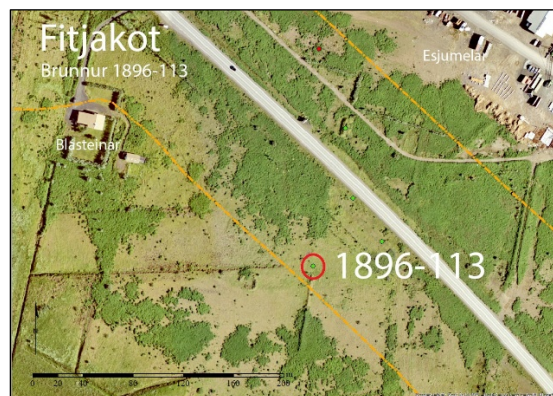
Mynd 12. Staðsetning á húsi (1896-112) á hnitsettri loftmynd frá 1946.²⁹

Fitjakot 1896-113 (275-26)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng cm	Breidd cm	Ástand	Horfin
1896-113	275-26		Brunnur	Steypa	1940	369084	412760	80	80	Sæmilegt	Nei

Mynd 13. Brunnhús (1896-113), horft í suður.

Mynd 14. Kortið sýnir staðsetningu brunns (1896-113).³⁰

Staðhættir: Í haga um 65 m suðvestur frá Vesturlandsvegi og 200 m suðaustur af Blásteinum er steyptur brunnur. Hann hefur líklega tilheyrt býli eða sumarhúsi sem var á þessum slóðum.

Lýsing: Brunnurinn er steyptur, hringlaga að innan en ferkantaður að utan.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²⁹ LMÍ. Loftljósmynd, AMS91000721 1946.

³⁰ LUKR. Loftljósmynd 2016.

4.2 Kollafjörður 125707-282

4.2.1 Kollafjörður saga, minjar og örnefni

Jörðin Kollafjörður er skammt upp frá fjarðarbotni Kollafjarðar. Bærinn stóð við samnefndan læk sem nefnist Kollafjarðará.³¹ Bæjarstæði síðasta torfbæjarins er sunnan undir Kollsgili en var jafnað við jörðu. Við vettvangskönnun 2001 var talið líklegt að bærinn hefði staðið á þeim stað að minnsta kosti frá því á miðöldum og líklegt að minjar leynist þar undir sverði því greina mátti litabreytingar á gróðri, sem er vísbending um minjar.³²

Landbúnaðarráðuneytið keypti jörðina 1961 fyrir tilraunastöð fyrir klak og eldi laxfiska.

Kollafjörður kemur fyrir í Kjalnesinga sögu, sem talin er rituð á síðustu áratugum 13. aldar. Þar segir frá því að skip kom á Leiruvog með írskum mönnum, þar á meðal Andriður ungur og ólofaður, mikill og sterkur, ekkjan Esja og maður sem nefndur var Kolli. Landnámsmaðurinn Helgi bjóla tók við þeim öllum og setti Kolla niður í Kollafjörð.³³

Kollafjörður er talinn upp í fjarðatali 1312.³⁴ Jarðarinnar er hinsvegar ekki getið fyrr en í fógætareikningum 1547 til 1553 en búseta hefur sennilega hafist þar fyrr.³⁵

Á árunum 1686 og 1695 var jörðin í eigu konungs og metin á 20 hundruð.³⁶

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin konungseign en dýrleiki óviss. Kollafjörður var þá ein af umboðsjörðum sem Margrét Pétursdóttir á Vallá, ekkja Daða Jónssonar sýslumanns, hélt ásamt Völlum og Gröf. Einn ábúandi var á heimajörðinni, tveimur þriðjungum, en einn þriðjungur nefndist Litli- Kollafjörður. Kvaðir voru um tvö mannlán í 5 ár, manns- og bátslán í 3 ár. Kostir voru fáir en torfrista og stunga var sæmileg. Mótak til eldiviðar var erfitt, silungsveiðivon lítill, rekavon nær engin, skelfiskfjara lítill og varla hægt að tala um heimræði því ekki var hægt að lenda nema á flóði. Landþröng var mikil, mikið af foræðum og skriður spilltu engjum.³⁷

Kaupverð Kollafjarðar var 804 ríkisdalir þegar jörðin var seld úr eigu konungs 1839.³⁸ Þegar jarðatal Johnsen var tekið saman 1847 var jörðin í bændaeign, með einum ábúanda, metin á 20 hundruð með Litla-Kollafirði.³⁹

Skriðuföll úr Esjunni hafa verið tíð og eftir aftaka rigningu 2. september 1886 urðu mikil skriðuföll á níu bæjum á Kjalarnesi eftir úrhellið. Í blaðagrein skömmu síðar var greint frá vatnsveðrinu og þeim skaða sem hlaut af því, þar segir um tjón á jörðinni : „Kollafjörður (17.4). Kýrvöllur farinn af túninu, í bráð að minnsta kosti, og nokkuð af engjum. Sextíu hestar af heyi á engjum urðu undir skriðu. Eyrarnar niður frá bænum allar huldur skriðu.“⁴⁰

Mannvirki sem teiknuð voru á túnakort Kollafjarðar 1916 hafa flest horfið vegna túnasléttunar eða undir yngri mannvirki.⁴¹

Litli- Kollafjörður var þriðjungur af heimajörðinni Kollafirði 1704.⁴² Árið 1916 var komið útihús þar sem bærinn Litli- Kollafjörður stóð áður sunnan Kollafjarðará.⁴³ Kolbeinn Kolbeinsson sem fæddur var í Kollafirði 1918 og var bóndi þar í nokkur ár, segir í örnefnalýsingu að hann muni eftir tóftum þar sem Litli- Kollafjörður stóð.⁴⁴ Við vettvangskönnun 2002 var ekki hægt að sjá neinar

³¹ Stefán Þorvaldsson, 1937-39, bls. 232.

³² BSSR-Kollafjörður-125707-282-1.

³³ *Íslensk fornrit* XIV. b., Kjalnesinga saga, bls. 5.

³⁴ *Íslenskt fornbréfasafn*, III. b., bls. 14. VII, bls. 189.

³⁵ *Íslenskt fornbréfasafn*, XII. b., bls. 117, 143, 157, 177, 404, 428, 589.

³⁶ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

³⁷ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 341-342.

³⁸ Johnsen, 1847, bls. 438.

³⁹ Johnsen, 1847, bls. 97.

⁴⁰ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1886.

⁴¹ Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lía Guðmundsdóttir, 2001. BSSR-Kollafjörður-125707-282.

⁴² Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 342.

⁴³ BSSR-Kollafjörður-125707-282-6.

⁴⁴ Jón Sigurðsson, 2008. Þí: Örnefnasafn, Kollafjörður-125707-282-3.

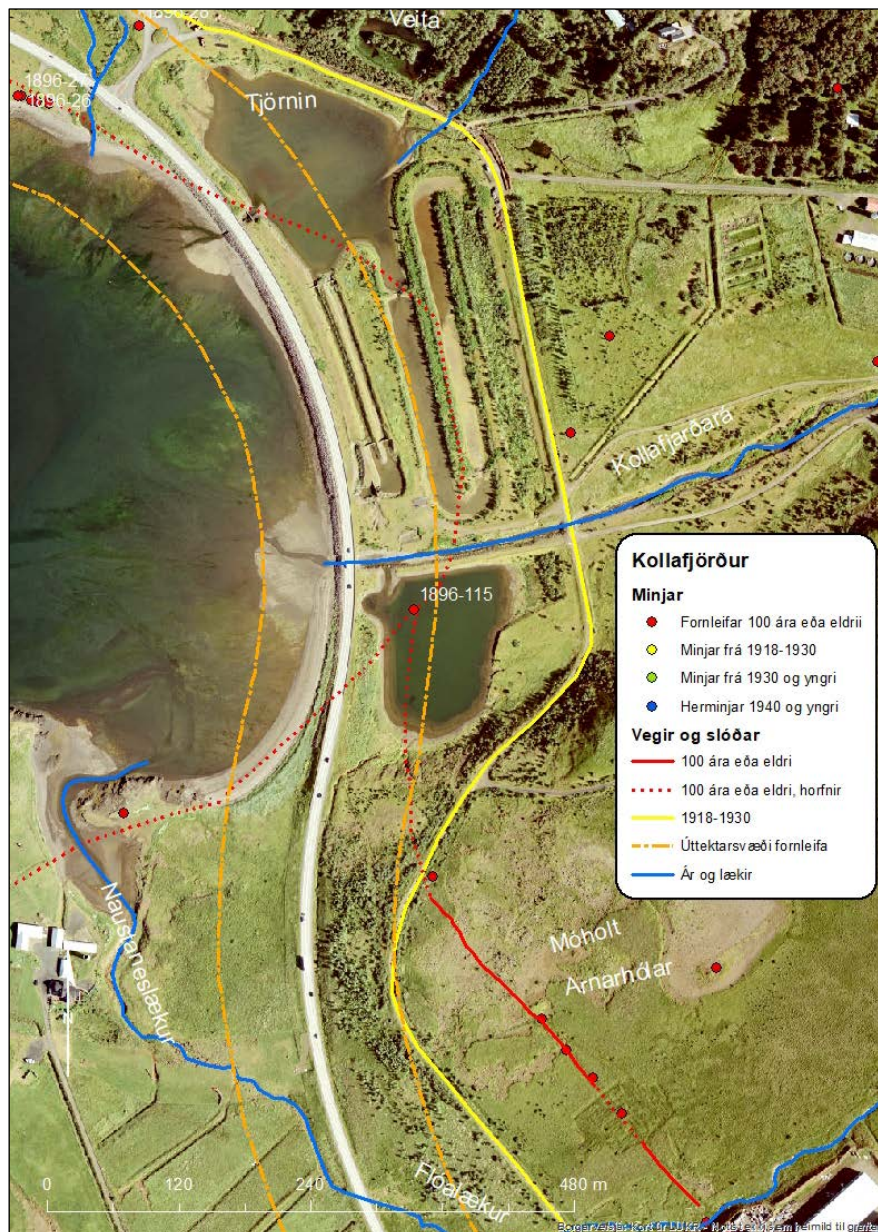

bæjarleifar á staðnum. Þar stendur nú hús sem byggt er í gamla bæjarhólinn og var í fyrstu notað sem sumarhús en er nú heilsárshús, Arnarhóll.⁴⁵

Þegar Jarðatal Árna og Páls var gert 1704 var Litli Kollafjörður byggður sér með einum ábúanda. Þar voru kvaðir um eitt mannslán á vertíð. Þá var hægt að fóðra tvær kýr, 10 lömb og einn hest. Hættur voru eins og á heimajörðinni en við bættist að áin gróf undan húsunum og beitarátroðningur olli miklum skaða.⁴⁶

Þegar Jarðatal Johnsens var gert 1847 var Litli- Kollafjörður talinn með heimajörðinni með einum ábúanda.⁴⁷ Litli Kollafjörður er skráður sem fornleifar undir heimajörðina.⁴⁸

Engar sjáanlegar minjar eru innan úttektarsvæðis undir Kollafirði.

Mynd 15. Staðsetning fornleifa í landi Kollafjarðar.⁴⁹

⁴⁵ BSSR-Kollafjörður-125707-282-11. Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 378.

⁴⁶ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 341-343.

⁴⁷ Johnsen, 1847, bls. 97.

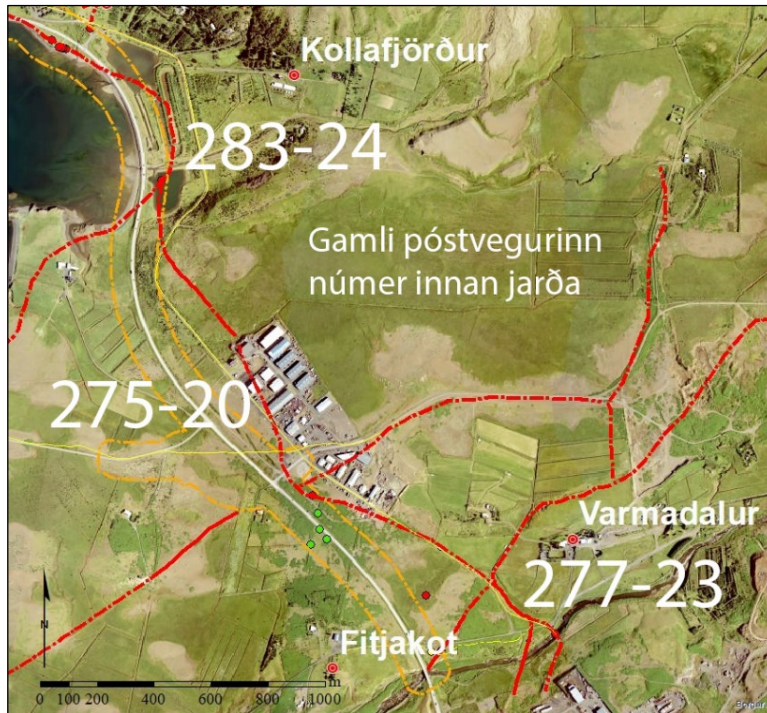
⁴⁸ BSSR-Kollafjörður-125707-282-11.

⁴⁹ LUKR. Lágflugsloftmynd 2016.

4.2.2 Fornleifaskrá Kollafjarðar vegna breikkunar Vesturlandsvegar

Kollafjörður 1896-115 (283-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-115	283-24	Póstvegur	Vegur	Heimild	1890	368558	414041			Ómetið	Já

Mynd 16. Sýnir staðsetningu (rauð lína) gamla póstvegarins og númer hans innan jarðanna Fitjakots, Varmadals og Kollafjarðar. Þar sem línan er heil er vegurinn sjáanlegur.⁵⁰

Staðhættir: Gamli póstvegurinn lá frá vaðinu (277-23) yfir Leirvogsa, neðan við gömlu brúna (277-22), í landi Varmadals og er skráður þar númer (277-14). Í landi Fitjakots er hann númer (275-20) og í landi Kollafjarðar númer (285-25). Þar sem leiðin kom niður skriðurnar (Urðina) að Kollafirði, sameinaðist hún annarri leið sem kom að vestan frá Álfsnesi, samanber kort Herforingjaráðs frá árinu 1909.⁵¹ Sjá má legu hans, rauð lína, mynd 15.

Lýsing: Vegurinn er horfinn á þessum slóðum.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

4.3 Mógilsá 125733-283

4.3.1 Mógilsá, saga, minjar og örnefni

Mógilsá er við Esjurætur innst í Kollafirði, við norðurhorn fjarðarins.⁵² Jörðin dregur nafn sitt af samnefndri bergvatnsá sem rennur vestan við bæinn. Kalksteinn var fluttur frá Mógilsá um 1870 og flutt til Reykjavíkur þar sem það var brennt í kalkofni við „Batterið“. Kalk þaðan var notað sem bindiefni á Lækjargötu 10 í Reykjavík.⁵³ Árið 1963 keypti íslenska ríkið jörðina og þar hefur Rannsóknarstöð Skógræktar ríkisins verið síðan en hún var byggð upp fyrir þjóðargjöf Norðmanna, 1 milljón norskra króna, sem Ólafur V Noregskonungur afhenti.⁵⁴ Bæjarstæðið var um 60 metra suðaustur af þjónustumiðstöð við Esjurætur. Við vettvangskönnun 2002 voru engar greinilegar leifar af bæjarstæðinu sem hafði verið sléttað og trjárækt á svæðinu en þó mátti greina vísbendingar um mannvist á litabreytingum í túninu.⁵⁵

Áin Mógilsá kemur nokkrum sinnum fyrir í Landnámu sem landamerki þegar sagt er frá landnámi Halls goðlausa, Helga bjólu Ketilssonar og Örylgs Hrappssonar. Hallur goðlausi nam land að ráði

⁵⁰ LUKR. Loftljósmynd 2016.

⁵¹ Herforingjaráðskort, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁵² Stefán Þorvaldsson, 1937-39, bls. 232.

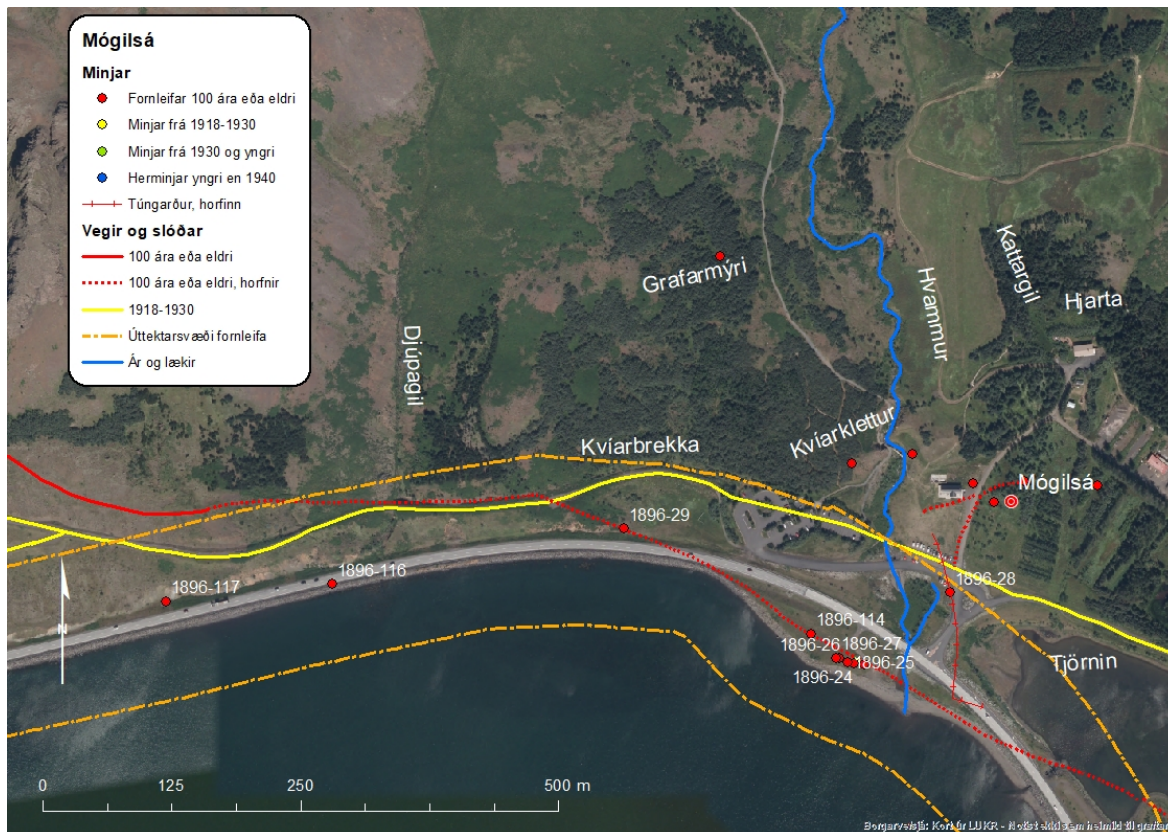
⁵³ Björn Kristjánsson, 1943, bls. 81-83.

⁵⁴ Einar Kristinn Guðfinnsson, 3.9.2007, 40 ára afmæli Rannsóknarstöðvar Skógræktar ríkisins á Mógilsá, 31. ágúst 2007.

⁵⁵ BSSR-Mógilsá-125733-1.

Ingólfs frá Leiruvogi til Mógilsár og bjó í Múla.⁵⁶ Helgi bjóla Ketilsson nam einnig land að ráði Ingólfs, „...Kjalarnes allt millim Mógilsár og Mýdalsár...“ og bjó að Hofi.⁵⁷ Helgi bjóla gaf síðan frænda sínum Örlygi Hrapssyni hluta af landnámi sínu, frá Mógilsá að Ósvíflæk en ekki er vitað hvaða lækur það er.⁵⁸

Jörðin var í eigu Viðeyjarklausturs 1395 og kemur þá fram í skrá um kvikfé og leigumála jarða klaustursins.⁵⁹ Jörðin hefur orðið konungseign við siðaskipti og er hennar getið í fógetareikningum frá 1547 til 1552 varðandi landskuld og leigu.⁶⁰ Árið 1581 var Mógilsá lénsjörð fátækra presta í Skálholtsbiskupsdæmi.⁶¹ Jörðin var kirkjujörð Viðeyjarklausturs 1686-1695, metin á 15 hundruð og 13 hundruð og 80 álnir.⁶²

Mynd 17. Staðsetning fornleifa við Mógilsá.⁶³

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jarðadýrleiki og jörðin í eigu konungs sem hafði lagt hana til upphalds prests á Mosfelli. Þá virðast gæði jarðarinnar hafa rýrnað frá því sem áður var og landskuld lækkað úr einu hundraði í 48 álnir. Skriður frá ánni Þverá og lækjum höfðu eyðilagt tún jarðarinnar. Kvaðir voru um eitt mannlán á vertíð en höfðu verið tvær tveimur árum áður og dagslættir tveir ef ábúendur voru tveir en þrír ef þeir voru þrír. Jörðin gat fóðrað sex kýr, tíu lömb og einn hest. Upprekstur geldnauta og hesta var frír á Hvannavöllum á Mosfellsheiði. Torfrista og stunga var léleg og ekkert mótak var í landi jarðarinnar en mótak hafði verið nýtt í landi eyðijarðarinnar Háheiðar sem lá undir Álfsnesi. Lítil von var um selveiði og reka. Sölvafjara var engin og lítil hrognkelsafjara en skelfiskfjara var frí á grandanum Leiðvelli og hafði verið lengi eins og fleiri jarðir í

⁵⁶ Ari Þorgilsson, 1968, bls. 48-50.

⁵⁷ Íslensk fornrit I., Landnáma bók, bls. 50.

⁵⁸ Íslensk fornrit I., Landnáma bók, bls. 52-54.

⁵⁹ Íslenskt fornbréfasafn, III., bls. 597.

⁶⁰ Íslenskt fornbréfasafn, XII., bls. 109, 135, 151, 171, 396-397.

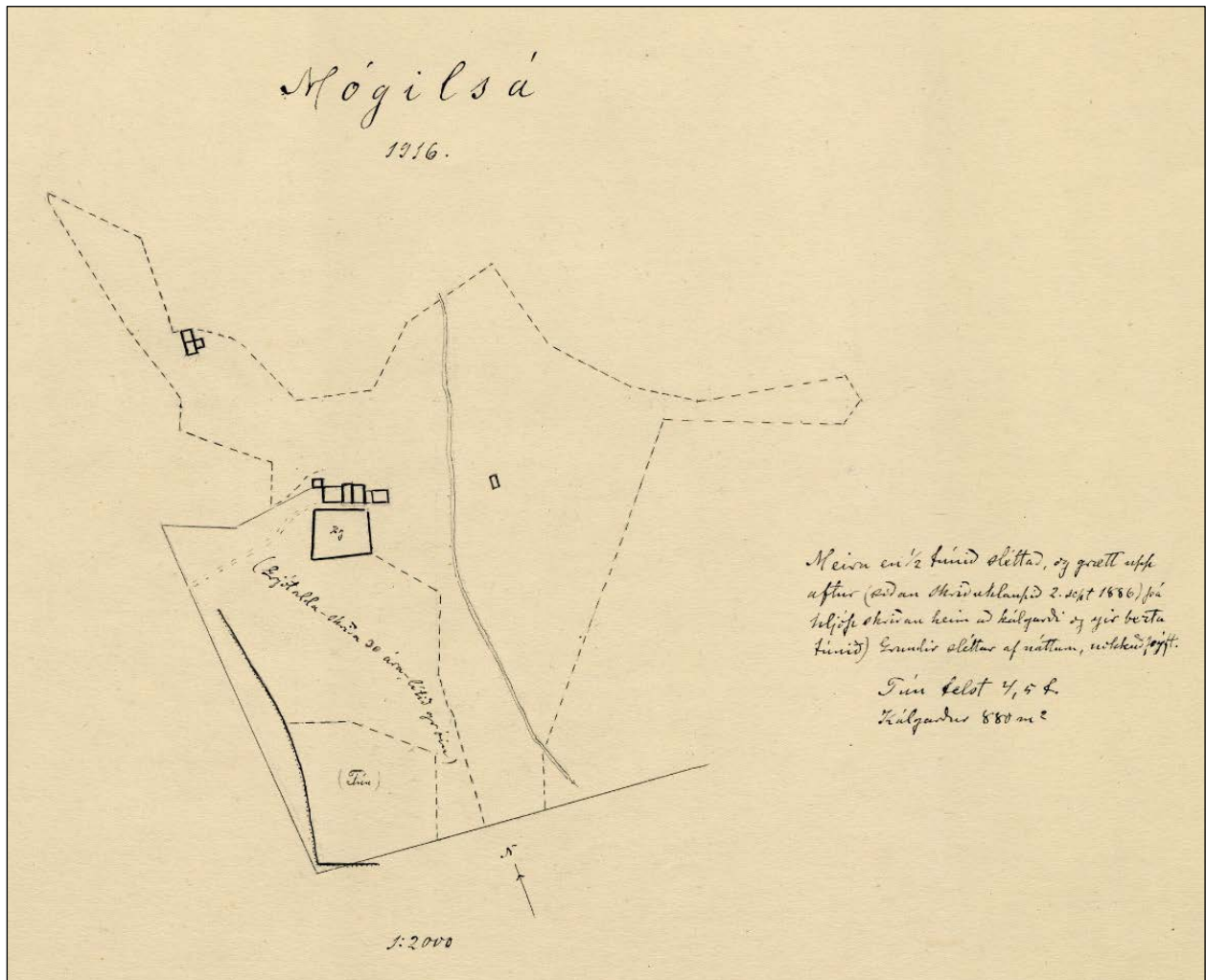
⁶¹ Jón Halldórsson, 1903, bls. 138.

⁶² Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

⁶³ LUKR. Lágflugsloftmynd 2012.

Kjalarneshreppi. Heimræði var ef fiskgengd var á sundin en aldrei verstaða fyrir aðkomufólk. Selstaða var í heimalandi. Vetrarpungt og veðrasamt var á Mógilsá.⁶⁴

Þegar Jarðatal Johnsen var gert 1847 var Mógilsá í eigu kirkjunnar með einum ábúanda og dýrleiki $13\frac{2}{3}$ hundruð en neðanmáls er þess getið að mat sýslumanns sé 15 hundruð.⁶⁵ Árið 1855 var Mógilsá metin á 15 hundruð og var nyrsta kirkjujörð Mosfells.⁶⁶

Mynd 18. Túnakort Mógilsá frá 1916.⁶⁷

Innan úttektarsvæðisins við Mógilsá er að finna fágætar sjávarútvegsminjar á rústasvæði á Eyrum neðan Vesturlandsvegjar⁶⁸ aðrar minjar eru horfnar en skráðar eftir heimildum. Bæjarstæði Mógilsár er um 100 m norður af framkvæmdarsvæðinu.

⁶⁴ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III., 1704, bls. 343-344.

⁶⁵ Johnsen, 1847, bls. 97.

⁶⁶ Stefán Þorvaldsson, 2007, bls. 152.

⁶⁷ Þí: Túnakort, Mógilsá 1916.

⁶⁸ Margrét Björk Magnúsdóttir, 2015, bls. 126-128.

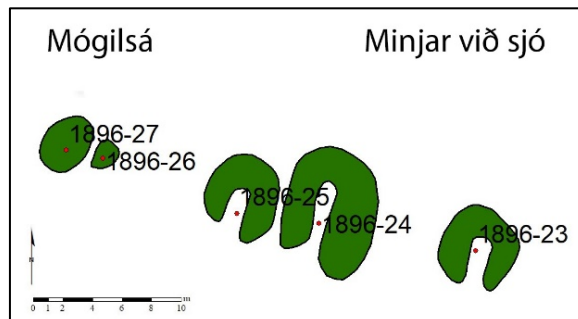
4.3.2 Fornleifaskrá Mógilsár vegna breikkunar Vesturlandsvegjar

Mógilsá 1896-23 (283-17)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-23	283-17		Naust	Tóft	1850-1950	368226	414502	6	5,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 19. Naust (1896-23), horft í norðnorðaustur.

Mynd 20. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Tóft númer 1896-23 austast.

Lýsing: Tóftin er torf- og grjóthlaðin. Tóftin snýr nánast norður- suður og er opin að sunnanverðu út að sjó. Veggirnir eru um 4 m á lengd og 4 m á breidd. Hæð veggjanna er frá 20 til 50 cm. Hlutverk hennar er óvíst en ekki er ólíklegt að um naust eða bátaskýli sé að ræða.

Hættumat: Mikil hætta.

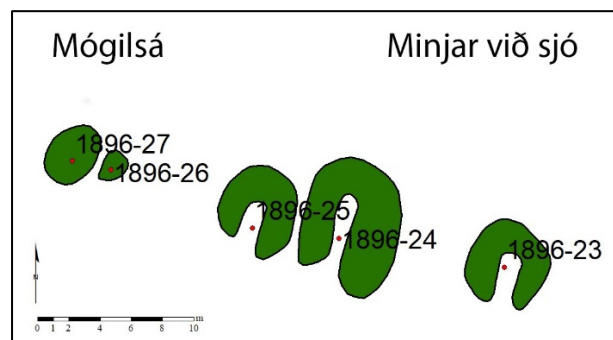
Hættuorsök: Rof, vegagerð.

Mógilsá 1896-24 (283-18)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-24	283-18		Naust	Hola	1850-1920	368155	414542	9	6	Slæmt	Nei

Mynd 21. Naust (1896-25) nær og (1896-24) fjær, horft í austur.

Mynd 22. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Leifar naustanna (1896-24 og 25) eru jarðlægar og vestan við tóft (1896-23).

Lýsing: Tvær samsíða rásir niðurgrafnar í mölina. Þó að ekki sé vitað um hlutverk þessara minja er mjög líklegt að um naust sé að ræða. Rústirnar snúa norður- suður og eru opnar í suður, að sjó. Breidd rústanna er um 14 m og lengd 7 m að utanmáli.

Hættumat: Mikil hætta.

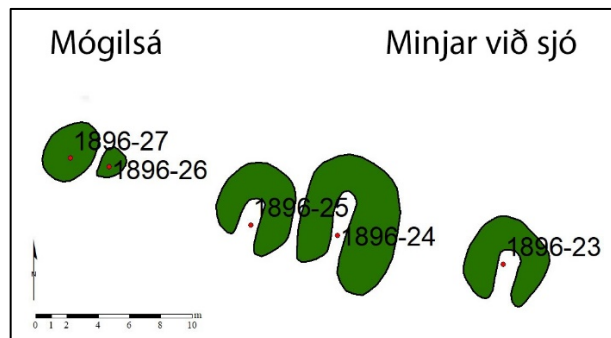
Hættuorsök: Vegagerð, rof.

Mógilsá 1896-25 (283-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-25	283-24		Naust	Hola	1850-1920	368210	414503	6	5	Slæmt	Nei

Mynd 23. Naust (1896-25) nær og (1896-24) fjær, horft í austur.

Mynd 24. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Við heimreiðina að Mógilsá og um 30 m fyrir neðan Vesturlandsveginn eru leifar þriggja nausta. Tóftir (1896-24 og 25) eru jarðlægar og vestan við tóft (1896-23).

Lýsing: Tvær samsíða rásir niðurgrafnar í mölina. Þó að ekki sé vitað um hlutverk þessara minja er mjög líklegt að um naust sé að ræða. Rústirnar snúa norður- suður og eru opnar í suður, að sjó. Breidd rústanna er um 14 m og lengd 7 m að utanmáli.

Hættumat: Mikil hætta.

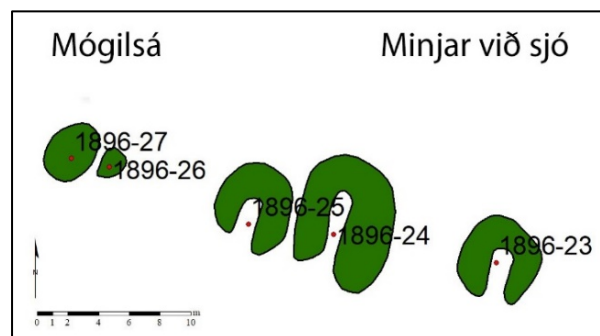
Hættuorsök: Rof og vegagerð.

Mógilsá 1896-26 (283-25)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-26	283-25		Siglingamerki	Varða	1800	368200	414509	1	1	Sæmilegt	Nei

Mynd 25. Leifar vörðu (1896-26), horft í suður.

Mynd 26. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Vestan við naust (1896-25), á grónum sjávarbakka við Kollafirði.

Lýsing: Fjórir steinar sem gætu hafa verið botn í vörðu.

Hættumat: Mikil hætta.

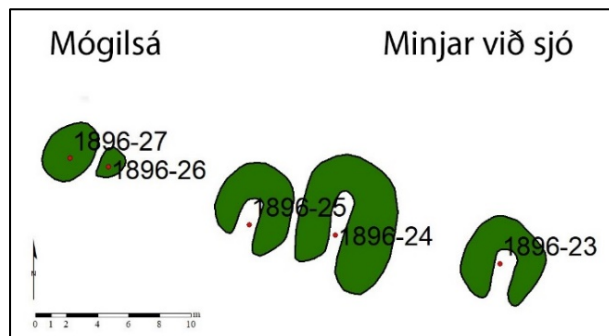
Hættuorsök: Rof og vegagerð.

Mógilsá 1896-27 (283-26)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-27	283-26		Hóll	Hóll	1800	368197	414510	2	2	Sæmilegt	Nei

Mynd 27. Rústalegur hóll (1896-27), horft í suður.

Mynd 28. Teikningin er gerð eftir uppmælingu minja við sjó innst í Kollafirði.

Staðhættir: Vestan við naust (1896-25), á grónum sjávarbakka við Kollafjörð.

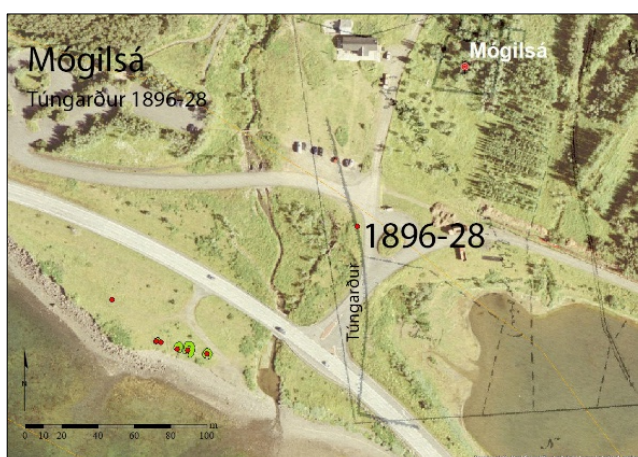
Lýsing: Grasi gróinn rústalegur hóll, hugsanlega leifar af mannvirki, óljóst.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Rof, vegagerð.

Mógilsá 1896-28 (283-5)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-28	283-5		Túngarður	Heimild	1900	368308	414573			Ómetið	Já

Mynd 29. Kortið sýnir staðsetningu túngarðs (1896-28) Mógilsár 1916 þegar túnakort hefur verið strekkt yfir.⁶⁹

Staðhættir: Á túnakorti Mógilsár 1916 liggur túngarður í norður- suður utarlega við jaðarinn vestanmegin, u.þ.b. 160 m langur. Við suðurendann er krappt horn á garðinum og liggur sá veggur í austur um 40 m leið.

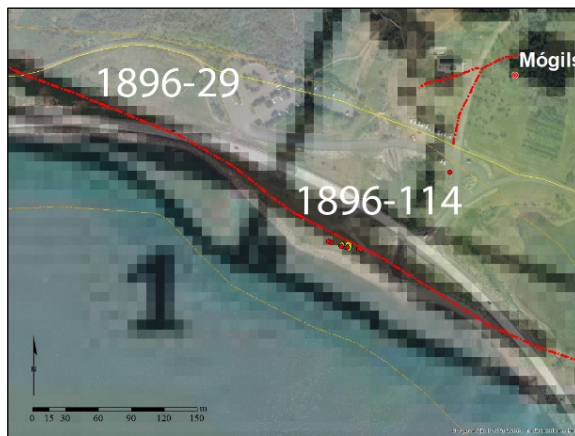
Lýsing: Túngarðurinn er horfinn (2018). Við skráningu árið 2002 sást lítið af honum, aðeins að örloði fyrir hluta hans við suðurendann sem lá í austur- vestur.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

⁶⁹ LUKR Lágflugsloftmynd 2016. Þí, túnakort, Mógilsá 1916.

Mógilsá 1896-29 (283-12)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-29	283-12	Tæpagata	Leið	Heimild	1900	367957	414643			Ómetið	Já

Mynd 30. Kortið sýnir staðsetningu Tæpagötu (1896-29) sem var hluti af gamla póstveginum.⁷⁰

Mynd 31. Hluti úr herföngingaráðskorti 1909.⁷¹

Staðhættir: „Út með sjó er þá fyrst eyrin utan við Mógilsá, sem heitir Eyrar. Þá er Tæpagata, þar sem gamli vegurinn lá áður á standklettabrún.“⁷² Þessi gata var hluti af gamla póstveginum, hann er merktur inn á kort frá árinu 1909.

Lýsing: Gatan er horfin.

Hættumat: Engin hætta.

Mógilsá 1896-114 (283-27)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-114	283-27	Gamli póstvegurinn	Vegur	Heimild	1900	368173	414532			Ómetið	Já

Staðhættir: Gamli Kjalarnesvegurinn lá í landi Mógilsár frá Kambinum sunnan við Tjörnina í vestur eftir Eyrinni, norðan við naustin. Síðan lá leiðin í vestur að Djúpagili, á þeim hluta er hún ekki lengur sýnileg. Fyrir vestan Djúpagil fer hún aftur að sjást við Kollafjarðarkleif að Markagili/ Stangargili/ Festargili, um 400 m. Sjá myndir 30-31.

Lýsing: Vegurinn er horfinn.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

Mógilsá 1896-116 (283-15)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-116	283-15	Stýrimannaklettur	Siglingamerki	Heimild	1900	367742	414576			Ómetið	Já

Staðhættir: „Þá er aftur tekið svæðið utan við Djúpagil með sjónum neðan vegarins. Fyrst er Stýrimannaklettur. Hann var bungumyndaður að ofan, en er nú (1967) að mestu hruninn.“⁷³

Lýsing: Kletturinn var gamalt siglingamerki en er horfinn. Sjá mynd 17.

Hættumat: Engin hætta. Horfinn.

⁷⁰ LUKR. Dönsku herföngingaráðskortin, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁷¹ Dönsku herföngingaráðskortin, 1909, 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði.

⁷² SÁM: Örnefnalýsing, 1967, Mógilsá.

⁷³ Örnefnasafn, 1967, Mógilsá.

Mógilsá 1896-117 (283-16)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-117	283-16	Hengingar- klettur	Aftaka	Heimild	1900	367738	414568			Ómetið	Já

Staðhættir: „Við sjóinn er Djúpagilsklettur. Utar er **Hengingarklettur**. Því miður er ekki hægt að nota hann á réttan hátt, sökum þess hve hruninn hann er.”⁷⁴

Lýsing: Hefur verið aftökustaður. Horfinn við framkvæmdir 1969. Sjá mynd 17.

Hættumat: Engin hættu. Horfinn.

4.4 Esjuberg 181191-284

4.4.1 Esjuberg, saga, minjar og örnefni

Bærinn á Esjubergi stendur á skriðuvæng upp undir rótum Esju. Mörk jarðarinnar eru á móti Skrauthólum að vestan og Mógilsá að austan. Á Esjubergi voru áður fyrr samþykktir og kveðnir upp dómar. Finna má dóm í Íslensku fornbréfasafni sem kveðinn var upp 1480 og þar var þingstaður 1541 og 1746 þegar Jón Oddsson Hjaltalín gerði *Lýsingu Kjósarsýslu*.⁷⁵ Örnefni Leiðhamar og Leiðvöllur, sem eru á mörkum Mógilsár og Esjubergs, benda til þess að þar hafi verið haldin leiðmót, leiðarþing eða héraðsþing sem haldið var að afloknu Alþingi þar sem greint var frá störfum þess og birtar tilkynningar. Fyrsta símsstöðin í Kjalarneshreppi var á Esjubergi, sennilega komin 1912.⁷⁶

Esjuberg var landnámsjörð Örlýgs gamla Hrappssonar Bjarnarsonar bunu. Landnámabók segir frá því að Helgi bjóla Ketilsson hafi gefið frænda sínum, bræðrungi, Örlýgi Hrappssyni hluta af landnámi sínu, frá Mógilsá að Ósvíflæk. Landnáma getur þess einnig að Örlýgur hafi búið á Esjubergi og látið gera þar kirkju sem fóstri hans Patrekur biskup í Suðureyjum hafði sagt fyrir um, en Patrekur hafði sent hann með kirkjuviði, járnklukku, plenáinum og vígða mold til að setja undir hornstafina.⁷⁷ Kirkjan gæti hafa verið tileinkuð heilögum Kolumba.

Kirkja Örlýgs er talin vera fyrsta kirkjan á Íslandi. Kirkjunnar er einungis getið í kirkjuskrá Páls biskups frá því um 1200.⁷⁸ Reyndar segir frá kirkjunni í Kjalnesinga sögu sem er talin rituð á tímabilinu 1300-1320. Þar segir frá því að Helga Þorgrímsdóttir, eiginkona aðalsöguhetjunnar Búa, hafi látið grafa hann undir syðri kirkjuveggnum og segir „[þ]á stóð enn kirkja sú at Esjubergi, er Örlýgur hafði látit gera“.⁷⁹ Eftir þessu að dæma hefur kirkjan ekki verið uppistandandi á ritunartíma sögunnar um 1300 og gæti hafa verið niðurlögð á fyrri hluta 13. aldar. Hvers vegna er ekki vitað og margt getur komið til greina. Kirkjur voru stöðutákn svo höfðingi gæti hafa dáið eða misst stöðu sína til annars. Kirkjan gæti líka hafa verið lögð niður vegna skriðufalla.

Jarðarinnar er getið nokkrum sinnum í skjölum sem varða hvalreka Viðeyjarklausturs á milli Esjubergs og Valagnúpa, fyrst í skrá varðandi hvalskipti á Rosmhvalanesi um 1270, svo um 1270 í bréfi Runólfs ábóta í Viðey um hvalrekann, og aftur 1285 um skipti á hvalreka á milli Valagnúpa og Esjubergs.⁸⁰ Esjuberg kemur fram í skrá um kvikfé og leigumála á jörðum Viðeyjarklausturs frá árinu 1395.⁸¹ Esjuberg kemur fram í skýrslu Hannesar Pálssonar umboðsmanns og kapelláns Danakonungs, um allskonar óskunda og yfirgang, rán, vígaferli og löglausa verslun Englendinga á Íslandi á árunum 1420-1425.⁸² Árið 1480 var úrskurðað í Esjubergsdómi í eignarmálum Soffíu

⁷⁴ Örnefnasafn, 1967, Mógilsá.

⁷⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, VI., bls. 289. X. b., bls. 671-672. Jón Oddsson Hjaltalín, 1937-39, bls. 33.

⁷⁶ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 423. Íslenska alfræðiorðabókin.

⁷⁷ Íslenzk fornrit I. b., Landnámabók, bls. 52-54.

⁷⁸ Íslenzkt fornbréfasafn, XII. b., bls. 9.

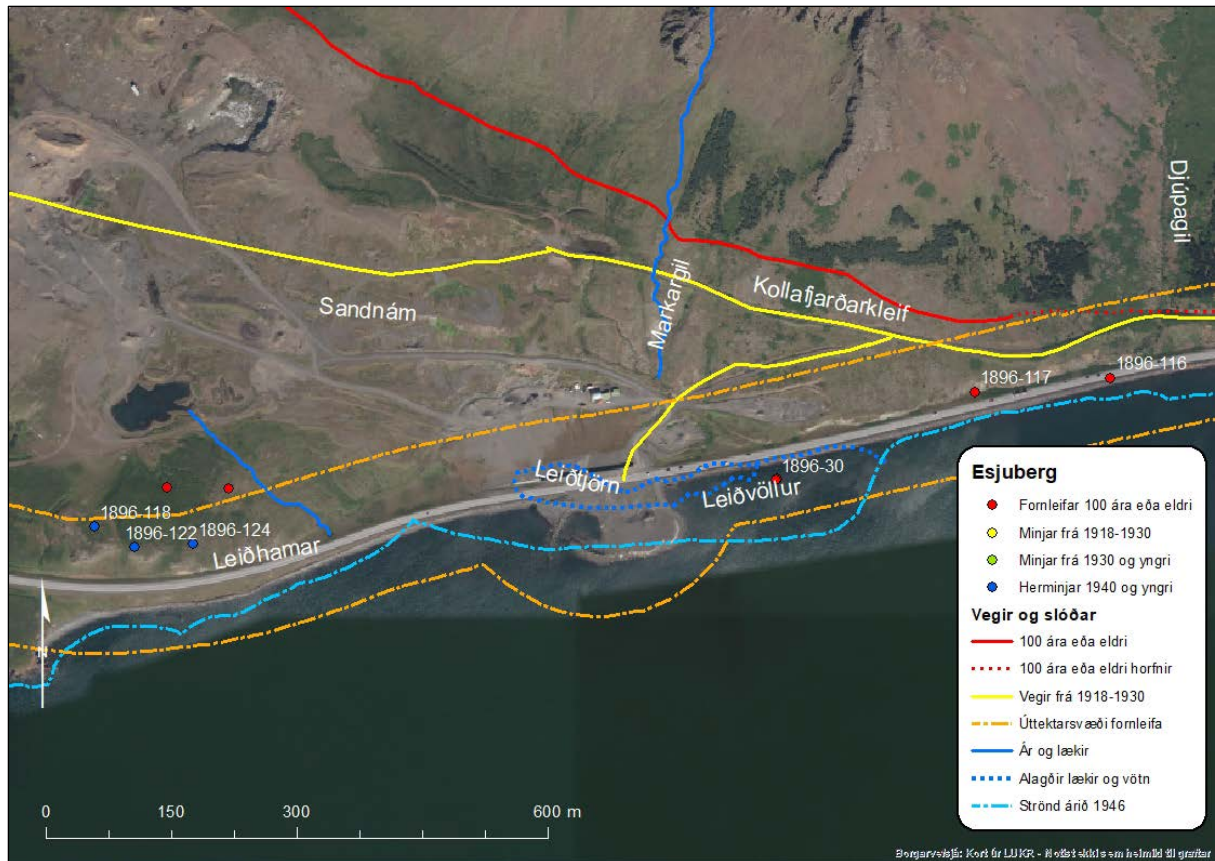
⁷⁹ Íslenzk fornrit XIV. b., Kjalnesingasaga, bls. 43.

⁸⁰ Íslenzkt fornbréfasafn, II. b., bls. 78, 80, 247, 278.

⁸¹ Íslenzkt fornbréfasafn, III. b., bls. 598.

⁸² Íslenzkt fornbréfasafn, VI. b., bls. 324.

Loftsdóttur og Gunnlaugs Teitssonar.⁸³ Árið 1497 gaf Böðvar prestur Jónsson vitnisburð um reka Viðeyjarklausturs á milli Klaufar og Esjubergs.⁸⁴ Á Esjubergsþingi þann 30. september 1541 var felldur dómur um lögmæti bréfs Alexíusar ábóta í Viðey um jarðirnar Skrauthóla og Bakka í Brautarholtssókn.⁸⁵ Þá kemur jörðin fram í fógetareikningum 1547-1552.⁸⁶ Á Esjubergi voru kveðnir upp dómar um beit og fjárrekstur 1565-1566.⁸⁷ Jarðarinnar er getið á minnisblöðum Vigfúsar Jónssonar sýslumanns Kjalarnesþings árið 1569 og þjófnaðardómur var kveðinn upp þar 14. janúar 1657.⁸⁸ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarklausturs 1686-1695 og þá metin á 40 hundruð.⁸⁹

Mynd 32. Staðsetning fornleifa í landi Esjubergs.⁹⁰

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var Esjuberg í eigu konungs en jarðardýrleiki óviss. Kvaðir voru meðal annarra um mannlán á vertíð suður á Stafnes. Þá var hægt að fóðra sjö kýr, tólf lömb og þrjá hesta. Jörðin hafði þá haft til langs tíma fría afrétt fyrir hesta og geldnaut á Mosfellsheiði. Torfrista og stunga var góð en mótak til eldiviðar slæmt. Silungsveiði hafði jörðin í Leirvogsa lengst af. Rekavon var nokkur og skelfiskjara var á Leiðvallargranda. Selstöðu átti jörðin undir Svínaskarði að sunnan og þar var berjalestur nokkur. Helstu ókostir voru að úthey voru lítil og skriður ógnuðu bæði mönnum, húsum og skepnum. Stórviðrasamt var á Esjubergi og stóð mönnum og skepnum ógn af skriðum sem ollu þar tjóni.

⁸³ Íslenskt fornbréfasafn, VI. b., bls. 289.

⁸⁴ Íslenskt fornbréfasafn, VII. b., bls. 339.

⁸⁵ Íslenskt fornbréfasafn, X. b., bls. 672.

⁸⁶ Íslenskt fornbréfasafn, XII. b., bls. 109, 135, 150, 170, 396.

⁸⁷ Íslenskt fornbréfasafn, XIV. b., bls. 380-386.

⁸⁸ Íslenskt fornbréfasafn, XIV. b., bls. 566-567.

⁸⁹ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

⁹⁰ LUKR. Lágflugsloftmynd 2005.

Tvær hjáleigur voru þá á Esjubergi. **Litla Esjuberg** sagt afbýli heima við bæ og **Árvöllur** önnur hjáleiga og reiknaðist jarðardýrleiki beggja með heimajörðinni.⁹¹

Þegar Jón Oddson Hjaltalín gerði lýsingu Kjósarsýslu 1746 var þingstaður á Esjubergi.⁹²

Kaupverð Esjubergs með **Grund** (Austurbæ) og **Árvöllum** árið 1816 þegar jörðin var seld úr eigu konungs var 2100 ríkisdalir.⁹³

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var Esjuberg í bændaeigu, metið á 40 hundruð og með einum ábúanda. Í neðanmálgrein er sagt að jarðabækurnar geti ekki um hjáleigurnar nema árið 1802, en þá er getið Austurbæjar sem er líklega sama hjáleiga og sýslumaður og prestur kalla Grund. Jörðin var metin á 40 forn hundruð í Jarðarmati á Íslandi 1849-50.⁹⁴ Hjáleigurnar lögðust báðar af eftir mikið ofanflóðaveður 2. september 1886.⁹⁵

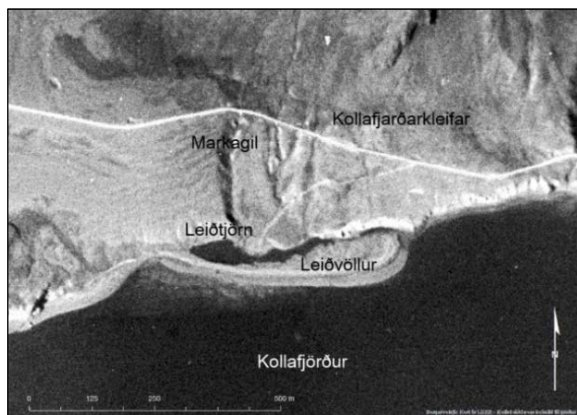
Innan úttektarsvæðisins sem skráð er undir Esjuberg er einstakur minjastaður sem var þingstaður en hann er horfinn. Aðrar minjar eru herminjar á Leiðhömrum, ekki er talið líklegt að þær verði fyrir áhrifum framkvæmdarinnar.

4.4.2 Fornleifaskrá Esjubergs vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Esjuberg 1896-30 (284-21)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-30	284-21	Leiðvöllur	Þingstaður	Heimild	930	367112	414427			Ómetið	Já

Leiðvöllur er örnefni sem var á malarkambi við Kollafjörð norðanverðan. Ef loftljósmynd frá 1946 er borin saman við nýlegar loftmyndir má sjá að á svæðinu hafa orðið miklar breytingar vegna landsígs, sandnáms og vegagerðar. Vegna þessara þátta hafa grjóteyrin og tjörnin horfið.

Mynd 33. Sýnir Leiðtjörn og Leiðvöll árið 1946.⁹⁶

Mynd 34. Sama svæði árið 2012.⁹⁷

⁹¹ Jarðabók, III, 1704, bls. 344-345.

⁹² Jón Oddsson Hjaltalín, bls. 33.

⁹³ Johnsen, 1847, bls. 438.

⁹⁴ Johnsen, 1847, bls. 97. Jarðamat á Íslandi, bls. 666.

⁹⁵ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1896, bls. 145-146.

⁹⁶ Loftljósmynd, AMS91000721 1946, LMÍ.

⁹⁷ LUKR. Loftljósmynd 2012.

Mynd 35. Þegar loftljósmynd frá 1946 var hnitsett (strekkt) yfir loftmynd frá 2012 má sjá breytingar sem hafa orðið á strandlínunni á þeim tíma líklega vegna landsigs, sandnáms og vegagerðar.

Staðhættir: „Vestar er Leiðvöllur, sem talinn er vera hinn gamli þingstaður Kjalarnesþings. Nú er þar aðeins malareyri, sem fellur yfir í flóðum. Ofar var Leiðtjörn, en sandnámið hefur nú eyðilagt hana nema austast. Í hana rann Markagil.“⁹⁸ Leiðvöllur er örnefni sem var á malarkambi niður við sjó út með Kollafirði norðanverðum, á mörkum jarðanna Esjubergs og Mógilsár.

Örnefnið bendir til þess að þarna hafi verið haldin *héraðsþing* að loknu alþingi. Ofar var Leiðtjörn og kirkjuflöt var ofan við hana en þar var sagt að hefði verið bænhús eða kirkja og viðirnir í hana verið fluttir um Leiðvöll. En talið hefur verið líklegra að sagnir eigi við um kirkjuna á Esjubergi.⁹⁹ Örnefnið Leiðvöllur, Leiðtjörn og Leiðhamrar sem þarna eru gefa vísbendingar um að þarna hafi verið haldin leiðamót, leiðþing eða héraðsþing. Leiðvöllur er fornt nafn og merkir „völlur þar sem haldin eru leiðamót“.¹⁰⁰ Staðurinn gæti því hafa dregið nafn sitt af *leiðþingi* sem haldið var að loknu Alþingi til að greina frá störfum þess og birta tilkynningar.

Lengi hefur verið talið að *Kjalarnesþing*, sem var sett á fyrir stofnun Alþingis um 930, og talið undanfari þess, hafi fyrst verið á Leiðvelli. Fram kemur í Íslendingabók að fyrir stofnun Alþingis að áður „... vas þing á Kjalarnesi, þat es Þorsteinn Ingólfsson landnámamanns, faðir Þorkels mána lögsögumanns, hafði þar ok höfðingjar þeir es at því hurfu.“¹⁰¹ Í Landnámu er tekið í sama streng og staðkunnugur höfundur Kjalnesinga sögu virðist hafa horft á tóftir búðanna sem sáust enn suður við sjóinn um 1300.¹⁰² Þorsteinn Ingólfsson var útnefndur allsherjargoði á Alþingi og báru afkomendur hans titilinn eftir það svo það er ekki ólíklegt að hann hafi sett það. Þegar kristni var lögfest árið 1000 var Þormóður Þorkelsson sonarsonur hans allsherjargoði.¹⁰³

Þegar Kristian Kålund kom á Leiðvöll 1873 taldi hann staðinn svara til lýsinga í Kjalnesinga sögu um Kjalnesingaping, flöt og löng grasræma á norðurströnd Kollafjarðar. Eyrin var þá að mestu þakin sjávarmöl og sjór gekk stundum yfir hana. Kålund taldi lítil og óglögg merki búðartófta að sjá þar, helst vestast og innst á eyrinni undir hallanum. Þar voru ef til vill nokkrar lágar upphækkanir sem gátu líka verið grónar skriður eða þúfur.¹⁰⁴

Sigurður Vigfússon forngripavörður kom á Leiðvöll 20. júlí 1880. Þá blasti við honum breið grjóteyri sem gekk út í sjó með malarkamb fyrir framan og langs fyrir ofan eyrina lá síki. Austan og

⁹⁸ Örnefnasafn, Mógilsá, 1967.

⁹⁹ Þinghald að fornu. (e.d.). SÁM: Örnefnasafn, Mógilsá-125733-283. SÁM: Örnefnasafn, Esjuberg-181191-284-1.

¹⁰⁰ Snara.is, vefbókasafn

¹⁰¹ *Íslensk fornrit* I. b., Íslendingabók, bls. 8.

¹⁰² *Íslensk fornrit* I. b., Landnáma bók, bls. 46. *Íslensk fornrit* I. b., Kjalnesingasaga, bls. 8.

¹⁰³ *Íslensk fornrit* I. b., 46.

¹⁰⁴ Kristian Kålund, 1984, bls. 32-42.

uppar því var lítill graseyri sem hét Kirkjuflöt og þar sáust leifar af lítilli tóft. Það var eina mannvirkið sem hann fann þrátt fyrir mikla leit.¹⁰⁵

Lýsing: Svæðið líklega komið á kaf í sjó og engar minjar sjáanlegar.

Hættumat: Engin hætta. Horfið.

Esjuberg 1896-118 (284-41)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-118	284-41		Herminjar	Niðurgröftur	1940	366658	414451			Sæmilegt	Nei

Mynd 36. Bysustæði (1896-122), horft í suðvestur.

Mynd 37. Hugsanleg ummerki, tvær lautir (nær) í tengslum við byssustæði (1896-122), horft í norðaustur.

Staðhættir: Fyrir ofan vestasta klettinn í Leiðhömrum er byssustæði. Um 65 m norður af Vesturlandsvegi og 52 m norðvestur af byssustæði (1896-122).

Lýsing: Grasi vaxið niðurgrafið hringlaga svæði sem mokað hefur verið upp í kring. Utanmál um 5 x 5 m og 50 cm á dýpt. Sunnan við eru tvö minni gróðursnauð hringlaga svæði, lautir, sem gætu hafa tengst byssustæðinu. Sjá fremst á mynd 40.

Hættumat: Lítil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Esjuberg 1896-122 (284-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-122	284-43		Herminjar	Niðurgröftur	1940	366543	414378			Gott	Nei

Mynd 38. Bysustæði (1896-122), horft í suðvestur.

Mynd 39. Bysustæði (1896-122), horft í austur.

Staðhættir: Utan í einum klettinum í Leiðhömrum, 40 m norðan við Vesturlandsveg, Þjóðveg 1, og 54 m suðaustur af byssustæði (1896-118), er annað byssustæði.

¹⁰⁵ Sigurður Vigfússon, 1880-1881, bls. 65-70.

Lýsing: Grasi gróid, niðurgrafið hringlaga svæði um 3 x 4 m og um 70 cm á dýpt og mokað upp í kring. Gott útsýni er frá byssustæðinu yfir mynni Kollafjarðar. Um 50 m austur af eru þrír steyptir fletir sem gætu hafa verið undirstöður (1896-124).

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

Esjuberg 1896-124 (284-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Leng m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-124	284-44		Herminjar	Steypa	1940	366613	414382			Gott	Nei

Mynd 40. Steyptir fletir í röð (1896-124), horft í vestur.

Mynd 41. Miðjuflöturinn, horft í vestur.

Staðhættir: Fyrir ofan klett í Leiðhömrum um 37 m norðan við Vesturlandsveg og um 80 m austur af byssustæði (1896-122) eru þrír steyptir fletir í röð.

Lýsing: Fletirnir eru úr steinsteypu um 1 x 1 m og um 5 m á milli þeirra. Upp úr þeim vestasta standa fjórir jarnboltar og tvö steypustyrktarjárn. Í miðjum fletinum eru tveir jarnrammar steyptir ofan í sem skiptast í tvennt með jarnbolta í hverjum fleti, samtals fjórum. Sá austasti virðist vera eins og sá í miðjunni en meira grasi vaxinn. Gætu hafa verið undirstöður fyrir byssu eða mastur.

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.5 Móar 125724-287

4.5.1 Móar, saga, minjar og örnefni

Bærinn Móar stendur sunnan við Vesturlandsveg og neðan við Esjuberg. Á Móum bjó Sr. Matthías Jochumsson (1835-1920) þjóðskáld í sex ár. Það voru honum þungbær ár því á þeim tíma missti hann tvær eiginkonur í blóma lífsins. Hann flutti að Móum í júní 1867 með Elínu konu sinni sem lést einu og hálfu ári síðar á annan dag jóla 1868. Tveimur árum eftir það, 1870 gekk hann að eiga Ingveldi Ólafsdóttur en hjónaband þeirra varð mjög skammvinnnt því hún dó úr lungnabólgu á annan í hvítasunnu 1871. Þriðja og síðasta eiginkona Mattíasar var ung heimasæta í Saurbæ Guðrún Runólfsdóttir sem hann giftist árið 1875 og lifði hún mann sinn. Á þeim tíma sem þau voru að draga sig saman var hún selráðskona í Saurbæjarseli á Blikdal sumarið 1872 en tóftir selsins standa vel ennþá. Þaðan sendi hún honum ber í fötu og nokkrar línur með. Hann brást við hin glaðasti og reið fram á dal til að þakka henni fyrir sendinguna.¹⁰⁶

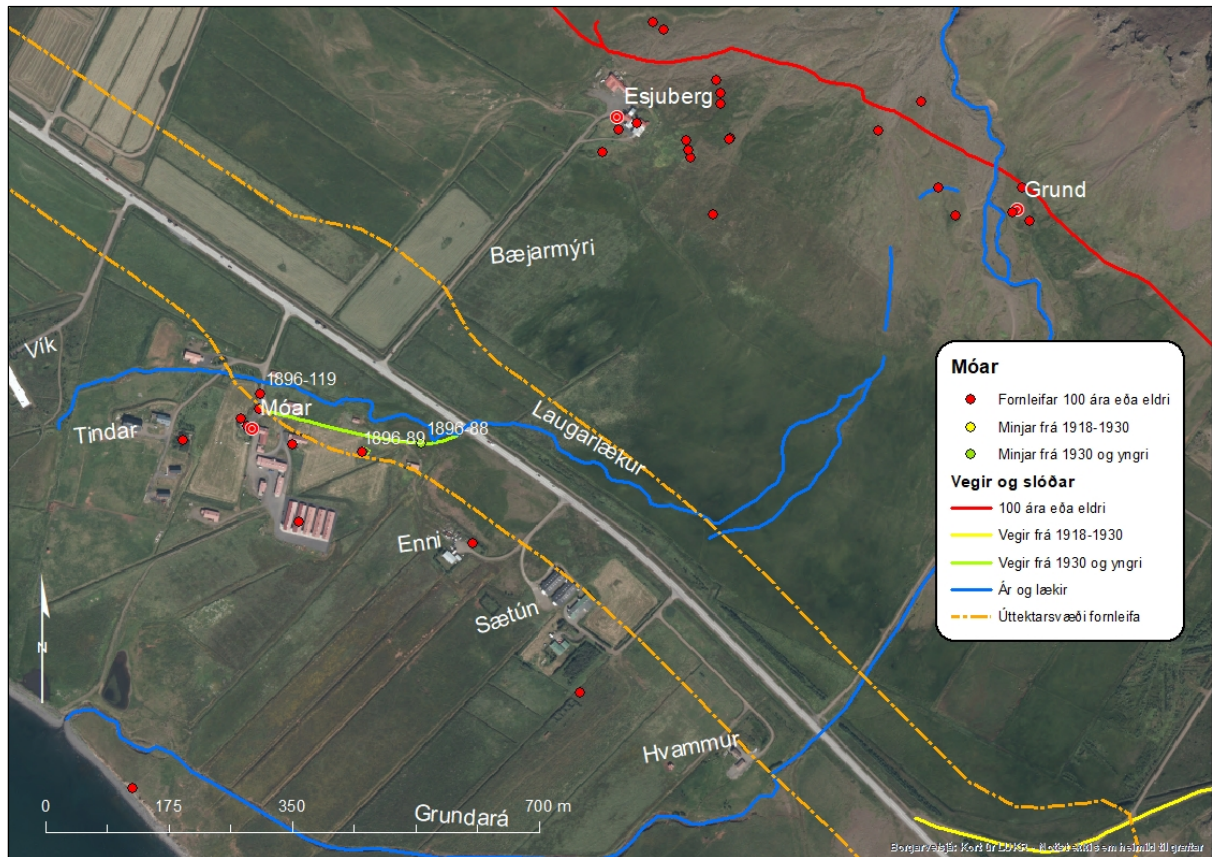
Á Móum bjuggu hjónin Teitur Guðmundsson og Unnur Ólöf Andrésdóttir, frá 1950 til 1985. Þau voru í forystu í alifuglarækt á landinu og ráku þar stórt kjúklingabú. Þau vélvæddu fóðrun fugla í varpi og uppeldi og komu sér upp aðstöðu og vélakosti til slátrunar.¹⁰⁷ Búið er elsta hænsnabú á Kjalarnesi

¹⁰⁶ Þórunn Erla Valdimarsdóttir, 2006, bls. 209-259.

¹⁰⁷ Jón M. Guðmundsson (3.12.1997). bls. 42.

og eitt af stærstu búum á landinu.¹⁰⁸ Á bæjarstæðinu stendur eitt af elstu íbúðarhúsum á nesinu sem Sigríður Jónsdóttir byggði 1910 að því er kemur fram í bókinni Kjalnesingum og því væntanlega sama hús og teiknað er á túnakort 1916.¹⁰⁹

Móar voru í eigu Viðeyjarklausturs árið 1395, þá getið í skrá um kvikfé og leigu mála klaustursins.¹¹⁰ Þeir komust síðar í eigu konungs og eru í fógetareikningum frá 1547-1552.¹¹¹ Jörðin var ein af jörðum Viðeyjarklausturs á árunum 1686 og 1695 metin á 20 hundruð.¹¹²

Mynd 42. Staðsetning fornleifa við Móa.¹¹³

Árið 1703 fékk Niels lögmaður Kier konungsbréf um að mega fá Kjósarsýslu eftir Jón Eyjólfsson tengdaföður sinn og fjórar jarðir sem Jón hafði haft frá 1684, Hrisbrú, Varmadal, Móa og Saltvík.¹¹⁴

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin í eigu konungs og var leigð til sýslumannsins Jóns Eyjólfssonar, dýrleiki var óviss. Þá var tvíbýli á jörðinni til helminga. Kvaðir voru um tvö mannlán á vertíð árlega frá því Jón Eyjólfsson tók við (1684) en hafði verið eitt áður ásamt öðrum kvöðum sem Jón hafði ekki kallað eftir. Á jörðinni var hægt að fóðra sex kýr, tíu lömb og tvo hesta. Uppreksur geldnauta og fjár var á Hvannavelli á Mosfellsheiði. Mótak til eldiviðar frá Esjubergi minnkandi notað. Nokkur von var um reka, hrognkelsa- og skelfiskfjöru. Heimræði var allt árið en verstaða hafði aldrei verið. Mjög stórviðrasamt var sem spillti túnnum ásamt vatni. Selstöðu hafði jörðin hjá Esjubergsseli að eign eða láni.¹¹⁵

¹⁰⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 347.

¹⁰⁹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 343.

¹¹⁰ Íslenzkt fornbréfasafn, III., bls. 598.

¹¹¹ Íslenzkt fornbréfasafn, XII., bls. 109, 134-136, 151, 171, 397.

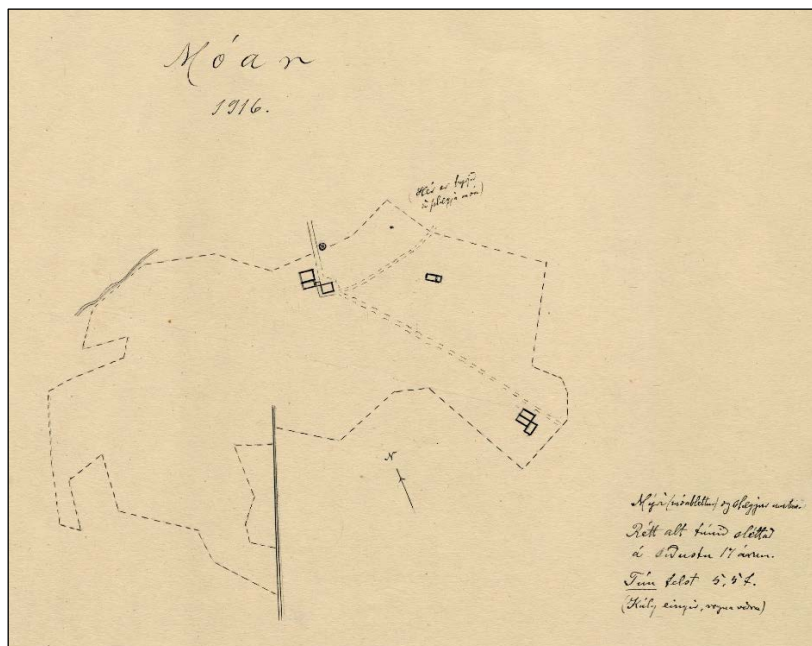
¹¹² Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹¹³ LUKR. Milliflugmynd 20012.

¹¹⁴ Safn til sögu Íslands, II., bls. 151.

¹¹⁵ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 347-348.

Með konungsráðgjafi 26. apríl 1756 fékk Þórður Þórhallsson prestur í Saurbæ og Brautarholti Móa frítt til búsetu í staðinn fyrir Skrauthóla sem urðu fyrir stórskaða af skriðu 1748.¹¹⁶ Þegar Jarðatal Johnsen var gert 1847 var jörðin enn lénsjörð fyrir prestinn, metin á 20 hundruð.¹¹⁷

Mynd 43. Túnakort Móa frá 1916.¹¹⁸

Innan úttektarsvæðis á Móum er hluti af gömlu túni, tröð, leifum af útihúsi og aflagður vegur. Vegna mikillar nálægðar við bæjarstaðið má búast við óþekktum fornleifum við framkvæmdir.

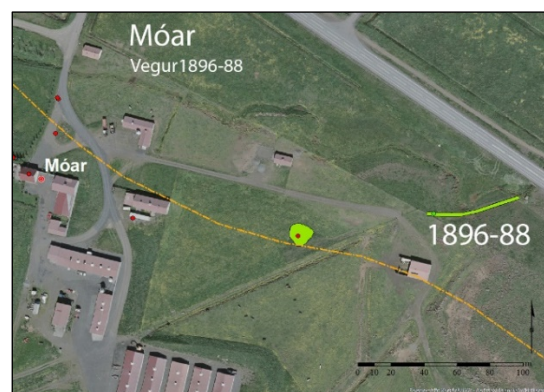
4.5.2 Fornleifaskrá Móa vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Móar 1896-88 (287-16)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-88	287-16		Leið	Vegur	1950-1970	365087	415309	300	4	Gott	Nei

Mynd 44. Vegur (1896-88), horft í austur.

Mynd 45. Kortið sýnir staðsetningu vegar (1896-88) sem er teiknaður eftir uppmælingu.

¹¹⁶ Lovsamling for Island, III. b., 1853, bls. 234-235.

¹¹⁷ Johnsen, 1847, bls. 97.

¹¹⁸ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Móa 1916.

Staðhættir: Gróinn vegur fyrir austan Móa. Liggur frá Þjóðvegi, við steiptan dæluskúr, til vesturs í átt að Móum. Er aflagður afleggjari heim að Móum og hluti af vegi sem liggur nú að hvíttri skemmu.

Lýsing: Malarvegur, upphækkaður, grasi gróinn.

Hættumat: Mikil hætta, vegna vegagerðar.

Móar 1896-89 (287-17)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-89	287-17		Útihús	Þúst	1850	365005	415296	15	14	Slæmt	Að mestu

Mynd 46. Rústalegur hóll (1896-89) austur af Móum, horft í suðaustur.

Mynd 47. Kortið sýnir staðsetningu rústar (1896-89) austan Móa.

Staðhættir: Í túni um 150 m austur af gamla íbúðarhúsinu á Móum.

Lýsing: Rústalegur hóll í grónu túni. Sennilega leifar af útihúsi eða fjárborg.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Móar 1896-119 (287-19)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-119	287-19		Tröð	Heimild	1900	364860	415379			Ómetið	Já

Mynd 48. Sýnir staðsetningu á tröð (1896-119) þegar túnakort hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹¹⁹

Staðhættir: Norðan við gamla íbúðarhúsið á Móum var tröð sem teiknuð var á túnakort Móa 1916 á svipuðum slóðum og núverandi heimreið er.

Lýsing: Tröðin er horfin undir núverandi veg.

Hættumat: Engin hætta.

¹¹⁹ LUKR. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Móa 1916.

4.6 Sjávarhólar 125750-289

4.6.1 Sjávarhólar, saga, minjar og örnefni

Bærinn á Sjávarhólum stendur um 200 m ofan við austanverða Hofsvík á einu af þremur berghlaupum á Kjalarnesi, Sjávarhólshlaupinu sem féll úr Esjunni fram í Hofsvík á tímabilinu 9000 - 5000 f. Kr. Jörðin dregur nafn sitt af urðarhólum við ströndina og á nafnið vel við landslagið á þessum slóðum.¹²⁰ Núverandi íbúðarhús var byggt 1923 á bæjarstæðinu.¹²¹

Sjávarhólar koma fyrir í Kjalnesingasögu undir nafninu Hólar. Sögupersónan Búi kom þar á leið sinni heim á Esjuberg eftir að hafa vegið Þorstein á Hofi og lagt eld að hofinu og lýsti þar víginu á hendur sér.¹²²

Árið 1536 voru gerð arfskipti eftir séra Brynjólf Gizurarson og erfðu fjórar systur hans sex hundruð og áttatíu álnir í jörðinni, sem Alexíus ábóti í Viðey keypti. Í Sjávarhólabréfi frá 1537/8 er greint frá kaupum Alexíusar ábóta í Viðey á parti í Sjávarhólum.¹²³ Klaustrið hefur selt jörðina fyrir siðaskipti því hún kemur ekki fyrir í fógetareikningum. Á Esjubergsþingi 1541 var útnefndur dómur af Pétri Einarssyni umboðsmanni konungs í Kjalarnesþingi um bréf Viðeyjarklausturs fyrir jörðunum Skrauthólum, Bakka og Sjávarhólum. Niðurstaða dómsins var að bréf Alexíusar fyrir jörðunum voru lögleg og gild.¹²⁴

Jörðin var í einkaeign metin á 20 hundruð 1686 en 10 hundruð 1695.¹²⁵

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1704 var jörðin metin á 10 hundruð með einum ábúanda, eigandanum Þórunni Sigurðardóttur prestsekkju. Kvaðir voru þá engar en áður, þegar jörðin var leigð, var eitt mannlán á vertíð eða tvö ef ábúendur voru tveir. Þá var hægt að fódra sex kýr, eitt ungneyti, tíu lömb og einn hest á jörðinni. Torfrista var lítil en mótak til eldiviðar nægilegt. Rekavon var nokkur svo og hrognkelsafjara en skelfiskfjara var að mestu eydd en sölvatekja var næg fyrir heimamenn. Heimræði var allt árið en verstaða hafði aldrei verið fyrir aðkomuskip eða sjófólk nema stundum tveggja manna far frá Öfugskeldu sjálfskyldu frítt. Talið var að veiða mætti sel ef vildi. Landþröng var mikil og fé var mjög flæðihætt. Stórviðrasamt og lækjarskriða grandaði engjum.

Í maí 1748 féll mikil aurskriða úr Esjunni sem aftók mikinn part af landi Öfugskeldu og Sjávarhóla. Eggert og Bjarni voru á ferð á Kjalarnesi 1752 og nefna skriðuhlaupið og segjast þá hafa séð birkilurka sem voru sverari en stærstu tré í Húsafells- og Fnjóskadalsskógum. Talið er að skriðan hafi átt upptök neðan undir Gleið og fallið fram á milli Skrauthóla og Sjávarhóla.¹²⁶ Mestu skriðuföll sem heimildir eru um á svæðinu urðu eftir úrhelli sem varði í rúmar þrjár klukkustundir 2. september 1886. Blaðið Ísafold greindi frá tjóni sem skriðan olli rúmri viku síðar: „Sjávarhólar (19.1 hdr. Jörð). Þriðjungur af túninu undir skriðu eða leir og 2/5 af engjum.“¹²⁷

Sjávarhólakot var hjáleiga Sjávarhóla 1704 en aðrar heimildir geta ekki um kotið. Kotið hefur sennilega verið niður við sjóinn þar sem sjór braut af túninu 1704 svo það gæti hafa verið þar sem voru útihús frá Sjávarhólum 1916 (BSSR-Sjávarhólar-125750-289-2).¹²⁸

Þegar Jarðabókin var gerð 1704 reiknaðist jarðadýrleiki með heimajörðinni. Landskuld átti að greiðast með því sem ábúandi megnaði að gjalda og skyldi jarðeigandi leggja að mestu leyti við til húsabóta. Þá var hægt að fódra þar eina kú og torfrista, stunga og eldiviðartak var í heimalandi en sjór braut af túninu. Kvaðir voru engar og mátti ábúandinn fleyta hálfum báti sínum að vild.¹²⁹

¹²⁰ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 27.

¹²¹ BSSR-Sjávarhólar-125450-289.

¹²² Íslenzk fornrit XIV. b., Kjalnesinga saga, bls. 13.

¹²³ Íslenzkt fornbréfasafn, X. b., bls. 14.

¹²⁴ Íslenzkt fornbréfasafn, X. b., bls. 672.

¹²⁵ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹²⁶ Tómas Jóhannesson o.f.l., 2010, bls. 64-65.

¹²⁷ Kjalarnes eptir skriðuhlaupin, 1886.

¹²⁸ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 351.

¹²⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 351.

Engar fornleifar eru skráðar á býlið en það er skráð eftir heimild undir Sjávarhóla.¹³⁰

Öfugskelda var býli sem var sennilega um 30 metra suðaustur af Skrauthólum III og um 570 m norðaustur af Sjávarhólum. Þar er túnblettur sem nefnist Öfugskelda sem hafði fylgt Sjávarhólum en var lagður til Skrauthóla 1918.¹³¹ Þar eru minjar sem talið er að gætu hafa verið hluti af býlinu skráðar undir Sjávarhóla, rúst, gerði og hlaðinn garður að lítilli keldu sem kallast Ófeigskelda.¹³² Býlið tók af í skriðuföllum 1748 og var sennilega ekki byggt upp aftur eftir það. Samkvæmt bréfi sem séra Þórður Þórhallsson prestur í Saurbæ og Brautarholti sendi konungi 1754 segir að skriða 1748 hafi skemmt hús og tún svo mikið í Öfugskeldu að ekki sé hægt að byggja þar upp aftur.¹³³

Mynd 49. Staðsetning fornleifa við Sjávarhóla.¹³⁴

Býlið tók af í skriðuföllum 1748 Jarðarinnar er getið 1510 í dómi um eignaskipti Gríms Pálssonar og Þorvarðs Erlendssonar lögmanns þar sem Grímur selur Þorvarði meðal annars fjórar jarðir á Kjalarnesi. Í Sáttarbréfi bænda 1515 kemur fram að Grímur og Þorleifur sonur hans eiga Arnarholt og

¹³⁰ BSSR-Sjávarhólar-125450-289-13.

¹³¹ Fasteignabók Kjósarsýslu 1918, bls. 63.

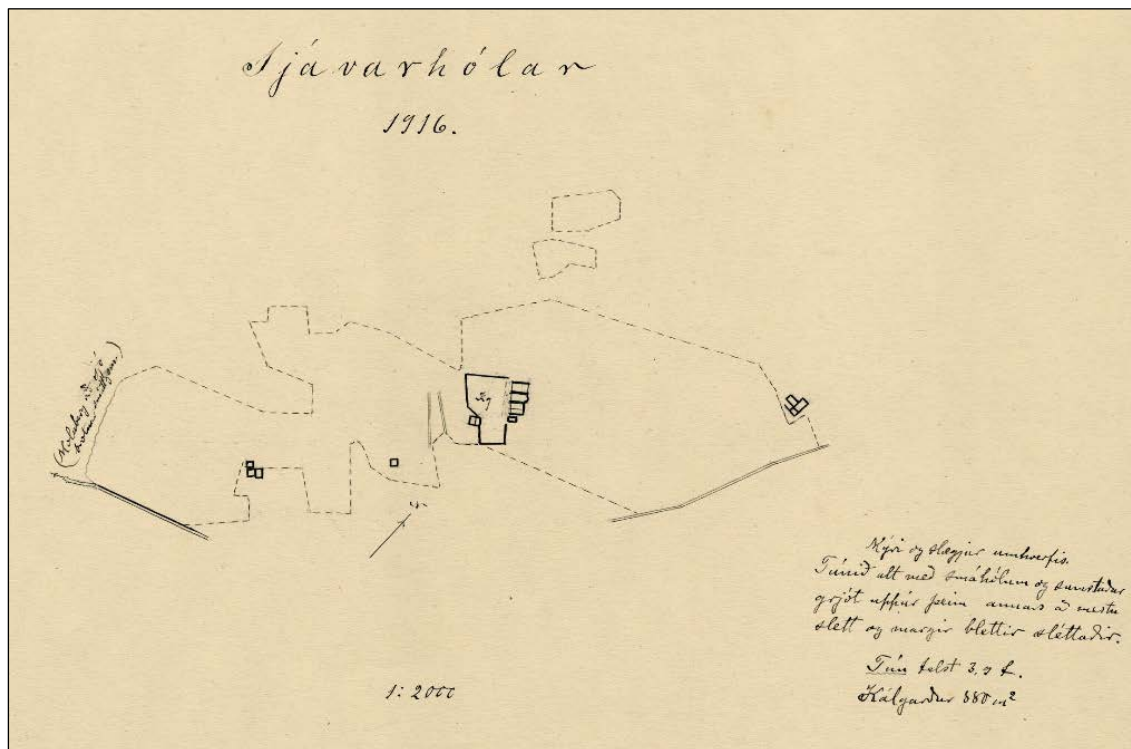
¹³² BSSR-Sjávarhólar-125750-289-10, 11.

¹³³ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 65.

¹³⁴ LUKR. Milliflugsloftmynd 2012.

Öfugskeldu. Í júlí sama ár kemur fram að þeir feðgar fá Öfugskeldu og Arnarholt af Hólmfríði Erlendsdóttur í skiptum fyrir Sandgerði á Miðnesi.¹³⁵ Árið 1549 var kveðinn upp alþingisdómur og Sandgerði var dæmt eign Þorleifs Grímssonar en Öfugskelda og Arnarholt dæmd af honum.¹³⁶ Jörðin var í einkaeigu metin á 15 hundruð 1686 en 10 hundruð 1695.¹³⁷

Öfugskelda var bújörð 1704 metin á 10 hundruð og var í eigu fimm aðila. Þórunn Sigurðardóttir prestsekkja á Sjávarhólum átti mest, þrjú hundruð og fjörutíu álnir en hinir eitt hundrað og áttatíu álnir hver. Ábúandi var einn og var eigandi að einum lægri hlutanna. Þá var þar hægt að fódra þar sex kýr, tvö ungnaut, tíu lömb og einn hest. Kvaðir voru engar. Torfrista og stunga voru sæmilegar en mótak þurfti að kaupa annars staðar. Landþröng var mikil og skriða spillti túnum og engjum. Stórviðrasamt mjög.

Mynd 50. Túnakort Sjávarhóla 1916.¹³⁸

Öfugskelda hefur sennilega farið í eyði eftir skriðufall 1748. Ölfusvatnsannáll 1747 segir frá því að fallið hafi mikilfengleg skriða eða jarðarumrótan úr Esjunni sem tók af mikinn part af landi Öfugskeldu og Sjávarhóla en af bréfum frá þessum tíma kemur fram að skriðan hefur fallið í maí 1748 frekar en 1747. Fram kemur í bónarbréfi séra Þórðar Þórhallssonar í Saurbæ til konungs frá 10. júlí 1754 að „skriðan hafi skemmt hús og tún á Öfugskeldu, svo þar megi ekki aftur upp byggja, og að skriðan hafi stórskemmt tún og úthaga bæði á Skrauthólum og Sjávarhólum.“¹³⁹

Öfugskeldu er ekki getið í Jarðatali Johnsens 1847 en í neðanmálgrein við Sjávarhóla kemur fram að jarðabækur nefni jörðina en hennar sé ekki getið í jarðabók 1802 og virðist hún þá hafa verið orðin partur af Sjávarhólum. Jarðadýrleiki hennar var 10 hundruð eins og Sjávarhóla.¹⁴⁰

Engar minjar eru skráðar á Öfugskeldu en býlið er skráð undir Sjávarhóla og þar eru tvennar minjar (BSS-Sjávarhólar-125750-289-10, 11) sem tengjast sennilega býlinu.

¹³⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 322, 560-562.

¹³⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, XI. b., bls. 717.

¹³⁷ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹³⁸ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹³⁹ Tómas Jóhannesson o.fl. 2010, bls. 32.

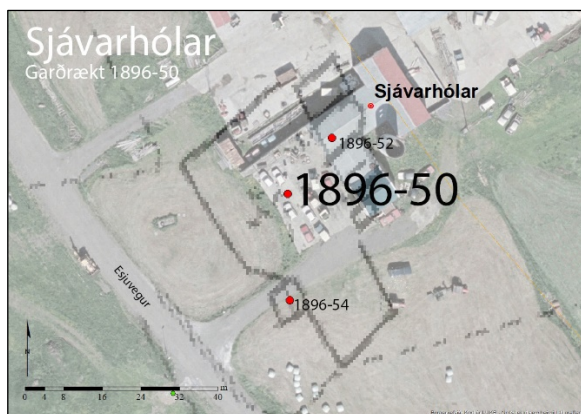
¹⁴⁰ Johnsen, 1847, bls. 97.

Innan úttektarsvæðis við Sjávarhóla þvera bæði Esjuvegur og Vesturlandsvegur heimatúnið. Esjuvegur er aðeins um 45 m frá bæjarstæðinu en þar gæti verið að finna fornleifar. Um 25 m austan við Vesturlandsveg eru fornleifar, rúst af útihúsi (1896-56) sem deiliskípulagið nær yfir og er hún í bráðri hættu vegna framkvæmdanna.

4.6.2 Fornleifaskrá Sjávarhóla vegna breikkunar Vesturlandsvegar

Sjávarhólar 1896-50 (289-5)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-50	289-5		Garðrækt	Heimild	1900-1950	363630	416926	55	27	Ómetið	Já

Mynd 51. Kortið sýnir staðsetningu kálgarðs (1896-50) þegar túnakort frá 1916 hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴¹

Staðhættir: Kálgarður Sjávarhóla var 880 m² samkvæmt Túnakorti frá 1916. Garðurinn var um 55 x 27 m vestan og sunnan við bæinn. Fast uppvið kálgarðinn, þar sem hann mjókkar suðvestan megin, var útihús (1896-54). Steypt plan sem er fyrir framan núverandi íbúðar- og útihús er í hluta af kálgarðinum.

Lýsing: Horfinn en minjar gætu leynst undir sverði.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð, framkvæmdir.

Sjávarhólar 1896-52 (289-1)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur frá ár	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-52	289-1	Sjávarhólar	Bústaður	Heimild	1850-1923	363639	416938			Ómetið	Já

Mynd 52. Kortið sýnir staðsetningu bæjarins (1896-52) samkvæmt túnakorti 1916 þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴²

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti sem var gert af Sjávarhólum 1916 mun bústaðurinn hafa staðið norðaustur af kálgarði og mun hafa verið 26 m á breidd. Samanstóð bústaðurinn af þremur húsum og einu hliðarhúsi. Mælast hólfin 7 x 10 m, 6 x 10 m, og 7 x 8 m, en hliðarhúsið mælist 4 x 5 m og er það 2 m suðaustur af hinum eiginlegu bæjarhúsum.

Lýsing: Miðað við túnakort þá hefur gamli bærinn staðið þar sem nú eru íbúðar- og útihús. Núverandi íbúðarhús, sem er steypt, var byggt árið 1923 samkvæmt upplýsingum frá Ólafi Guðbjartssyni ábúanda á Sjávarhólum.

Hættumat: Mikil hætta.

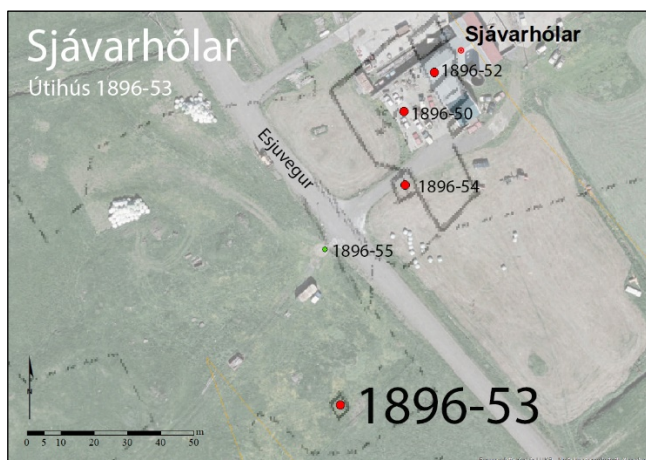
Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

¹⁴¹ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹⁴² LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

Sjávarhólar 1896-53 (289-3)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-53	289-3		Útihús	Heimild	1900	363611	416838	4	4	Ómetið	Að hluta

Mynd 53. Kortið sýnir staðsetningu útihúss (1896-53) samkvæmt túnakorti þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴³

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti voru óskilgreind útihús 100 m suðsuðvestur af bænum og mældust þau 4 x 4 m.

Lýsing: Fannst ekki á yfirborði vegna túnasléttunar og verklegra framkvæmda. Gætu komið í ljós við jarðrask.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

Sjávarhólar 1896-54 (289-7)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-54	289-7		Útihús	Heimild	1900	363630	416904	5	4	Ómetið	Að hluta

Mynd 54. Kortið sýnir staðsetningu útihúss (1896-54) samkvæmt túnakorti þegar það hefur verið strekkt yfir hnitsetta loftmynd.¹⁴⁴

Staðhættir: Samkvæmt túnakorti voru útihús 20 m beint suður af bænum, alveg upp við kálgarð bæjarins. Sneru í norður- suður með tveimur hólfum og mældust þau saman 6 x 5 m.

Lýsing: Horfin vegna túnasléttunar og verklegra framkvæmda. Gætu komið í ljós við jarðrask.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Framkvæmdir, vegagerð.

¹⁴³ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

¹⁴⁴ LUKR. Milliflugsmynd 2012. Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, *Sjávarhólar 1916*.

Sjávarhólar 1896-55 (289-12)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-55	289-12		Leið	Vegur	1900	363606	416885	127	5	Gott	Nei

Mynd 55. Vegur (1896-55) frá bænum að sjó, horft í norðaustur.

Mynd 56. Vegur (1896-55) teiknaður eftir uppmælingu.

Staðhættir: Vegur sem liggur í norðaustur, suðvestur frá Esjuvegi við afleggjarann að Sjávarhólum, niður að núverandi þjóðvegi. Hefur legið frá hlaðinu á Sjávarhólum og alveg niður að sjó. Er ennþá notaður neðan núverandi vegar við útskot þar sem eru upplýsingaskilti. Vegurinn er ekki merktur inn á túnakortið, en líklega er þetta leið í vör bóndans.

Lýsing: Vegurinn er um 5 m breiður og upphækkaður um 60-70 cm sumstaðar að vestanverðu en að norðanverðu fellur hann inn í landslagið.

Hættumat: Mikil hætta.

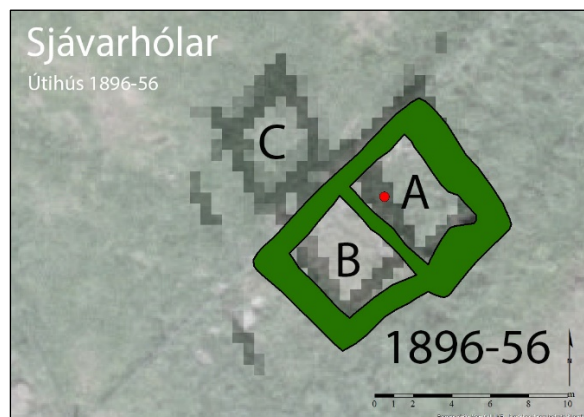
Hættuorsök: Vegagerð.

Sjávarhólar 1896-56 (289-2)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-56	289-2		Útihús	Tóft	1900	363552	416766	11	7	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 57. Útihús (1896-56), horft í norðaustur.

Mynd 58. Teikning af útihúsi (1896-56) eftir uppmælingu. Undir er hnitsett túnakort.

Staðhættir: Utan í hól, um 25 m austan við þjóðveg 1 og um 175 metra suðvestur af núverandi íbúðarhúsi á milli tveggja hóla. Samkvæmt túnakorti var þarna hús með þremur hólfum en aðeins tvö syðri hólfin eru greinileg nú.

Lýsing: Rústin er grasi gróin og liggur í norðaustur, suðvestur, tveggja hólfa. Nyrðra hólfið A er um 5,3 x 3,6 m að innanmáli, niðurgrafið mest um 1,5 m. Veggir aðallega úr grjóti, nokkuð hrúnið úr þeim, garðlög átta til níu og dýpst um 1,50 m, grasi gróin í botninn.

Syðra hólfið B er ekki niðurgrafið, með steyptri plötu sem er mosavaxin. Suðvesturveggur er mjög óljós, jarðlægur grasi gróinn rétt um 20 cm á hæð. Á norðvesturvegg er nýleg girðing. Þriðja hólfið C var norðvestan við hólfið B en er horfið og engin ummerki sjáanleg.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.7 Vallá 125762-291

4.7.1 Vallá, saga, minjar og örnefni

Vallá er austan og ofan við Hofsvík. Lögbýli um aldir og þar voru ýmist eitt eða tvö býli fram til 1800, sem voru aðgreind með austur, vestur, eystri, vestri, stóra, minni, innri, ytri og Syðsta Vallá kemur einnig fyrir. Bæði býlin eru skráð undir Vallá. Samkvæmt túnakorti frá 1916 var bæjarstæði **Vallár vestri** þar sem nú stendur bygging, tvær hæðir og ris með þremur kvistum, sem byggð var 1958 við steinsteypt íbúðarhús sem reist var um 1923. Bæjarstæði **Vallár eystri** var samkvæmt túnakorti og örnefnalýsingu í suðaustur frá því vestara, steinsnar austan við eldri farveg Vallárlækjar á milli bæjanna sem var þá á mörkum jarðanna. Vallá eystri fór í eyði um aldamótin 1800 og var pörtuð niður. Túnið gekk þá undir heimajörðina en annað var keypt af bændum í Hofshverfi.¹⁴⁵ Farvegi Vallárlækjar var breytt einhvern tíma á milli 1900 og 1916 af Benedikt Magnússyni bónda á Vallá og eftir það rann lækurinn norðan og vestan við bæinn. Þegar Guðrún Bjarnadóttir, sem bjó á Vallá frá 1925-1957, skráði örnefni fyrir Vallá, sennilega á tímabilinu 1950-57, hét ávöl bunga suðaustur heiman frá „Gamli bær“ og þá hafði sést móta fyrir bæjarrústum til skamms tíma.¹⁴⁶ Vitað er um tvö önnur býli byggð í landi jarðarinnar, hjáleigan Grund var byggð frá því um 1684 fram undir 1704 og býlið Litla Vallá var byggt úr landi jarðarinnar nokkru fyrir aldamótin 1900.¹⁴⁷

Fyrsta rafstöðin í Kjalarneshreppi var reist á Vallá þegar Vallárlækur var virkjaður 1930. Stöðin var eingöngu notuð til ljósa og sá hún þremur bæjum fyrir rafmagni, Vallá, Litlu Vallá og Skrauthólum ásamt skólanum á Klébergi. Stöðvarhúsið stóð við lækinn fyrir austan Fólkvang, því hefur verið rutt um koll einhvern tíma og sjá má steypuleifar hússins á lækjarbakkanum.¹⁴⁸

Benedikt Steinar Magnússon (1929-1970) stofnandi steypustöðvarinnar B. M. Vallá í Reykjavík var fæddur og uppalinn á Vallá. Hann lagði grunninn að fyrirtæki sínu í fjörunni á Vallá þar sem hann mokaði upp steypuefni. Síðar flutti hann inn tæki og stofnaði fyrirtækið Steypumöl hf. til malarnáms í Álfsnesi. Steypuverksmiðjan B. M. Vallá reis svo í Krossamýri við Elliðavog.¹⁴⁹

Vallá er í landnámi Helga bjólu en ekki er vitað hvenær jörðin byggðist en Vallá er til umfjöllunar í bréfi frá 5. maí árið 1377 þegar Brynjólfur Bjarnason seldi Valgarði Loftssyni jörðina „Syðstu- Vallá“ á Kjalarnesi.¹⁵⁰ Þremur árum síðar, í júlí 1380, lét Valgarður Pál ábóta í Viðey hafa jörðina gegn því að hann kenndi syni hans í sex ár.¹⁵¹ Í skrá frá 1395 um kvikfé og leigumál á jörðum klaustursins eru tveir bæir á Vallá. Frá sama ári er skrá yfir jarðir sem fóru undir Viðeyjarklaustur frá því að Páll ábóti kom þangað og þar er Vallá talin upp og metin á 20 hundruð.¹⁵² Í Fógetareikningum frá 1547 til 1552 er talað um Stóru- Minni, Innri- og Ytri Vallá. „Sterrewalde og Minnewalde, Stere Walde og Mijnder Walde, Sterre Waldo og Mijnde Waldo, Inderreuatle og Ittherwasde“ varðandi landskuld.¹⁵³

¹⁴⁵ Vallá og Litla Vallá 1916, túnakort. Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁶ Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁷ *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín* III. b., bls. 354. Þí: Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁴⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 301.

¹⁴⁹ Guðmundur Magnússon, Hlynur Þór Magnússon. (1971, 24. febrúar). Minning Benedikt Magnússon frá Vallá..

¹⁵⁰ *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 316.

¹⁵¹ *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 354-355.

¹⁵² *Íslenzkt fornbréfasafn*, III. b., bls. 598.

¹⁵³ *Íslenzkt fornbréfasafn*, XII., bls. 108, 135, 150, 170, 396.

Mynd 59. Staðsetning fornleifa við Vallá.¹⁵⁴

Eystri og Vestri Vallá voru báðar metnar á 20 hundruð á árunum 1686 og 1695 í einkaeigu og konungs.¹⁵⁵

Þegar Árni Magnússon og Páll Vídalín unnu að gerð Jarðabókarinnar sumarið 1704 voru þeir í tjöldum á Vallá dagana 26.-28. júní.¹⁵⁶ Þá voru tvö býli á jörðinni, Eystri- og Vestri Vallá hvort um sig metið á 20 hundruð. Kvaðir voru um eitt mannlán á vertíð af allri jörðinni. Þá var hægt að fóðra sjö kýr, tíu lömb og einn hest á allri jörðinni sem hafði haft fría hesta- og nautagöngu á sumrin á Hvannavöllum á Mosfellsheiði. Torfristu og stunga höfðu býlin í sínu landi en mótak var í landi Vestri Vallár. Þá var nokkur rekavon. Heimræði var allt árið og gengu skip heimamanna eftir hentugleikum en engin verstaða hafði verið fyrir aðkomufólk. Landþröng mikil og hætt við skriðum og vatnságangi á tún. Mjög stórviðrasamt.

¹⁵⁴ LUKR. Lágflugsloftmynd 2017.

¹⁵⁵ Björn Lárusson, 1967, bls. 132.

¹⁵⁶ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III. b., bls. 329. Már Jónsson, 1998, bls. 376.

Vallá var í bændaeign þegar Jarðatal Johnsen 1847 var tekið saman með einum ábúanda, metin á 20 hundruð. Neðanmáls segir að sýslumaður telji jörðina aðeins 12 hundruð. Í viðauka er eyðihjáleigan Grund sögð með Vallá.¹⁵⁷

Grund hafði verið hjáleiga Vallár vestri í nokkur ár 1704, þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð. Hún hafði þá byggst fyrst rúmum tuttugu árum áður, eða um 1684, og var byggð í nokkur ár en var farin í eyði þegar Jarðabókin var gerð og ekki var talið að hægt væri að byggja hana aftur nema til skaða fyrir heimajörðina.¹⁵⁸ Hjáleigan virðist ekki hafa verið byggð aftur. Í örnefnalýsingu Vallár segir að „Í norður frá bænum í um 500 m fjarlægð er slétt flöt harðlend, ílöng frá austri til vesturs. Hún nefnist Grundir. Þar var býli fyrir löngu. Garðlag heita vel sjáanlegar túngarðsleifar vestarlega á Grundunum.“¹⁵⁹ Grundir er enn örnefni á túni austan við íbúðarhúsið Gil en leifar túngarðs voru ekki sjáanlegar. Engar fornleifar eru skráðar undir býlið sem, ásamt túngarði, er skráð sem fornleifar undir Vallá.¹⁶⁰

Litla- Vallá var byggð rétt fyrir aldamótin 1900 á Hjallhól, um 200 m norðvestan við eldra bæjarstæðið á Vallá.¹⁶¹ Á túnakorti kemur fram að: „Litla Vallá [var] byggð fyrst nokkru fyrir aldamótin að sögn. Afgirti bletturinn tekin til ræktunar og sléttaður að nokkru af húsmanni þeim sem þar er enn. Slægjur víða umhverfis.“¹⁶² Býlið var sameinað heimajörðinni þegar ábúð lauk þar 1960 en húsin seld, ásamt 1 hektara lands, sem sumarbústaður.¹⁶³ Þar standa nú (2018) íbúðarhús og hlaða frá 1936 á bæjarstæðinu.¹⁶⁴ Engar fornleifar eru skráðar undir býlið sjálft sem er, ásamt kálgarði og útihúsum, skráð eftir túnakorti sem fornleifar undir Vallá.¹⁶⁵

Innan úttektarsvæðis á Völlum eru tvennar yngri minjar, leifar af rafstöð og vegur. Ekki er talin þörf á aðgerðum vegna framkvæmdanna.

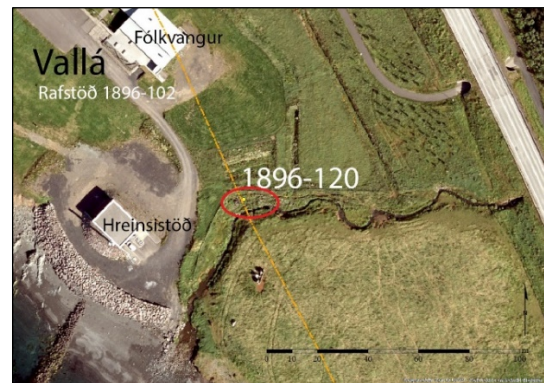
4.7.2 Fornleifaskrá Vallár vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Vallá 1896-120 (291-10)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-120	291-10		Rafstöð	Rúst	1930-1952	363043	417913			Slæmt	Nei

Mynd 60. Leifar rafstöðvar (1896-120), horft í austur.

Mynd 61. Kortið sýnir staðsetningu leifa rafstöðvar (1896-120), horft í austur.

Staðhættir: Við Vallárlæk að norðanverðu eru leifar af rafstöð um 40 m austur af hreinsistöð við Kollagrund 3. Steypubrot sem eru að öllum líkindum leifar af stöðvarhúsi sem var byggt þegar

¹⁵⁷ Johnsen, 1847, bls. 97;460.

¹⁵⁸ Jarðbók, 1923-1924, bls. 353-354.

¹⁵⁹ Örnefnasafn, Vallá 125762-291.

¹⁶⁰ BSSR-Vallá-125762-291-12; 13.

¹⁶¹ Örnefnasafn, Vallá 125762-291. LUKR.

¹⁶² Vallá og Litla Vallá, 1916, túnakort.

¹⁶³ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 289.

¹⁶⁴ Þjóðskrá Íslands, Fasteignaskrá, Litla- Vallá.

¹⁶⁵ BSSR-Vallá-125762-291-6: 7: 8.

lækurinn var virkjaður 1930. Þetta var fyrsta vatnsvirkjunin í Kjalarneshreppi og teljast leifar rafstöðvarinnar til nýminja. Þær eru vitni um upphaf rafvæðingar í sveitum landsins. Stöðin var eingöngu notuð til ljósa á þrem bæjum Vallá, Litlu Vallá, Skrauthólum og í skólanum á Klébergi.¹⁶⁶

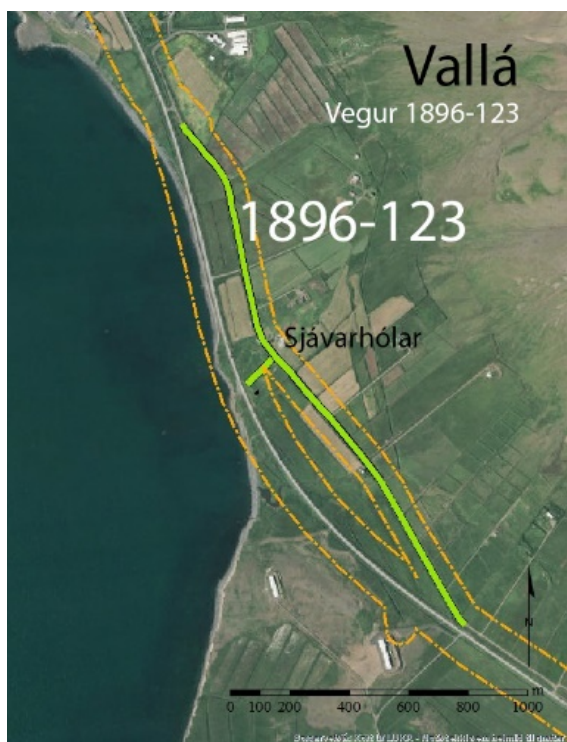
Lýsing: Stöðvarhúsinu hefur verið rutt niður, þar eru nú (2018) steypubrot í hrúgu á lækjarbakkanum.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Vallá 1896-123 (291-23)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-123	291-23		Vegur	Vegur	1927	363310	417649	2 km	5,5 m	Gott	Nei

Mynd 62. Kortið sýnir staðsetningu vegarins (1896-123) á hnitsettri loftmynd. Gula brotalínan sýnir afmörkun úttekarsvæðis.

Staðhættir: Samhliða Þjóðvegi 1, Vesturlandsvegi, austan við, frá afleggjara að Saltvík að afleggjara að Vallá er eldri Þjóðvegur, gamli Vesturlandsvegurinn. Vegurinn er notaður sem innansveitarvegur og nefnist Esjuvegur (4560).

Lýsing: Malarvegur 5,5 m á breidd og um 2 km að lengd.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

4.8 Arnarholt 125651-304

4.8.1 Arnarholt, saga, minjar og örnefni

Jörðin Arnarholt á land upp í Esjuhlíðar og gamla bæjarstæðið var undir Bergi, að nokkru leyti á Krosshól sem er stór hóll með pöllum, líkt og tröppum. Býlið Brekka var þar norðvestan í hólum og niður af bænum voru bakkar með sjónum sem hétu Húsabakkar.¹⁶⁷ Arnarholt var komið í eyði 1908 þegar gerð var bæjarteikning af Brautarholtshverfi sem taldi þá tíu bæi.¹⁶⁸ Á túnakorti frá 1916 kemur fram að jörðin hafi verið lögð undir Brautarholt 10-20 árum fyrr og að þar sé hvorki kálgarður né bæjarhús eftir. Samt sem áður eru þar teiknuð fimm hús, tvö voru orðin tóftir, þrjú með veggjum af

¹⁶⁶ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 301, 415.

¹⁶⁷ Örnefnasafn, Arnarholt-125651-304.

¹⁶⁸ H. Jörgensen, 1908, Bæjarteikningar B27L025.

grjóti og torfi þar af eitt með standpili.¹⁶⁹ Hefðbundinni búsetu á gamla bæjarstæðinu virðist hafa lokið 1906 þegar Sturlubræður eignuðust jörðina en þeir voru einnig eigendur að Brautarholti þar sem þeir ráku stórt kúabú og fluttu mjólkina sjóleiðis til Reykjavíkur og eftir það fylgdi Arnarholt Brautarholti¹⁷⁰ þar til 1927 að Thor Jensen stórkaupmaður keypti Arnarholt, Brekku og Holt af Ólafi Bjarnasyni í Brautarholti. Thor nýtti landið til sumarbeitar fyrir nautgripi sína og byggði mikið fjós og íbúðarhús á Árnamel.¹⁷¹ Þegar hernámliðið nam hér land hreiðruðu þeir um sig í fjósinu og innréttuðu það sem klúbb og mótuneyti og reistu skálahverfi norðan við byggingar í Arnarholti á Árnamel. Þegar skipti urðu á herliði 26. janúar settust 485 menn úr fótgönguliðssveit Bandaríkjahers að í Arnarholti.¹⁷² Árið 1943 keypti Reykjavíkurbær jarðirnar af Thor Jensen og kom á fót vistheimili fyrir skjólstæðinga sína.¹⁷³

Arnarholt kemur fyrst fyrir í máldaga Brautarholtskirkju 1491 varðandi jarðamörk og næst í jarðaskiptabréfi Þorvarðs lögmanns Erlendssonar og Gríms bónda Pálssonar á Möðruvöllum árið 1501 þar sem Grímur lét meðal annars eftirtaldir jarðir á Kjalarnesi, Hof á 60 hundruð, Arnarholt fyrir 40 hundruð, Skrauthóla fyrir 20 hundruð og Öfugskeldu fyrir 10 hundruð.¹⁷⁴ Árið 1506 seldi Stefán Jónson biskup Bjarna Jónssyni Bæ í Lóni fyrir Arnarholt á Kjalarnesi.¹⁷⁵ Sumarið 1510 var jörðin til umfjöllunar í Tyllfardómi vegna eignaskipta Gríms Pálssonar og Þorvarðs Erlendssonar.¹⁷⁶ Árið 1515 kemur jörðin fram í sáttargjörðarbréfi bænda þar sem fram kemur að Grímur bóndi Pálsson og sonur hans Þorleifur eigi Arnarholt og Ögurskeldu á Kjalarnesi.¹⁷⁷ Síðan kemur Arnarholt fram í fógætareikningum frá 1547 til 1550 varðandi landsskuld og leigukúgildi.¹⁷⁸

Konungur fékk einn þriðja af Arnarholti 1641 og á árunum 1686 til 1695 var það í eigu konungs og einkaaðila metið á 40 hundruð.¹⁷⁹

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1705 var jarðardýrleiki Arnarholts 40 hundruð með þremur ábúendum. Eigandinn bjó á stærsta partinum tuttugu og sjö og hálfu hundraði, annar ábúandi á sjö og hálfu hundraði og sá þriðji bjó á parti sem metinn var á fimm hundruð, hjáleiga kölluð Sigurðarhús. Kvaðir voru um skipsróður allt árið af hverjum ábúanda og ef einhver þeirra væri hæfur sem formaður átti hann að vera það kauplaust. Á tveimur fyrrnefndu pörtunum var hægt að fóðra átta kýr, tólf lömb, fimmtíu ásauði og geldfé, og fimmtán hesta. Fjárupprekstur var átölulaus og frír upp á Esju ásamt öðrum jörðum á Kjalarnesi. Útigangur á vetrum var góður og brást yfirleitt ekki. Skógarítak í Stórabotnsskógi við Hvalfjörð til raftviðar og kolgjörðar uppá þrjá hesta til samans árlega sem Sigurður Núpsson hafði gefið til jarðarinnar 1690. Torfrista og stunga var jörðinni hjálpleg og reiðingsrista var góð. Móskurður til eldiviðar var nægur og góður sem leiguliðar gátu brúkað að vild. Sölva- og hrognkelsafjara var lítil en þangtekja var talin næg til eldiviðar en lítið notuð. Rekavon var góð fyrir landi jarðarinnar. Skipsuppsátur var gott og heimræði var árið um kring og lending var óbrigðul á meðan útsjór er fær. Engjar voru litlar og snöggar, vatnsból var slæmt og þraut oft. Þá braut sjór smám saman land af túninu.

Hjáleigur Arnarholts voru fjórar 1705 samkvæmt Jarðabókinni. Fyrrnefnt **Sigurðarhús** var fyrsta hjáleigan sem hafði þá verið byggð í langan tíma, önnur var **Brekka** sem byggð var fyrst 30 árum áður, um 1675, þriðja var **Hryggur** „Hriggerur“ sem byggðist eitthvað fyrr en Brekka og fjórða var **Á Bergi** sem byggðist fyrst ellefu árum fyrir skráningu jarðabókarinnar, um 1694. Eitt tómt hús var á Arnarholti „Naudveria“ öðru nafni **Sigvatshús** sem hafði verið þá verið byggt í 40 ár eða frá 1665.¹⁸⁰

¹⁶⁹ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Arnarholt 1916 (Brekka).

¹⁷⁰ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 140.

¹⁷¹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 139.

¹⁷² Friðþór Eydal, 1997, bls. 269-270.

¹⁷³ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 141.

¹⁷⁴ Íslenzkt fornbréfasafn, VII. b., bls. 53, 583.

¹⁷⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 49-50.

¹⁷⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b. bls. 322.

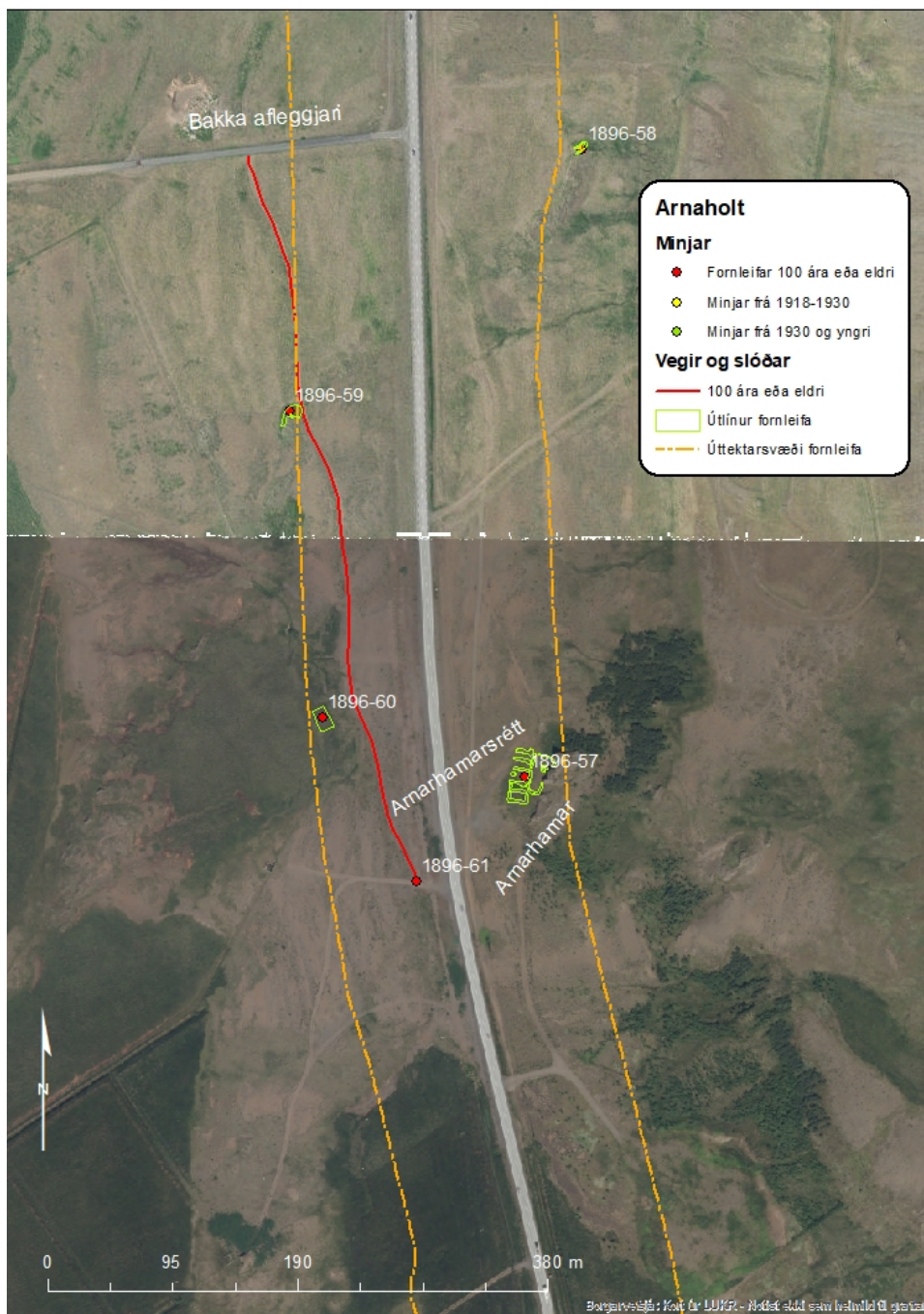
¹⁷⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 560-561.

¹⁷⁸ Íslenzkt fornbréfasafn, XII. b., bls. 108, 135, 150, 170.

¹⁷⁹ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

¹⁸⁰ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalín, III, bls. 368-371.

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var Arnarholt í bændaeign, dýrleiki hafði þá lækkað um nærri helming og var hún metin á 23 hundruð en sýslumaður mat hana aðeins á 20 hundruð.¹⁸¹

Mynd 63. Staðsetning fornleifa í landi Arnaholts.¹⁸²

Innan úttektarsvæðis í landi Arnarholts er að finna fágætar minjar Arnarhamarsrétt. Réttin er nokkuð heilleg og er einstakur minjastaður. Því ber að varast allt jarðrask og stígagerð í nágrenni hennar. Aðrar minjar vegur og stekkir eru fjær framkvæmdarsvæðinu og því ekki í mikilli hættu.

¹⁸¹ Johnsen, 1847, bls. 98.

¹⁸² LUKR. Milliflugsmýnd 2005. Milliflugsmýnd 2012.

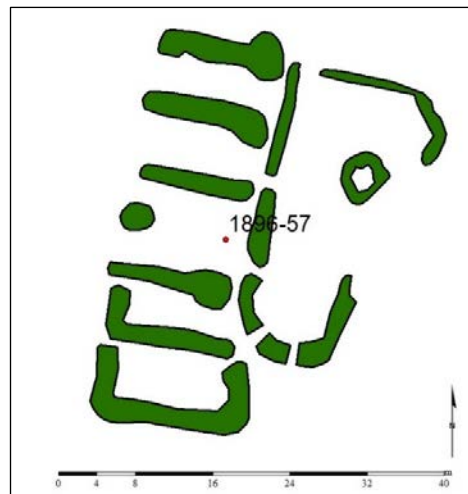
4.8.2 Fornleifaskrá Arnarholts vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Arnarholt 1896-57 (304-29)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-57	304-29	Arnarhamarsrétt	Rétt	Hleðsla	1898	362799	420353	37	27,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 64. Arnarhamarsrétt (1896-57), horft í suðvestur.

Mynd 65. Teikning af Arnarhamarsrétt (1896-59) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Austur af Bakka, í Esjuhlíðum um 30 m austur af Vesturlandsveginum er Arnarhamarsrétt utan í litlu hamrabelti, klettum, sem kallað er Arnarhamar. Heimild er um að réttin hafi verið notuð sem hrossarétt 1898.¹⁸³

Lýsing: Réttin er með fimm til sex dilkum (um 5 x 12 m) og einu stóru hólfi, almenningi (um 10 x 22 m). Garðlög í dilkum eru þrjú til fjögur lög hæst um 75 cm og breiddin er um 2-2,5 m og sumir þessara dilka eru opnir við enda. Klettur notaður sem austurveggurinn í almenninginum, vegg hæð þar mest um 120 cm. Op eru úr öllum dilkum inn í almenninginn og stórt op á almenningnum í norður þar sem rekið hefur veið inn. Nyrst við klettinn eru upprunalegar hleðslur, sjö hleðslulög. Grjótið í réttinni er almennt brotlegt að sjá og eru steinarnir misstórir frá um 35-70 cm. Í almenningi er hringlaga rúst vel gróinn, sennilega gömul.

Árið 2003 hafði verið byrjað að endurhlaða réttina og vinna í veggjum í almenningi.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

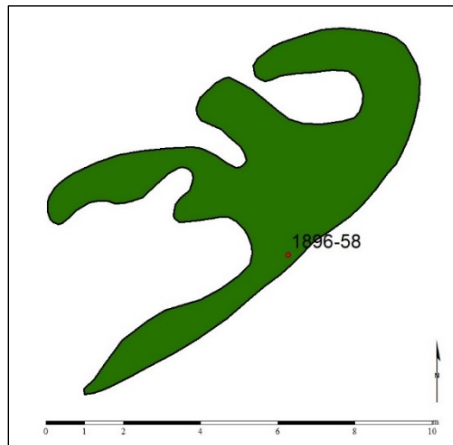
¹⁸³ Ísafold, 5.7.1898, bls. 172.

Arnarholt 1896-58 (304-46)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-58	304-46		Stekkur	Rúst	1850-1920	362842	420830	12	5	Slæmt	Nei

Mynd 66. Rúst (1896-58) undir kletti, horft í norðaustur.

Mynd 67. Teikning af rúst (1896-58) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Rúst undir Esjuhlíðum utan í kletti um 120 m austur af afleggjara heim að Bakka afleggjara austan við Vesturlandsveg.

Lýsing: Stekkur utan í kletti 12 x 5 m grasi gróinn og hlaupið í þúfur. Eitt stórt hólfið þar sem veggur er 1,50 m á breidd og mest 70 cm á hæð. Tvö önnur minni hólfið norður af.

Hættumat: Engin hætta. Rústin er fyrir rétt fyrir utan úttektarsvæðið.

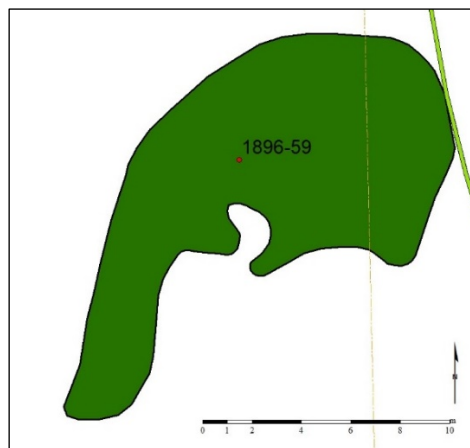
Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-59 (304-45)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-59	304-45		Stekkur	Rúst	1850-1920	362620	420630	20	10	Sæmilegt	Nei

Mynd 68. Rústasvæði (1896-59) við klett, horft í norðaustur.

Mynd 69. Teikning af ummáli rústasvæðis (1896-59) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Rústasvæði við lítinn klettavegg fyrir ofan og í framhaldi af Langahrygg og 87 m fyrir vestan Vesturlandsveg. Vegur (1896-/304-44) liggur við austurhluta rústarinnar.

Lýsing: Ógreinilegar rústir, hlaupnar í þúfur, gætu verið tóftir af stekk eða aðhaldi. Mældum utanmál og meðfram klettinum. Mesta hæð 70 cm en almennt um 50 cm, mjög grasivaxið.

Hættumat: Mikil hætta.

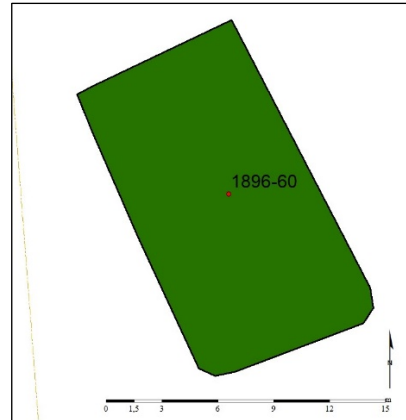
Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-60 (304-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-60	304-43		Mógröf	Niðurgróftur	1900-1950	362645	420399	17,4	9,8	Gott	Nei

Mynd 70. Mógröf (1896-60), horft í suður.

Mynd 71. Teikningin sýnir ummál mógrafar (1896-60).

Staðhættir: Mógröf um 140 m norðvestur af Arnarhamarsrétt og um 70 m vestur af Vesturlandsvegi. Um 25 m vestan við horn á girðingu á beitahólfi í landi Arnarholts.

Lýsing: Grasigróinn greinilegur niðurgróftur um 30- 40 cm. Torftökustaður eða mógröf.

Hættumat: Lítil hætta.

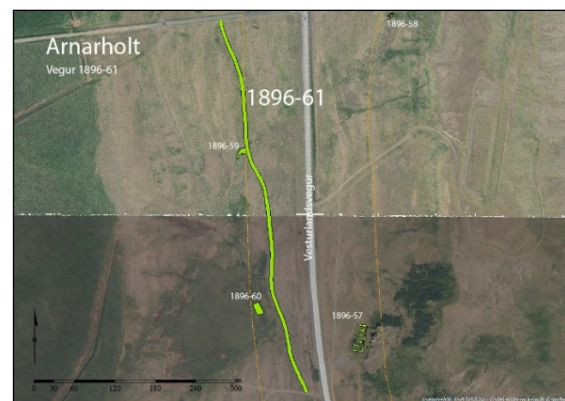
Hættuorsök: Vegagerð.

Arnarholt 1896-61 (304-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-61	304-44	Gamli póstvegurinn	Leið	Vegur	1890	362716	420273	575	2	Gott	Nei

Mynd 72. Vegur (1896-61), horft í norður.

Mynd 73. Vegur (1896-61) teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Leið fyrir neðan og með Vesturlandsvegi, greinileg frá Arnarhamarsrétt að Bakka afleggjara til norðurs. Er sami vegur og er á Herforingjaráðskorti 1909, gamla póstleiðin.

Lýsing: Leiðin er greinileg og að mestu grasi gróin um 2 m á breidd og 575 m að lengd.

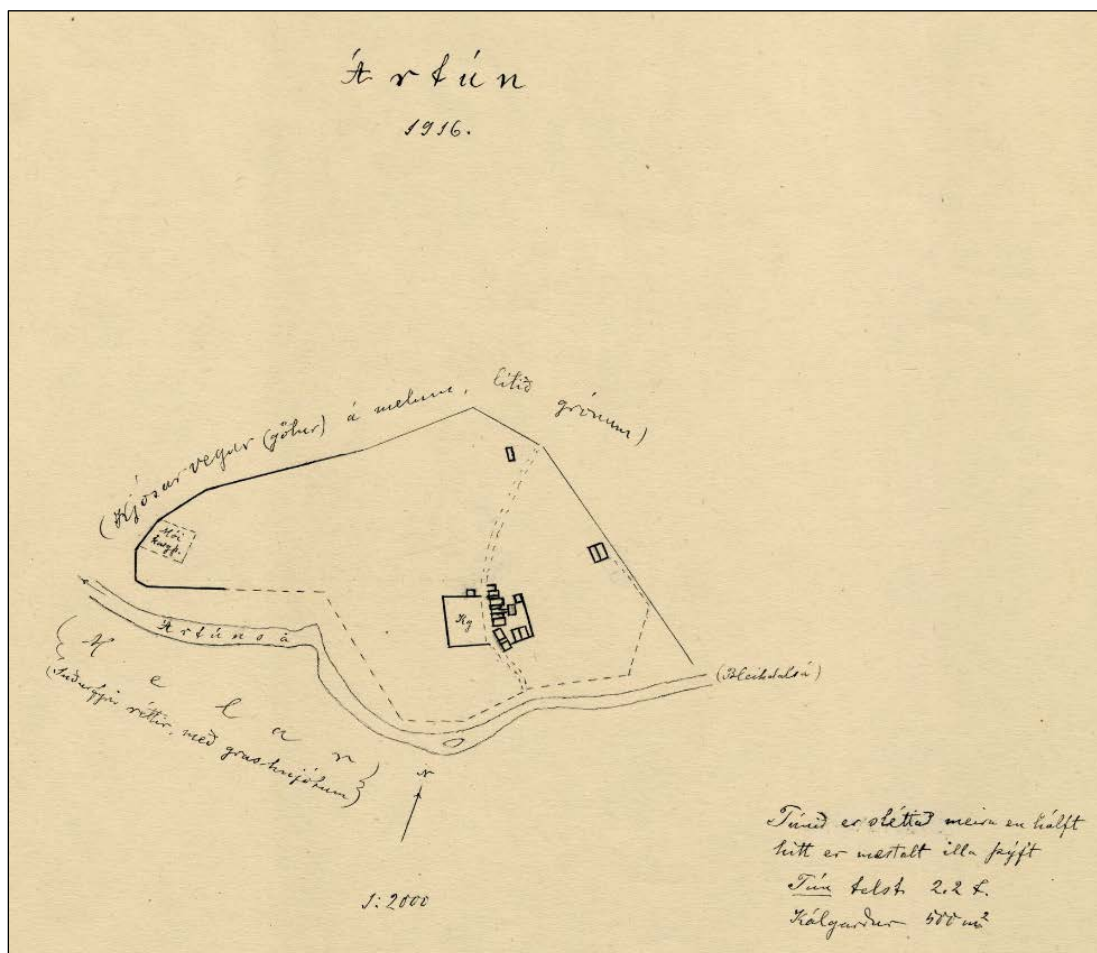
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Vegagerð.

4.9 Ártún 125653-308

4.9.1 Ártún söguágrip

Tóftir síðasta torfbæjarins í Ártúni standa á bæjarhól skammt ofan við Vesturlandsveg vestan Blikdalsár. Búið var í bænum fram til ársins 1956 en þá fór jörðin í eyði. Jörðin nær frá mynni Blikdals í sjó fram. Mörk jarðarinnar að norðan eru við jörðina Dalsmynni og landspildurnar Melagerði og Melavelli sem voru seldar út úr jörðinni 1975 og 1979. Að sunnan eru mörkin á móti jörðinni Bakka og ræður Ártúnsá frá sjó að Blikdalsmynni.

Mynd 74. Túnakort Ártúns frá 1916.¹⁸⁴

Ártúns er getið í máldaga Saurbæjarkirkju 1575, var þá annað af tveimur kotum í eigu kirkjunnar.¹⁸⁵ Jörðin var í eigu Saurbæjarkirkju og metin á 15 hundruð 1695.¹⁸⁶

Þegar Jarðatal Johnsens var tekið saman 1847 var jörðin enn í eigu kirkjunnar, metin á 15 hundruð.¹⁸⁷ Í landamerkjabréfi fyrir Saurbæ 1890 kemur fram að Ártún átti óskipta beit á Blikdal og slægjur fyrir neðan götu frá Selgilslæk að Heygilslæk.¹⁸⁸

Þegar Jarðabók Árna og Páls var gerð 1705 var Ártún kirkjujörð Saurbæjarkirkju í eigu Sigurðar Björnssonar lögmanns með einum ábúanda, metin á 15 hundruð. Kvaðir voru um mannlán allt árið heim á Saurbæ eða fram á Kjalarnes. Á jörðinni mátti fóðra fjórar kýr, einn kálf, tíu lömb og hægt var

¹⁸⁴ Þjóðskjalasafn Íslands, túnakort, Ártún 1916.

¹⁸⁵ Íslenzkt fornbréfasafn, XV., bls. 634.

¹⁸⁶ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

¹⁸⁷ Johnsen, 1847, bls. 98.

¹⁸⁸ Markalýsing fyrir Saurbæ á Kjalarnesi. Nr. 84. 1890.

að hafa þrjátíu sauði og tvö hross í útigangi. Selstöðu og beit hafði jörðin fría allt árið á Blikdal í landi Saurbæjar. Torfrista og stunga var bjargleg en reiðingsrista lítil. Mósukurður til eldiviðar, sölvafjara og fjörugrös voru í landi Saurbæjar. Þang til eldunar var nægilegt og rekavon nokkur. Stórviðrasamt svo hætt var bæði húsum og heyjum. Vatnsból var erfitt á vetrum og sauðfé var hætt fyrir flóðum. Skipsuppsátur var ekkert og engin lending.¹⁸⁹

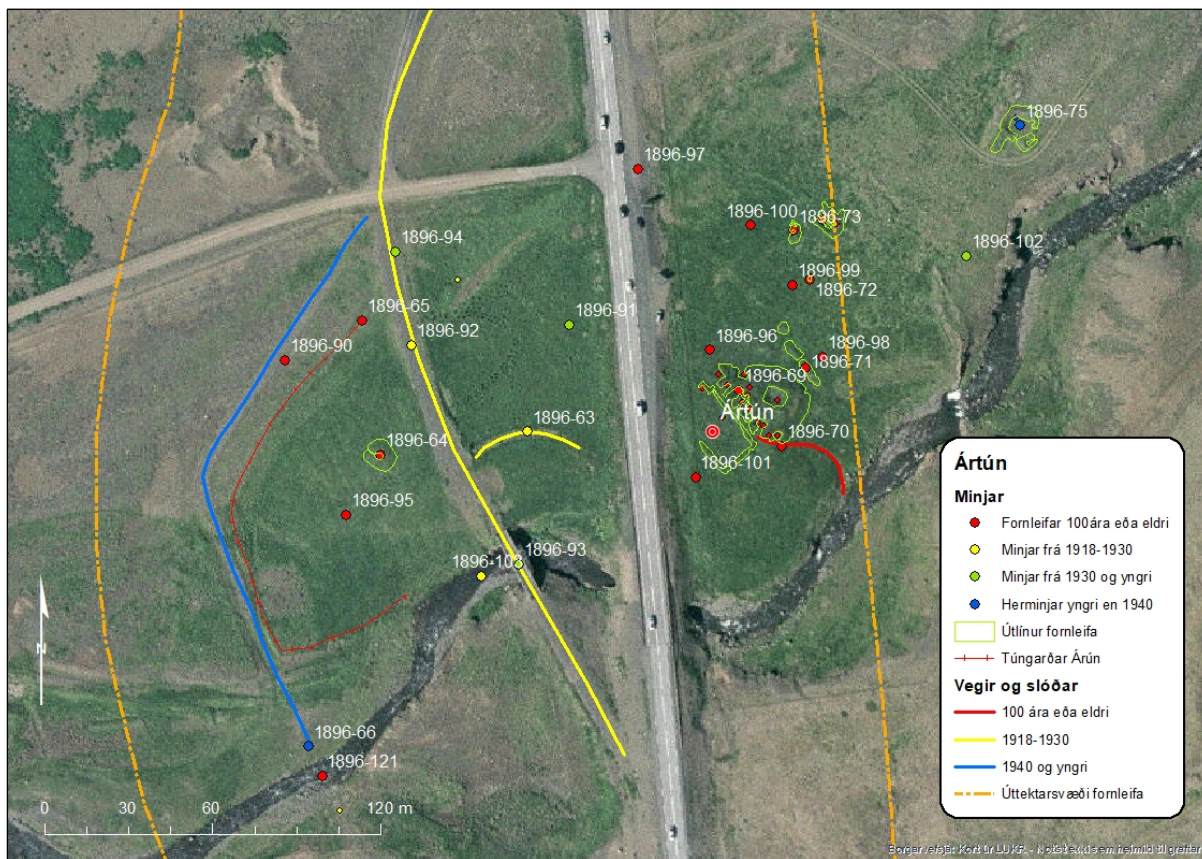
Mynd 75. Ártún á Kjalarnesi um 1930-1940, horft í austur að Blikdal.¹⁹⁰

Í Ártúni er að finna einstaka minjaheild. Búsetulandslag og minjar hafa ekki orðið fyrir miklu raski eftir að búskapur lagðist af á jörðinni 1956 og eru gott dæmi um búsetu á svæðinu. Bæjarhóllinn er í góðu ásigkomulagi með tóftum síðasta bæjarins og útihúsum með kartöflugarði fyrir framan. Búið var í bænum fram til ársins 1955 en eftir það hefur vegfarendum gefist kostur á því að fylgjast með hnignum bæjarhúsanna á bæjarhólnum þar sem þau hafa með tímanum breyst í rúst. Bæjarhóllinn hefur mikið sjónrænt gildi því auðvelt er að gera sér í hugarlund hvernig þarna hefur verið umhorfs á meðan búið var þar. Skammt norðaustur af bæjarhólnum er greinileg fjárhústóft með heygarð í miðjunni sem rúmaði 50 kindur. Þá eru einnig tölverð ummerki eru eftir veru hersins innan jarðarinnar og þar eru skráðar allmargar herminjar. Flestar eru norðan og ofan við bæinn, svæði eða holur sem rutt hefur verið uppúr til hliðanna. Að sögn Krístrúnar Óskar Kalmansdóttur sem var ein af síðustu íbúum voru svæðin notuð sem stæði fyrir loftvarnarbyssur og í tveimur þeirra eru steypar undirstöður um 50 x 50 cm með járnhring í miðjunni. Hermennirnir notuðu minni holurnar til að leynast í og strengdu græn net yfir. Ártún hefur einstakt gildi fyrir sögu kvikmyndagerðar á Íslandi en það var mikið notað sem kvikmyndaver á árdögum hennar um miðja síðustu öld. Loftur Guðmundsson (1892-1952) ljósmyndari og kvikmyndagerðarmaður tengdist staðnum og átti sumarbústað sem stóð ofan við bæinn. Hann gerði fyrstu íslensku kvikmyndina í fullri lengd 1949 „Milli fjalls og fjöru“ sem var jafnframt fyrsta íslenska talmyndin. Í þeirri mynd var „bærinn“ í myndinni torfbærinn í Ártúni en hann kom einnig við sögu 1950 í „Síðasti bærinn í dalnum“ og þar bjuggu „Bakkabræður“ 1951 í „Reykjavíkuvintýri Bakkabræðra“. Þá kom Ártún lítillaga við sögu 1954 í „Sölu Völku“ og 1957 eldaði tröllskessan „Gilitrutt“ matinn í Ártúni. Við skráningu 2010 gaf

¹⁸⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín III. b., bls. 374.

¹⁹⁰ Þjms. Ártún, Kjalarnes, Kjalarneshreppur. Lpr/2007-197.

Kristrún Ósk Kalmansdóttir greinagóðar upplýsingar um minjar á jörðinni og því er vitað um síðasta hlutverk flestallra minjanna.

Mynd 76. Staðsetning fornleifa í Ártúni.

Minjasvæðið í Ártúni er einstök minjaheild. Þar er að finna bæði búsetuminjar og herminjar. Þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gegnum tún bæjarins, og er því eðlilega þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Ártún er einn af fáum bæjarhólum í Reykjavík þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast á við verndunarsvæði bæjarhólsins sem er allur innan úttektarsvæðisins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur. Neðan vegar er gert ráð fyrir hliðarvegi frá Dalsmynni að Bakka. Sá vegur sker túngarð (1896-65) Neðratúns, veg (1896-66) og fer yfir vað (1896-121).

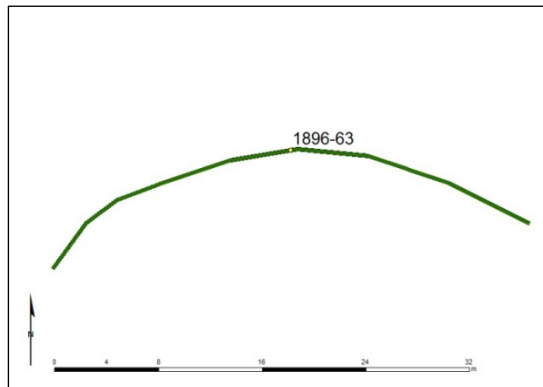
4.9.2 Fornleifaskrá Ártúns vegna breikkunar Vesturlandsvegur

Ártún 1896-63 (308-58)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur frá ár	Hnit X	Hnit Y	Lengd	Breidd	Ástand	Horfin
1896-63	308-58		Heimreið	Vegur	1927-1979	362637	421602	42	5	Gott	Nei

Mynd 77. Vegur (1896-63), hugsanlega heimkeyrsla að Ártúni frá gamla Vesturlandsvegi, horft í vestur.

Mynd 78. Teikning af vegi (1896-63) byggð á uppmælingu.

Staðhættir: Vegur, afleggjari, sem liggur í sveig u.þ.b. 40 m frá eldri Vesturlandsvegi í átt að núverandi Vesturlandsvegi rétt norðan við gömlu brúna, um 60 m vestur af Ártúni.

Lýsing: Grasi gróinn og mosavaxinn malarvegur. Upphækkun 50-60 cm aðallega að norðanverðu en líka svona 50 cm að sunnanverðu. Breidd 5 m. Hugsanlega heimkeyrsla að bænum frá gamla veginum en endar við girðingu við núverandi Vesturlandsveg og gæti hluti hafa farið undir núverandi vegstæði.

Hættumat: Mikil hætta. Vegurinn er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

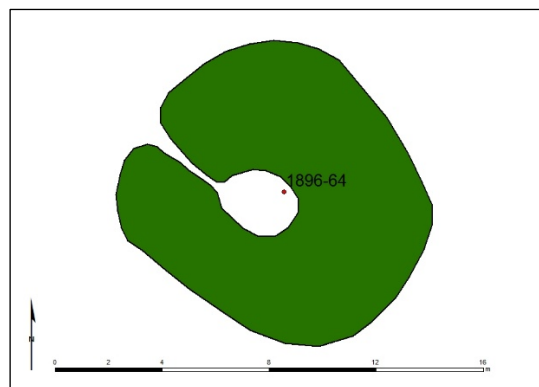
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-64 (308-57)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-64	308-57		Útihús	Hóll	1900-1955	362585	421593	12	10	Slæmt	Að mestu

Mynd 79. Rústalegur hóll (1896-64), áður útihús í Neðratúni.

Mynd 80. Teikning af útihúsarúst (1896-64), byggð á uppmælingu.

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg í Neðratúni um 50 m norðvestur af gömlu brúnni yfir Ártúnsá.

Lýsing: Rústalegur hóll sem virðist vera tóft með einu hólfi sem opnast í norðvestur. Sennilega leifar af útihúsi eða fjárborg því einn af síðustu íbúnum í Ártúni taldi að í túninu hefði verið skýli fyrir skepnur.

Hættumat: Mikil hættu.

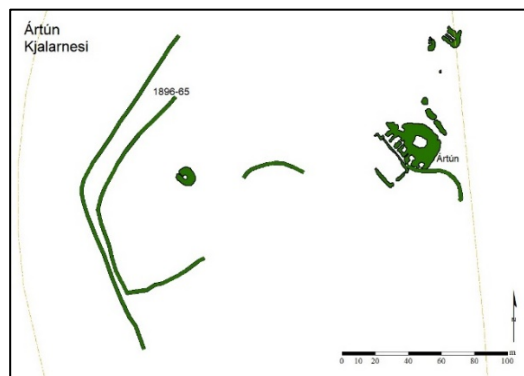
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-65 (308-59)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-65	308-59		Túngarður	Garðlag	1850-1955	362547	421529	190	2	Gott	Nei

Mynd 81. Túngarður (1896-65) um Neðratún, horft í norður frá horni við Ártúnsá.

Mynd 82. Teikning af túngarði (1896-65) og greinanlegum minjum í heimatúni Ártúns.

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg er túngarður sem liggur með Neðratúni. Um 35 m fyrir neðan gömlu brúnna yfir Ártúnsá er syðri endi garðsins sem liggur í sveig með túninu og endar um 15 m fyrir neðan gamla Vesturlandsveginn. Vestan og norðan við hann lá gamli póstvegurinn (1896-90) sem hefur sennilega verið á sama stað og herinn lagði síðar vegarslóða (1896-66). Garðurinn er teiknaður inn á túnakort 1916.

Lýsing: Garðurinn er mosa og grasivaxinn um 190 m á lengd og 2 m á breidd. Syðst við ána er hann torfhlaðinn en að öðru leyti er hann grjóthlaðinn og mjög slitróttur. Trúlega hefur verið tekið grjót úr túngarðinum og notað sem púkk eða kantur í veginn (1896-66). Hæð túngarðsins er frá 40-50 cm niður í ekki neitt og breiddin 1,50 m í mesta lagi.

Hættumat: Mikil hættu. Túngarðurinn er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-66 (308-44)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-66	308-44		Vegur	Vegur	1940	362521	421585	214	5	Gott	Nei

Staðhættir: Vegurinn liggur fyrir vestan og norðvestan heimatúnið, Neðratún, fyrir neðan Vesturlandsveg. Vegurinn liggur frá vaðinu (1896-121) fyrir neðan brú á Ártúnsá í sveig upp að gamla Vesturlandsveginum (1896-94). Veginn gerði herinn fyrir neðan gamla þjóðvegin til að þurfa ekki að fara yfir brúna sem var mjó og handriðalaus (1896-103), en að sögn Krístrúnar sem bjó í Ártúni, misstu þeir oft farartæki þar niður vegna þess hve brúin var mjó. Vegurinn virðist hafa verið lagður þar sem gamli póstvegurinn (1896-90) var áður samkvæmt túnakorti 1916 (Kjósarvegurinn).

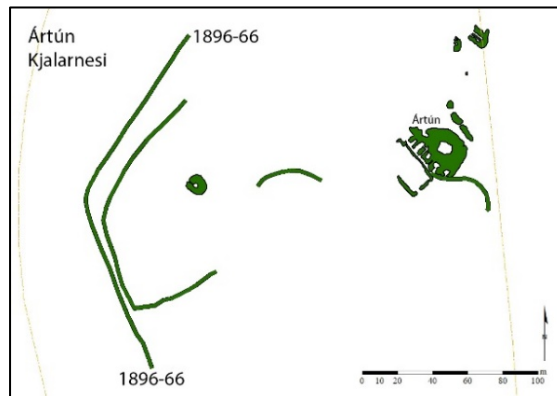
Lýsing: Breidd vegarins er 4,5-5 m og borið hefur verið í hann og grjóthlaðningar eru beggja vegna 30-50 cm.

Hættumat: Mikil hættu. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 83. Vegarslóði (1896-66) sem liggur með Neðratúni, horft í norður.

Mynd 84. Teikning af vegi (1896-66) ásamt öðrum greinanlegum minjum í heimatúni Ártúns eftir uppmælingu.

Ártún 1896- 68 (308-64)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-68	308-64		Herminjar	Steypa	1940	362657	422050	6	6	Slæmt	Nei

Mynd 85. Leifar eftir herinn (1896-68) ofan við gamla Vesturlandsveginn.

Mynd 86. Teikning af ummáli leifa (1896-68) eftir herinn eftir uppmælingu.

Staðhættir: Um 10-15 m ofan við gamla Vesturlandsveginn þar sem hann sveigir upp að Tíðarskarði og um 173 m norður af afleggjara við Dalsmynni eru leifar eftir herinn.

Lýsing: Steypubrot sem eru 30-70 cm til 1 m hrönglað upp í hrúgu á hringlaga 5 x 6 m svæði, ekki sést hvað þetta hefur verið. Mosa og grasi vaxið.

Hættumat: Mikil hætta. Leifarnar eru innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896- 69 (308-1)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-69	308-1		Bústaður	Tóft	1570-1955	362717	421618	35	25	Gott	Nei

Staðhættir: Á bökkum Ártúnsár norðanmegin, austan og þétt við Vesturlandsveginn er bæjahóll Ártúns með tóftum síðasta torfbæjarins. Einstök minjaheild.

Lýsing: Á bæjarhóllum standa tóftir síðustu bæjarhúsanna úr torfi og grjóti. Veggir með greinilegum hleðslum allt að 1.80 m á hæð innst við bæjarhólinn. Krístrún Ósk Kalmansdóttir, ein af síðustu íbúum í Ártúni, greindi frá því hvaða hlutverk húsin höfðu síðast. Bæjarhúsaröðin liggur í norðvestur-

suðaustur og snýr mót suðvestri. Nyrst á hlaðinu er skemma (308-3), sunnan við baðstofa (308-4), þá bæjargöng (308-5) og hlóðældhús (308-6) innaf þeim, sunnan við göngin var búr (308-7) sem var innangengt frá þeim, þá fjós (308-8) og síðan hænsnahús (308-9). Bakatil er tvær tóftir, niðurgrafin hlaða (308-10) sunnan megin og hesthús (308-11) norðan megin. Fyrir framan er kálgarður (308-12) og við norðurenda hans lítil tóft (308-13).

Hættumat: Mikil hætta. Bæjarhóllinn er allur inn á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 87. Tóftir Ártúns á bæjarhólnum, horft í norðaustur.

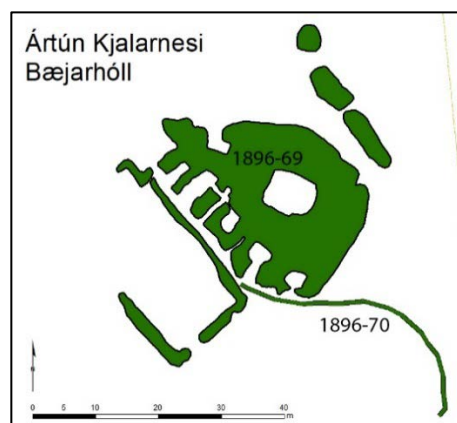
Mynd 88. Teikning af bæjarhól Ártúns (1896-69) eftir uppmælingu.

Ártún 1896-70 (308-29)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-70	308-29		Traðir	Gata	1900-1955	362735	421596	40	2	Gott	Nei

Mynd 89. Bæjarhóll Ártúns, traðir (1896-70) liggja frá Ártúnsá upp að bæjarhlaðinu.

Mynd 90. Teikning af bæjarhól Ártúns og tröðum (1896-70) austan við bæinn.

Staðhættir: Tröð sem liggur frá hlaðinu í Ártúni í sveig niður að Ártúnsá. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði að í hennar tíð hefði tröðin suðaustanmegin eingöngu verið notað til að sækja vatn í ána en aðkoma að bænum hefði verið um tröðina norðan við bæinn. Traðirnar eru á túnakorti frá árinu 1916.

Lýsing: Tröðin er grasvaxinn um 40 m á lengd og er greinilegri nær ánni.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

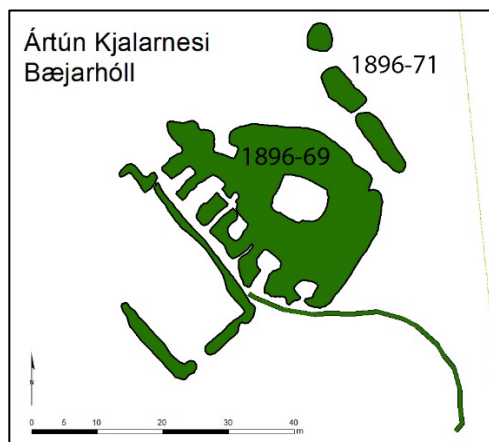
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-71 (308-14)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-71	308-14		Garður	Garðlag	1900-1955	362741	421619	16	3	Sæmilegt	Nei

Mynd 91. Garður (1896-71) norðaustan í bæjarhól Ártúns, horft í suður.

Mynd 92. Teikning af garðlagi (1896-71) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Fast ofan við bæjarhólinn í Ártúni norðaustan við er garðlag sem liggur í norðvestur-suðaustur. Hugsanlega sami garður og sést á túnakorti.

Lýsing: Garðlagið er grasivaxið og engar hleðslur sjáanlegar, það er 3 m á breidd og 16 m á lengd. Rofnar á tveimur stöðum.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

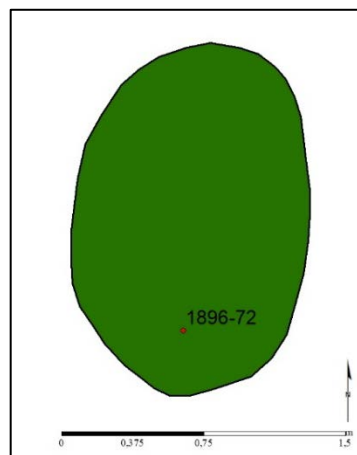
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-72 (308-56)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-72	308-56		Brunnur	Hola	1900-1955	362739	421658	1,8	1	Ómetið	Nei

Mynd 93. Hola (1896-73) á milli bæjarhóls og fjárhúss, horft í suðvestur.

Mynd 94. Teikning af ummáli holu (1896-73) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Hola um 40 m norðaustur af bæjarhólnum (1896-69) og um 20 m suðvestur af fjárhúsi (1896-74).

Lýsing: Holan er grasi vaxin, ógreinileg allt að metri á dýpt.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar. **Hættuorsök:** Vegagerð.

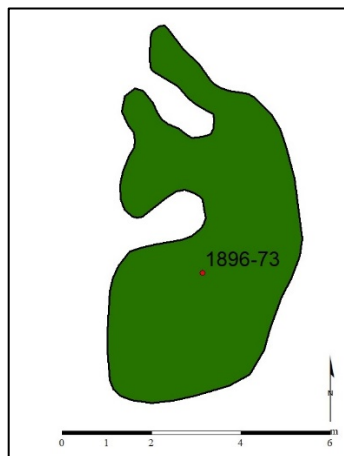

Ártún 1896-73 (308-55)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-73	308-55		Útihús	Rúst	1850-1915	362733	421674	8,5	4	Slæmt	Nei

Mynd 95. Rúst (1896-73) vestan við fjárhús (1896-74)

Mynd 96. Teikning af rúst (1896-73) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Um 5 m vestur af fjárhúsi (1896-74) er ógreinileg jarðlæg tóft.

Lýsing: Grasivaxin jarðlæg tóft sem liggur í norður, suður. Með tveimur hólfum sem opnast í vestur.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

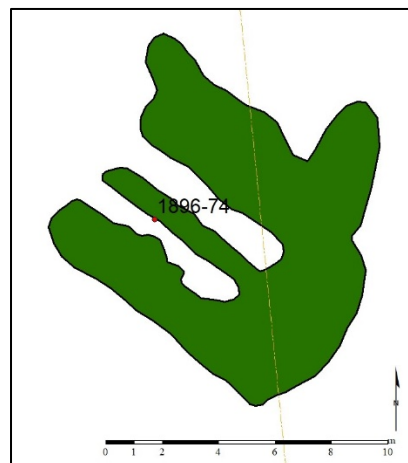
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-74 (308-15)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-74	308-15		Fjárhús	Tóft	1900-1955	362748	421677	12	7	Gott	Nei

Mynd 97. Fjárhústóft (1896-74), horft í suðaustur.

Mynd 98. Teikning af fjárhústóft (1896-74) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Fjárhústóftin stendur upp á lítilli hæð um 65 m norðaustur frá bæjarhól Ártúns. Fjárhúsið er merkt inn á túnakort frá 1916. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði húsið hafa rúmað fimmtíu kindur en man ekki eftir heygardi við fjárhúsið og sagði að allt hey hefði verið borið frá hlöðunni á bæjarhólnum.

Lýsing: Tóftin er ofarlega í túninu og snýr í norðvestur- suðaustur. Tóftin er opin í norðvestur og eftir miðju hennar er greinileg grjóthleðsla. Austan megin upp við og samsíða fjárhúsinu er veggur 1 m á breidd og 90 cm á hæð, gæti verið leifar af heygarði. Í framhaldi af gafli fjárhússins sunnanmegin er gafi 90 cm á hæð og lækkar niður í 40 cm. Innanmál er 3 x 8 m og utanmál tóftanna er 12 x 7 m. Tóftin er heilleg, grjóthlaðin og grasivaxin.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

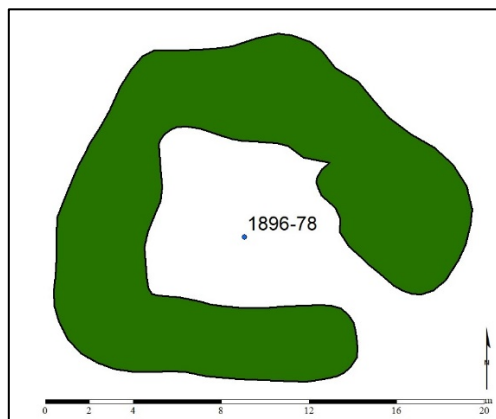
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-78 (308-24)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-78	308-24		Herminjar	Niðurgröftur	1940	362753	421788	17,5	18	Gott	Nei

Mynd 99. Bysustæði (1896-78), horft í norðvestur.

Mynd 100. Teikning af bysustæði (1896-78) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bæjarhól Ártúns, um 170 m frá, er niðurgrafið hringlaga svæði. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði að þarna hefði herinn verið með stöð fyrir loftvarnarbyssur.

Lýsing: Svæðið er við klöpp að vestanverðu, að mestu grasivaxið. Niðurgröfturinn er mestur um 1,40 m sem hefur verið rutt upp í kring.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-83 (308-61)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-83	308-61		Herminjar	Rutt svæði	1940	362707	421833	14	9	Sæmilegt	Nei

Staðhættir: Á nokkuð grónum mel um 200 m norður af bæjarstæði Ártúns og 50 m austur af miðlínu núverandi Vesturlandsvegur.

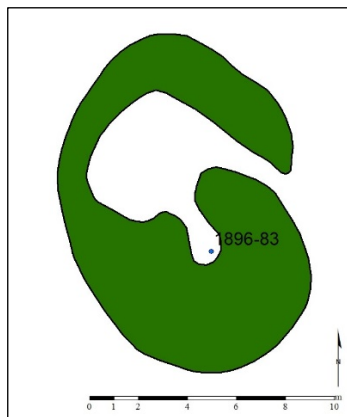
Lýsing: Hringlaga svæðið sem rutt hefur verið upp til hliðanna er um 5 x 5 m hefur sennilega verið stæði fyrir loftvarnarbyssu.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 101. Byssustæði (1896-83), horft í vestur.

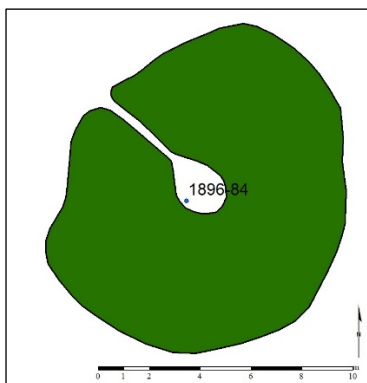
Mynd 102. Teikning af byssustæði (1896-83) eftir uppmælingu.

Ártún 1896-84 (308-22)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-84	308-22		Herminjar	Hóll	1940	362714	422001	13	12	Gott	Nei

Mynd 103. Ummerki eftir herinn (1896-84), horft í norður.

Mynd 104. Teikning af ummerkjum eftir herinn (1896-84) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bæjarhól Ártúns um 370 m frá honum og um 140 m frá brú (1896-85) yfir lækinn á gamla Vesturlandsvegnum.

Lýsing: Malarhóll sem rutt hefur verið upp við gamlan lækjarfarveg. Efst á hólnum eru leifar af steinsteyptum fleti og á honum er áletrunin 14.1. Röraflækja úr járni liggur utan í hólnum. Hann er að öllum líkindum leifar eftir einhverskonar mannvirki hersins.

Hættumat: Mikil hætta. Við áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

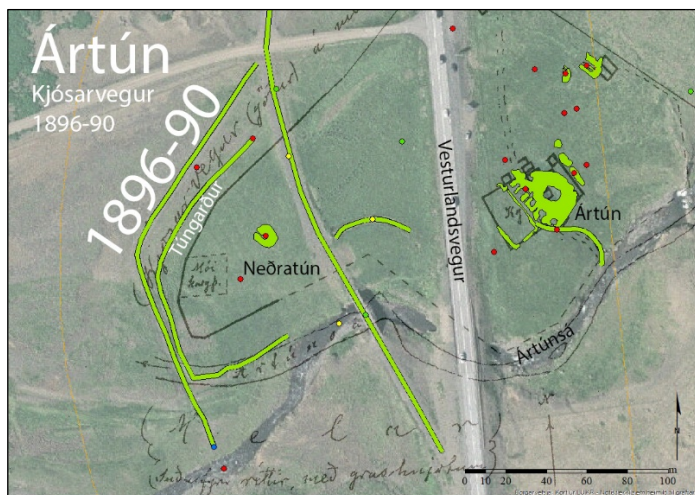
Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-90 (308-43)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-90	308-43	Kjósarvegur	Slóð	Heimild	1900-1940	362560	421625			Ómetið	Já

Staðhættir: Fyrir neðan Vesturlandsveg var vegur sem lá meðfram heimatúninu, Neðratúni, í Ártúni og upp á melinn fyrir norðan, nefndur Kjósarvegur á túnakorti 1916. Leiðin er merkt inn á Herforingjaráðskort frá 1910 og var gamla póstleiðin.¹⁹¹ Herinn lagði síðar veg á sama stað (1896-66).

¹⁹¹ Herforingjaráðskort. Akranes, Generalstabens topografiske Afdeling Kjöbenhavn 1910.

Mynd 105. Gamli póstvegurinn, nefndur Kjósarvegur á túnakorti Artúns frá 1916 sem hér er strekkt yfir nýlega loftmynd.¹⁹²

Lýsing: Vegurinn er horfinn undir yngri framkvæmdir hersins.

Hættumat: Mikil hættu. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-91 (308-42)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-91	308-42		Slóð	Heimild	1930-1955	362652	421641	150		Ómetið	Já

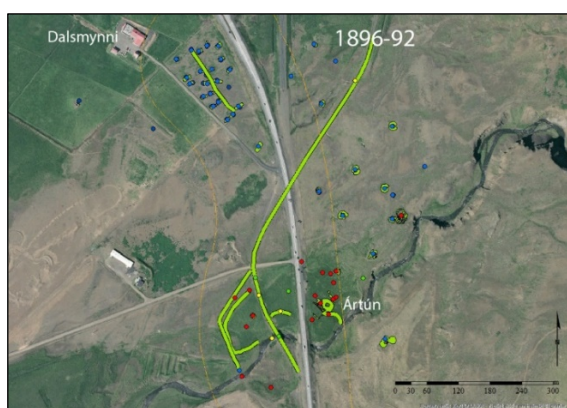
Staðhættir: Slóði sem lá frá bænum yfir túnið í norðvestur að Stöðinni sem var við veginn þegar farið var með mjólkina á Stöðina, brúsapallinn.

Lýsing: Horfinn.

Hættumat: Engin hættu.

Ártún 1896-92 (308-31)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-92	308-31	Vesturlandsvegur	Vegur	Vegur	1927-1974	362596	421634			Gott	Nei

Mynd 106. Gamli Vesturlandsveginn (1896-92) frá 1927-29 sem liggur í gegnum jörðina.¹⁹³

Staðhættir: Gamli Vesturlandsvegurinn (1896-92) sem lagður var á árunum 1927-29 liggur í gegnum jörðina frá Ártúnsá. Þverar neðri hluta gamla heimatúnsins, Neðratún, og liggur síðan upp Ártúnsmel og upp með Grafarási og þaðan áfram að Tíðarskarði.

Lýsing: Vegurinn er vel greinilegur nema þar sem núverandi Vesturlandsvegur var lagður yfir hann.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

¹⁹² LUKR. Milliflugsloftmynd 2005.

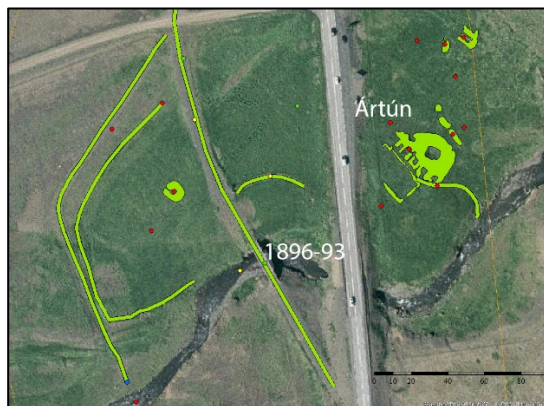
¹⁹³ LUKR. Milliflugsloftmynd 2005.

Ártún 1896-93 (308-52)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-93	308-52		Brú	Brú	1946-1979	362634	421555	23	5	Gott	Nei

Mynd 107. Brú (1896-93) yfir Ártúnsá frá 1946, horft í suðaustur.

Mynd 108. Kortið sýnir staðsetningu gömlu brúarinnar (1896-93) yfir Ártúnsá.

Staðhættir: Brú yfir Ártúnsá á gamla Vesturlandsveginum um 50 m fyrir neðan núverandi brú. Ártúnsá hefur verið brúuð nokkrum sinnum. Elsta heimild um brú kemur fram í Máldaga Saurbæjarkirkju 1220 (308-51). Árið 1927 var byggð brú sem var án handriðs aðeins neðar. Árið 1946 var þessi brú byggð undir stjórn Sigurðar Björnssonar brúarsmiðs. Brú á núverandi vegi var byggð á árunum 1979-1980.

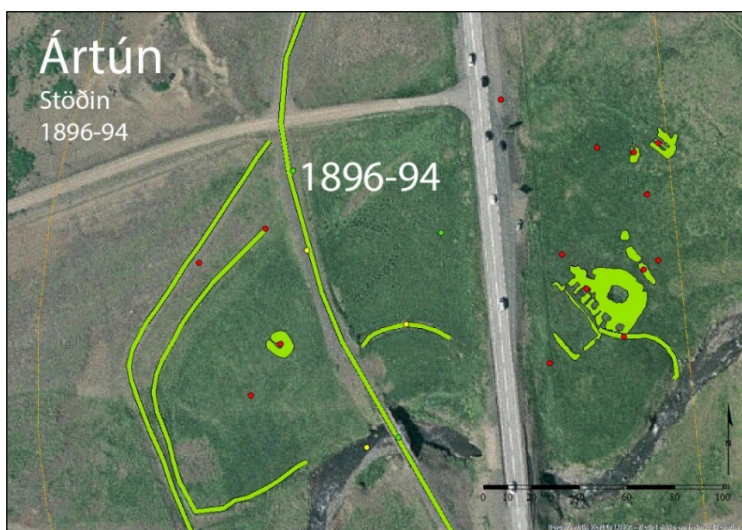
Lýsing: Brúin er steinsteypt með járnhandriðum í góðu ástandi.

Hættumat: Mikil hætta. Er innan áhrifasvæðis framkvæmdarinnar.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-94 (308-41)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-94	308-41	Stöðin	Brúsapallur	Heimild	1930-1955	362590	421667			Ómetið	Já

Mynd 109. Kortið sýnir hvar „Stöðin“ (1896-94) var.

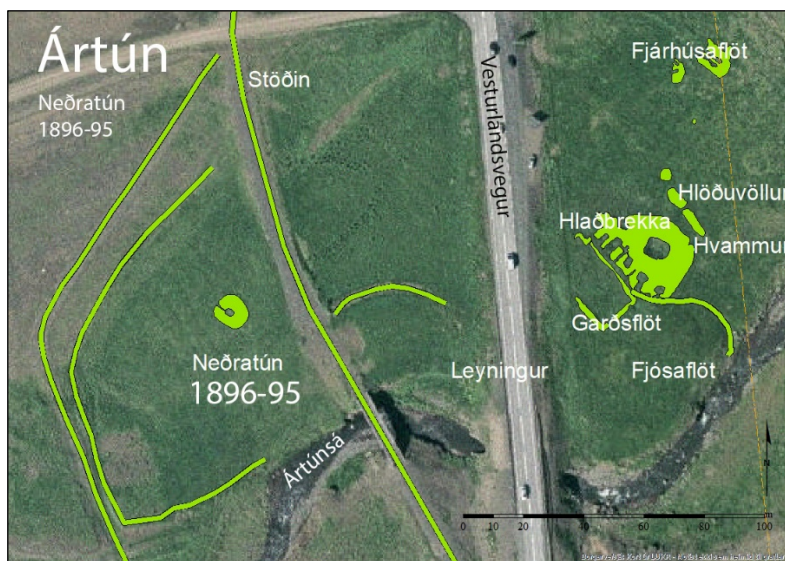
Staðhættir: Stöðin var við þjóðveginn um 150 m í norðvestur frá Ártúni. Þangað var farið með mjólk í veg fyrir mjólkurbíl frá bæði Ártúni og Bakka.

Lýsing: Horfin.

Hættumat: Engin hætta.

Ártún 1896-95 (308-34)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-95	308-34	Neðratún	Tún	Tún	1930-1955	362572	421573			Gott	Nei

Staðhættir: Neðratún er neðst í gamla heimatúninu fyrir neðan gamla Vesturlandsveginn. Túnið afmarkast af túngarði (1896-65) sem liggur í sveig vestan og sunnan við. Í túninu er rúst af útihúsi (1896-64).

Lýsing: Túnið er vel gróið og nokkuð slétt.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Mynd 110. Kortið sýnir staðsetningu Neðratúns (1896-95) og örnefni í heimatúni Ártúns.

Ártún 1896-96 (308-38)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-96	308-38		Traðir	Heimild	1900-1955	362704	421630	80	2	Slæmt	Já

Mynd 111. Traðir (1896-95) norðan við Ártún eru teiknaðar inná túnakort 1916.

Staðhættir: Á túnakorti eru traðirnar teiknaðar um 80 m í norður í heimatúninu framhá litla hesthúsinu (1896-97). Samkvæmt túnakortinu hafa þær legið fast við og samhliða núverandi Vesturlandsvegi og sennilega horfið við þær framkvæmdir. Krístrún Ósk Kalmansdóttir, sem bjó í Ártúni, sagði að þarna hefði verið aðkoma að bænum en ekki um traðirnar sem eru austan megin. Krístrún sagði frá Traðarhól sem var við traðirnar en hann var notaður af þeim sem áttu erfitt með að komast á bak. Traðirnar lögðust af þegar nýr vegur var lagður og myndaðist þá nýr slóði. Sennilega vegur (1896-63).

Lýsing: Horfinn vegna framkvæmda.

Hættumat: Engin hætta.

Ártún 1896-97 (308-37)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-97	308-37		Hesthús	Heimild	1900-1955	362665	421688	3	2	Ómetið	Já

Mynd 112. Hesthús (1896-97) vestan við heimreiðina, traðirnar að norðan.

Staðhættir: Hesthús var nyrst í gamla heimatúninu um 70 m frá hlaðvarpanum við skemmuna. Á túnakorti er húsið teiknað úr torfi og grjóti 3 x 2 m við heimreiðina. Krístrún Ósk Kalmansdóttir sagði það hafa verið lítið hesthús fyrir fjóra hesta og var helst notað fyrir ferðalanga.

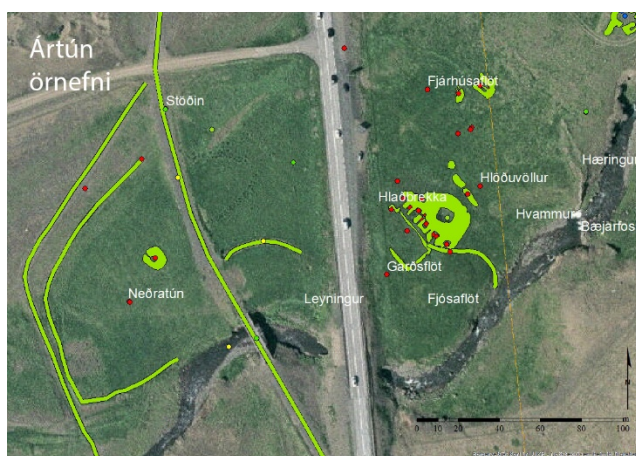
Lýsing: Ummerki um húsið hafa sennilega horfið við framkvæmdir við núverandi Vesturlandsveg.

Hættumat: Engin hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-98 (308-39)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-98	308-39	Hlöðuvöllur	Tún	Tún	1930-1955	362740	421633			Sæmilegt	Nei

Mynd 113. Hlöðuvöllur (1896-98). Kortið sýnir örnefni og fornleifar í heimatúni Ártúns.

Staðhættir: Hlöðuvöllur er tún norðaustan við hlöðuna á bæjarhólnum.

Lýsing: Grösug flöt.

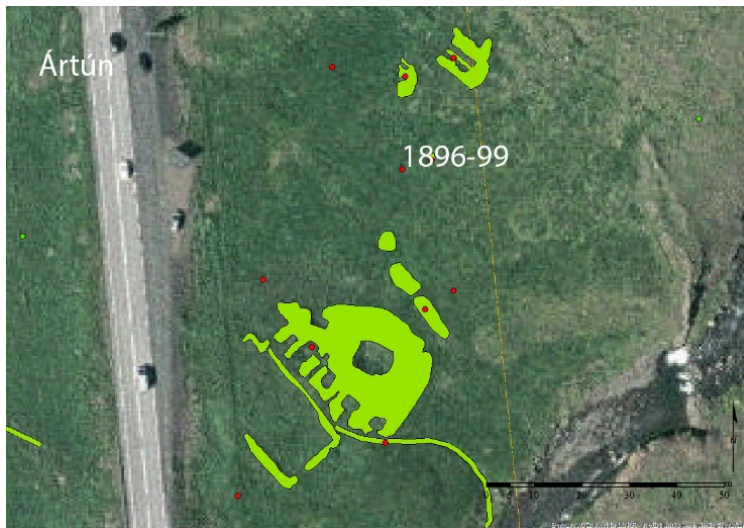
Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Ártún 1896-99 (308-45)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-99	308-45		Slóð	Heimild	1930-1955	362738	421657			Ómetið	Já

Staðhættir: Slóði sem lá frá hlöðunni á bæjarhólnum að fjárhúsi sem var 65 m frá í norðaustur (308-15). Farið var með hey í fjárhúsið eftir þessum slóða.

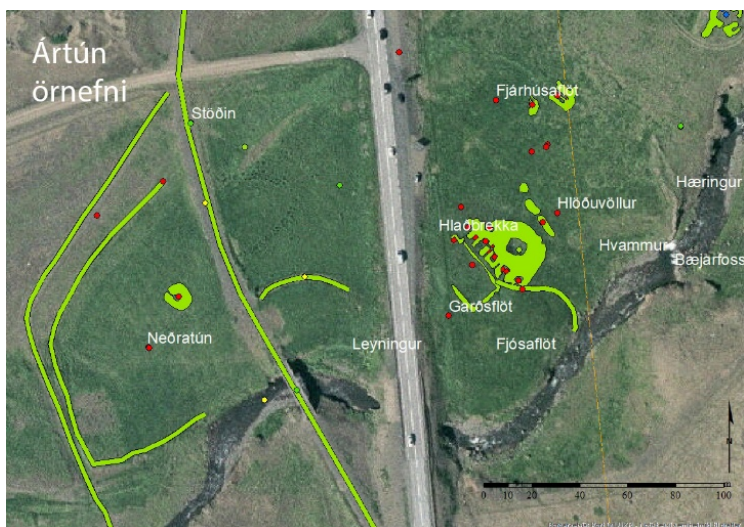

Lýsing: Horfinn í gróður.
Hættumat: Engin hætta.

Mynd 114. Slóði (1896-99) sem lá frá bæjarhól að fjárhúsi.

Ártún 1896-100 (308-48)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-100	308-48	Fjárhúsflöt	Tún	Tún	1930-1955	362717	421676			Sæmilegt	Nei

Staðhættir: Fjárhúsflöt er í gamla heimatúninu fyrir vestan fjárhúsið (1896-74) sem er 65 m norðaustur af bæjarhólnum.

Lýsing: Grösugt svæði.
Hættumat: Mikil hætta.
Hættuorsök: Vegagerð.

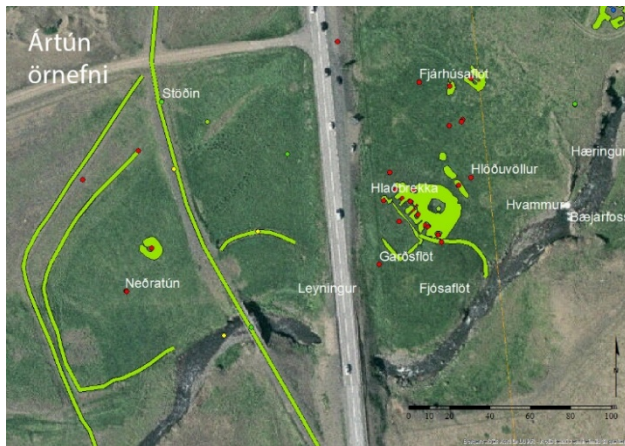
Mynd 115. Fjárhúsflöt (1896-100). Kortið sýnir örnefni í heimatúni.

Ártún 1896-101 (308-49)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-101	308-49	Garðsflöt	Tún	Heimild	1930-1955	362671	421589			Ómetið	Já

Staðhættir: Garðsflöt var tún fyrir framan kartöflugarðinn (308-12) í Ártúni þar sem núverandi Vesturlandsvegur liggur.

Lýsing: Horfin.
Hættumat: Engin hætta.

Mynd 116. Garðsflöt (1896-101). Kortið sýnir örnefni og fornleifar í heimatúni.

Ártún 1896-103 (308-65)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-103	308-65		Brú	Heimild	1927-1946	362621	421551			Ómetið	Já

Mynd 117. Brýr á Ártúnsá árið 1948. Sú handriðalausa frá 1927 (1896-65) og hin frá 1946 (1896-52).¹⁹⁴

Mynd 118. Brú yfir Ártúnsá (1896-65). Brúin var fyrir neðan brúnna frá 1946 (1896-52).

Staðhættir: Brú yfir Ártúnsá. Var steypt án handriða 1927. Hefur sennilega verið rifin þegar ný brú var smíðuð 1946 (1896-52). Brúin sést á ljósmynd sem Geir Gunnar Geirsson Zoëga tók 1948. (Sarpur GZ2-27-d23)

Lýsing: Brúin er horfin.

Hættumat: Enginn hætta.

4.10 Saurbær 125746-309

4.10.1 Saurbær, saga, minjar og örnefni

Saurbær á Kjalarnesi er fornt höfuðból og kirkjustaður á sjávarbakka sunnan Hvalfjarðar. Þar hefur verið kirkja frá því um 1200 sem hefur átt margt góðra gripa í gegnum tíðina. Árið 1856 var byggð þar timburkirkja sem var svipuð Brautarholtskirkju sem reist var 1857 og var yfirmsíður beggja Eyjólfur Þorvarðarson snikkari á Bakka. Kirkjan sá fuk af grunninum 14. nóvember 1902 nálægt miðnætti og fór yfir sig heila veltu. Tveimur árum síðar 1904 var vígð ný steinsteypt kirkja sem Eyjólfur Runólfsson kirkjueigandi í Saurbæ lét reisa og er nú ein af friðuðum kirkjum í

¹⁹⁴ Þjms. GZ2-27-d23. Ljósmyndari Geir Gunnar Geirsson Zoëga

Kjalarnesprófastdæmi.¹⁹⁵ Eyjólfur Runólfsson var þekktur fyrir lækningar sem hómópati og ljósfaðir og tók á móti um 600 börnum á Kjalarnesi og í Kjós.¹⁹⁶

Í Saurbæ hafa búið nafntogaðir menn og talið er að snemma á 13. öld hafi Árni „óreiða“ Magnússon skáld og goðorðsmaður búið þar. Árni, sem nefndur er í Sturlungu, var giftur Hallberu dóttur Snorra Sturlusonar og fékk með henni Brautarholt og mikið annað fé. Árni skildi síðar við Hallberu og keypti þá Saurbæ á Kjalarnesi og bjó þar.¹⁹⁷

Enskir sjóræningjar eru sagðir hafa komið að Saurbæ árið 1424 og látið ófriðlega, réðust inni kirkjuna og handtóku umboðsmann Dana, sem hafði leitað þar hælis, og rændu meðal annars vopnum og hestum.¹⁹⁸

Sigurður lögmaður Björnsson (1643-1723) bjó í Saurbæ frá 1687 til æviloka 1723. Hann var fyrst landskrifari í sjö ár síðan lögmaður sunnan og austan frá 1677 til 1705 og sýslumaður Kjósarsýslu, fékk veitingabréf fyrir henni 1683.¹⁹⁹ Sigurður er talinn hafa verið fyrirmynd Halldórs Laxness að Eydalín lögmanni í Íslandsklukkunni. Í hans tíð eignaðist kirkjan merka gripi þar á meðal altariskertastjaka, hurðarhring og kirkjuklukkur.²⁰⁰ Í manntali 1703 er jörðin nefnd Stóri Saurbær og 30 manneskjur skráðar þar.

Úr landi jarðarinnar voru byggðar jarðirnar Ártún og Hjarðarnes, afbýlið Litli- Saurbær og hjáleigan Stekkjarkot. Jörðinni var síðan skipt upp á milli erfingja 1930 í tvær jarðir og nefnist vestari helmingurinn **Dalsmynni**.²⁰¹

Á stríðsárunum var herinn með töluverð umsvif í kringum Saurbæ og þegar herliðið fór eignaðist Ólafur í Saurbæ nokkuð af bröggum og öðru dóti á vægu verði.²⁰² Í Dalsmynni reisti hernámslið Breta herstöð, skálahverfi fyrir ofan túngarðinn vestan við núverandi vegarstæði, fallbyssuvígi fyrir neðan túnið ásamt því að reisa líka nokkra skála og vegartálma í Tíðaskarði. Herstöðin í Dalsmynni var kennd við Saurbæ „**Camp Saurbær**“. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum 26. janúar 1940 og þá settist 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðaskarði.²⁰³

Síðasti torfbærinn í Saurbæ, sem var að hluta til úr timbri, var reistur 1896 og stóð þar til hann brann árið 1966 en þá hafði ekki verið búið í honum í fjögur ár.²⁰⁴ Þegar túnakort frá 1916 var strekkt yfir nýlega loftmynd má sjá að bærinn var norðan við kirkjuna og lá bæjarhúsaröðin í austur, vestur. Þar er nú afgirtur skruðgarður á lágum hól og sennilega eru leifar bæjarhúsa þar undir sverði. Núverandi íbúðarhús er um 20 metrum norðaustan við kirkjuna og þar var áður skemma og smiðja samkvæmt túnakortinu.²⁰⁵

Kirkju í Saurbæ er fyrst getið um 1200 í kirknaskrá Páls biskups.²⁰⁶ Elsti máldagi Saurbæjarkirkju, sem Magnús biskup Gissurarson setti, er talinn vera frá því um 1220. Þá átti kirkjan margt góðra gripa þar á meðal tvo glerglugga, til kirkjunnar lágu „X. hundruð þriggja alna aura“ í heimajörðinni og þar skyldi vera prestur og messa alla löghelga daga. Í máldaganum er í fyrsta skipti kveðið á um að brú skyldi halda á Blikdalsá sem átti að geta borið meðalmann með hálfa vætt á baki sér í logni.²⁰⁷ Í máldaga Mariúkirkjunnar í Mýdal (Miðdal) frá haustinu 1269 er kveðið á um þjónustu prests frá Saurbæ.²⁰⁸ Þá kemur fram í bréfi Runólfs ábóta í Viðey um 1270 að hann telur að kirkjan í Saurbæ

¹⁹⁵ Guðmundur L. Hafsteinsson, 2008, bls. 276.

¹⁹⁶ Halldór Jónsson, 1953, bls. 118-110.

¹⁹⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, I. b., bls. 494.

¹⁹⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 97.

¹⁹⁹ Jón Sigurðsson, 1856, bls. 110, 139-140. Íslenzkt fornbréfasafn, III., bls. 215.

²⁰⁰ Gunnar Kristjánsson, 2008, bls. 285.

²⁰¹ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 97.

²⁰² Halldór Jónsson, 1953, bls. 118. Friðþór Eydal, 1997, bls. 270.

²⁰³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁰⁴ Halldór Jónsson, 1953, bls. 116.

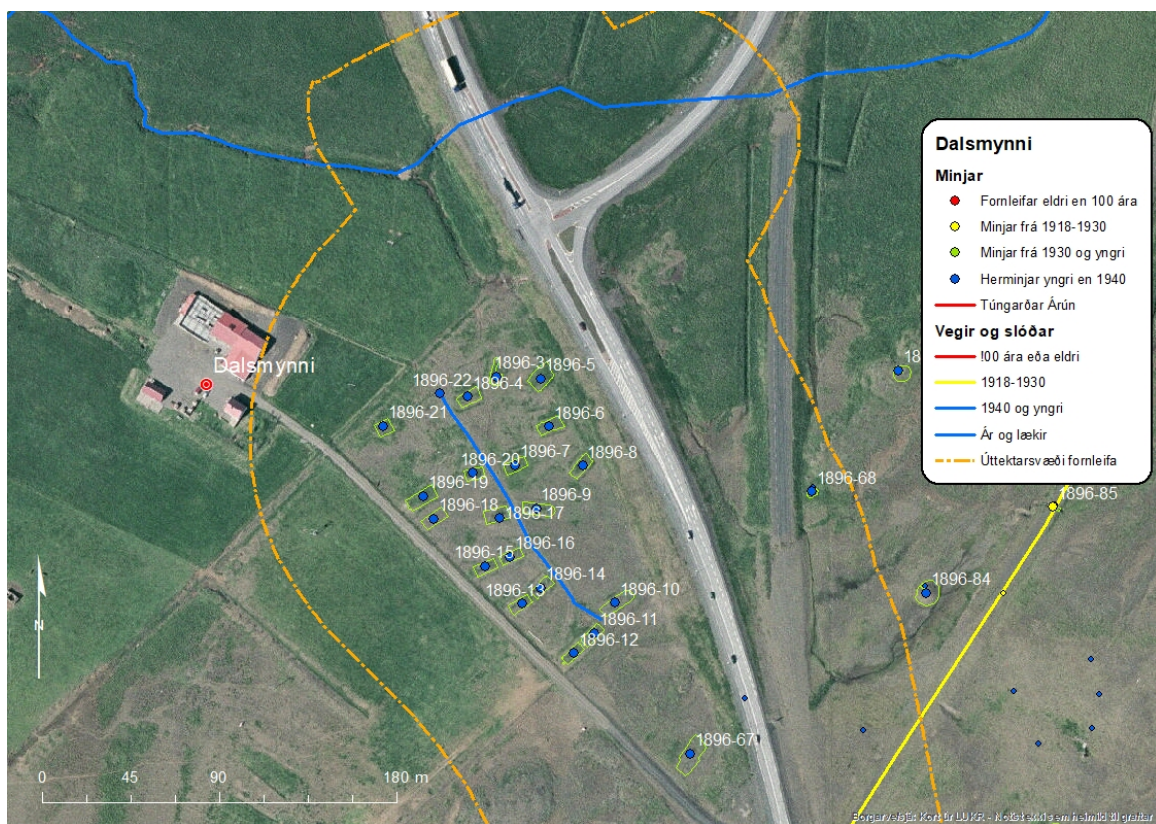
²⁰⁵ Saurbær með Stekkjakoti 1916, túnakort. V. G. LUKR.

²⁰⁶ Íslenzkt fornbréfasafn, XII. b., bls. 9.

²⁰⁷ Íslenzkt fornbréfasafn, I. b., bls. 401-402.

²⁰⁸ Íslenzkt fornbréfasafn, II. b., bls. 64.

eigi hluta í hvalreka á milli Valagnúpa og Esjubergs.²⁰⁹ Saurbær kemur fyrir í Kjalnesingasögu sem talin er rituð um 1300, þar sem segir frá því þegar Helgasynir Þjólu, Þorgrímur og Arngrímur, skipta með sér föðurarfi og Arngrímur reisti bæ við Hvalfjörð sem hann nefndi Saurbæ.²¹⁰ Í máldaga Eyrarkirkju í Kjós sem er talinn vera frá 1315 eru Saurbæjarkirkju lagðar til 12 ær.²¹¹ Máldagi Nesjasýslu í Hítardalsbók frá 1367 greinir frá því að Péturskirkjan í Saurbæ á Kjalarnesi eigi tíu kýr, fimmtán ær og griðung.²¹² Það er í fyrsta skipti sem verndardýrlings er getið og telur Jón Þ. Þór að Pétri, sem var verndardýrlingur sæfarenda, hafi verið helguð kirkjan vegna vaxandi gengis sjávarútvegs á þessum tíma.²¹³ Samkvæmt máldaga kirkjunnar frá 1379 sem Oddgeir biskup Þorsteinsson setti átti hún 30 hundruð í heimajörðinni og þar er einnig að finna ákvæðið um að brú skyldi halda á Blikdalsá á milli fjalls og fjöru.²¹⁴ Kirkjan átti enn 30 hundruð í heimajörðinni samkvæmt máldaga frá 1397 og meðal eigna er talinn upp glergluggi en þeir höfðu verið tveir 1220. Ákvæði um brú á Blikdalsá er þar líka og hvernig skuli fjármagna viðhald á henni.²¹⁵ Í máldaga kirkjunnar frá 1477 kemur fram að hún eigi 30 hundruð í heimajörð og jörðina Hjarðarnes auk annars.²¹⁶ Árið 1503 var skrifað kaupbréf í Saurbæ fyrir Ölvisholt og árið 1507 var kveðinn upp dómur þar.²¹⁷ Árið 1508 er Saurbæjar getið í kaupmálabréfum.²¹⁸

Mynd 119. Staðsetning fornleifa í landi Saurbæjar við Dalsmynni.²¹⁹

²⁰⁹ Íslenskt fornbréfasafn, bls. 80.

²¹⁰ Íslensk fornrit, XIV. b., Kjalnesingasaga, bls. 6.

²¹¹ Íslenskt fornbréfasafn, II. b., bls. 404.

²¹² Íslenskt fornbréfasafn, III. b., bls. 219.

²¹³ Jón Þ. Þór, 2000, bls. 40-45.

²¹⁴ Íslenskt fornbréfasafn, IX. b., bls. 17.

²¹⁵ Íslenskt fornbréfasafn, IV. b., bls. 115.

²¹⁶ Íslenskt fornbréfasafn, VI. b., bls. 123.

²¹⁷ Íslenskt fornbréfasafn, VII. b., bls. 635. VIII, bls. 150.

²¹⁸ Íslenskt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 207-208. Bls. 231.

²¹⁹ LUKR. Milliflugsmýnd 2005.

Saurbæjarsókn kemur fram í bréfi frá árinu 1517 þegar Erlendur Jónson gerir próventusamning við Ögmund ábóta í Viðey og síðar.²²⁰ Í festingabréfi frá árinu 1561 kemur fram að Halldór Ormsson gefi Þórdísi Eyjólfsdóttur tuttugu hundruð í Saurbæ.²²¹ Þá kemur bæjarnafnið fyrir 1569 á minnismiða Vigfúsar Jónssonar sýslumanns í Kjalarnesþingi.²²² Þegar máldagi kirkjunnar var gerður 1575 átti hún 30 hundruð í heimalandi og jarðirnar Ártún og Hjarðarnes en ekki var getið um að halda skyldi brú á Blikdalsá.²²³

Saurbær var í einkaeign árin 1686 og 1695 metinn á 60 hundruð.²²⁴

Þegar Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var gerð 1705 var kirkjan orðin annexía frá Brautarholtskirkju og Saurbær metinn á 60 hundruð með Ártúni og Hjarðarnesi. Eigandi var Sigurður Björnsson lögmaður og ábúandi á 50 hundruðum en annar ábúandi var á tíu hundruðum, Litla Saurbæ. Þá var hægt að fódra tólf kýr, einn eldishest og tvo sem vel var gefið, einn griðung, þrjátíu ær, tíu lömb og þrjá kálfa. Fjárupprekstur, hestagöngu og selstöðu hafði jörðin í sínu landi á Blikdal. Torfrista og stunga til húsabótar hjálpleg, mósukurður til eldiviðar nægur og til sölu ef vildi. Hvanna- og rótartekja voru litlar og nýta mátti sölvafjöru og fjörugrös. Hægt var að veiða sel og hafði svo verið gert en lítið var um hrognkelsi. Rekaþöngla og þang mátti brúka til eldiviðar og rekavon var nokkur. Heimræði var allt árið og gengu skip eigenda eftir hentugleikum en lending var brimsöm og gat brugðist. Selvegur þótti langur og erfiður og sumarhögum var hætt við skriðum. Sauðfé og hestum stóð ógn af sjávarflóðum á vetrum og af foruðum og dýjum. Stórviðrasamt og sjávangangur braut af túnnum. Þá var Litli Saurbær afbýli og Stekkjarkot/ Bjarg hjáleiga af jörðinni og dýrleiki þeirra talinn með heimajörðinni og tómthúsmaður var í heimajarðarhúsum sem stóðu á Litla Saurbæ.²²⁵

Saurbæjarkirkja var annexía frá Brautarholti 1748.²²⁶

Eigandi Saurbæjar seldi kaupmanni í Reykjavík rétt til vinnslu jarðefna á jörðum sem hann átti, Saurbæ, Hjarðarnesi, Ártúni og Bjargi (Stekkjarkoti).

Litli Saurbær var afbýli af heimajörðinni 1705 metinn á 10 hundruð en talinn með heimajörðinni. Kvaðir höfðu áður verið um mannlán allt árið annaðhvort heima eða frammi á Kjalarnesi en höfðu verið feldar niður vegna góðvilja en dagsláttur hafði stundum verið kallaður. Hægt var að fódra þrjár kýr, tuttugu ær og eitt unguneyti á partinum. Kostir og lestir voru þeir sömu og heimajarðarinnar nema heldur braut meira af túninu og lending var betri.²²⁷

Tómthúsmaður var í heimajarðarhúsum sem stóðu á Litla Saurbæ 1705 og greiddi hann 25 álnir í húsaleigu til landdrottins. Kvaðir voru á hann um skipsróður utan sláttar sem skyldi gjaldast með formennsku. Eldiviðartak var frítt og eigandi viðhélt húsinu. Tómthúsið hafði þá stundum verið byggt með grasnyt eða ekki og stundum fylgt Litla Saurbæ þegar meirihluti jarðarinnar var nytjaður.²²⁸

Innan úttektarsvæðisins við Dalsmynni, sem skráð er undir Saurbæ, eru leifar eftir 20 íbúðabragga sem tilheyrðu herskálahverfinu „Camp Saurbæ“. Í Dalsmynni er að finna helstu herminjarnar á Kjalarnesi, auk braggaleifanna eru tvær hringlaga steiptar undirstöður fyrir stórar loftvarnarbyssur um 400 m norðvestur af bænum sem notaðar voru til að verja Hvalfjörðinn á sínum tíma.

²²⁰ Íslenzkt fornbréfasafn, VIII. b., bls. 631. X, bls. 378. XIII, bls. 262.

²²¹ Íslenzkt fornbréfasafn, XIII. b., bls. 629.

²²² Íslenzkt fornbréfasafn, XV. b., bls. 341.

²²³ Íslenzkt fornbréfasafn, XV., bls. 634.

²²⁴ Björn Lárusson, 1967, bls. 133.

²²⁵ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalín III., bls. 374-376.

²²⁶ Lovsamling for Island, II. b., 1853, bls. 705.

²²⁷ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 376.

²²⁸ Jarðabók, Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III. b., bls. 337.

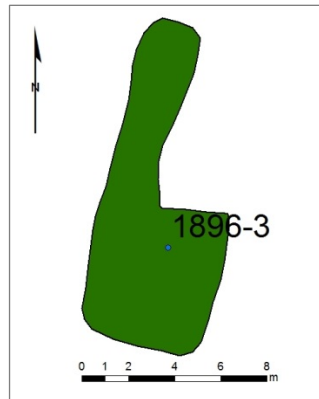
4.10.2 Fornleifaskrá Saurbæjar vegna breikkunar Vesturlandsvegjar

Saurbær 1896-3 (309-63)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-3	309-63	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362499	422107	14	5,8	Sæmilegt	Nei

Mynd 120. Leifar af bragga (1896-3), horft í norðaustur.

Mynd 121. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-3).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegjar og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²²⁹

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

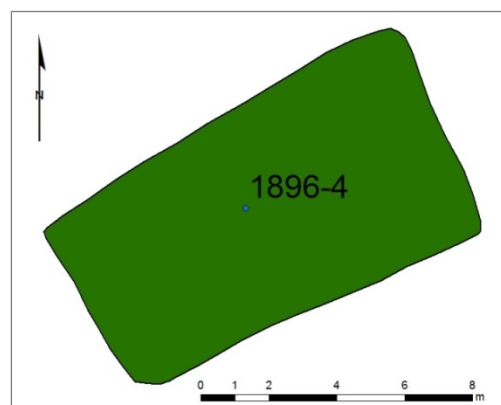
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-4 (309-64)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-4	309-64	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362482	422093	11,7	6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 122. Leifar af bragga (1896-4), horft í austur. Fjær sér í leifar eftir bragga (1896-5).

Mynd 123. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-4).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegjar og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

²²⁹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁰

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

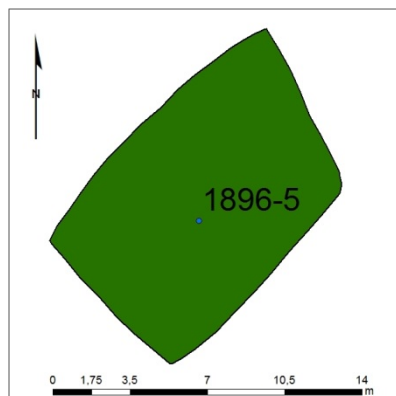
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-5 (309-65)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-5	309-65	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362518	422104	13,6	8,9	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 124. Leifar af bragga (1896-5), horft í norðaustur.

Mynd 125. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-5).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³¹

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-6 (309-66)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-6	309-66	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362524	422079	12,6	6	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³²

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

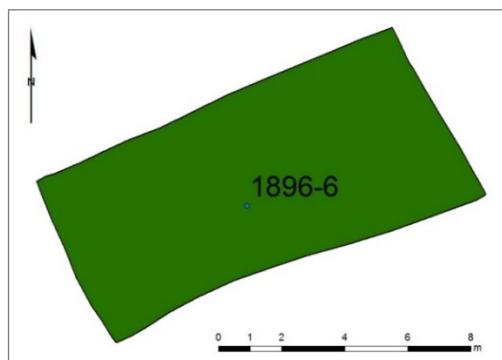
²³⁰ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³¹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³² Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 126. Leifar af bragga (1896-6), horft í austur.

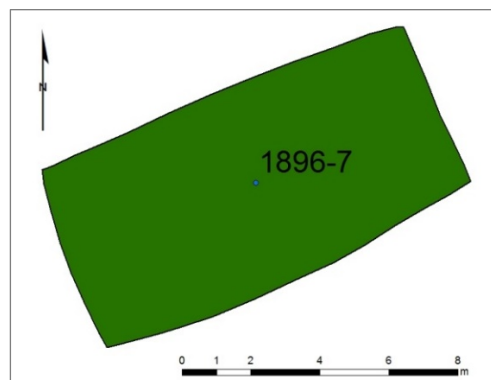
Mynd 127. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-6).

Saurbær 1896-7 (309-67)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-7	309-67	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362503	422067	11,5	6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 128. Leifar af bragga (1896-7), horft í austur.

Mynd 129. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-7).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³³

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss, vesturveggur mjög skýr.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-8 (309-68)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-8	309-68	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362539	422061	13	6	Sæmilegt	Að hluta

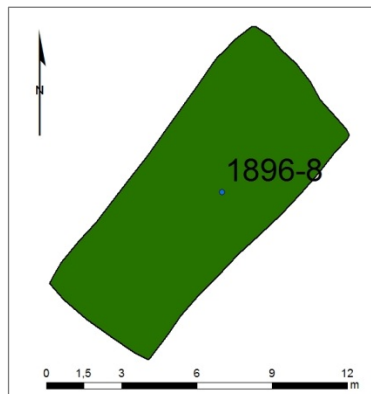
Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

²³³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁴

Mynd 130. Leifar af bragga (1896-8), horft í norðaustur.

Mynd 131. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-8).

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

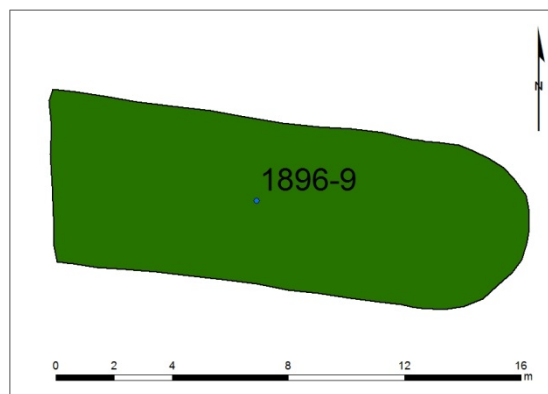
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-9 (309-69)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-9	309-69	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362516	422041	16,5	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 132. Leifar af bragga (1896-9), horft í vestur.

Mynd 133. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-9).

Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁵

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans. Norðausturgafllinn hefur fallið í heilu lagi og má greina útlínur hans í sverðinum.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²³⁴ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³⁵ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

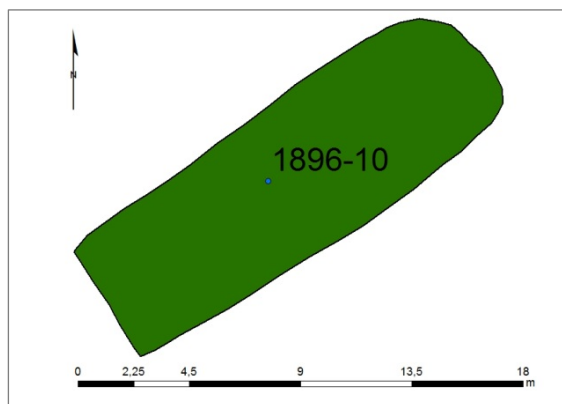

Saurbær 1896-10 (309-70)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-10	309-70	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362559	421988	18,1	6,2	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 134. Leifar af bragga (1896-10), horft í austur.

Mynd 135. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-10).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁶

Lýsing: Norðausturgafli liggur í grasinu og er hann úr holsteini. Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem markar útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

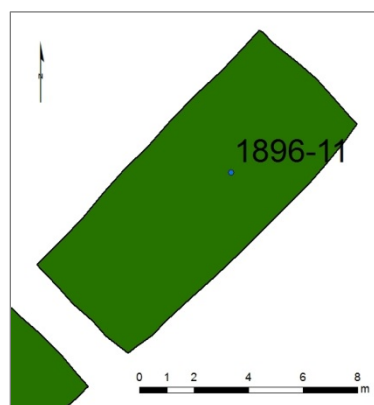
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-11 (309-71)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-11	309-71	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362548	421975	12,1	5,1	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 136. Leifar af bragga (1896-11), horft í norðaustur.

Mynd 137. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-11).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar

²³⁶ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁷

Lýsing: Svæðið er gróið og steypubrot marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

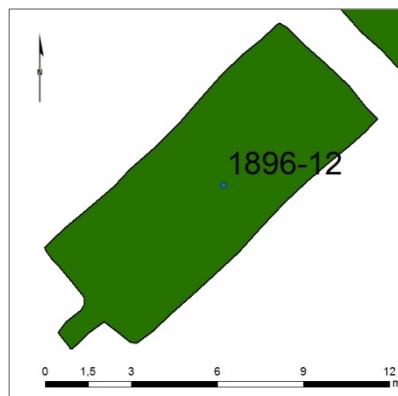
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-12 (309-72)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-12	309-72	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362536	421967	13,2	4,6	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 138. Leifar af bragga (1896-12), horft í norður.

Mynd 139. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-12).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁸

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkra steypuveggi sem afmarka útlínur þessa húss. Að vestan eru tvær hellur þar sem inngangur hefur verið, austurgaflinn hefur fallið út.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-13 (309-73)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-13	309-73	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362506	421990	11,3	5,3	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²³⁹

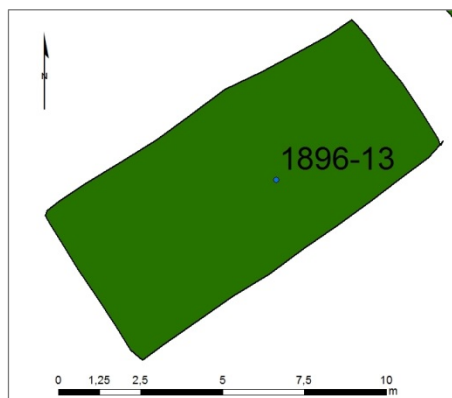
²³⁷ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³⁸ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²³⁹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 140. Leifar af bragga (1896-13), horft í norðaustur.

Mynd 141. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-13).

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hættu.

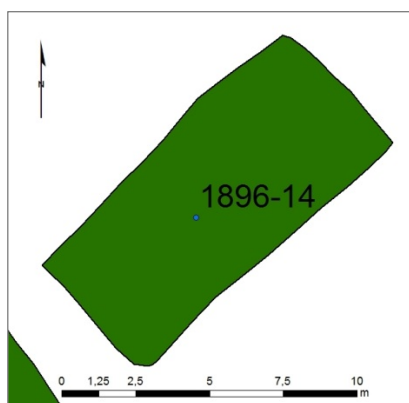
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-14 (309-74)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-14	309-74	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362519	422003	11,6	5,1	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 142. Leifar af bragga (1896-14), horft í norðaustur.

Mynd 143. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-14).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁰

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hættu.

Hættuorsök: Vegagerð.

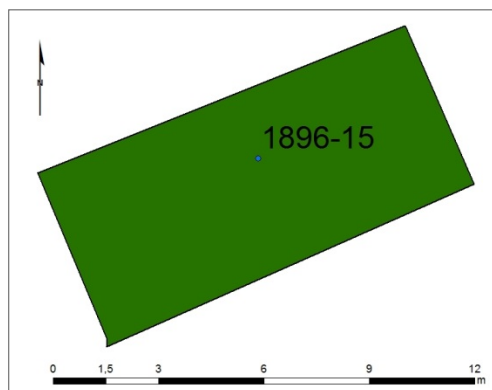
Saurbær 1896-15 (309-75)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-15	309-75	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362489	422009	11,3	5,2	Sæmilegt	Að hluta

²⁴⁰ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 144. Leifar af bragga (1896-15), horft í vestur.

Mynd 145. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-15).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴¹

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

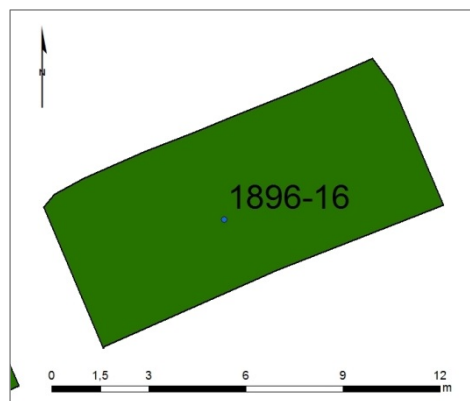
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-16 (309-76)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-16	309-76	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362503	422017	11,4	5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 146. Leifar af bragga (1896-16), horft í austur.

Mynd 147. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-16).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

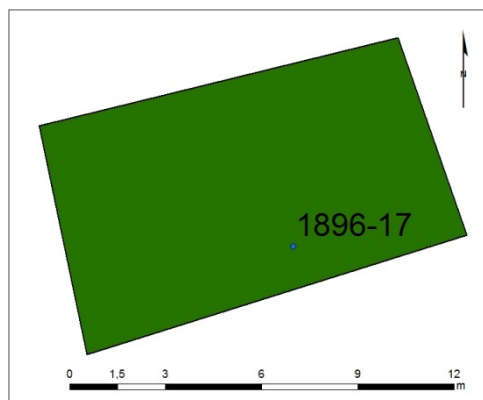
²⁴¹ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Saurbær 1896-17 (309-77)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-17	309-77	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362500	422037	12,2	7	Sæmilegt	Að mestu

Mynd 148. Leifar af bragga (1896-17), horft í austur.

Mynd 149. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-17).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴²

Lýsing: Svæðið er gróið en einstaka steypubrot sem marka útlínur braggans.

Hættumat: Mikil hætta.

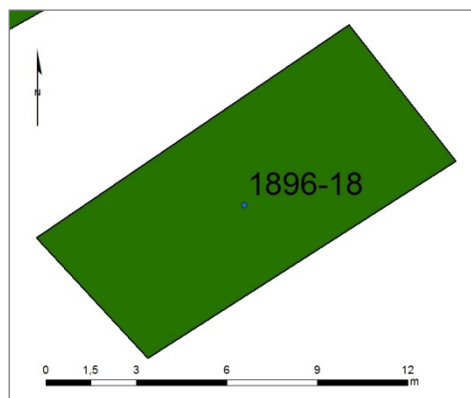
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-18 (309-78)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-18	309-78	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362470	422036	12,4	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 150. Leifar af bragga (1896-18), horft í austur.

Mynd 151. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-18).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þarg.

²⁴² Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴³

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss. Í miðju þess er steipt gólf.

Hættumat: Mikil hætta.

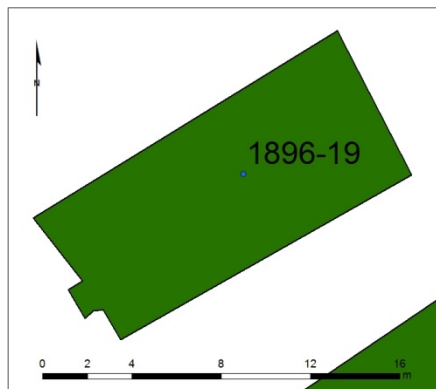
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-19 (309-79)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-19	309-79	Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362458	422047	16	7	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 152. Leifar af bragga (1896-19), horft í austur.

Mynd 153. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-19).

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁴

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarka útlínur þessa húss. Girðingaleifar eru við suðvestur hliðina.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-20 (309-80)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-20	309-80	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362482	422061	9,5	5,5	Sæmilegt	Að hluta

Staðhættir: Austan við Dalsmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkjaher tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁵

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarkar óljósar útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

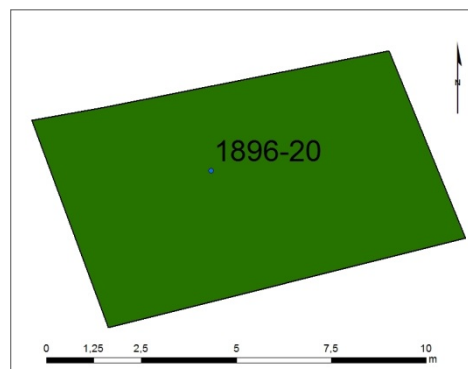
²⁴³ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁴⁴ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

²⁴⁵ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Mynd 154. Leifar bragga (1896-20), horft í suður.

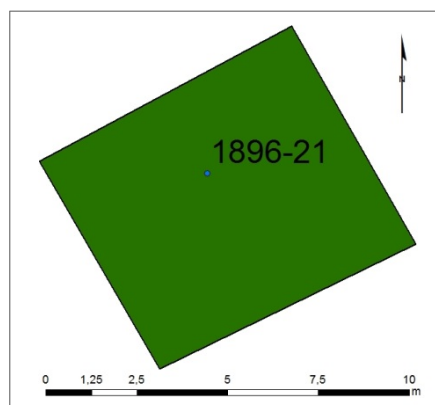
Mynd 155. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-21).

Saurbær 1896-21 (309-81)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-21	309-81	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	1940	362440	422081	7,8	6,7	Slæmt	Að hluta

Mynd 156. Leifar af bragga (1896-21), horft í austur.

Mynd 157. Teikning byggð á uppmælingu á umfangi leifa eftir bragga (1896-21).

Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og eru um 20 sýnilegir að hluta þar nú. Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁶

Lýsing: Illa gróið svæði þar sem má finna nokkur steypubrot sem afmarkar útlínur þessa húss.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-22 (309-82)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-22	309-82	Camp Saurbær	Vegur	Vegur	1940	362468	422100	142	2,5	Slæmt	Að hluta

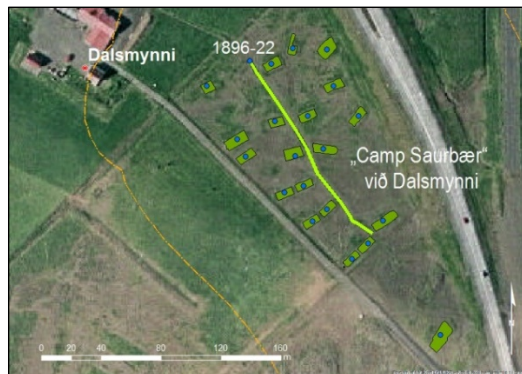
Staðhættir: Austan við Dalmynni, á milli Vesturlandsvegur og heimtraðarinnar, í bitnum haga. Á þessu svæði reistu Bretar herskálahverfi „Camp Saurbær“ og er um 20 sýnilegir að hluta þar í dag.

²⁴⁶ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

Bandaríkja her tók síðan við af Bretum og settist þá 240 manna flokkur að í Dalsmynni og 30 í Tíðarskarði.²⁴⁷

Mynd 158. Vegur (1896-22) á milli bragga í Camp Saurbæ.

Mynd 159. Teikning byggð á uppmælingu á veg (1896-22).

Lýsing: Vegurinn eru um 2.5 m á breidd og um 160 m á lengd og liggur þvert yfir svæðið frá norðvestri til suðausturs. Greina má steinaraðir í köntum.

Hættumat: Mikil hætta.

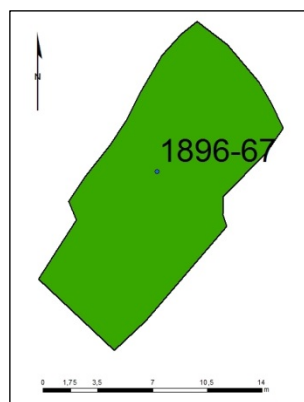
Hættuorsök: Vegagerð.

Saurbær 1896-67 (309-84)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1896-67	309-84		Herminjar	Steypa	1940	362593	421918	19,3	9,1	Slæmt	Að hluta

Mynd 160. Ummerki eftir herinn (1896-67), horft í norðvestur.

Mynd 161. Teikning byggð á uppmælingu á ummáli ummekja eftir herinn (1896-67).

Staðhættir: Fyrir utan beitarhólf suðaustan við Dalsmynni þar sem eru leifar af braggagrunnum frá „Camp Saurbær“ um 290 m frá íbúðarhúsinu er óljós minjastaður. Um 70 m suðaustur frá braggagrunnum (309-71 og 309-72) eru ummerki eftir veru hersins.

Lýsing: Mikið af steypubrotum sem gætu hafa verið undirstöður. Mældum utan með þar sem minjar gætu hafa verið. Óljós hæð, mosa og grasi gróin að mestu leyti.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Vegagerð.

²⁴⁷ Friðþór Eydal, 1997, bls. 38, 270.

5 Niðurstöður og varðveislumat

Deiliskipulag Vesturlandsvegur liggur í gegnum land 18 jarða: Fitjakots, Álfsness, Kollafjarðar, Mógilsár, Esjubergs, Móa, Saltvíkur, Sjávarhóla, Skrauthóla, Vallár, Jörfa, Hofs, Króks, Lykkju, Arnarholts, Bakka, Ártúns og Saurbæjar. Fornleifar voru skráðar undir 10 jarðir en engar minjar fundust á 8 jörðum: Álfsnesi, Saltvík, Skrauthólum, Jörfa, Hofi, Króki, Lykkju og Bakka. Alls voru 87 minjastaðir skráðir innan úttektarsvæðisins sem nær 50 m frá ystu brún fyrirhugaðs Vesturlandsvegur 2+1, hliðavega eða annarra stíga.²⁴⁸ Úttektarsvæðið var almennt frá 200 – 300 m breitt.

Minjaskráin birtist hér að framan undir hverri jörð auk staðsetningarkorta, í viðauka eru allar upplýsingarnar settar fram í einni töflu, en þar er einnig greint frá hættumati og lagðar fram tillögur að mótvægisáðgerðum. Í niðurstöðum er auk þess farið yfir þá staði sem eru innan framkvæmdarsvæðisins.

Minjar voru flokkaðar eftir aldri sem var áætlaður út frá útliti þeirra og heimildum sem vísað er til þar sem við á (sjá fornleifaskrá). Minjar á úttektarsvæðinu voru skoðaðar í samhengi við aðrar skráðar minjar á Kjalarnesi og skoðaðar sem heild þegar lagt var mat á *gildi þeirra*.

Tafla 2. Fjöldi minja eftir aldri

Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks	Fjöldi minja
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður	43
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur	9
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn	6
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár	29
	Samtals		87

Gert var hættumat vegna framkvæmdarinnar fyrir allar minjar innan úttektarsvæðisins og eru niðurstöður þess sýndar í töflu 3. Alls voru 22% skráðra minja ekki taldar í hættu, 8% taldar í lítilli hættu en 70% í mikilli hættu.

Tafla 3. Fjöldi minja flokkaðar eftir hættumati.

Hættumat	Fjöldi	% af heild
Engin hættu	19	22
Lítill hættu	7	8
Mikil hættu	61	70
Samtals	87	100

Þar sem 70% minjanna er í hættu vegna fyrirhugaðrar vegagerðar voru gerðar tillögur að mótvægisáðgerðum, sjá fornleifaskrá í viðauka. Hér er eingöngu um leiðbeinandi tillögur að ræða *en endanleg ákvörðun um aðgerðir er tekin af Minjastofnun Íslands*. Í þeim tilvikum þar sem minjar eru í mikilli hættu vegna nálægðar við framkvæmdasvæði en lenda ekki innan þess, þarf að skoða hvort hægt sé að merkja þær vel, eða hreinlega girða þær af, svo ekki verði slys á framkvæmdarsvæðinu.

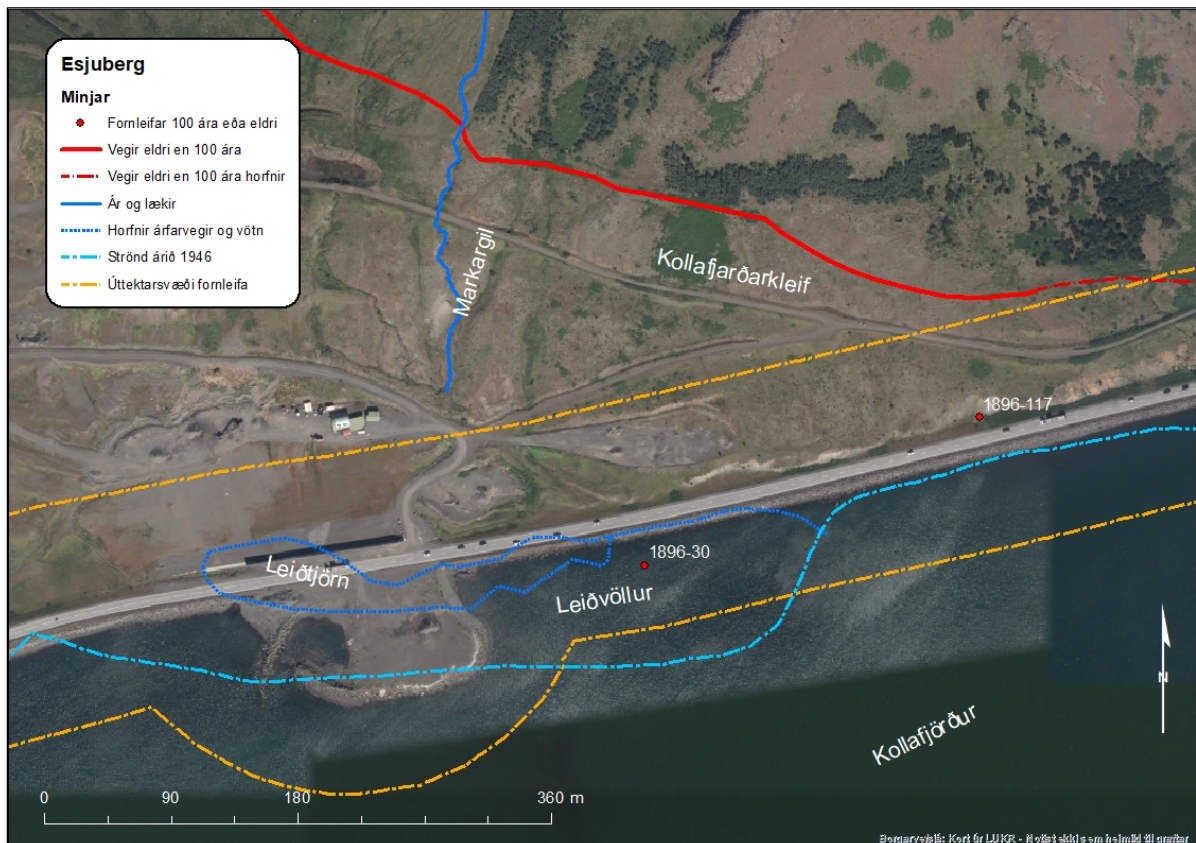
Ekki er alveg ljóst hvort að hluti minja lendi í vegstæðinu eða mjög nálægt því, en þær minjar þarf væntanlega að rannsaka með heildaruppgeftri.

²⁴⁸ Vesturlandsvegur, Skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags, Sjá vef Reykjavíkurborgar. Vefslóð: <http://reykjavik.is/> → Þjónusta → Skipulag → Skipulag í kynningu → Leit: Vesturlandsvegur. Sótt 29.9.2017.

5.1 Fornleifar, innan framkvæmdarsvæðisins

Um helmingur eða 43 minjastaðir af 87 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára eða eldri, en 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.

Þar ber helst að nefna Leiðvöll (1896-118) sem hefur verið talinn hinn gamli þingstaður Kjalarnesþings. Svæðið hefur orðið fyrir miklum breytingum vegna malarnáms, gatnagerðar og ágangs sjávar. Út frá loftmynd frá árinu 1946 má ætla að hluti af því svæði þar sem talið er að þingið hafi verið haldið, sé komið undir sjó. En þar var áður stór eyri sem nefnd var Leiðvöllur og Leiðtjörn þar fyrir innan. Strandlínun hefur færst inn um 100 m og má af því draga þá ályktun að land sé að síga á þessu svæði. Á þessum stað mætti gera sögunni skil á upplýsingaskilti fyrir almenning.

Mynd 162. Kortið sýnir breytingar sem orðið hafa á eyrinni sem Leiðvöllur var á og staðsetningu minja. Ljósblá brotalínun sýnir strandlínuna eins og hún var árið 1946.²⁴⁹

Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta til innan *framkvæmdarsvæðis* og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við *Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarsrétt og bæjarstæði Ártúns*. Þessa staði verður að skoða sérstaklega með því að girða þá af og/eða rannsaka áður en að framkvæmdum kemur.

Á Mógilsá er það rústasvæði á Eyrum vestan við heimkeyrsluna að Mógilsá sem hefur að geyma þrjú naust, eitt upphlaðið (1896-23) og tvö jarðlæg (1896-24 og 25), vörðu (1896-23), leifar mannvirkis (1896-27) auk gamla Póstvegarins (1896-114) sem lá þarna um en er nú líklega horfinn, sjá mynd 164. Á myndinni hér á eftir hefur verið dregin upp lína sem afmarkar 15 m verndarsvæði fornleifanna (appelsínugul heil lína) en allt minjasvæðið er innan framkvæmdarsvæðisins.²⁵⁰ Túngarður Mógilsár (1896-28) var líka þarna en hann er nú horfinn vegna gatnagerðar.

²⁴⁹ LUKR. Milliflugsloftmynd 2012.

²⁵⁰ Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012, 6. kafli 22. gr.

Mynd 163. Rústir 1896 - 24, 25, 26, og 27, á Eyrum við heimkeyrslu að Mógilsá.

Miklar breytingar hafa orðið á þessu svæði í gegnum tíðina. Mógilsá rann áður vestar en hefur á einhverjum tíma verið veitt í núverandi farveg (bláar línur á mynd 164). Afrennsli frá Tjörninni hefur líka verið stýrt og flutt í Mógilsá, en áður rann vatn frá henni til suðurs í farveg Kollafjarðarár. Líklega hefur farvegi Mógilsár verði breytt vegna framkvæmda við fiskeldið í Kollafirði eða við gerð Vesturlandsvegur um 1970.

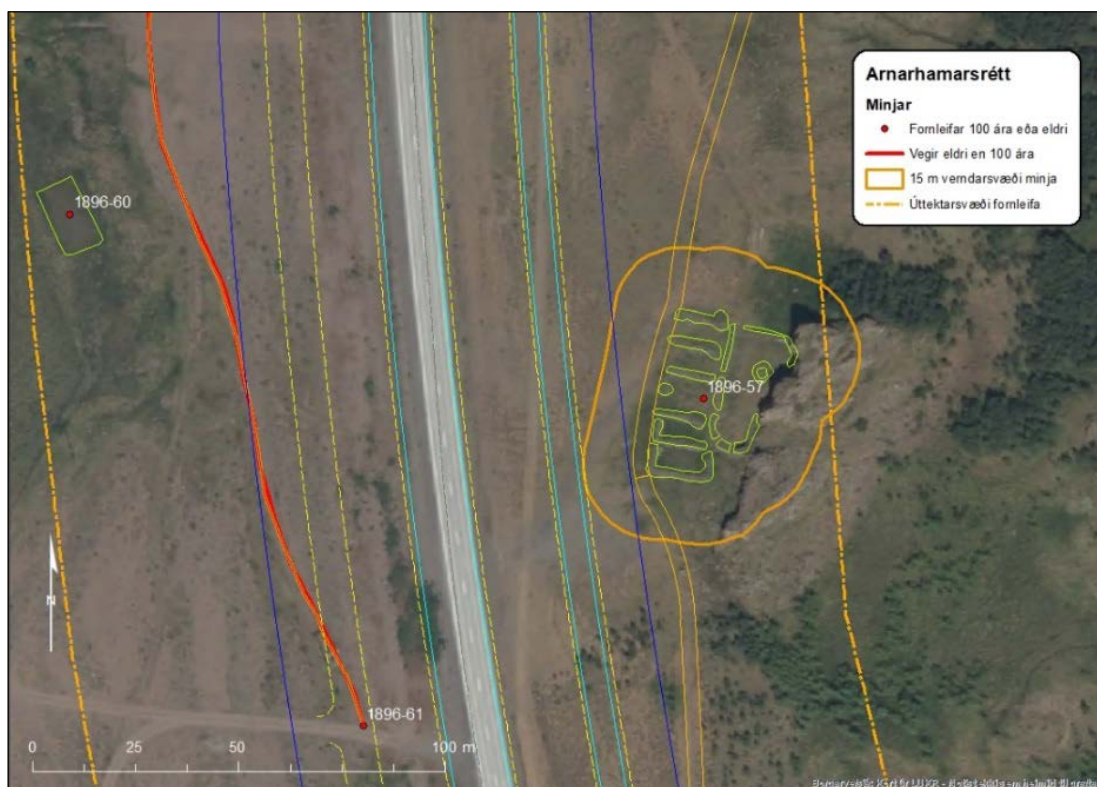
Svæðið er mjög viðkvæmt og hefur strandlínan færst innar um 30 m frá árinu 2000, eða um 1,7 m að meðaltali á ári, vegna ágangs sjávar og nú er svo komið að sjórinn er byrjaður að brjóta af minjum 1896-24 og 25 (sjá brún lína, mælt í febrúar 2018 á mynd 164). Búast má því við að ef ekkert er gert í sjónörnum á þessu svæði muni þessar minjar hverfa **vegna ágangs sjávar á næstu 2-3 árum**. Nauðsynlegt er að rannsaka þessar minjar áður en sjórinn tekur þær.

Við Sjávarhóla liggur framkvæmdin að mestu fyrir sunnan gamla bæjarstæðið en þar er fyrirhugaður stígur (gular linur á korti mynd 165). Þar verður að vera fornleifaeftirlit við framkvæmdirnar (vegna minja 1896-54 og 50 sem gætu komið í ljós við jarðrask). Einn sjáanlegur minjastaður, útihús (1896-56) er innan framkvæmdarsvæðis að hluta. Ef ekki er hægt að vernda hann fyrir framkvæmdunum, þarf að fara fram fornleifarannsókn á þessum minjastað.

Mynd 164. Sjávarhólar, minjastaðir.

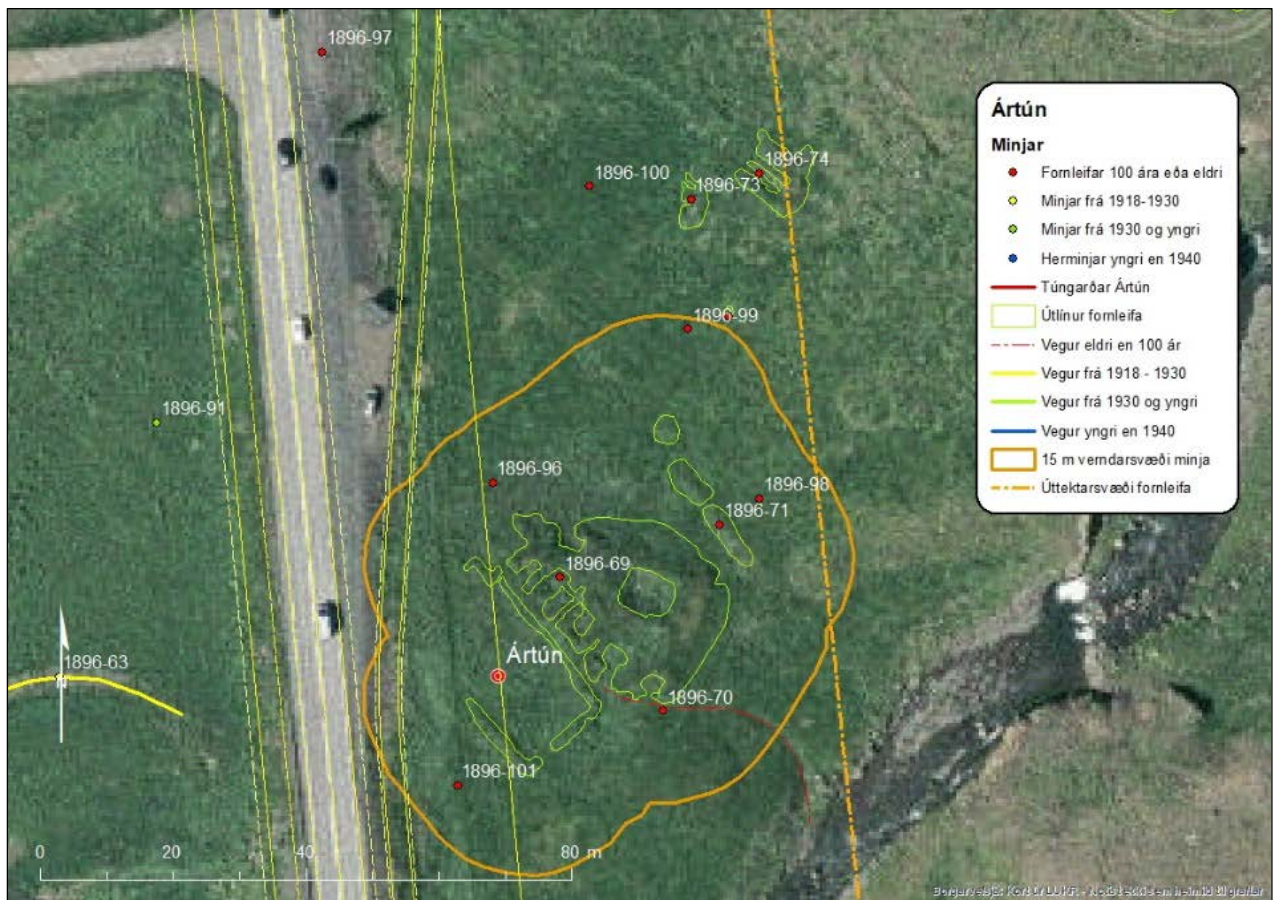
Arnarhamarsrétt er fallegt mannvirki og ætti að njóta meiri virðingar, sérstök upplifun er að koma að henni. Við réttina skarast framkvæmdarsvæðið og friðunarsvæði fornleifanna. Framkvæmdin þrengir að réttinni og er búið að áætla legu reiðstígs vestan við sem ekki er æskilegt. Lagt er til að hann verð færður fjær réttinni og helst út fyrir verndunarlínu réttarinnar.

Mynd 165. Við Arnarhamarsrétt, reiðstígur appelsínugul tvöföld heil lína er innan 15 m verndunarsvæðis réttarinnar.

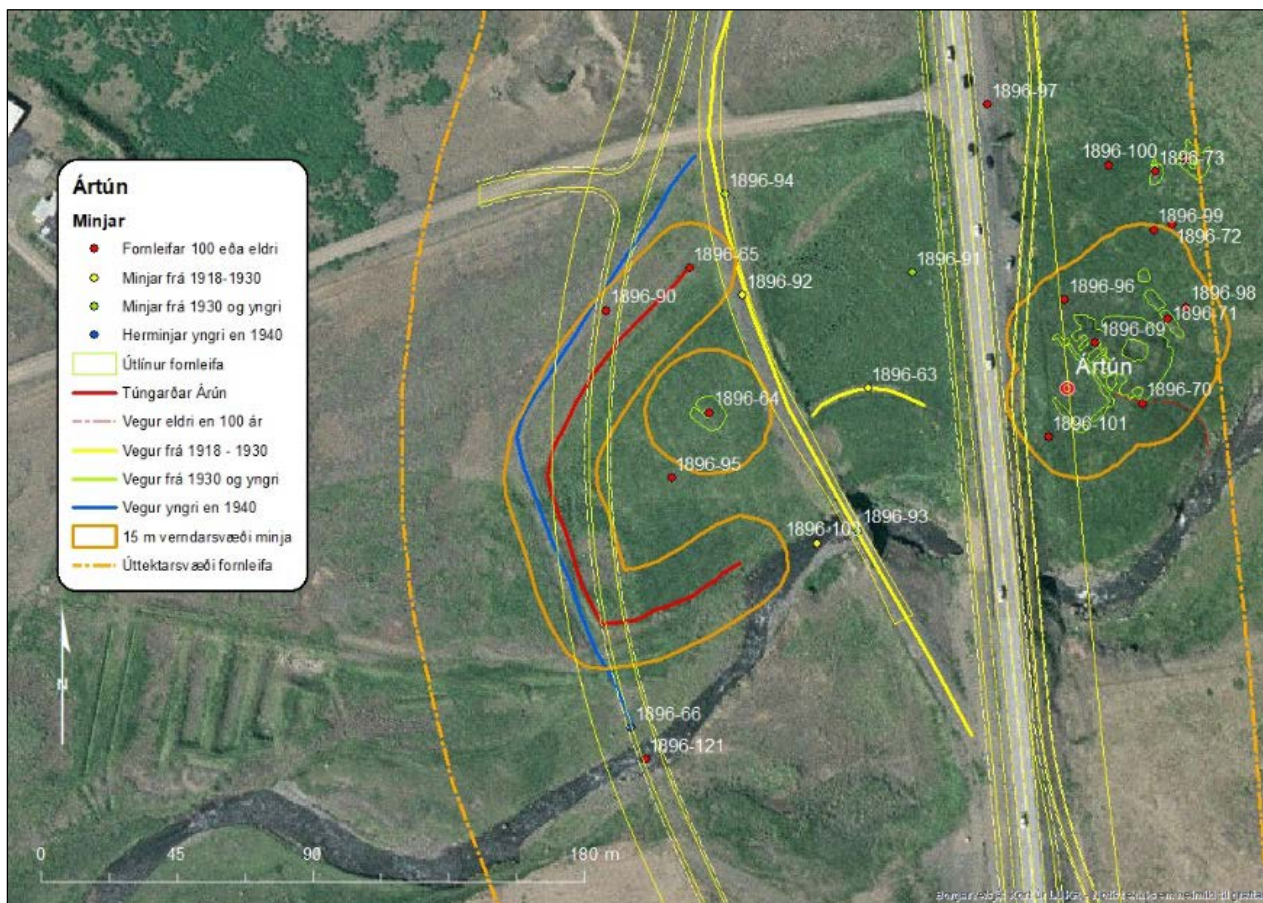
Í Ártúni mynda fornleifar einstaka minjaheild. Þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gnum tún bæjarins, og er því eðlilega þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Í Ártúni er einn af fáum bæjarhólum þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg í Reykjavík. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast við verndunarsvæði bæjarhólsins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur.

Varðandi framtíð minja á þessu svæði mætti gera þetta að áningastað, þar sem hægt væri að njóta fjölbreytts menningarlandslags á svæðinu, fornleifanna á bæjarhólnum og herminja sem eru þar allt í kring. Einnig má sjá fyrir sér að þarna verið hægt að opna þægilega gönguleið inn á Blikdalinn en þar er að finna minjar um horfna búskaparhættir, tóftir gamalla selja.

Mynd 166. Kortið sýnir framkvæmdasvæði og minjar vestan Vesturlandsvegur við Ártún.

Við Ártún vestan Vesturlandsvegur er að finna tún bæjarins, Neðratún og þar er gamli túngarðurinn (1896-65) enn uppstandandi að hluta. Væntanlegur hliðarvegur frá Dalsmynni að Bakka hefur mikil áhrif á túngarðinn. Fyrirhuguð framkvæmd (gular línur) þverar garðinn tvisvar. Rannsaka þarf minjarnar á þessum stað, ef til framkvæmda kemur. Í gamla túninu eru einnig rúst útihúss (1896-64), sem þarf að girða af meðan á framkvæmdum stendur.

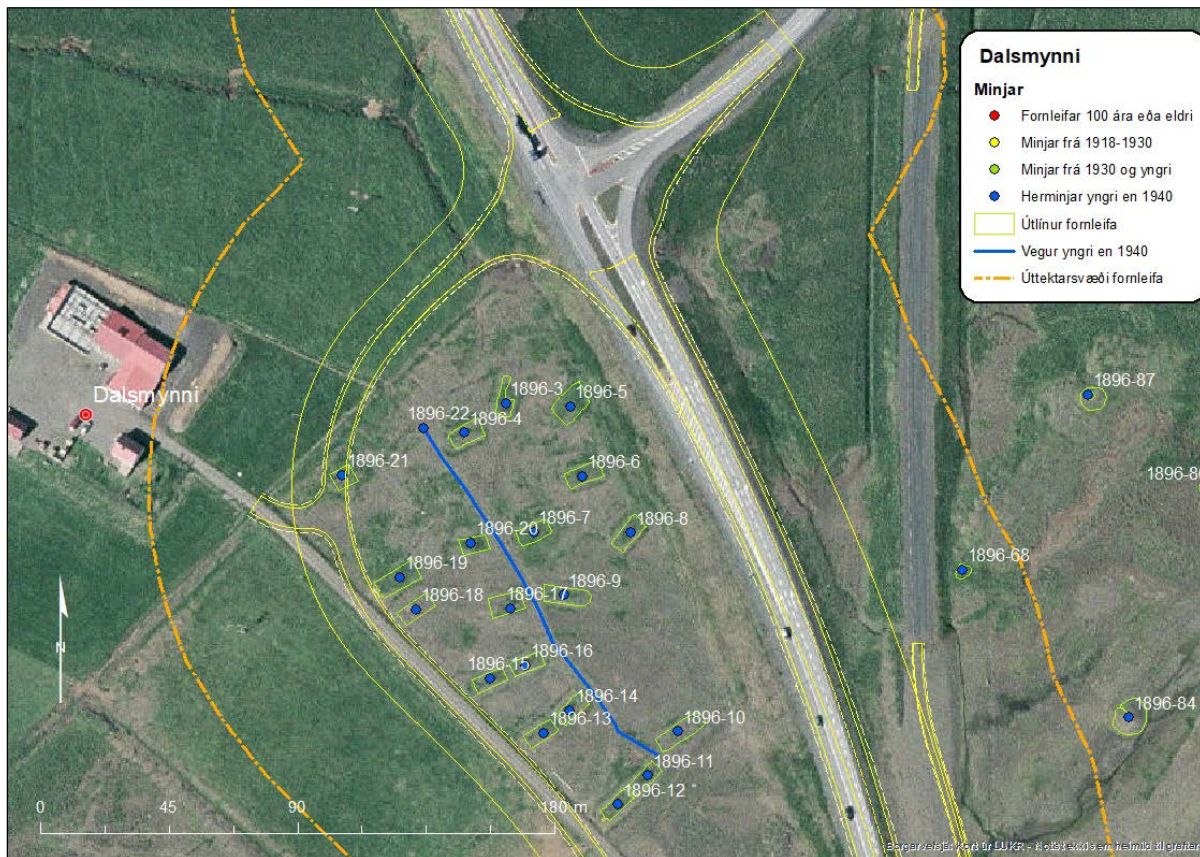

Mynd 167. Bæjarhóll Ártúns við Vesturlandsveg. Á kortinu má sjá hvernig verndunarsvæði minja og framkvæmdasvæðis skarast.

5.2 Yngri minjar innan framkvæmdarsvæðisins

Níu minjastaðir flokkast undir árabilið 1918 til 1930 og sex staðir teljast til minja sem eru yngri en 1930, ekki er lögð til verndun á þessu stöðum. Á skipulagssvæðinu voru skráðar 29 herminjar sjá fornleifaskrá.

Helstu herminjarnar á Kjalarnesi er að finna við Dalsmynni. Um 400 m norðvestur af bænum, eru tvær hringlaga steyphtar undirstöður fyrir stórar loftvarnarbyssur sem notaðar voru til að verja Hvalfjörðinn á sínum tíma. Austan við bæinn voru herbúðirnar „Camp Saurbær“ og þar eru ummerki eftir um 20 íbúðarbragga sem eru innan framkvæmdasvæðis Vesturlandsvegjar og eru hluti af *minjaheild* sem tilheyrir þessu tímabili. Æskilegt er að hlífa þessu svæði ef hægt er og girða af meðan á framkvæmdum stendur.

Mynd 168. Herminjar vestan Vesturlandsvegur við Dalsmynni á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.

5.3 Niðurlag

Fornleifaskráningin tekur bæði til þeirra minja sem sjást á yfirborði og þeirra sem eru horfnar af yfirborði og geta verið undir sverði. Þó svo að fornleifaskráning hafi farið fram er það engin trygging fyrir því að ekki séu áður óþekktar fornleifar á framkvæmdarsvæðinu, komi þær í ljós ber að að tilkynna það til Minjastofnunar Íslands.

6 Heimildaskrá

Óprentaðar heimildir /Gagnasöfn

BSSR-Borgarsögusafn Reykjavíkur:

Fornleifaskrá Borgarsögusafns Reykjavíkur í Sarpi menningarsögulegu gagnasafni.

Landsbókasafn Íslands- Háskólabókasafn. Íslandskort.is:

Dönsku herforingjaráðskortin. (1909). 37 Hengill N.V- Mosfellsheiði. Kaupmannahöfn.

Generalstabens topografiske Afdeling. Sótt 23. mars 2018 af

<http://islandskort.is/is/map/show/691;jsessionid=9FDC82E94E1D12123A52E7CE22DE4FAB>

Landsbókasafn Íslands Háskólabókasafn.

Fasteignamatsbók Kjósarsýslu með athugasemdum frá 1930. Handskrifað handrit.

LUKR- Reykjavíkurborg.

Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR).

SÁM- Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum:

Örnefnasafn.

Stjórnarráð Íslands. (3.9.2007). *40 ára afmæli Rannsóknarstöðvar Skógræktar ríkisins á Mógilsá*, 31.

ágúst 2007. Ávarp Einars Kristins Guðfinnssonar, landbúnaðarráðherra í tilefni þess, flutt 31.

ágúst 2007. Sótt 23. mars 2018 af <https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2007/09/03/40-ara-afmaeli-Rannsoknastodvar-Skograektar-rikisins-a-Mogilsa-31.-agust-2007/>

ÞÍ- Þjóðskjalasafn Íslands:

Manntöl. Sótt 27. mars 2018 af <http://www.manntal.is/>

Túnakort fyrir Kjalarneshrepp, Kjósarsýslu. Sótt 27. mars 2018 af

<http://www.archivesportaleurope.net/search/-/s/n;jsessionid=283F3BE7B4E734120B7595F4C15F6C65>

Þjms- Þjóðminjasafn Íslands:

Ljósmynd: GZ2-27-d23. (1885-1959). Brýrnar yfir Ártúnsá árið 1948, ljósmyndari: Geir Gunnar Geirsson Zoëga.

Ljósmynd: Lpr/2007-197. (1930-1940). Ártún á Kjalarnesi.

Prentaðar heimildir:

Adolf Friðriksson, Garðar Guðmundsson og Howell M. Roberts. (2002). *Þingstaðarannsóknir*.

Reykjavík: Fornleifastofnum Íslands FS183-02141.

- Anna Lía Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Prastardóttir. (2015). *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun, Fornleifaskrá og húsakönnun*. Reykjavík. Borgarsögusafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Prastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir. (2014). *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun, fornleifaskrá og húsakönnun*. (Skýrsla nr. 167). Reykjavík. Byggðarsögusafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir. (2008). *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2., áfanga. Fornleifar á framkvæmdarsvæðinu*. (Skýrsla. nr. 139). Reykjavík. Minjasafn Reykjavíkur.
- Anna Lía Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir (2003). *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 101). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.
- Birna Lárusdóttir. (2012). *Fornleifaskráning á Hrafnhólum á Kjalarnesi*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Björn Bjarnarson. (1936-40). Kjósarsýsla. Í *Landnám Ingólfs: safn til sögu þess*. Reykjavík. Félagið Ingólfur.
- Björn Kristjánsson. (1943). Kalkiðnaður í Mógilsá. *Iðnsaga Íslands*. Síðara bindi. Ritstjóri Guðmundur Finnbogason. Reykjavík: Iðnaðarmannafélagið í Reykjavík, bls. 81-83.
- Björn Lárusson. (1967). *The old Icelandic land registers*. Lund. Gleerup.
- Bragi Sigurjónsson. (1983-1987). *Göngur og réttir*. I bindi. Akureyri. Skjaldborg.
- Elín Ósk Hreiðarsdóttir. (2006). *Fornleifaskráning í Varmadal á Kjalarnesi*. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands.
- Friðþór Eydal. (1997). *Vígaðrekar og vopnagnýr: Hvalfjörður og hlutur Íslands í orrustunni um Atlandshafið*. Bláskeggur.
- Guðmundur L. Hafsteinsson. (2008). Saurbæjarkirkja, byggingarsaga kirkjunnar. Í *Kirkjur Íslands*. 12. bindi. bls. 276-282.
- Guðmundur Magnússon, Hlynur Þór Magnússon. (1971, 24. febrúar). *Minning Benedikt Magnússon frá Vallá*. Íslendingaþættir Tímans, bls. 12-13.
- Guðmundur Ólafsson. (2004). *Þingnes við Elliðavatn. Fornleifarannsókn 2003*. (Vinnuskýrslur fornleifa 2004). Þjóðminjasafnið. Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Guðmundur Ólafsson. (1994). *Fornleifakönnun vegna Hvalfjarðarganga. Rannsókn 26.-27. febrúar 1994*. (Rannsóknarskýrslur fornleifadeildar 1994/1). Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Guðmundur Ólafsson (1981). *Esjuberg á Kjalarnesi. Rannsókn á svonefndri kirkju Örlygs*. (Rannsóknarskýrslur 1981/1). Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands.
- Gunnar Bollason. (2012). *Kjalarnesprófastsdæmi, skráning og rannsókn á friðuðum minningarmörkum*. Reykjavík. Fornleifavernd ríkisins.
- Gunnar Kristjánsson. (2008). Saurbæjarkirkja, gripir og áhöld. Í *Kirkjur Íslands*. 12. bindi. bls. 287-297.

- Halldór Jónsson. (1953). *Ljósmyndir*, I. bindi Húsvitjun. Reykjavík. Átthagafélag Kjósverja.
- Ísafold*. (5.júlí 1898). [tilkynning]. Þórður Runólfsson. 43. tbl., bls. 172.
- Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenska menn*. I.-XV. bindi. Kaupmannahöfn. Hið Íslenska bókmenntafélag.
- Íslenzk fornrit I. Íslendingabók. Landnámabók*. (1968). Jakob Benediktsson gaf út. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Íslenzk fornrit XIV. Kjalnesinga saga*. (1959). Jóhannes Halldórsson gaf út. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. (1923-1924). Þriðja bindi. Árni Magnússon Kaupmannahöfn. Hið íslenska fræðafélag í Kaupmannahöfn.
- Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845 og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu*. (1847). Kaupmannahöfn. J. Johnsen.
- Jón M. Guðmundsson. (3.12.1997). Minningar: Teitur Guðmundsson. Í *Morgunblaðið*.
- Jón Halldórsson. (1903). *Biskupasögur Jóns prófasts Halldórssonar í Hítardal*. Með viðbæti. 1. bindi. Reykjavík: Sögufélag.
- Jón Oddsson Hjaltalín. (1937-39). Lýsing Kjósarsýslu 1746. Í *Sýslulýsingar og sóknarlýsingar. Landnám Ingólfs. Safn til sögu þess* III. Reykjavík. Félagið Ingólfur gaf út.
- Jón Þ. Þór. (2000). *Saga Kjalarnessprófastsdæmis*. Mosfellsbæ. Kjalarnessprófastsdæmi.
- Kaupfélag Kjalarnesþings, Brúarlandi. (1977, 1. febrúar). *Samvinnan*, bls. 56.
- Kjalarnes eptir skriðuhlaupin. (1886, 8. september). *Ísafold*. bls. 145-146.
- Kristian Kálund. (1984). *Íslenzkir sögustaðir I Sunnlendingafjórðungur*. Reykjavík: Bókaútgáfan Örn og Örlygur HF.
- Lög um menningarminjar - nr. 80 - 29. júní 2012. Tóku gildi 1. janúar 2013.
- Magnús Þorkelsson. (1987). P.E. Kristian Kálund: Íslenzkir sögustaðir I-IV. Í *Saga*, bls. 258-262.
- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2010). *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 153). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.
- Margrét Björk Magnúsdóttir. (2015). *Fornleifar á Kjalarnesi. Flokkun og greining á skráðum fornleifum*. Meistaraprófsritgerð. Háskóli Íslands.
- Ný jarðabók fyrir Ísland: samin eptir tilskipun 27. maímánaðar 1848 og allramildilegast staðfest með tilskipun 1.aprílmánaðar 1861*. [1981]. Ljósprent af frumútgáfunni, sem gefin var út í Kaupmannahöfn 1861. [Reykjavík:] Jarðabókaútgáfa.

Ragnheiður Traustadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir. (2001). *Fornleifaskráning jarðanna Mógilsár og Kollafjarðar*. Drög að skýrslu. Gögn Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Skráningarstaðlar fornleifa. (2013). Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Stefán Þorvaldsson. (2007). Lýsing Mosfells- og Gufunessóknar 1855. Sýslulýsingar og sóknarlýsingar. Í *Landnám Ingólfs, safn til sögu þess* III. Félagið Ingólfur gaf út. Reykjavík.

Sólborg Una Pálsdóttir. (2004). *Fornleifaskráning Bakka og Bakkaholts á Kjalarnesi*. (Skýrsla nr. 118). Reykjavík: Minjasafn Reykjavíkur.

Tómas Jóhannesson, Árni Hjartarson, Halldór G. Pétursson. (2010). *Ofanflóðahættumat fyrir Kerhóla á Kjalarnesi*. Skýrsla VÍ 2010-004. Reykjavík. Veðurstofa Íslands.

Þorsteinn Jónsson. (1998). *Kjalnesingar: Ábúendur og saga Kjalarneshrepps frá 1890*. Þorsteinn Jónsson tók saman. [Reykjavík]. Byggðir og bú.

Þórunn Erlu- Valdimarsdóttir. (2006). *Upp á sigurhæðir, saga Matthíasar Jochumssonar*. Reykjavík. JPV.

Viðauki

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Fitjakot	1896-106	275-20	Póstvegur	Vegur	Heimild	1	1890	369539	412749	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-107	275-21	Grafarmýri	Mógröf	Mógröf	1	1900	369488	412584	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-108	275-23	Fitjakotsvegur	Leið	Vegur	1	1900	369541	369541	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-109	275-22		Kartöflu-geymsla	Hús	3	1980	369110	412870	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-110	275-27	Fitjakotsvegur	Vegur	Gata	2	1930	369506	412384	Slæmt	Að hluta	Mikil hættu	Vegagerð	
Fitjakot	1896-111	275-24		Hús	Heimild	3	1946-1970	369116	412814	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-112	275-25		Hús	Heimild	3	1946-1970	369139	412780	Ómetið	Já	Engin hættu		
Fitjakot	1896-113	275-26		Brunnur	Steypa	3	1940	369084	412760	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	
Kollafjörður	1896-114	282-42	Póstvegurinn	Vegur	Heimild	1	1900	368558	414041	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-23	283-17		Naust	Tóft	1	1850-1950	368226	414502	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-24	283-18		Naust	Hola	1	1850-1920	368155	414542	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-25	283-24		Naust	Hola	1	1850-1920	368210	414503	Slæmt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-26	283-25		Varða	Varða	1	1800	368197	414510	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-27	283-26		Hóll	Hóll	1	1800	368197	414510	Sæmilegt	Nei	Mikil hættu	Rof, Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Mógilsá	1896-28	283-5		Túngarður	Heimild	1	1900	368308	414573	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-29	283-12	Tæpagata	Leið	Heimild	1	1900	367957	414643	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-114	283-27	Póstvegurinn	Vegur	Heimild	1	1900	368173	414532	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-116	283-15	Stýrimanna-klettur	Siglingamer	Heimild	1	1850	367742	414576	Ómetið	Já	Engin hættu		
Mógilsá	1896-117	283-16	Hengingar-klettur	Aftaka	Heimild	1	1800	367738	414568	Ómetið	Já	Engin hættu		
Esjuberg	1896-30	284-21	Leiðvöllur	Pingstaður	Heimild	1	930	367113	414428	Ómetið	Já	Engin hættu		Merkja sem sögustað
Esjuberg	1896-118	284-41		Herminjar	Niðurgröftur	4	1940	366658	414451	Sæmilegt	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Esjuberg	1896-122	284-43		Byssustæði	Niðurgröftur	4	1940	366543	414378	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Esjuberg	1896-124	284-44		Undirstaða	Steypa	4	1940	366613	414382	Gott	Nei	Lítill hættu	Vegagerð	
Móar	1896-88	278-16		Leið	Vegur	3	1950-1970	365087	415309	Gott	Nei	Mikil hættu	Vegagerð	

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Móar	1896-89	278-17		Útihús	Þúst	1	1850	365005	415296	Slæmt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Móar	1896-119	278-19		Tröð	Heimild	1	1900	364860	415379	Ómetið	Já	Engin hætta		
Sjávarhólar	1896-50	290-5		Garðrækt	Heimild	1	1900-1950	363630	416926	Ómetið	Að Hhluta	Mikil hætta	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-52	290-1	Sjávarhólar	Bústaður	Heimild	1	1850-1923	363639	416938	Ómetið	Að hluta	Mikil hætta	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-53	290-3		Útihús	Heimild	1	1900	363611	416838	Ómetið	Að hluta	Mikil hætta	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-54	290-7		Útihús	Heimild	1	1900	363630	416904	Ómetið	Að hluta	Mikil hætta	Framkvæmdir	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-55	290-12		Leið	Vegur	1	1900	363606	416885	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Sjávarhólar	1896-56	290-2		Útihús	Tóft	1	1900	363552	416766	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka
Vallá	1896-120	291-10		Rafstöð	Rúst	2	1930-1952	363043	417913	Slæmt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Vallá	1896-123	291-23		Vegur	Vegur	2	1927	363311	417650	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Arnarholt	1896-57	304-29	Arnarhamars- rétt	Rétt	Hleðsla	1	1898	362799	420353	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-58	304-46		Stekkur	Rúst	1	1850-1920	362842	420830	Slæmt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-59	304-45		Stekkur	Rúst	1	1850-1920	362620	420630	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Arnarholt	1896-60	304-43		Mógröf	Niðurgröftur	1	1900-1950	362645	420399	Gott	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	
Arnarholt	1896-61	304-44	Póstvegurinn	Leið	Vegur	1	1900-1927	362716	420273	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Ártún	1896-63	308-58		Heimreið	Vegur	2	1927-1979	362637	421602	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-64	308-57		Útihús	Hóll	1	1850-1955	62586	421594	Slæmt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Ártún	1896-65	308-59		Túngarður	Garðlag	1	1850-1955	362547	421529	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Fornleifarannsókn
Ártún	1896-66	308-44		Vegur	Heimild	4	1940	362521	421585	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Ártún	1896-68	308-64		Herminjar	Steypa	4	1940	362657	422050	Slæmt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-69	308-1		Bústaður	Tóft	1	1570-1956	362717	421619	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af/rannsaka

Jörð	Mí-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Ártún	1896-70	308-29		Traðir	Gata	1	1900-1955	362735	421597	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-71	308-14		Garður	Garðlag	1	1900-1955	362742	421619	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-73	308-55		Útihús	Rúst	1	1850-1915	362733	421674	Slæmt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-74	308-15		Fjánhús	Tóft	1	1900-1955	362748	421677	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af.
Ártún	1896-78	308-24		Byssustæði	Niðurgröftur	4	1940	362754	421788	Gott	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-83	308-61		Herminjar	Rutt svæði	4	1940	362707	421833	Sæmilegt	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	Framkvæmda- eftirlit
Ártún	1896-84	308-22		Herminjar	Hóll	4	1940	362715	422001	Gott	Nei	Lítill hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-90	308-43	Kjósarvegur	Slóð	Heimild	1	1900-1940	362561	421626	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-91	308-42		Slóð	Heimild	2	1930-1955	362652	421642	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-92	308-31	Gamli Vesturlands- vegur	Vegur	Vegur	2	1927-1974	362596	421634	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-93	308-52		Brú	Brú	3	1946-1979	362635	421556	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-94	308-41	Stöðin	Brúsapallur	Heimild	2	1930-1955	362590	421667	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-95	308-34	Neðratún	Tún	Tún	1	1930-1955	362573	421573	Gott	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-96	308-38		Traðir	Heimild	1	1900-1955	362704	421631	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-97	308-37		Hesthús	Heimild	1	1900-1955	362665	421688	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-98	308-39	Hlöðuvöllur	Tún	Tún	1	1930-1955	362740	421634	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-99	308-45		Slóð	Heimild	1	1930-1955	362739	421657	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-100	308-48	Fjánhúsflöt	Tún	Tún	1	1930-1955	362718	421677	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	
Ártún	1896-101	308-49	Garðsflöt	Tún	Heimild	1	1930-1955	362671	421589	Sæmilegt	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-103	308-65		Brú	Heimild	2	1927-1946	362621	421551	Ómetið	Já	Engin hætta		
Ártún	1896-121	308-66		Vað	Vað	1	1900-1950	362564	421479	Gott	Nei	Mikil hætta	Framkvæmdir	
Saurbær	1896-3	309-63	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362499	422107	Sæmilegt	Nei	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-4	309-64	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362482	422093	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-5	309-65	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362518	422104	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-6	309-66	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362524	422079	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af

Jörð	MÍ-númer	Safnnúmer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldurs - flokkur	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin	Hættumat	Hættuorsök	Mótvægis-aðgerðir
Saurbær	1896-7	309-67	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362503	422067	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-8	309-68	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362539	422061	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-9	309-69	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362516	422041	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-10	309-70	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362559	421988	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-11	309-71	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362548	421975	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-12	309-72	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362536	421967	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-13	309-73	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362506	421990	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-14	309-74	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362519	422003	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-15	309-75	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362489	422009	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-16	309-76	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362503	422017	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-17	309-77	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362500	422037	Sæmilegt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-18	309-78	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362470	422036	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-19	309-79	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362458	422047	Sæmilegt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-20	309-80	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362482	422061	Sæmilegt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-21	309-81	Camp Saurbær	Braggi	Steypa	4	1940	362440	422081	Slæmt	Að mestu	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-22	309-82	Camp Saurbær	Herminjar	Vegur	4	1940	362468	422100	Slæmt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af
Saurbær	1896-67	309-84	Camp Saurbær	Herminjar	Steypa	4	1940	362593	421918	Slæmt	Að hluta	Mikil hætta	Vegagerð	Vernda, girða af

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur

- 133 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Kringlan, Listabraut, Kringlumýrarbraut, Miklabraut*. Rvk. 2006.
- 134 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Lindargata 50 – 62*. Rvk. 2007.
- 135 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Seljavegur, Ánanaust, Holtsgata, Vesturgata*. Rvk. 2007.
- 136 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur fyrir Rauðavatn*. Rvk. 2007.
- 137 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Skólavörðustígur, Kárestígur, Frakkastígur*. Rvk. 2007.
- 138 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Baldursgata, Þórs-gata, Njarðargata, Freyjugata*. Rvk. 2008.
- 139 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Mat á umhverfisáhrifum Sundabrautar 2. áfanga. Fornleifar á framkvæmdasvæðinu*. Rvk. 2008.
- 140 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grímsstaðaholtið og nágrenni*. Rvk. 2008.
- 141 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna gerðar Hallsvegur-Úlfarsfellsvegur*. Rvk. 2008.
- 142 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Túngata, Hofsvallagata, Hávallagata, Bræðraborgarstígur*. Rvk. 2008.
- 143 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Urðarstígur, Njarðargata, Bergstaðastræti, Baldursgata*. Rvk. 2008.
- 144 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Skólavörðustígur, Njarðargata, Þórs-gata, Baldursgata, Lokastígur, Týsgata*. Rvk. 2009.
- 145 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Þormódsstaða*. Rvk. 2009.
- 146 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Örfirisey og Grandinn*. Rvk. 2009.
- 147 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Örfirisey og Grandinn*. Rvk. 2009.
- 148 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Samtún, Nóatún, Miðtún, Háatún, Höfðatún*. Rvk. 2009.
- 149 Guðfinna Ósk Erlingsdóttir og Bragi Bergsson: *Húsakönnun. Hagamelur, Hofsvallagata, Hringbraut, Furumelur*. Rvk. 2009.
- 150 Drífa Kristín Þrastardóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Laugarnesvegur, Sundlaugavegur, Laugalækur, Hrístateigur, Otrateigur*. Rvk. 2009.
- 151 Helga Maureen Gylfadóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir, Pétur H. Ármannsson: *Húsakönnun. Vogahverfi*. Rvk. 2010.
- 152 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá*. Rvk. 2010.
- 153 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Rvk. 2010.
- 154 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Vesturvallagata, Sólvallagata, Framnesvegur, Holtsgata*. Rvk. 2010.
- 155 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Landspítalalóðar*. Rvk. 2011.
- 156 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grundarstígur, Skálholtsstígur, Þingholtsstræti, Spítalastígur*. Rvk. 2011.
- 157 Guðný Gerður Gunnarsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ingólfstorg og nágrenni. Skrá yfir fornleifar og hús í vesturhluta Kvosar*. Rvk. 2011.
- 158 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Þéttbýlismyndun í Reykjavík á 18. öld. Samanburður ritheimilda og fornleifa*. Rvk. 2011.
- 159 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Rannsókn á seljum í Reykjavík*. Rvk. 2011.
- 160 Anna Lís Guðmundsdóttir og Sverrir Snævar Jónsson: *Fornleifaskráning og jarðsjármælingar í miðbæ Reykjavíkur*. Rvk. 2012.
- 161 Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Vatnsmyri, Seljamyri, Öskjuhlíð. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2013.
- 162 Anna Lís Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 4 – Laugardalur*. Rvk. 2013.
- 163 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2013.
- 164 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 5 – Háaleiti*. Rvk. 2013.
- 165 Bragi Bergsson: *Almenningsgarðar í Reykjavík*. Rvk. 2014.
- 166 Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 167 Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 168 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Framkvæmdareftirlit á bæjarstæði Breiðhólts*. Rvk. 2014.
- 169 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Stórasels*. Rvk. 2014.
- 170 Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 171 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna María Bogadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir: *Vogabyggð. Svæði 1-3. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 172 Margrét Björk Magnúsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir: *Framkvæmdareftirlit vegna viðhalds á Árbæ 2015*. Rvk. 2015.
- 173 Anna Lís Guðmundsdóttir, Anna María Bogadóttir: *Kirkjusandur. Borgartún 41 og Kirkjusandur 2. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2016.
- 174 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Kirkjugarður í landi Lambhaga við Úlfarsfell. Fornleifaskráning*. Rvk. 2016.
- 175 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Kennaraháskólareitur. Stakkahlíð, Háteigsvegur, Bólstaðarhlíð*. Rvk. 2016.
- 176 Drífa Kristín Þrastardóttir: *Húsakönnun. Keilugrandi, Boðagrandi, Fjörugrandi*. Rvk. 2016.
- 177 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Grundarstígsreitur*. Rvk. 2016.
- 178 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Hafnarstræti frá Pósthússtræti að Tryggvagötu. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 179 Sólrún Inga Traustadóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2016*. Rvk. 2017.
- 180 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 181 María Gísladóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Borgartún 34-36. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 182 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Ellidaárdalur. Svæðið norðan Stekkjarbakka. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 183 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og María Gísladóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 7 – Árbær*. Rvk. 2017.
- 184 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Heklureitir. Bolholt, Brautarholt, Laugavegur, Nóatún, Skipholt*. Rvk. 2017.
- 185 Anna María Bogadóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Skeifan. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 186 Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Eldri byggð á lóð Stjórnarráðsins*. Rvk. 2017.
- 187 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Úlfarsárdals*. Rvk. 2017.
- 188 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags 1. áfanga við Gufunes*. Rvk. 2018.

Reykjavík 31. maí 2018

Varðar: Vesturlandsvegur, nýtt deiliskipulag.

Að lokinni auglýsingu er lögð fram að nýju tillaga umhverfis- og skipulagssviðs og Vegagerðarinnar um nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Afmörkun fyrirhugaðs deiliskipulags er frá sveitarfélagsmörkum við Mosfellsbæ að afleggjaranum inn í Hvalfjörð. Um er að ræða ca. 14 km kafla og helgunarsvæði hans. Markmið framkvæmda og skipulagsins er að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi og greiða fyrir umferð. Stefnt er að 2+1 vegi á stærstum hluta deiliskipulagsins og fækkun tenginga við þjóðveginn með gerð hliðarvega. Með skipulaginu þá næst jafnframt yfirlit yfir tengingar fyrir hliðarvegi, stíga og reiðleiðir auk fleiri umferðaröryggismála sem þarf að útfæra í skipulagi, skv. uppdr. Eflu og Landslags dags. 6. mars 2018. Einnig er lögð fram greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla dags. 16. mars 2018, fornleifaskráning Borgarsögusafns Reykjavíkur dags. í mars 2018. Tillagan var auglýst frá 28. mars 2018 til og með 9. maí 2018. Eftirtaldir aðilar sendu athugasemdir/ábendingar og umsagnir:

- 1) Bókun hverfisráð Kjalarness frá 30. apríl 2018,
- 2) Sigríður Pétursdóttur form. f.h. hverfisráðs Kjalarness dags. 6. maí 2018,
- 3) Ásthildur Skjaldardóttir og Birgir Aðalsteinsson dags. 6. maí 2018,
- 4) Erlendur S. Þorsteinsson dags. 7. maí 2018,
- 5) Lögmenn Lækjargötu f.h. Hjördísar Gissurardóttur og Geirs Gunnars Geirssonar dags. 9. maí 2018,
- 6) Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna dags. 9. maí 2018,
- 7) Árni Þór Halldórsson dags. 9. maí 2018,
- 8) Umsögn Vegagerðarinnar dags. 17. apríl 2018,
- 9) Umsögn Skógræktarinnar dags. 7. maí 2018,
- 10) Umsögn Veitna dags. 9. maí 2018,

Svör við athugasemdum:

1) Bókun hverfisráð Kjalarness frá 30. apríl 2018,

Hverfisráðið telur æskilegt að farið verði í framkvæmdir skv. tillögu að skipulagi fyrir Vesturlandsveg, þá verði samgöngur innan samfélagsins á Kjalarnesi mun öruggari og greiðari. Allflestir bæir verða þá tengdir innansveitarvegi sem hefur góða tengingu við Grundarhverfi og á Klébergssvæðið sem er miðpunktur þjónustu og félagsstarfs á Kjalarensi. Hverfisráðið telur æskilegt að öll býli á svæðinu verði tengd örugum innansveitarvegi og óskað er því eftir að endurksoðað verði hvernig tengingar verða við kúabúið Bakka. Einnig bendir hverfisráðið á mikla mengun sem fylgir jafn fjölförnum vegi og Vesturlandsveginum, og þar sem tiltölulega samfelld byggð er meðfram veginum og að nauðsynlegt sé að gera verði viðeigandi ráðstafanir til að minnka skaðsemi mengunar fyrir íbúa, útivistarfólk og skepnur.

Svar: Tenging við hringtorg við Dalsmynni er öruggasta lausnin innan skipulagsmarka Vesturlandsvegarins. Önnur möguleg lausn er t.d. nýr innansveitarvegur en þá þarf að semja við landeigendur og leysa í deiliskipulagi fyrir það svæði. Varnir vegna hljóðmengunar verða gerðar á síðari stigum hönnunar þar sem horfa skal til hávaðaáráunar á húshliðar og dvalarsvæði.

Í umhverfisskýrslu er farið yfir áhrif af breikkun vegarins m.t.t. hávaða. Ljóst er að gera þarf ráðstafanir við einstök hús eins og fram kemur. Einnig þarf að skoða við frekari hönnun vegarins hvort t.d. þurfi að hækka manir á einhverjum stöðum. Bent er á þessar mótvægisáðgerðir í umhverfisskýrslu.

Loftmengun er einn fylgipáttur umferðar eins og samsetning bílaflotans er í dag. Með framkvæmdinni er verið að tryggja umferðaflæði og draga úr umferðartöfum. Framkvæmdin sem slík ætti því ekki að hafa neikvæð áhrif á loftgæði, heldur fremur umferðaraukning um veginn. Til lengri tíma litið þá eru miklar breytingar að eiga sér stað varðandi orkugjafa í bílaflota landsmanna. Slíkar breytingar eru til góðs m.a. vegna loftmengunar.

2) Sigríður Pétursdóttur form. f.h. hverfisráðs Kjalarness dags. 6. maí 2018,

Sigríður tekur undir ábendingar og athugasemdir hverfisráðsins, enda formaður Hverfisráðsins um langt árabíl.

Svar: Sjá svar nr. 1 hér að framan.

3) Ásthildur Skjaldardóttir og Birgir Aðalsteinsson dags. 6. maí 2018,

Ábendur við Bakka gera athugasemdir í fjórum liðum.

- Tengingu við hringtorg við Dalsmynni, sem virkar ekki mjög vel fyrir þá starsemi er á Bakka og lengir hverja ferð umtalsvert.
- Blikadalsá. Benda á reiðleið sem liggur yfir á og í gegnum Ártúnið og varðandi girðingamál.
- Land ofan Vesturlandsvegar. Mikli umferð útivistarfólks sem gengur á Esjuna og inn Blikdal, auk mikils berjalands. Nauðsynlegt að gera ráð fyrir þessari umferð því hún á eftir að aukast að öllum líkindum.
- Sammál því að umferðin verði sem öruggast, en vilja gjarnan jafnfram tengjast þeim vegi innan sveitar.

Svar: Að mati ráðgjafa í samráði við Reykjavíkurborg og Vegagerðina þá er tenging við hringtorg við Dalsmynni öruggasta lausnin innan skipulagsmarka Vesturlandsvegarins. Önnur möguleg lausn er t.d. nýr innansveitarvegur. Þá þarf að semja við landeigendur og leysa í deiliskipulagi fyrir það svæði. Hægt er að skoða það í framhaldinu, en það verður ekki leyst á þessu stigi skipulags Vesturlandsvegar, framkvæmdir er ekki búið að fjármagna eða tímasetja þannig að enn er tími til frekari skoðunar og ákvörðunartöku með það.

Framkvæmdir við Vesturlandsveg og ræsi yfir Blikdalsá eru, eins og kemur fram í umhverfisskýrslu taldar hafa lítil sem engin áhrif á Blikdalsá og þarf framkvæmdaraðili að ráðfæra sig við Fiskistofu/Veiðimálastofnun um útfærslur sem minnka líkur á áhrifum á fisk og fá leyfi til framkvæmda skv. 1. mgr. 33. gr. laga um lax- og silungsveiði.

Staðsetning á reiðleið fyrir ofan Vesturlandsveg er ekki innan marka deiliskipulagsins og því aðeins leiðbeinandi. Þjóðleið frá Arnarhamri að Ártúni er horfin í vegarstæði núverandi vegar og námu. Þar þarf að finna framtíðarlausn til að tengja saman þjóðleiðina inn í Kjós um Kjalarnes.

Skv. deiliskipulagi er gert ráð fyrir áningastað með bílastæðum á vigtunarplani. Þessi bílastæði eru fyrir útivistarfólk sem eru á leið eftir malarslóða sunnan við Blikdalsá. Aðkoma í Blikdal norðan við Blikdalsá er um afleggjara frá Hvalfjarðarvegi í grennd við Tíðaskarð. Gert er ráð fyrir undirgöngum við Arnarhamar og opnast þá möguleiki að fara með skepnur þá leið ef verið er að nýta beitarnesland ofan við Vesturlandsveg.

4) Erlendur S. Þorsteinsson dags. 7. maí 2018,

Bent er á misræmi milli tillögu að skipulagi fyrir Vesturlandsveg og gildandi aðalskipulags í Mofsellsbæ, en skv. gildandi aðalskipulagi Mosfellsbæjar þá fer aðalstígur meðfram Vesturlandsvegi yfir Leirvogsa, vestan megin við Tungumlea. en reiðstígur fer hins vegar austan megin við Tungumela og þar yfir Leirvogsa. Hins vegar í auglýstri tillögu þá fara göngu- og hjólastígur og reiðleið hins vegar samhliða í átt að tengingunni austan megin við Tungumela. Spurt er hvort göngu og hjólastígur og reiðleið ætti ekki að aðskiljast skömmu eftir hringtorgið og stefna að sitthvorri tengingu tengingu við Mofsellsbæ.

Svar: Þakkað er fyrir ábendinguna. Uppdráttur verður lagfæður og aðalstígurinn verður alla leið meðfram Vesturlandsvegi við tvöföldun brúar.

5) Lögmenn Lækjargötu f.h. Hjördísar Gissurardóttur og Geirs Gunnars Geirssonar dags. 9. maí 2018,

Óskað eftir að reiðleið sem er áætlað að liggja austan við innkeyrslu að Vallá verði höfð vestan við heimreiðina.

Svar: Sjálfsagt er að skoða það í framhaldi af skipulagi, og vera í samráði við landeigendur hvort ekki sé hægt að leysa legu reiðleiðar vestan við innkeyrsluna. Athugasemd er tekin til greina og kemur fram í greinargerð til ákvörðunartöku við framkvæmdina.

6) Samgöngunefnd Landssambands hestamannafélaga og Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna dags. 9. maí 2018,

Bent er á nokkur atriði sem vatnar að sýna á nýtt skipulag fyrir Vesturlandsveg

- Reiðleið um undirgöng við Móaberg
- Reiðleið um undirgöng við Saltvíkurveg
- Reiðleið um tengingu milli vegar að Vallá og norður að vegi sem liggur að Litlu Vallá
- Reiðleið um undirgöng vestan Arnarhamars
- Óskað er eftir að reiðleið við Arnarhamar verði færð fjær vegi
- Allar breytingar á reiðvegum, tilfærslur og tengingar við undirgöng skulu kostaðar af framkvæmdafé viðkomandi hluta Vesturlandsvega.

Svar: Þakkað er fyrir ábendingarnar og bætt verður úr þar sem reiðleiðir hafa ekki farið inn á kortin við undirgöng og vestan við Vallá. Ekki er hægt að fara með reiðleið fjær hliðarveginum við réttina við Arnarhamar vegna minja. Kostnaður vegna tilfærslu reiðleiða tengist ekki deiliskipulaginu og er Samgöngunefnd LH bent á að ræða við Vegagerðina og fá að fylgjast með hönnun vegarins þegar verkefnið kemst á það stig.

7) **Árni Þór Halldórsson dags. 9. maí 2018,**

Er ósáttur við fjögur ný hringtorg á skipulagssvæðinu, en að öðru leyti mjög sáttur við fyrirhugaðara framkvæmdir. Vill því benda á að hringtorginu næst Hvalfirði verði sleppt og sams konar gatnamót hafð þar áfram og eru þar nú, og að hinum hringtorgum verði færkkað eins og hægt er, td. með mislægðum gatnamótum.

Svar: Varðandi fyrirhuguð hringtorg þá er gert ráð fyrir að hægt verði að breikka aksturssvæði hringtorga í 2 akreinar ef þörf verður fyrir það. Gert er ráð fyrir að það verði lýsing við hringtorgin.

Í umhverfisskýrslunni kemur fram að alvarleg umferðarslys eru fátíð á hringtorgum en hins vegar gæti eignartjónum fjölgað. Markmiðið með skipulaginu er að auka umferðaröryggi, greiða fyrir umferð og fækka tengingum á veginum með gerð hliðarvega fyrir umferð að húsum og túnum. Hringtorgin koma í staðin fyrir yfir 40 vegtengingar sem eru í dag. Það er rétt að hringtorg hægi á umferðinni en með þeim fæst meira öryggi á vegamótum og þau greiða einnig fyrir þeirri umferð sem koma þarf inn á veginn frá hliðarvegum. Vesturlandsvegur er hluti af þjóðvegi eitt sem er í hæðsta flokki vetrarþjónustu hvað varðar snjóruðning og hálkuvörn. Hringtorgin verða vel merkt og sýnileg tímalega sem gefur ökumönnum tækifæri á því að draga úr umferðarhraða í aðdraganda hringtorga.

Til að fækka tengingum við Vesturlandsvegi tengist hliðarvegur inn í hringtorg við Hvalfjarðarveg sem veitir tengingu við bæi vestan við Vesturlandsveg. Því er ekki hægt að hafa sömu útfærslu á vegamótunum og er í dag þar sem tengja þarf fjórða arminn inn í vegamótin. Hringtorg er öruggari útfærsla vegamóta en krossvegamót. Umferðarmagnið í vegamótum er ekki orðið það mikið að það kalli á mislæg gatnamót. Töluverður kostnaðarmunur er á því að byggja hringtorg og mislæg vegamót.

8) **Umsögn Vegagerðarinnar dags. 17. apríl 2018,**

Vegagerðin gerir ekki athugasemdir við skipulagstillöguna. Vg ítrekar þó texta úr greinargerð þar sem fram kemur að gert sé ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá tengingu við Sundabraut og að Hvalfirði.

Svar: Bætt verður við greinargerðina að nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verði á útfærðar á framkvæmdartíma m.t.t umhverfis og lagna. Þversnið 2+1 vegar og fjarlægð í hliðarvegi miðast við að hægt sé að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg í framtíðinni. Einnig var skoðuð fyrirhuguð lega á tengingu við Sundabraut.

---

9) Umsögn Skógræktarinnar dags. 7. maí 2018,

Skógræktin hvetur til þess að gert verði ráð fyrir hringtorgi á Vestulandsvegi við Mógilsárveg, þar sem mikil umferð, hraði sem fara um þessi gatnamót. Hringtorg myndi hægja á umferðinni og auka öryggi við gatnamótin o.fl.

Svar: Líkt og kemur fram í greinargerð hefur ekki verið endanlega ákveðið hvort sett verður hringtorg eða stefnugreind vegamót á vegamótum við Mógilsá. Talsverð landþrengsl eru á þessu svæði auk minja og þarf að skoða svæðið nánar á framkvæmdarstigi áður en endanleg ákvörðun verður tekin.

10) Umsögn Veitna dags. 9. maí 2018,

Veitur hafa fengið tillöguna til umsagnar og vekja Veitur athygli á að stofnkerfi hitaveitur, kalt vatn og rafmagn o.fl. liggja meðfram veginum og eitthvað af því nýlegt og unnið í samráði við Vegagerðina, og mun stór hluti lagna Veitna á svæðinu lenda í uppnámi við framkvæmdina með tilheyrandi kostnaði. Veitur fara því fram á við RVK-borg og Vegagerðina að við frekari hönnun og útfærslu verði höfð hliðsjón af legu lagna Veitna, svo rask verði sem minnst og á það sérstaklega við um breikkun vegarins við Kollafjörð, við Grundarhverfi og staðsetningu hliðarvegjar við Esjuveg milli Vallá og Krikjualnds.

Svar: Bætt verður við greinargerðina að nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verði á útfærðar á framkvæmdartíma m.t.t umhverfis og lagna.

Niðurstaða

Auglýst tillaga fyrir nýtt deiliskipulag Vesturlandsvegjar, er samþykkt með þeim breytingum sem koma fram í umsögn skipulagsfulltrúa hér að framan og vísað til borgarráðs til endanlegrar samþykktar.

Uppdrættir og greinargerð lagfærð í samræmi, samþ. dags. 31. maí 2018.

f.h umhverfis- og skipulagssviðs
skipulagsfulltrúa, /**Björn I. Edvardsson**

Reykjavíkurborg,
b.t. skipulagsfulltrúa,
Borgartúni 12-14,
105 Reykjavík

Akureyri 07.05.2018

Varðar: Vesturlandsvegur nýtt deiliskipulag, ásamt breytingu á deiliskipulagi fyrir Árvelli, Grundarhverfi, Mógilsá, Saltvík, Skrauthóla og Vallá á Kjalarnesi – umsögn frá Skógræktinni.

Með bréfi dagsettu 26. mars 2018, óskar umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar eftir ábendingum og athugasemdum frá Skógræktinni varðandi nýtt deiliskipulag fyrir Vesturlandsveg. Skógræktin hefur fullan skilning á nauðsyn þess að endurbæta Vesturlandsveg á áðurnefndum kafla. Greinargerð deiliskipulagstilögunnar gerir ágætlega grein fyrir stærð og umfangi framkvæmda.

Skógræktin hvetur til þess að gert verði ráð fyrir hringtogi á Vesturlandsvegi við Mógilsárveg. Það er mikill hraði á umferðinni um þjóðveginn og mikið af vegfarendum sem fara um þessi gatnamót. Það er því skoðun Skógræktarinnar að hringtorg muni hægja á umferðinni og auka umferðaröryggi við gatnamótin. Esja er vinsælt útivistarsvæði og margir akandi vegfarendur sem fara um þessi gatnamót á hverjum degi.

Það er mikilvægt að stuðla að heilnæmu umhverfi með tilliti til loftgæða, hljóðvistar og náttúruvár, svo sem ofanflóða. Skógræktin leyfir sér því einnig að vekja athygli á nokkrum þáttum skógræktar sem gætu haft jákvæð áhrif á endurbætur Vesturlandsvegar almennt og umhverfisþátt framkvæmdanna:

- Skógrækt og skjólbelti skapa skjól og draga úr rykmengun.
- Skógrækt og skjólbelti bæta hljóðvist við umferðaræðar.
- Skógrækt getur dregið úr neikvæðum áhrifum mannvirkja á umhverfi.
- Með skógrækt og skjólbeltum má stýra snjóalögum og vindi.
- Skógur bindur CO₂ (að meðaltali 7,7 tonn á ári á ha)

Virðingarfyllst,
f.h. Skógræktarinnar,

Hrefna Jóhannesdóttir

Hrefna Jóhannesdóttir, skipulagsfulltrúi

hrefna@skogur.is

Gamla Gróðrarstöðin,
Krókeyri 600, Akureyri
gsm. 626-1016

Reykjavík, 17. 4. 2018
Tilvísun: 2018040008/EBH
Tilv. ykkar:

Björn Ingi Edvardsson
Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkur
Borgartúni 12- 14
105 Reykjavík
skipulag@reykjavik.is

Efni: Breyting á deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg.

Vegagerðin gerir ekki athugasemdir við lýsingu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg.

Vegagerðin bendir þó á að reynslan sýnir að oft koma ekki ábendingar frá lóðarhöfum fyrir en komið er að samningum um kaup á landi. Á sama hátt þarf að fara fram nákvæmari samræming vegna lagna og fl. Vegagerðin telur brýnt að deiliskipulagið sé sveigjanlegt á þann hátt að útfærsla vegar sé í meginatriðum samþykkt en að minni háttar tilfæringar, t.d. á tengingum og hliðarvegum geti orðið án þess að gera þurfi breytingar á deiliskipulagi.

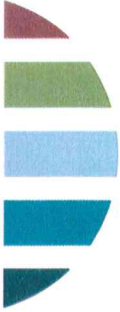
Vegagerðin ítrekar texta úr greinargerð þar sem fram kemur að gert sé ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá framtíðartengingu við Sundabraut og að Hvalfjarðarvegi.

Virðingarfyllt,

Erna Bára Hreinsdóttir,
forstöðumaður Skipulagsdeildar

Afrit: Jónas Snæbjörnsson, sviðsstjóri Þróunarsviðs Vegagerðarinnar og Svanur Bjarnason, svæðisstjóri Suðursvæðis Vegagerðarinnar.

Reykjavík, 9. maí 2018

Umhverfis- og skipulagssvið Reykjavíkurborgar
Borgartún 12 – 14
105 Reykjavík

Efni: Tillaga að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi. Athugasemdir Veitna við deiliskipulagstillögu.

Veitur ohf. hafa fengið tillögu að deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi.

Helstu framkvæmdir samkvæmt tillögu að deiliskipulagi er breikkun vegarins í 2+1 veg, undirgöng ásamt byggingu fjögurra hringtorga á Vesturlandsveginum, þ.e. við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og við Hvalfjarðarveg. Einnig eru áformaðir hliðarvegir auk hjóla- og gönguleiða.

Veitur ohf. vekja athygli á því að stofnkerfi hitaveitu, kalds vatns og rafmagns auk dreifistöðva rafmagns, liggja meðfram Vesturlandsvegi. Kaldavatnslagnir á svæðinu eru nýlegar og farið var í umtalsverða endurnýjun hitaveitu og rafmagns árin 2003 og 2013-2014, og voru framkvæmdirnar gerðar í samráði við Vegagerðina.

Fyrir liggur á grundvelli kynntra gagna að stór hluti lagna Veitna munu lenda í uppnámi við framkvæmdina með tilheyrandi kostnaði.

Veitur fara fram á við Reykjavíkurborg og Vegagerðina að við frekari hönnun og útfærslu Vesturlandsvegur verði höfð hliðsjón af legu lagna Veitna svo að rask verði sem minnst. Á þetta sérstaklega við um breikkun Vesturlandsvegur við Kollafjörð, framkvæmdir við Grundarhverfi og staðsetningu hliðarvegur við Esjuveg milli Vallár og Kirkjulands.

Samráð

Veitur ohf. leggja áherslu á mikilvægi þess að deiliskipulagið verði unnið í samráði við Veitur frá fyrstu stigum skipulagsferilsins til staðfestingar.

Mikilvægt er að Veitum berist upplýsingar um áform og tímasetningar svo hægt sé að huga að nauðsynlegri færslu lagna þar sem þess er þörf og samþættingu við framkvæmdir við endurnýjun og uppbyggingu á vegum Veitna.

Virðingarfyllst,

f.h. Veitna

Hólmfríður Bjarnadóttir
Skipulagsfulltrúi Veitna

Reykjavíkurborg

Skipulagsfulltrúi

Vesturlandsvegur frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi

DEILISKIPULAG - TILLAGA

Greinargerð, skilmálar og umhverfisskýrsla

Lögð fram skv. 41. gr. skipulagslaga 123/2010 og 6. gr. laga um umhverfismat áætlana 105/2006.

Dags. 16.03. 2018

Breytt eftir auglýsingu 31.05. 2018

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	5
1.1	Markmið skipulagsgerðar	5
1.2	Samráð	5
1.3	Afmörkun	7
2	FORSENDUR	8
2.1	Lýsing á umhverfi og staðháttum – núverandi ástand	8
2.2	Umferð	8
2.3	Umferðaröryggi	9
2.4	Hljóðvist	11
2.5	Hættumat	11
2.6	Starfsemi og byggð	11
2.7	Minjar	11
3	SKIPULAGSLEG STAÐA/TENGL VÍÐ AÐRAR ÁÆTLANIR	13
3.1	Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030	13
3.2	Gildandi deiliskipulag - Vesturlandsvegur frá Kollafirði að Tíðaskarði 1973	14
3.3	Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir	14
4	YFIRLIT YFIR BREYTINGAR	16
5	DEILISKIPULAG	17
5.1	Vesturlandsvegur	17
5.2	Vegamót	19
5.3	Hliðarvegir	19
5.4	Leiðir gangandi og hjólandi	19
5.5	Reiðleiðir	20
5.6	Undirgöng	20
5.7	Vigtarplan	21
5.8	Biðstöðvar Strætó	21
5.9	Áningarstaðir	21
5.10	Minjar	21
5.11	Veitur	22
5.12	Skjólbelti	22
6	UMHVERFISSKÝRSLA	23
6.1	Umhverfismat áætlana	23
6.2	Umhverfismat	25
6.2.1	Landnotkun	25
6.2.2	Náttúrufar	25
6.2.3	Landslag og ásýnd lands	25
6.2.4	Vatnafar og vatnsgæði	26
6.2.5	Minjar	26
6.2.6	Hljóðvist	27
6.2.7	Umferðaröryggi	29
6.2.8	Náttúruvá	30
6.3	Samantekt á niðurstöðu umhverfismats	32

SAMÞYKKTIR

Deiliskipulag þetta, sem auglýst hefur verið skv. 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 og 6. gr. laga um

umhverfismat áætlana 105/2006 frá _____ til _____ var samþykkt í

_____ þann _____ og í _____ þann _____

_____

Deiliskipulag þetta öðlaðist gildi með auglýsingu í B-deild Stjórnartíðinda þann _____

SAMANTEKT

Reykjavíkurborg og Vegagerðin standa í sameiningu að gerð deiliskipulags í skilningi 37. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa að Hvalfjarðarvegi og næsta umhverfi hans ásamt umhverfismati áætlana skv. 6. gr. laga nr. 105/2006.

Helstu framkvæmdir samkvæmt deiliskipulagi er breikkun vegarins í 2+1 veg ásamt bygging fjögurra hringtorga á Vesturlandsveginum, við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og við Hvalfjarðarveg. Einnig er gerðir hliðarvegir þar sem þess er þörf til að fækka tengingum við Vesturlandsveg. Skoðaðar voru hjóla- og gönguleiðum ásamt reiðleið í gegnum svæðið en þær lausnir eru ekki alltaf innan marka deiliskipulagsins. Með mikilli fækkun tenginga og breikkun í 2+1 er gert ráð fyrir að auka megi öryggi vegarins og þar með draga úr slyshættu.

BREYTINGAR EFTIR AUGLÝSINGU 31.05.2018

Í kafla 5.3 er bætt við eftirfarandi

Nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verða gerðar á framkvæmdartíma m.t.t. umhverfis og lagna. Almennt miðar fjarlægð hliðarvega frá Vesturlandsvegi við að hægt verði að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg.

Bætt við kafla 5.11 um veitur og kafla 5.12 um skjólbelti

1 INNGANGUR

Reykjavíkurborg og Vegagerðin hafa unnið sameiginlega að gerð deiliskipulags fyrir Vesturlandsveg frá Leirvogsa, við sveitarfélagsmörk Mosfellsbæjar, að Hvalfjarðarvegi og næsta umhverfi hans. Deiliskipulagið er unnið skv. skipulagslögum nr. 123/2010. Breyting á Vesturlandsvegi fellur undir lið 13.02 í 1. viðauka laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000. Framkvæmdin er því tilkynningarskyld skv. flokki B, þar sem um breytingar eða viðbætur við matsskylda framkvæmd skv. flokki A er að ræða. Deiliskipulagið, sem er undanfari þessarar framkvæmdar, er því háð umhverfismati skv. lögum um umhverfismat áætlaða nr. 105/2006 sjá kafla 6. Deiliskipulag þetta kemur í stað núverandi deiliskipulagsuppráttar sem er frá árinu 1973.

1.1 Markmið skipulagsgerðar

Markmið deiliskipulagsins er að vegurinn verði endurbættur til að auka umferðaröryggi, greiða fyrir umferð og fækka tengingum á veginum með gerð hliðarvega fyrir umferð að húsum og túnum. Gerður verður 2+1 vegur en samkvæmt skipulaginu er tekið er frá rými fyrir 2+2 veg til lengri framtíðar á hluta kaflans (frá framtíðartengingu Sundabrautar og að Hvalfjarðarvegi). Deiliskipulagið nær yfir um 14 km kafla frá Hvalfjarðarvegi í norðri og að sveitarfélagsmörkum Reykjavíkur og Mosfellsbæjar í suðri. Fyrirhugaðar framkvæmdir við breikkun vegarins ná til um 13 km kafla frá Hvalfjarðarvegi að Esjumelum í núverandi vegastæði Vesturlandsvegar. Í deiliskipulaginu er fjallað um gerð vegar, útfærslu vegamóta, hliðarvega, stíga, undirganga, biðstöðva Strætó og áningarstaða. Einnig er skilgreint heildstætt yfirlit yfir tengingar fyrir hliðarvegi og líklega legu göngu-, hjóla- og reiðstíga.

1.2 Samráð

Í vinnu við deiliskipulagið og á auglýsingatíma deiliskipulagsins hefur verið haft samráð við ýmsa hagsmunaaðila sem hafa tengingu við deiliskipulagssvæðið svo sem:

- Íbúasamtök Kjalarness
- Reiðveganefnd í Kjalarnesþingi hinu forna
- Hestamannafélagið Hörður
- Veitur

Eftirfarandi deildir og svið Reykjavíkurborgar:

- Samgöngudeild umhverfis- og skipulagssviðs
- Heilbrigðiseftirlitið
- Skrifstofa framkvæmda og viðhalds hjá umhverfis- og skipulagssviði
- Skrifstofa náttúru og garða hjá umhverfis- og skipulagssviði

Helstu umsagnaraðilar við deiliskipulagið eru eftirfarandi:

- Skipulagsstofnun
- Hverfisráð Kjalarness
- Veðurstofan
- Strætó BS
- Umhverfisstofnun
- Minjastofnun Íslands
- OR/Veitur
- Mosfellsbær
- Fiskistofa
- Landsamtök hjólreiðarmanna

1.3 Afmörkun

Deiliskipulagssvæðið nær yfir núverandi vegstæði Vesturlandsvegur á 14 km kafla sem nær frá sveitarfélagsmörkum Reykjavíkur og Mosfellsbæjar að gatnamótum við Hvalfjarðarveg. Skipulagsmörkin fylgja veghelgunarsvæði Vesturlandsvegur, hliðarvegi og göngu- og reiðleiðir meðfram þeim. Skipulagsmörkin ná jafnframt yfir vegamót, undirgöng og önnur svæði sem þarf að raska eða eiga við.

MYND 1 Afmörkun skipulagssvæðisins.

2 FORSENDUR

2.1 Lýsing á umhverfi og staðháttum – núverandi ástand

Deiliskipulagssvæðið er á um 14 km kafla á Vesturlandsvegi og eru um 40 vegamót, tengingar, þveranir o.fl. á þessum kafla. Á stærstum hluta vegarins er leyfður hámarkshraði 90 km/klst en á stuttum kafla við Grundarhverfi er hámarkshraði 70 km/klst. Ein akrein er í hvora akstursstefnu á veginum og enginn aðskilnaður á milli akstursstefna.

Reiðleið á skipulagssvæðinu fylgir ýmist gamla þjóðveginum eða öðrum hliðarvegum en er á malarstíg frá Stekkjarvegi að Kirkjulandsvegi en þar færir reiðleiðin yfir á Esjuveg og er á honum að Vallá. Norðan við Vallá færir reiðleiðin yfir á slóða meðfram veginum og fylgir Vesturlandsvegi að gamla veginum við Hvalfjörð.

Engir hjóla- eða göngustígar eru innan deiliskipulagssvæðisins í dag.

Ein strætóstoppistöð er innan deiliskipulagsmarkanna, við Esjumela. Stoppistöðvar sem eru utan skipulagsmarkanna en tengjast Vesturlandsvegi eru við Esjurætur og þrjár við Vallargrund í Grundarhverfi.

2.2 Umferð

Árið 2016 var meðalumferð bíla á Vesturlandsvegi eftirfarandi (upplýsingar af heimasíðu Vegagerðarinnar):

	¹ ÁRSDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]	SUMARDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]	VETRARDAGSUMFERÐ [ÖKUTÆKI/SÓLARHR]
Þingvallavegur að Brautarholtsvegi	8.300	10.600	6.400
Brautarholtsvegur að Hvalfjarðarvegi	7.100	9.300	5.300

Að jafnaði er meiri umferð yfir sumartímann en yfir vetrartímann. Frá árinu 2014 jókst umferð um 5-13% á ári.

Ekki eru til upplýsingar um umferð gangandi, hjólandi né reiðmanna á stígum í nágrenni Vesturlandsvegur.

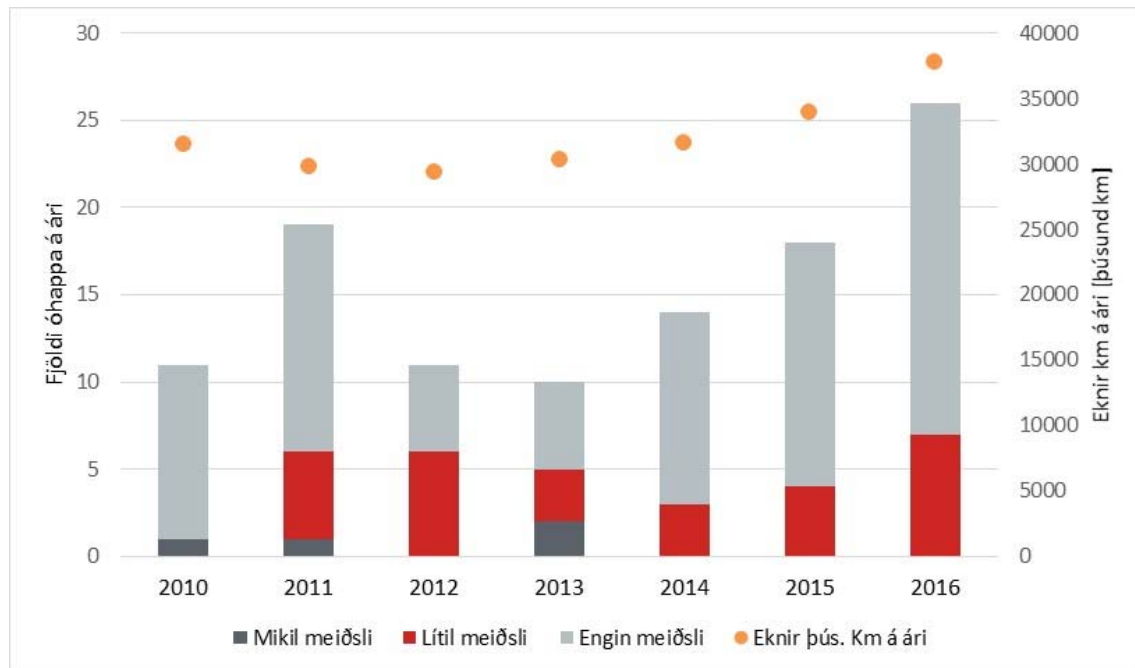
---

¹ Ársdagsumferð = meðalumferð á dag yfir árið
sumardagsumferð = meðalumferð á dag mánuðina júní, júlí, ágúst og september
vetrardagsumferð = meðalumferð á dag mánuðina janúar, febrúar, mars og desember

2.3 Umferðaröryggi

Mat á núverandi umferðaröryggi er unnið úr gögnum um umferðaróhöpp² og umferð 2010-2016 en þessar upplýsingar fengust frá Vegagerðinni. Allar upplýsingar hér á eftir um óhöpp, gerð þeirra og tíðni eru unnar upp úr þessum upplýsingum nema annað sé tekið fram.

Mynd 2 sýnir yfirlit um fjölda umferðaróhoppa á Vesturlandsvegi, frá Esjumelum og að Hvalfjarðarvegi, á árunum 2010-2016. Fjöldi umferðaróhoppa var breytilegur á milli ára en var þó áberandi mestur árið 2016. Sama ár var umferð um Vesturlandsveg meiri en árin á undan.

Mynd 2 Umferðaróhöpp á Vesturlandsvegi milli Esjumela (Norðurgrafarvegur) og Hvalfjarðarvegur árin 2010-2016.

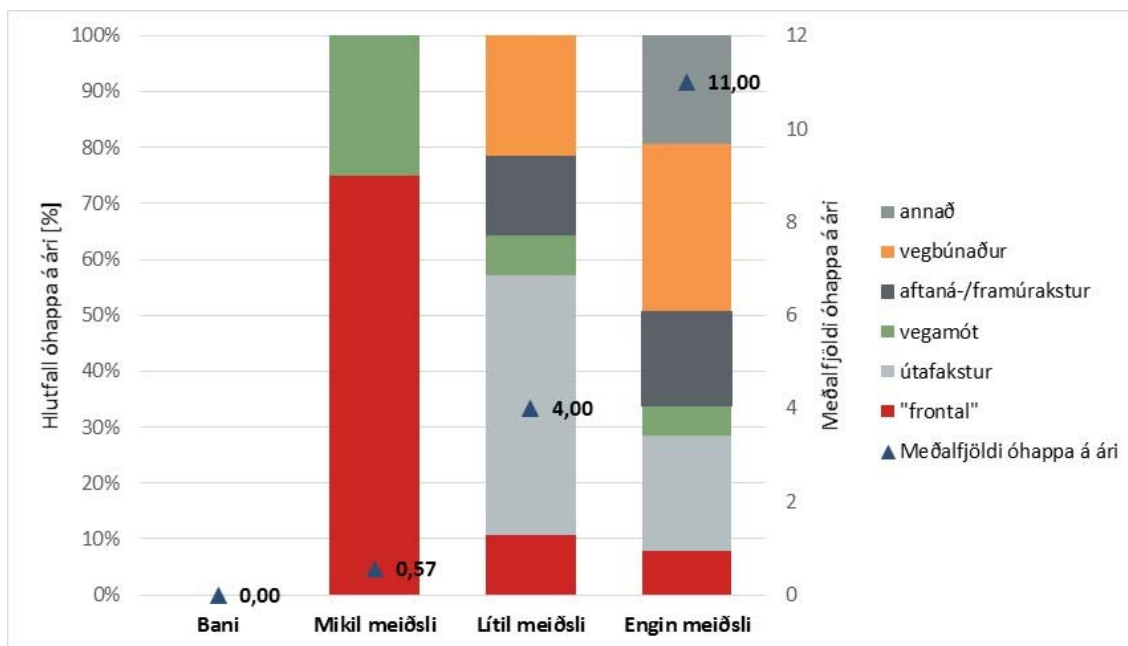
Umferðaróhöppum var skipt upp í flokka eftir því með hvaða hætti þau urðu (sjá mynd 3). Fjögur alvarleg umferðarslys urðu á veginum, eða um 0,6 slys á ári þar sem mikil meiðsl hlutust. Þrjú voru þegar ökutæki mættust á beinum vegi og eitt var á vegamótunum við Hvalfjarðarveg (vegna vinstribeygju). Árlægur heildarfjöldi slysa (með meiðslum) er hins vegar um 4,6 að meðaltali og urðu þau flest vegna útafaksturs (um 41%)³ og tæp 20% þegar bílar mættust á beinum vegi. Ekkert banaslys varð á skoðunartímabilinu en banaslys varð á veginum í byrjun árs 2018 þegar fólksbíll og flutningabíll mættust á beinum vegi.

Algengustu umferðaróhöpp á veginum eru vegna útafaksturs (27%)⁴, þar á eftir ekið á vegbúnað (21%), síðan aftanákeyrslur (16%).

² Gerður er greinarmunur á umferðaróhöppum og slysum. Óhöpp eru öll óhöpp óháð því hvort einhver meiðist en slys eru þau óhöpp þar sem einhver meiðist.

³ Þar af 22% útafakstur til hægri og 19% útafakstur til vinstri.

⁴ Þar af 17% útafakstur til hægri og 10% útafakstur til vinstri.

Mynd 3 Meðaltal umferðaróhappa á Vesturlandsvegi 2010-2016 flokkuð eftir alvarleika og gerð, frá Kollafirði að Hvalfjarðarvegi.

Að meðaltali varð 15,6 umferðaróhapp á hverju ári á Vesturlandsvegi frá Esjumelum að Hvalfjarðarvegi þar af 4,6 umferðarslys með meiðslum. Þrátt fyrir það er óhappa- og slysatíðni vegkaflans á svipuðu róli og á öðrum stöðum á Hringvegi. Líkleg skýring á því er að umferðarmagn vegarins er orðið það mikið að það er farið að hafa áhrif á hegðun ökumanna; umferðarmagnið dregur úr umferðarhraða og margir ökumenn veigra sér við að taka fram úr við þessar aðstæður. Við hærri umferðarmagn eru þó líkur á að slys verði alvarleg þegar þau verða þar sem meiri líkur eru á því að ökutæki sé að koma úr gangstæðri átt ef ökumenn fara yfir á öfugan vegarhelming (t.d. við útafakstur til vinstri og framúrakstur).

Samantekt 2010-2016, unnið úr gögnum Vegagerðarinnar				
Heiti	Vegkaflí	Óhappa-tíðni	Slysa-tíðni	Tíðni banaslysa og slysa með meiriháttar meiðslum
Vesturlandsvegur; Norðurgrafarvegur - Hvalfjarðarvegur*	1-f5*, 1-f6	0,50	0,15	0,02
Vesturlandsvegur; Þingvallavegur - Hvalfjarðarvegur	1-f5, 1-f6	0,53	0,13	0,02
Allir þjóðvegir í dreifbýli		0,87	0,25	0,05
Hringvegurinn		0,80	0,21	0,05
Biskupstungnabraut - Þorlákshafnarvegur	1-d6	0,39	0,12	0,01
Þorlákshafnarvegur - Þrengslavegur	1-d8	0,74	0,22	0,04
Hvalfjarðarvegur - Borganes	1-g3,1-g4	0,63	0,16	0,02
Snæfellsnesvegur - Hvítárvallavegur	1-g8	0,61	0,15	0,02
Dagverðareyrarvegur - Akureyri	1-p6	0,76	0,27	0,07

*Greining á slysatíðni á vegkafla 1-f5 byrjar við iðnaðarsvæði við Norðurgrafarveg (Esjumela)

Mynd 4 Óhappa- og slysatíðni vegkaflans sem er til skoðunar á Vesturlandsvegi samanborið við aðra þjóðvegi.

2.4 Hljóðvist

EFLA verkfræðistofa reiknaði hljóðstig við Vesturlandsveg m.v. núverandi umferð (ÁDU). Hljóðstig var reiknað samkvæmt reglugerð um hávaða nr. 724/2008. Á vegkaflanum reiknast hljóðstig við öll íbúðarhús innan marka þess sem reglugerðin kveður á um. Viðmiðunarmörk vegna umferðar ökutækja eru $L_{Aeq24} = 55$ dB við húsvegg. Nánar er fjallað um hljóðvist eftir breikkun Vesturlandsvegar í umhverfisskýrslu.

2.5 Hættumat

Hættumat hefur verið gert vegna ofanflóða fyrir Kjalarnes. Hættumat nær frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestan við Skrauthóla. Hættusvæði C nær yfir um 1 km af Vesturlandsvegi, neðan Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla. Nánar er fjallað um hættumat í umhverfisskýrslu.

2.6 Starfsemi og byggð

Á heimasíðu Reykjavíkurborgar kemur fram að Kjalarnes er fámennasta hverfið í Reykjavík en á sama tíma það lang stærsta að flatarmáli. Á Kjalarnesi mætast sveit og borg en hverfið samanstendur af Grundahverfi og síðan dreifbýlinu sem nær frá Kollafirði og inn í Hvalfjörð. Talsverður landbúnaður er stundaður í hverfinu. Í Grundahverfi er grunnskólinn Klébergsskóli en í hverfinu er einnig leikskóli, sundlaug, frístundaheimili og fleira. Fólkið á Kjalarnesi velur sér að búa á mörkum sveitar og borgar og nýtur þannig nálægðar við náttúru og meira rýmis en víða í höfuðborginni.

2.7 Minjar

Fornleifaskráning innan deiliskipulagssvæðisins og í næsta nágrenni hefur verið gerð af Önnu Lísu Guðmundsdóttur og Margréti Björk Magnúsdóttur hjá Borgarsögusafni Reykjavíkur skv. 1. mgr. 16. greinar laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Í skráningarskýrslunni er lagt mat á gildi minjanna sem framkvæmdarsvæðið hefur áhrif á og tillaga gerð um mótvægisáðgerðir.

Í skráningunni kemur fram að 89 minjastaðir eru skráðir innan deiliskipulagssvæðisins. Engar friðlýstar minjar eru innan deiliskipulagssvæðisins. Í niðurstöðu skráningarskýrslu segir m.a.:

„Um helmingur eða 44 minjastaðir af 89 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára og eldri, ef 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.“

„Níu fornleifar á úttektarsvæðinu eru ekki innan framkvæmdarsvæðisins en eru metnir þannig að æskilegt væri að vernda þær meðan á framkvæmdum stendur. Best væri að girða minjastaðina af til að koma í veg fyrir að slys verði á framkvæmdartíma.“

„Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta innan framkvæmdarsvæðis og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarrétt og bæjarstæði Ártúns, þessa staði verður að girða af og/eða rannsaka.“

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Á Mógilsá eru það minjar á rústasvæði á Eyrum vestan við heimkeyrsluna að Mógilsá sem hefur að geyma þrjú naust, eitt upphlaðið (1896-23) og tvö jarðlæg (1896-24 og 25), vörðu (1896-23), leifar mannvirkis (1896-27) auk gamli Póstvegarins (1896-114) sem lá þarna um en nú líklega horfinn. Allt minjasvæðið er innan framkvæmdarsvæðisins. Túngarður Mógilsár (1986-28) var einnig þarna en hann er nú horfinn vegna gatnagerðar.

Miklar breytingar hafa orðið á þessu svæði í gegnum tíðina. Mógilsá rann áður vestar en hefur á einhverjum tíma verið veitt í núverandi farveg. Afrennsli frá Tjörninni hefur líka verið stýrt og flutt í Mógilsá, en áður rann vatn frá henni í suður í farveg Kollafjarðará. Líklega hefur farvegi Mógilsár verði breitt vegna framkvæmda við fiskeldið í Kollafirði eða við gerð Vesturlandsvegar um 1970.

Svæðið er mjög viðkvæmt og hefur sjórinn verið að brjóta landið og strandlínán hefur færst innar um 30 m frá árinu 2000, eða um 1,7 m á ári, nú er svo komið að sjórinn er byrjaður að brjóta af minjum 24 og 25. Búast má því við að ef ekkert er að gert í sjónvörnum á þessu svæði munu þessar minjar hverfa vegna ágangs sjávar á næstu 2-3 árum. Nauðsynlegt er að rannsaka þessar minjar áður en sjórinn tekur þær.

Við Sjávarhóla liggur framkvæmdin að mestu fyrir sunnan gamla bæjarstæðið á Sjávarhólum en þar er fyrirhugaður stígur, þar þarf að vera fornleifaefirlit við framkvæmdirnar (vegna minja á 1896-54 og 50 sem geta komið í ljós við jarðrask). Einn sjáanlegur minjastaður, útihús (1896-56) er innan framkvæmdarsvæðis Vesturlandsvegar að hluta og er æskilegt að vernda þennan stað eins og hægt er þar sem þetta eru einu sýnilegu minjarnar við bæjarstæði Sjávarhóla. Ef ekki þarf að fara fram fornleifarannsókn á þessum minjastað.

Arnarhamarsrétt er fallett mannviki og ætti að njóta meiri virðingar. Við réttina skarast framkvæmdarsvæði Vesturlandsvegar og friðunarsvæði fornleifarinnar. Framkvæmdin þrengir að réttinni og eru búið að áætla legu reiðstígis vestan við réttina sem ekki er æskilegt, lagt er til að hann verði færður fjær réttinni og helst út fyrir verndunar línu réttarinnar.

Í Ártúni mynda fornleifar einstaka minjaheild. Austan vegar er bæjarhóll Ártúns, þegar núverandi Vesturlandsvegur var lagður á sínum tíma var hann lagður þvert í gnum tún bæjarins, og er því eðlilegar þröngt um minjar og vegi á þessum stað. Ártún er einn af fáum bæjarhólum þar sem húsaskipan gömlu húsanna er þekkt og sýnileg í Reykjavík. Framkvæmdarsvæði vegarins skarast á við verndunar svæði bæjarhólsins og hjólastígur er áætlaður innan 15 m verndunarsvæðis. Mikilvægt er að vernda þennan stað fyrir skemmdum og girða hann af meðan á framkvæmdum stendur. Varðandi framtíð minja á þessu svæði mætti gera þetta að áningastað, þar sem hægt væri að njóta fjölbreytts menningarlandslags á svæðinu, fornleifanna á bæjarhólnum og herminja sem er þar allt í kring. Einnig má sjá fyrir sér að þarna verði hægt að opna þægilega gönguleið inn á Blikdalinn en þar er að finna minjar um horfna búskaparhættir, tóftir gamalla selja.

Við Ártún vestan Vesturlandsvegar er að finna tún bæjarins, þar er gamli túngarðurinn (1896-65) enn uppistandandi að hluta. Væntanlegur hliðarvegur frá Dalsmynni að Bakka hefur mikil áhrif á

túngarðinn. Fyrirhuguð framkvæmd þverar garðinn tvisvar, rannsaka þarf minjarnar á þessum stað, ef til framkvæmda kemur. Í gamla túninu eru einnig rúst útihús (1896-64), sem þarf að girða af meðan á framkvæmdum stendur.

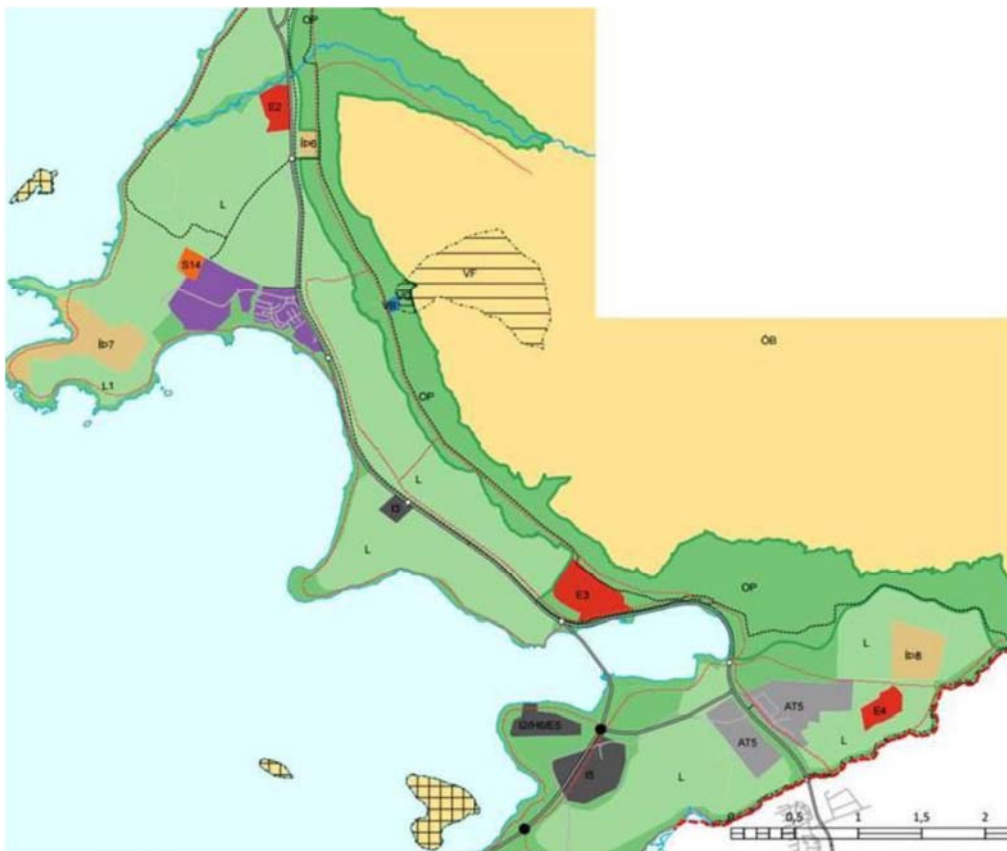
Níu minjastaðir flokkast undir árabilið 1918-1930 og sex staðir teljast til minja sem eru yngri en frá 1930, ekki er lögð til verndun á þessu stöðum. Á skipulagssvæðinu voru skráðar 29 herminjar, sjá nánar í fornleifaskráningarskýrslu.

3 SKIPULAGSLEG STAÐA/TENGLI VIÐ AÐRAR ÁÆTLANIR

3.1 Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030

Í aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 kemur fram að markmið fyrir borgarhlutann Kjalarnes, er m.a. endurskipulagning Vesturlandsvegur með mislægum vegamótum í framtíðinni og að tryggðar verði öruggari, greiðari og vistvænni samgöngur innan borgarhlutans með endurbótum á Vesturlandsvegi og síðar með gerð Sundabrautar. Jafnframt er eitt af markmiðunum að byggja upp göngu-, hjóla- og reiðstígakerfi sem verði hluti af heildstæðum stígakerfum borgarinnar.

Í aðalskipulagi Reykjavíkur, undir samgöngukaflanum, kemur fram að Vesturlandsvegur verði endurbættur með það að markmiði að auka umferðaröryggi og greiða umferð. Á skipulagstímabilinu er stefnt að 2+1 vegi og fækkun tenginga við þjóðveg með gerð hliðarvega. Samkvæmt samgönguáætlun er gert ráð fyrir framkvæmdum á tímabili áætlunarinnar (2019-2022).

Mynd 5 Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030.

3.2 Gildandi deiliskipulag - Vesturlandsvegur frá Kollafirði að Tíðaskarði 1973

Gildandi deiliskipulag er staðfest 13. mars 1973. Aðeins er um uppdrátt að ræða sem sýnir legu vegarins og fylgir engin greinargerð eða skilmálar. Uppdrátturinn verður felldur úr gildi við staðfestingu á nýju deiliskipulagi.

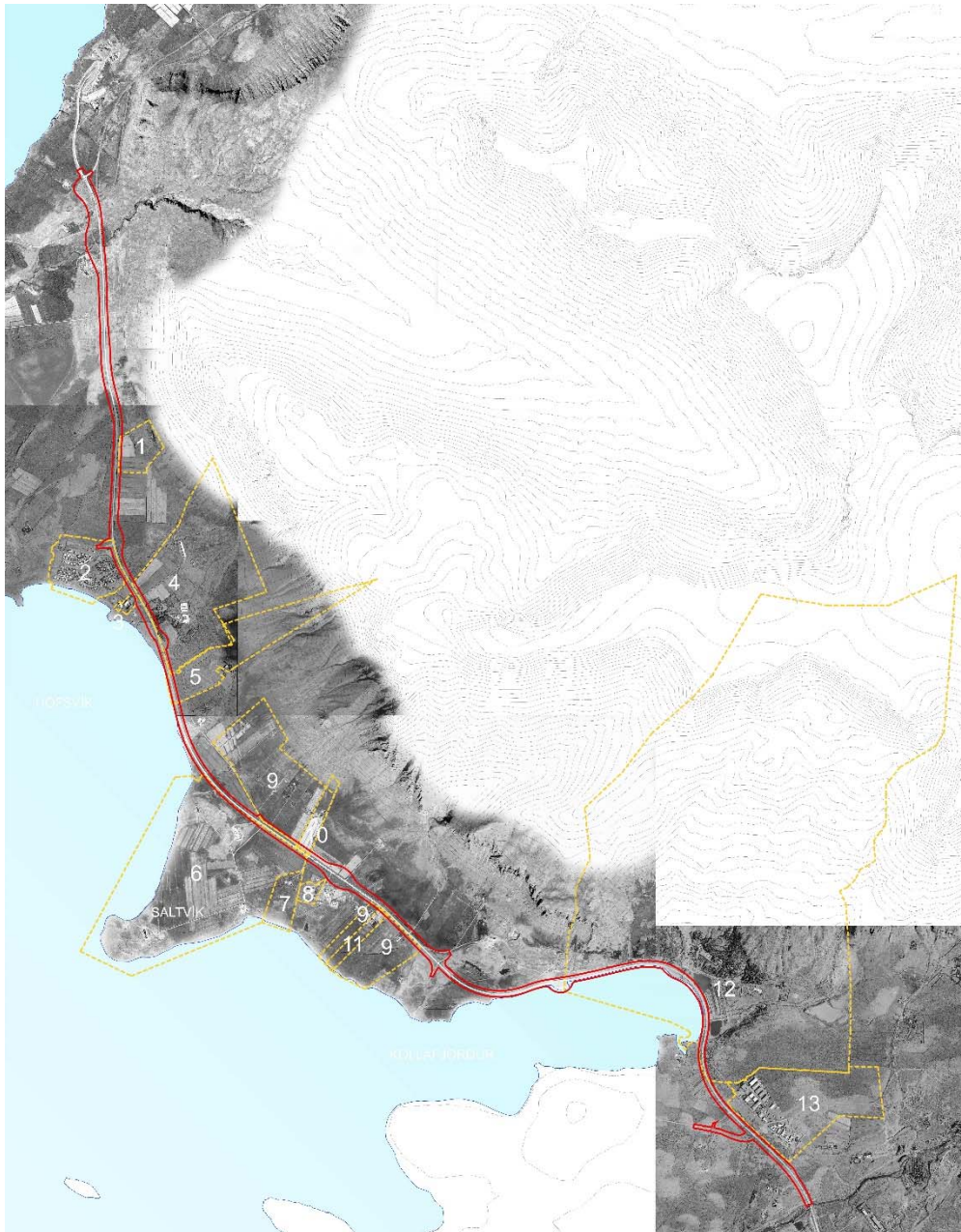
3.3 Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir

Eftirfarandi deiliskipulagsáætlanir eiga skipulagsmörk að eða yfir væntanlegu skipulagssvæði vegarins auk deiliskipulags sem mögulega verða fyrir áhrifum vegna nálægðar við deiliskipulagssvæðið:

1. Esjuhof, Kjalarnesi, samþykkt 14.09.2017. Óbreytt.
2. Deiliskipulag Grundarhverfis, samþykkt 26.02.1998. Mörk skipulagssvæðisins er Vesturlandsvegur að austan og þarf að breyta afmörkuninni.
3. Lóð Klébergsskóla, samþykkt 18.04.2000. Óbreytt.
4. Vallá, Kjalarnesi, samþykkt 28.11.2014. Þarf að breyta afmörkun vegna hliðarvegar, akstursundirganga og stíga.
5. Skrauthólar á Kjalarnesi, 12.06.2015. Deiliskipulagið nær yfir Vesturlandsveg og þarf að breyta afmörkun skipulagsins.
6. Saltvík á Kjalarnesi, samþykkt 06.10.1998, síðast breytt 27.05.2016. Þarf að breyta skipulagsmörkum við Vesturlandsveg og einnig vegna undirganga og breyttrar aðkomu.
7. Vík, samþykkt 04.10.2007, breytt 05.11.2015. Gert ráð fyrir að breyting verði á tengingu við Vesturlandsveg, t.d. með hliðarvegi, en að útfært verði með nýju deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveg. Óbreytt.
8. Deiliskipulag fyrir jörðina Tinda á Kjalarnesi 12.04.2007. Óbreytt.
9. Heildarskipulag – Skipulag á Kjalarnesi í landi Móa, Skrauthóla og Sjávarhóla, samþykkt 3 febrúar 1975 af sveitarstjórn Kjalarneshrepps og af landnámsstjórn 29.10.1975. Gamalt skipulag með óljósum skipulagsmörkum en gert er ráð fyrir hliðarvegi og því óbreytt.
10. Árvellir, Kjalarnesi, samþykkt 20.06.2000. Þarf að breyta skipulagsmörkum og einnig þarf að breyta hliðarvegi í stíg en nýr hliðarvegur verður nær Vesturlandsvegi sem Árvellir tengjast beint inn á.
11. Sætún I, Kjalarnesi samþykkt 16.08.2007, breytt 20.05.2016. Í deiliskipulaginu er tekið frá svæði fyrir hliðarveg. „ A. Næst þjóðvegi 1, Vesturlandsvegi, er um 30 m breitt svæði til dæmis fyrir veg samhliða þjóðveginum, sem þjónar sem aðkoma að einstökum landspildum“. Óbreytt.
12. Deiliskipulag Mógilsár og Kollafjarðar, samþykkt 10.09.2002. Nær yfir Vesturlandsveg og þarf því að breyta afmörkun og mögulega legu stíga og mögulega færa undirgöng.
13. Deiliskipulag athafnasvæðis á Esjumelum á Kjalarnesi, samþykkt 06.10.2016. Breyta þarf legu stíga.

Samhliða auglýsingu á nýju deiliskipulagi fyrir Vesturlandsveginn þá verða auglýstar breytingartillögur eftirtalda deiliskipulaga:

Deiliskipulag Grundarhverfis, Vallá á Kjalarnesi, Skrauthólar á Kjalarnesi, Saltvík á Kjalarnesi, Árvellir á Kjalarnesi og deiliskipulag Mógilsár og Kollafjarðar.

Mynd 6 Aðliggjandi deiliskipulagsáætlanir

4 YFIRLIT YFIR BREYTINGAR

Helstu framkvæmdir/breytingar sem gert er ráð fyrir innan skipulagssvæðisins skv. deiliskipulaginu eru eftirfarandi:

- Vesturlandsvegur verður breikkaður í 2+1 veg frá vegamótum Hvalfjarðarvegur að Norðurgrafarvegi (Esjumelum).
- Stór hluti af um 40 tengingum við Vesturlandsveg verður lokað og færast þær yfir á hliðarvegi tengdum Vesturlandsvegi. Talsvert af tengingunum eru slóðar inn á tún og verða þeir ekki taldir upp hér en eftirfarandi vegir verða tengdir hliðarvegi í stað Vesturlandsvegur:
  - Aðkoma að Dalsmynni færast á nýtt hringtorg við Hvalfjarðarveg.
  - Melavellir tengist hliðarvegi.
  - Bakki tengist hliðarvegi.
  - Tvær vegatengingar í Hofslandi tengjast hliðarvegi.
  - Gil tengist hliðarvegi
  - Vallargrund lengist til suðurs og fer í undirgöng undir Vesturlandsveg og tengist inná veginn að Vallá.
  - Skrauthólar tengjast Esjuvegi.
  - Saltvík tengist nýjum hliðarvegi sem tengist hringtorgi á Vesturlandsvegi við Móa.
  - Kirkjuland og Árvellir tengjast Esjuvegi. Esjuvegur lengist til austurs og tengist hringtorgi á Vesturlandsvegi við Móa.
  - Tindar og Móar tengjast nýjum hliðarvegi.
  - Esjuberg tengist lengdum Esjuvegi við hringtorgið við Móa.
  - Enni, Sætún og Hvammur tengjast nýjum hliðarvegi.
  - Móaberg tengist nýjum hliðarvegi.
  - Tenging við námu við Esjuberg lokast frá Vesturlandsvegi, náman tengist nýju hringtorgi við Móa (í gegnum námusvæði)
  - Víðinesvegur tengist nýju hringtorgi við Esjumela
- Nýir hliðarvegir verða á eftirfarandi stöðum:
  - Vestan Vesturlandsvegur, sunnan Ártúnsár. Tengist gömlum vegi sem er þegar. Þverar Ártúnsá vestar en núverandi brú, gert ráð fyrir ræsi við þverunina. Hliðarvegurinn nær um 1,5 km. til suðurs.
  - Austan Vesturlandsvegur kemur nýr hliðarvegur frá svæði sem á aðalskipulagi er merkt íþróttasvæði og nær suður að Vallá.
  - Sunnan Grundarhverfis kemur nýr hliðarvegur, vestan Vallár, sem tengist núverandi hliðarveg, sunnan Vallár, með nýjum undirgöngum.
  - Nýr hliðarvegur sunnan Vesturlandsvegur kemur frá Saltvíkurvegi og austur að afleggjaranum að Móabergi.
  - Framlenging á núverandi hliðarvegi norðan Vesturlandsvegur, frá afleggjaranum að Kirkjulandi og Árvöllum, liggur til austurs að afleggjaranum við Grundará.
- Hringtorg verða á vegamótum við Hvalfjarðarveg, Grundarhverfi, Móa og Norðurgrafarveg. Við vegamót við Mógilsárveg verða stefnugreind T-vegamót eða hringtorg.

DEILISKIPULAG

- Undirgöng eru staðsett við reiðleið um 200 m norðan við réttina við Arnarhamar, við nýtt hringtorg við Grundarhverfi, við Saltvíkurveg, í nágrenni við Móabergsveg, við Kollsvík og við Esjumela.
- Við nýjan hliðarveg sunnan við Vallá verða akfær undirgöng sem tengjast Vallargrund.

5 DEILISKIPULAG

5.1 Vesturlandsvegur

Vesturlandsvegur verður breikkaður í 2+1 frá vegamótum Hvalfjarðarvegur að Esjumelum (Norðurgrafarvegi). Breikkunin er til vesturs frá Hvalfjarðarvegi að Ártúnsá en sunnan Ártúnsár er breikkunin til austurs.

Vesturlandsvegur, frá Hvalfjarðarvegi og að Esjumelum, skiptist í átta vegkafla. Skiptisvæði vegkafla eru ýmist hefðbundin skiptisvæði á 2+1 vegum og hinsvegar vegamót. Kaflarnir eru allir 1,25 - 1,40 km langir. Fjórir vegkaflar eru með 2 akreinar í norður átt og þrír vegkaflar með 2 akreinar í suður átt. Við það bætist tvíbreiður kafli í suðurátt frá Hvalfjarðargöngum að Hvalfjarðarvegi. Við Grundarhverfi er 1+1 vegkafla sem er ekki ráðgert að breikka vegna nýlegra undirganga sem eru þar.

Þversnið 2+1 vegarins er 15,5 m með 3 m miðdeili með vegriði til að aðgreina akstursstefnur. Staðsetning hliðarvega miðar að því að hægt sé að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg í framtíðinni⁵ án þess að færa þurfi hliðarvegi. Hliðarvegir eru að lágmarki í 18m fjarlægð frá akreibrún Vesturlandsvegur.

Í dag er hámarkshraði á veginum 90 km/klst að undanskildu svæðinu næst Grundarhverfi þar sem hann er 70 km/klst. Eftir breikkun verður hámarkshraði á öllum veginum 90 km/klst.

---

⁵ Gert er ráð fyrir að Vesturlandsvegur geti breikkað í 2+2 veg frá framtíðartengingu við Sundabraut og að Hvalfjarðarvegi.

5.2 Vegamót

Gerð verða fjögur hringtorg á veginum frá Hvalfjarðarvegi og að Esjumelum auk stefnugreindra T-vegamáta við Mógilsá. Hringtorgin eru öll fjögurra arma með eina akrein fyrir akstur. Ytra þvermál torganna er um 50m. Gert er ráð fyrir að hægt sé að breikka aksturssvæði hringtorga í 2 akreinar með því að breikka inn í miðeyjuna.

Hringtorgin eru á vegamótum við Hvalfjarðarveg, Grundarhverfi, Móa og Esjumela (Norðurgrafarveg). Á vegamótum við Mógilsá er gert ráð fyrir stefnugreindum vegamótum eða hringtorg.

5.3 Hliðarvegir

Núverandi hliðarvegur Esjuvegur, sem er austan við Vesturlandsveg og liggur frá Árvöllum að Vallá, er lengdur til austurs að veginum við Gljúfurá. Esjuvegur er einnig lengdur í norður og fer um akfær undirgöng undir Vesturlandsveg og inn í Grundarhverfi. Með því fæst samhangandi akstursleið frá þeim bæjum sem eru austan Vesturlandsvegar og inn í Grundarhverfi án þess að ekið sé um Vesturlandsveg. Esjuvegur tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Móa.

Gerðir eru þrjár nýir hliðarvegir við breikkunarkafli vegarins. Sunnan Grundarhverfis er gerður nýr hliðarvegur vestan vegar, frá Saltvík og að Móabergi. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Móa. Norðan Grundarhverfis eru gerðir nýir hliðarvegir beggja vegna Vesturlandsvegar. Austan Vesturlandsvegar er nýr hliðarvegur frá Gili og að Arnarhamri. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg norðan Grundarhverfis. Vestan Vesturlandsvegar er nýr hliðarvegur frá Dalsmynni og að Bakka. Vegurinn þarf að þvera Ártúnsá og er þverunarstaður ákvarðaður út frá bestu legu í landi. Gert er ráð fyrir að hliðarvegurinn þveri ána á ræsi. Hliðarvegurinn liggur í gegnum námusvæði. Hliðarvegurinn tengist Vesturlandsvegi við nýtt hringtorg við Hvalfjarðarveg.

Nánari útfærslur á tengingum og hliðarvegum verða gerðar á framkvæmdartíma m.t.t. umhverfis og lagna. Almennt miðar fjarlægð hliðarvega frá Vesturlandsvegi við að hægt verði að breikka Vesturlandsveg í 2+2 veg.

Gert er ráð fyrir að hjólandi vegfarendur noti hliðarvegi og að ekki verði gerður sérstakur göngu- og hjólastígur nema þar sem engir hliðarvegir eru.

5.4 Leiðir gangandi og hjólandi

Samhangandi hliðarvegur verður frá námu í Kollafirði og inn í Grundarhverfi og frá Grundarhverfi og langleiðina að Hvalfjarðarvegi. Gert er ráð fyrir að hjólandi vegfarendur noti hliðarvegi og að ekki verði gerður sérstakur göngu- og hjólastígur nema þar sem engir hliðarvegir verða. Helstu ástæður þessa eru þær að landrými er ekki mikið (ganga þarf á lóðir til að koma fyrir 2+1 vegi og hliðarvegi), og gert er ráð fyrir lítilli umferð ökutækja á hliðarvegum (~200 bílar ÁDU m.v. núverandi landnotkun).

Gert er ráð fyrir að sameiginlegir göngu- og hjólastígar séu 3,5 m breiðir malbikaðir stígar auk 0,25m axla (samtals 4 m). Nýir stígar verða frá Mosfellsbæ og að Esjuvegi, frá nýjum hliðarvegi norðan Vesturlandsvegar og inn í Hvalfjörð.

5.5 Reiðleiðir

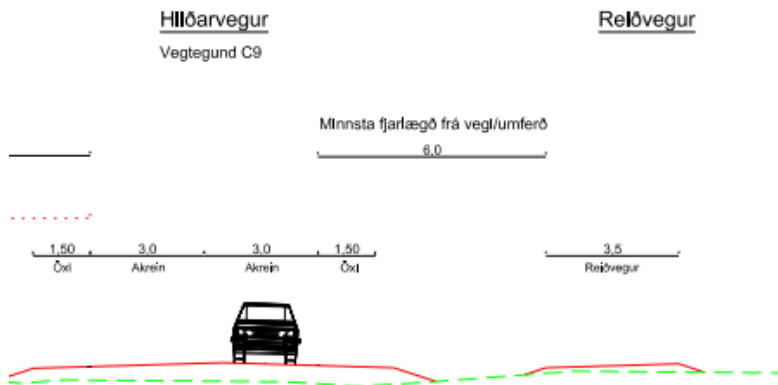
Reiðleiðin frá sveitarfélagsmörkum við Mosfellsbæ að Hvalfirði er ýmist innan eða utan skipulagssvæðisins. Til að setja deiliskipulagið í samhengi við nærliggjandi svæði er allri leiðinni lýst og á uppdrætti sést hvar hún er innan skipulagsmarka.

Frá Leirvogsa að Mógilsá liggja reiðleiðir að mestu í núverandi legu; yfir gamla brú yfir Leirvogsa, fyrir vestan iðnaðarhverfi við Esjumela (í nágrenni Vesturlandsvegur), þaðan eftir gamla þjóðveginum að áningarstað við Mógilsá.

Samkvæmt Aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 skiptist reiðleiðin upp eftir það, þar sem önnur leiðin fylgir gömlu þjóðleiðinni upp í hlíðar Esju en hinni er ætlað að fylgja þjóðvegi 1. Vegna mikilla þrengsla með þjóðveginum við Kollafjörð er lagt til að reiðleiðin verði alfarið í gömlu þjóðleiðinni upp fyrir námu við Esjuberg. Þaðan skiptist leiðin upp aftur, þar sem önnur leiðin verður á nýjum reiðstíg meðfram þjóðvegi en hin fylgir gömlu þjóðleiðinni og græna treflinum að stórum hluta. Reiðleiðin meðfram þjóðvegi fylgir hliðarvegum. Þar sem umferð hjólreiðamanna verður beint á hliðarvegi sem í framtíðinni verða með bundnu slitlagi er nauðsynlegt m.a. vegna öryggissjónarmiða að útbúa sér reiðvegi samsíða hliðarvegnum, fjær Vesturlandsvegi. Reiðvegurinn liggur með hliðarvegum að réttinni við Arnarhamar. Þar sameinast hún við gömlu þjóðleiðina í Esjuhlíðum og græna treflinum.

Frá Arnarhamri að Tíðaskarði er samkvæmt Aðalskipulagi gert ráð fyrir tvöfaldri reiðleið, sem aftur á að sameinast við Tíðaskarð. Engin reiðvegur er á þessum kafla í dag. Lagt er til að þessar reiðleiðir verði sameinaðar í eina nýja reiðleið sem útbúin verði í hæfilegri fjarlægð frá Vesturlandsvegi að vaði á Ártúnsá/Blikdalsá. Þaðan fylgi reiðleiðin gömlu þjóðleiðinni að Tíðaskarði.

Gert er ráð fyrir 3,5 m breiðum reiðleiðum í a.m.k. 6 m fjarlægð frá hliðarvegi.

Mynd 8 Til skýringar þversnið hliðarvegar ásamt reiðleið.

5.6 Undirgöng

Undirgöng fyrir útivistarumferð undir Vesturlandsveg eru áætluð á sex stöðum, þar af á fjórum stöðum einnig fyrir reiðmenn. Ein undirgöng fyrir gangandi umferð eru þegar komin við Grundarhverfi og verða þau óbreytt. Undirgöng fyrir bæði gangandi og ríðandi verða við Esjumela, önnur við Móaberg, nálægt

DEILISKIPULAG

námu við Esjuberg. Þau þriðju verða við Saltvíkurveg og þau fjórðu við hestaþróttasvæði vestan Arnarhamars. Einnig er gert ráð fyrir undirgöngum við Kollsvík.

Við nýjan hliðarveg sunnan við Vallá verða akfær undirgöng sem tengjast Vallargrund.

5.7 Vigtarplan

Núverandi vigtarplan er staðsett í nágrenni við rétt við Arnarhamar. Útfærsla vigtarplansins er ekki í samræmi við gildandi reglur Vegagerðarinnar. Útfærslu vigtarplansins er breytt í samræmi við gildandi reglur og viðmið.

5.8 Biðstöðvar Strætó

Biðstöð fyrir Strætó verður í nágrenni hringtorgs við Esjumela. Ekki er gert ráð fyrir öðrum biðstöðvum á Vesturlandsvegi. Við Esju og Grundarhverfi er gert ráð fyrir að Strætó aki út af veginum og stoppi þar.

5.9 Áningarstaðir

Í dag eru tveir áningarstaðir við Vesturlandsveg. Annars vegar í nágrenni vigtarplans og hins vegar í suðurenda Hofsvíkur. Við báða staði eru útskot sem uppfylla ekki hönnunarkröfur Vegagerðarinnar.

Gerðir verða tveir áningarstaðir, líkt og er í dag við Vesturlandsveg. Í suðurhluta Hofsvíkur verður áningarstaður fyrir öikumenn sem aka í suður átt. Við vigtarplan er áningarstaður fyrir öikumenn sem aka í norðurátt.

5.10 Minjar

Líkt og kom fram í kafla 2.7 þá eru minjar á mörgum svæðum þar sem skörun verður við framkvæmdarsvæðið. Vísað er í viðauka fornleifaskráningu deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði nr. 189 þar sem tekið er fram hvers kyns mótvægisáðgerða er lagt til að gerðar verði.

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Minnt er á 2. málsgrein 24 gr. laga um menningarminja nr. 80/2012

Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.

5.11 Veitur

Innan deiliskipulagssvæðisins eru veitulagnir og spennistöðvar sem taka þarf tillit til við frekari hönnun Vesturlandsvegjar, hliðarvega, stíga og reiðleiða. Samráð skal haft við viðeigandi aðila svo sem Veitur varðandi útfærslu og hönnun framkvæmdarinnar. Veitulagnir eru ekki sýndar á deiliskipulagsupprætti en stafræn gögn má finna á <https://lukor.or.is/lukor/>.

5.12 Skjólbelti

Æskilegt væri að útbúa skjólbelti þar sem því væri við komið ásamt því að viðhalda þeim sem fyrir eru til að draga úr sviptivindum.

6 UMHVERFISSKÝRSLA

Breyting á Vesturlandsvegi fellur undir t.l. 13.02 í 1. viðauka laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Framkvæmdin er því tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu skv. flokki B, þar sem um er að ræða breytingar eða viðbætur við matsskylda framkvæmd skv. flokki A. Deiliskipulagið, sem er undanfari þessarar framkvæmdar, er því háð umhverfismati skv. lögum um umhverfismat áætlana nr. 105/2006. Samráð var haft við Skipulagsstofnun við skilgreiningu á því undir hvaða töluíð framkvæmdin félli.

Deiliskipulagssvæðið nær yfir núverandi vegstæði Vesturlandsvegar á 14 km kafla sem nær frá Esjumelum að gatnamótunum við Hvalfjörð. Umhverfisskýrslan tekur á 13 km kafla þar sem veginum er breytt í 2+1 veg. Afmörkun deiliskipulagsins er eins og lýst er í kafla 1.3.

Í þessu umhverfismati er áhersla lögð á þann hluta deiliskipulagssvæðisins þar sem rask og breytingar verða vegna framkvæmdarinnar. Umfjöllun um tengsl við aðrar áætlanir má finna í kafla 3, en slík umfjöllun er lögbundinn hluti umhverfisskýrslu samkvæmt 6. gr. laga um umhverfismat áætlana.

6.1 Umhverfismat áætlana

Í töflu 1 má sjá yfirlit yfir þá þætti umhverfis sem deiliskipulagsáætlunin er talin hafa áhrif á. Umhverfismatið er unnið út frá fyrirliggjandi gögnum ásamt niðurstöðum úr skráningu fornleifa innan skipulagssvæðisins.

Við vinnslu umhverfisskýrslu var stuðst við leiðbeiningar Skipulagsstofnunar, annars vegar um umhverfismat áætlana og hins vegar um flokkun umhverfisþátta, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa.

Tafla 1. Umhverfisþættir, matsspurningar, viðmið og helstu gögn.

UMHVERFISÞÁTTUR	MATSSPURNINGAR	VIÐMIÐ	GÖGN
Landnotkun	Mun áætlunin hafa áhrif á einkaland? Mun áætlunin hafa áhrif á skilgreinda landnotkun á aðliggjandi svæðum (deiliskipulagsáætlanir og landnotkun skv. gildandi aðalskipulagi)?	Skerðist gildandi landnotkun á þeim svæðum sem taka þarf undir framkvæmdin?	Upplýsingar um eignarhald lands – skráning hjá FMR Gildandi deiliskipulagsáætlanir á svæðinu og nærliggjandi svæðum Aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 – sveitarfélagsuppdráttur
Náttúrufar	Mun áætlunin hafa áhrif á náttúrufar á svæðinu? Mun áætlunin hafa áhrif á gróður?	Lög um náttúruvernd 60/2013 með áherslu á 1,2,3 og 61. gr. laganna og kafla IV og XIII.	Vistgerðir á Íslandi – vistgerðakort Náttúrufræðistofnunar Íslands
Landslag og ásýnd lands	Mun áætlunin hafa veruleg áhrif á ásýnd svæðisins?	Lög um náttúruvernd 60/2013 mgr. 1. d liður 3.gr.	Deiliskipulagsuppdráttur

UMHVERFISÞÁTTUR	MATSSPURNINGAR	VIÐMIÐ	GÖGN
Vatnafar og vatnsgæði	Mun áætlunin hafa áhrif á Blikadalsá?	Lög um lax- og silungsveiði nr. 61/2006 m.s.br. áhersla á 33.gr.	
Minjar	Mun áætlunin hafa áhrifa á fornminjar?	Lög um menningarminjar 80/2012	Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegar frá Leirvogsa að Hvalfirði
Hljóðvist	Mun áætlunin hafa áhrif á hljóðvist íbúa á svæðinu?	Reglugerð um hávaða nr. 724/2008.	Hljóðvistarskýrsla unnin af EFLU verkfræðistofu
Umferðaröryggi	Mun áætlunin hafa áhrifa á aðgengismál gangandi, hjólandi og hestamanna? Mun áætlunin hafa áhrif á umferðaröryggi?	Vegalög nr. 80/2007	Veghönnunarreglur Vegagerðarinnar Upplýsingar um umferðaróhöpp á veginum í dag Sjálfstætt umferðaröryggismat vegna deiliskipulagsins skv. reglugerð um umferðaröryggisstjórnun vega
Náttúruvá	Mun áætlunin hafa áhrif á öryggi vegna náttúruvá?	Reglugerð nr. 505/2000 um hættumat vegna ofanflóða, flokkun og nýting hættusvæða og gerð bráðabirgðahættumats, áhersla á 16. gr.	Kjalarnes – stutt úttekt á vindafari (Veðurstofan, Trausti Jónsson og Árni Sigurðsson, 2006). Hættumat frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestan við Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla.

6.2 Umhverfismat

Deiliskipulagið fjallar um að breikka núverandi veg. Ekki eru lagðir fram valkostir um nýja veglínu né meira umfang á breikkuninni. Lýsing á umhverfi og staðháttum er að finna í kafla 2.1.

6.2.1 Landnotkun

Breikkun Vesturlandsvegur mun stækka vegsvæðið frá því sem það er í dag. Núverandi hliðarvegir og reiðstígar munu nýtast að einhverju leyti en einnig þarf að gera nýja hliðarvegi, reiðleið, hjóla- og göngustíga, undirgöng og vegamót s.br. lýsingu í kafla 5. Samkvæmt gildandi Aðalskipulagi Reykjavíkur er landnotkun á aðliggjandi svæðum að mestu landbúnaður en einnig opin svæði, íbúðarsvæði (Kjalarnes), iðnaðarsvæði og efnistökusvæði.

Með breikkun Vesturlandsvegur og gerð hliðarvega, göngu- reið- og hjólastíga þarf að taka undir á köflum landsvæði í einkaeigu. Landsvæðið sem tekið er undir framkvæmdina er að mestu tún. Þrettán gildandi deiliskipulagsáætlanir skarast við eða eiga mörk að deiliskipulagi Vesturlandsvegur. Breyta þarf mörkum nokkurra deiliskipulagsáætlana til aðlögunar að nýju deiliskipulagi Vesturlandsvegur.

Á heildina litið er metið að áhrif deiliskipulagsins á landnotkun á svæðinu og nærliggjandi svæði séu óveruleg. Áhersla er á að halda nýjum vegi sem mest innan áhrifasvæðis núverandi vegsvæðis og hafa því megináhrif á landnotkun þegar komið fram. Vegna breikkunarinnar munu óhjákvæmilega verða staðbundin neikvæð áhrif á landnotkun m.a. tún. Lagt skal upp úr því við frekari hönnun vegarins að takmarka eins og kostur er rask á lítt röskuðu landi og landi í einkaeigu.

6.2.2 Náttúrufar

Náttúrufræðistofnun Íslands (NÍ) hefur kortlagt vistgerðir og vistlendi á Íslandi. Á vistgerðarkorti NÍ má sjá að ríkjandi vistlendi innan deiliskipulagssvæðisins eru tún og akurlendi. Það er í samræmi við ríkjandi landnotkun og skilgreiningu svæðisins samkvæmt gildandi aðalskipulagi Reykjavíkurborgar. Frá Mógilsá að Varmhólum og á kafla við Sjávarhóla, er að finna setfjöru. Frá afleggjaranum að Bakka og að gatnamótum við Hvalfjarðarveg verða vistlendin melar og sandar meira ríkjandi en landbúnaðarland.

Á heildina litið eru áhrifin talin óveruleg þar sem þau hafa þegar komið fram vegna núverandi vegar. Talið er að á afmörkuðum hluta vegarins verði áhrifin staðbundin neikvæð vegna rasks á lítt röskuðu landi. Áhrifin eru bundin við þau svæði þar sem leggja þarf nýja hliðarvegi, undirgöng, vegamót, reiðleið og hjóla- og göngustíga. Deiliskipulagið er ekki talið hafa teljandi áhrif á dýralíf.

6.2.3 Landslag og ásýnd lands

Fyrirhugað framkvæmdarsvæði breikkunar er á milli Kollafjarðar að Esjulendis. Því er víðsýnt út að Kollafirði til vesturs en fjallasýn upp Esjuhlíðar til austurs.

Ásýnd núverandi vegsvæðis mun breytast með tilkomu breikkunar, nýrra hliðarvega, hringtorga og undirgangna og valda töluverðum breytingum á yfirbragði svæðisins frá núverandi ástandi. Samkvæmt náttúruverndarlögum nr. 60/2013 eru verndarmarkmið fyrir landslag „að varðveita landslag sem er sérstætt eða fágætt eða sérlega verðmætt vegna fagurfræðilegs og/eða menningarlegs gildis,“. Áhrif á landslag og ásýnd eru metin óveruleg þar sem áhrifa af samgöngumannvirkjum gætir þegar og ekki er metið að framkvæmdin hafi áhrif á landslagsmyndina. Ekki er um sérstætt, fágætt eða verðmætt landslag m.t.t. fagurfræðilegs og/eða menningarlegs gildis skv. náttúruverndarlögum. Ganga skal frá vegsvæði að framkvæmdum loknum þannig að framkvæmdin falli eins vel að landi og kostur er.

6.2.4 Vatnafar og vatnsgæði

Innan deiliskipulagssvæðisins er Blikadalsá en áin rennur úr Blikadal niður í sjó. Blikadalsá liggur skammt frá bænum Melgerði og um 200 metrum norðar en núverandi viktunarplan. Í dag er ánni beint í ræsi sem liggur undir Vesturlandsveg og þaðan fer hún undir brú og út í sjó. Brúin er í slæmu ástandi og er lokuð í dag fyrir vélknúinni umferð. Samkvæmt deiliskipulaginu mun Vesturlandsvegur, hjólastígur og hliðarvegur fara yfir ánnu. Lengja þarf ræsið austan megin við núverandi Vesturlandsveg og skoðað verður við frekari hönnun vegarins hvort ástæða er til að styrkja núverandi brú eða fara yfir ánnu á öðrum stað.

Áhrif á Blikadalsá eru talin lítil eða engin. Ef einhver áhrif geta orðið er talið að þau hafi þegar orðið vegna núverandi Vesturlandsvegur. Tímabundin neikvæð áhrifa geta orðið á framkvæmdartíma á meðan verið er að lengja ræsið og endurbæta núverand brú eða byggja aðra brú, ef til þess kemur. Á framkvæmdatíma þarf framkvæmdaraðili að ráðfæra sig við Fiskistofu/Veiðimálastofnun um útfærslur sem minnka líkur á áhrifum á fisk og fá leyfi til framkvæmda skv. 1.mgr. 33. gr. laga um lax- og silungsveiði.

6.2.5 Minjar

Fornleifaskráning innan deiliskipulagssvæðisins og í næsta nágrenni hefur verið gerð af Önnu Lísu Guðmundsdóttur og Margréti Björk Magnúsdóttur hjá Borgarsögusafni Reykjavíkur skv. 1. mgr. 16. greinar laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Í skráningarskýrslunni er lagt mat á gildi minjanna sem framkvæmdarsvæðið hefur áhrif á og tillaga gerð um mótvægisáðgerðir.

Í skráningunni kemur fram að 89 minjastaðir eru skráðir innan deiliskipulagssvæðisins. Engar friðlýstar minjar eru innan deiliskipulagssvæðisins. Í niðurstöðu skráningarskýrslu segir m.a.:

„Um helmingur eða 44 minjastaðir af 89 teljast til friðaðra fornleifa en það eru minjar sem eru 100 ára og eldri, ef 16 af þeim eru taldar horfnar, flestar vegna framkvæmda.“

„Níu fornleifar á úttektarsvæðinu eru ekki innan framkvæmdarsvæðisins en eru metnir þannig að æskilegt væri að vernda þær meðan á framkvæmdum stendur. Best væri að girða minjastaðina af til að koma í veg fyrir að slys verði á framkvæmdartíma.“

„Á fjórum minjasvæðum eru minjar að hluta innan framkvæmdarsvæðis og því í hættu að verða fyrir verulegum áhrifum framkvæmdarinnar. Það eru minjar við Mógilsá, Sjávarhóla, Arnarhamarrétt og bæjarstaði Ártúns, þessa staði verður að girða af og/eða rannsaka.“

Þær minjar sem taldar eru vera í hættu eða geta orðið fyrir áhrifum vegna framkvæmda ásamt tillögu að mótvægisáðgerðum má sjá í skráningarskýrslunni og viðaukum hennar. Í skráningarskýrslunni eru lagðar til misjafnar mótvægisáðgerðir allt eftir því hvar minjarnar eru staðsettar innan skipulagssvæðisins og hversu merkar þær teljast.

Áhrif á minjar eru á heildina metin óveruleg ef tillögu fornleifafræðings að mótvægisáðgerðum er fylgt eftir. Minjar eru merktar inn á deiliskipulagsuppdrátt, ef áður óþekktar minjar koma í ljós á framkvæmdatíma skal tafarlaust haft samband við Minjastofnun Íslands skv. 24. gr. laga nr. 80/2012 um menningarminjar.

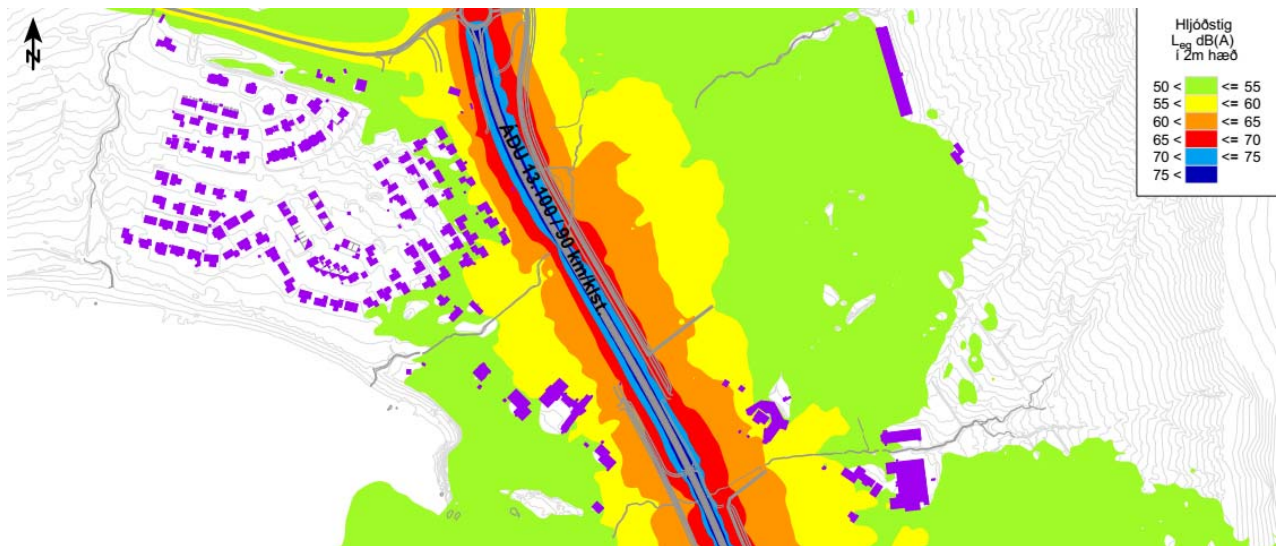
6.2.6 Hljóðvist

EFLA verkfræðistofa reiknaði breytingu á hljóðstigi vegna breikkunar á Vesturlandsvegi. Hljóðstig var reiknað samkvæmt reglugerð um hávaða nr. 724/2008. Við hljóðreikninga var notað hávaða reikniforritið SoundPLAN og hljóðstigið reiknað samkvæmt samnorrænu reiknilíkani í samræmi við kröfur reglugerðar. Viðmiðunarmörk vegna umferðar ökutækja eru $L_{Aeq24} = 55$ dB við húsvegg og $L_{Aeq24} = 30$ dB innandyra, m.v. lokaða glugga. Viðmiðunarmörk fyrir dvalarsvæði á lóð eru $L_{Aeq} = 55$ dB. Viðmiðunarmörk eru 45 dB(A) fyrir sumarhús og á útivistarsvæðum í þéttbýli eru viðmiðunarmörk 50 dB(A). Ekki er tekið tillit til allra mögulegra áhrifaþátta hljóðstigs frá umferð, hvorki í reglugerð um hávaða né í hinum samnorræna reiknistaðli. Valinn er jafn meðalhraði umferðar sem samsvarar hámarkshraða á hverjum vegkafla fyrir sig og ekki tekið tillit til breytilegrar hröðunar við vegamót. Umferðarforsendur miðast við framtíðarumferð fyrir árið 2040. Reiknað er með að hámarkshraði verði 90 km/klst á öllum vegkaflanum eftir breytingu, einnig á þeim kafla þar sem hámarkshraði er 70 km/klst. í dag. Hlutfall þungra ökutækja er áætlað um 10 % á Vesturlandsvegi.

Í aðalskipulagi Reykjavíkurborgar er Grundahverfi á Kjalarnesi skilgreint sem íbúðarhverfi, en einnig eru stök íbúðarhús víða við vegkaflann.

Hávaðakort var útbúið af Grundarhverfi, með litakvarða sem sýnir dreifingu hávaða sem dynlínur í 2 m hæð, sjá mynd 9 og viðhengi nr. 1 sem er hávaðakort. Fyrir önnur íbúðarhús sem liggja nálægt veginum á vegkaflanum voru reiknuð frísviðspunktgildi sem sýna hámarksgildi við húshlið. Frísviðspunktgildi við íbúðarhús má sjá á kortum í viðhengi og er það gildi sem miðað er við í reglugerð. Punktgildið er reiknað í gluggahæð, hér sett sem 2 m hæð yfir gólfplötum húsanna.

Hönnun mótvægisáðgerða og hljóðvarna munu fara fram á síðari stigum hönnunar þar sem horfa skal til hávaðaáráunar á húshliðar og dvalarsvæði.

Mynd 9. Hljóðstig L_{eq} dB(A) í 2 m hæð yfir jörð, Grundarhverfi á Kjalarnesi.

Í töflu 2 má sjá yfirlit yfir þau hús sem hafa hámarkshljóðstig við húshlið sem reiknast yfir L_{eq} 55 dB á deiliskipulagssvæðinu. Heimilisföng og tegundir húsnæðis eru samkvæmt skráningu af vef fasteignaskráar.

Tafla 2. Hús með hæsta hljóðstig við húshlið yfir $L_{eq} = 55$ dB miðað við áætlaða framtíðarumferð árið 2040.

HEIMILISFANG	TEGUND HÚSNÆÐIS	HÆSTA HLJÓÐSTIG VIÐ HÚSHLIÐ L_{AEQ} [DB]
Lóð úr Dalsmynni	Einbýlishús	56
Esjugrund 10	Einbýlishús	61
Esjugrund 12/12a	Einbýlishús	60
Esjugrund 14/14a	Einbýlishús	59
Esjugrund 16/16a	Einbýlishús	58
Esjugrund 5	Einbýlishús	58
Esjugrund 7	Einbýlishús	57
Esjugrund 9	Einbýlishús	59
Esjugrund 11	Einbýlishús	57
Kollagrund 2	Klébergsskóli	59
Kollagrund 1	Félagsheimili	59
Litla-Vallá	Íbúðarhús	61
Spilda úr Vallá	Íbúðarhús	59

HEIMILISFANG	TEGUND HÚSNÆÐIS	HÆSTA HLJÓÐSTIG VIÐ HÚSHLIÐ L_{AEQ} [DB]
Vallá	Íbúðarhús	57
Sjávarhólar	Íbúðarhús	56
Ljárdalur	Íbúðarhús	58
Móar (eitt hús)	Íbúðarhús	56

Við Esjugrund eru jarðvegsmenir á milli húsanna og Vesturlandsvegur. Hæðarlínurnar sem notaðar voru í útreikningunum eru með 1 m millibili. Við útfærslu hljóðvarna er æskilegt að auka nákvæmni í útreikningum með því að mæla upp topphæðir á jarðvegsmönunum.

Áhrif á hljóðvist eru metin út frá legu Vesturlandsvegur og hliðarvega eftir breikkun og áætluðu umferðarmagni og hraða fyrir árið 2040 á móti núverandi legu vega og umferðarmagni fyrir árið 2016. Miðað við núverandi umferðarmagn og hraða reiknast hljóðstig við öll íbúðarhús á deiliskipulags-svæðinu innan viðmiðunarmarka hávaðareglugerðar. Þegar miðað er við áætlað umferðarmagn og hraða fyrir árið 2040 reiknast 17 hús með hljóðstig hærra en $L_{eq} = 55$ dB(A). Breyting á hljóðstigi er bæði vegna aukins umferðarmagns og vegna hækkunar umferðarhraða á hluta vegkaflans. Breytingin er á bilinu 6-7 dB við hús þar sem umferðarhraði verður aukinn og á bilinu 3-4 dB við önnur hús. Áhrifin eru því talin neikvæð og þörf á að skoða mótvægisáðgerðir við frekari hönnun vegarins við þau hús þar sem reiknað hljóðstig er yfir viðmiðunarmörkum. Í framangreindri athugun var ekki skoðað sérstaklega hljóðstig á dvalarsvæðum á lóð en þar gilda einnig viðmiðunarmörk um hljóðstig og taka þarf tillit til þess við frekari hönnun vegarins.

6.2.7 Umferðaröryggi

Almennt er talið að breikkun Vesturlandsvegur með vegrið á miðdeili og fækkun vegamóta bæti umferðaröryggi á vegkaflanum.

Vegrið á miðdeili bætir umferðaröryggi þar sem það kemur í veg fyrir að ökutæki lendi á öfugum vegarhelming ef ökumaður missir stjórn á ökutæki sínu. Með vaxandi umferð aukast líkurnar á óhöppum þar sem ökutæki aka framan á hvort annað ef vegrið er ekki til staðar á miðdeili.

Hliðarsvæði nýja vegarins verða, eftir breikkunina, öruggari þar sem kröfur til þeirra hafa aukist frá því að núverandi vegur var lagður. Gert er ráð fyrir að hliðarsvæði núverandi hluta vegarins verði lagfærð til samræmis við hertar kröfur í hönnunarstöðlum vega.

Mikið er af tengingum í dag á þeim kafla sem er til skoðunar á Vesturlandsvegi, alls 40 talsins. Eftir breikkun verða 4 hringtorg, við Esjumela, Móa, Grundarhverfi og Hvalfjarðarveg. Fækkun tenginga og breytingar á vegamótum koma til með að auka umferðaröryggi vegarins. Umferðarslys tengd vegamótum hverfa samt ekki. Hins vegar eru hringtorg talin vera nokkuð örugg útfærsla planvegamáta þar sem alvarleg umferðarslys eru fátíð á hringtorgum, á móti getur eignartjónum fjölgað.

Reiknað er með að umferð gangandi og hjólandi fari eftir hliðarvegum og nýjum stígum þar sem engir hliðarvegir eru. Álitnið er að hliðarvegirnir verði umferðarlitlir og hægt er að afmarka sér rými fyrir hjólandi vegfarendur.

Umferð hestamanna verður líkt og í dag á reiðvegum. Göngustígar, hjólastígar og reiðvegir munu þvera Vesturlandsveg um undirgöng ólíkt því sem þeir gera í dag. Þessir vegfarendur verða því fjarri megin umferðinni þegar þeir þvera veginn og reiðstígar færast fjær þjóðveginum frá því sem þeir eru í dag.

Á heildina litið er talið að áhrif deiliskipulagsins á umferðaröryggi séu jákvæð vegna bættis öryggis fyrir alla ferðamata s.s. gangandi, ríðandi og akandi umferð.

6.2.8 Náttúruvá

6.2.8.1 Ofanflóð

Í greinargerð um ofanflóðahættu fyrir Kjalarnes segir að veðurlag á Kjalarnesi stjórnist af nálægð við Esjuna og fjalla austan af henni. Almennt er úrkomusamt á Kjalarnesi og hvasst. Hvassviðrin eru hvað mest þegar veður stendur úr geiranum milli norðaustur og austurs en einnig er hvassviðri staðbundið í öðrum áttum. Veðurathuganir gefa til kynna að úrkoma sé mun meiri en í Reykjavík (Veðurstofan, desember 2014). Í greinargerðinni kemur fram að hættumatið vegna ofanflóða tekur til snjóflóða, krapaflóða, aurskriðna, grjóthruns, berghlaupa og annars framskriðs úr hlíðum, svo og aurblandaðra krapa- og vatnsflóða í bröttum farvegum. Í niðurstöðum ofanflóðahættumatsins fyrir Kjalarnes er eingöngu fjallað um hættumat fyrir íbúðarhús sem liggja innan hættusvæðis. Ekkert er fjallað um önnur mannvirki s.s. vegi eða göngu- og hjólaleiðir enda fjallar hættumat skv. reglugerð 505/2000 aðeins um nýtingu hættusvæða m.tt. íbúðar- og atvinnuhúsnæðis þar sem áhætta er á að fólk dvelji til lengri tíma innan svæðis. Hluti deiliskipulagssvæðisins er innan svæðisins sem ofanflóðahættumatið tekur til frá Stekk í norðaustri og rétt norðvestur fyrir Skrauthóla. Hættusvæði C nær yfir um 1 km af Vesturlandsvegi við Skrauthóla, Vindheima og Sjávarhóla

benda mælingar til þess að hávaxinn gróður dragi einnig úr vindi þó útbreiðsla hans sé ekki mikil (Korpa).“

Sviptivindar eru þekktir á svæðinu og við erfiðar veðuraðstæður hefur hluta Vesturlandsvegur verið lokað til að tryggja öryggi vegfarenda. Áhrif af fyrirhugaðri framkvæmd eru talin hafa óveruleg áhrif á umhverfisþáttinn, en gæta þarf að því að viðhalda skjólbeltum við veginn eða endurnýja þau.

6.3 Samantekt á niðurstöðu umhverfismats

TAFLA 3. Samantekt á niðurstöðum umhverfisáhrifa.

UMHVERFISÞÁTTUR	ÁHRIF	MÓTVÆGISADGERÐIR OG/EÐA EFTIRFYLGNIR
Fornminjar	Óveruleg í heildina.	Merkja minjar í hættu innan framkvæmdasvæðis á framkvæmdatíma.
Náttúrufar	Óveruleg í heildina en neikvæð á staðbundnum svæðum.	Halda raski í lágmarki og ganga vel frá framkvæmdasvæði að framkvæmd lokinni.
Landslag og ásýnd lands	Óveruleg í heildina en staðbundin neikvæð.	Halda raski í lágmarki og ganga vel frá framkvæmdasvæði að framkvæmd lokinni.
Landnotkun	Óveruleg en staðbundin neikvæð	
Hljóðvist	Neikvæð við ákveðin hús	Aðgerðir til að ná hljóðstigi niður fyrir 55 dB við þau 17 hús sem áætlað er að verði yfir viðmiðunarmörk.
Umferðaröryggi	Jákvæð	Eftirfarandi atriði bæta umferðaröryggi, vegrið á miðdeilur ,fækkun tenginga, hringtorg, jólaumferð færð yfir á hliðarvegi.
Náttúruvá	Óveruleg	Áfram vöktun á veðurfari m.t.t. sviptivinda og ofanflóða.